

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 17

ANDRA KAMMAREN

1966

14—15 april

Debatter m. m.

Torsdagen den 14 april fm.

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Sjöholm ang. tillämpningen av bestämmelserna om skattelindring för folkpensionärer	5
herr Werbro ang. höjning av familjebidragen vid militärtjänstgöring	6
herr Westberg ang. transport av handikappade med hjälp av brandkåren	7
fru Kristensson ang. arbetstillstånd för sjuksköterskor från de s. k. u-länderna	7
herr Johansson i Skärstad ang. åtgärder för att trygga fosterbarnens ställning	9
Svar på interpellationer av:	
herr Börjesson i Falköping ang. möjlighet för bibliotek att utan kostnad erhålla statens offentliga utredningar	10
herr Josefson i Arrie ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m., och herr Wennerfors ang. regeringens ställningstagande till jordbrukspolitikens framtida utformning	12
herr Eriksson i Bäckmora ang. åtgärder för upprätthållande av ett för Norrland nödvändigt jordbruk	35
Kostnadsfri medicin till folkpensionärer	39
Fri medicin till vuxna neurosedynskadade	39
Interpellation av herr Lorentzon ang. lönesättningen vid de skyddade verkstäderna	41

Torsdagen den 14 april em.

Förtidspension åt vissa vårdnadshavare	42
Förslag till luftvårdslag	47

	Sid.
Obligatorisk avgasrenare på motorfordon.....	49
Bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m.	52
Inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag.....	54
Studiesocialt stöd till vuxna studerande m. m.....	59
Förläggande av idrottsinstruktörsutbildning till Kiruna.....	63
Koncessionsgivningen för inrikes flygtrafik.....	64
Sysselsättning och arbetsvillkor för den äldre arbetskraften m. m...	65
Utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde:	
Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader.....	66
Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar.....	88
Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar....	91
Eds ersättande med försäkran på heder och samvete.....	93
Vissa familjepolitiska åtgärder.....	96
Meddelande om enkel fråga av herr Karlsson i Huddinge ang. initiativ för att söka hejda prisstegringarna.....	100

Fredagen den 15 april

Anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål:	
Konstnärstipendier.....	100
Konstnärbelöningar.....	108
Förvärv av konst för statens byggnader.....	112
Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.....	118
Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m.: Avlöningar.....	119
Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämningar och byggnadsminnesmärken.....	120
Bidrag till folkbibliotek.....	121
Bidrag till föreläsungsverksamhet m. m.....	125
Utbildning av ungdomsledare.....	127
Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet.....	138
Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet.....	144
Meddelande ang. besök vid marinen.....	160
Anslag till internationell biståndsverksamhet:	
Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten.....	160
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nilsson i Lönsboda ang. ledamotskapet i domkapitel.....	170

	Sid.
herr Gustavsson i Alvesta ang. bestridandet av kostnaderna för viss praktiktjänst inom försvarsmakten	170
herr Gustafsson i Borås ang. åtgärder för att påskynda ärendehan- dlingen inom medicinalstyrelsen	170

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 14 april fm.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 30, om kostnadsfri medicin till folkpensionärer	39
— nr 31, om fri medicin till vuxna neurosedynskadade	39
— nr 32, ang. fria läkemedel till långvarigt mentalsjuka	40
— nr 33, om slopande av kravet på beställningsblankett för erhållande av fria läkemedel	41

Torsdagen den 14 april em.

<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 35, om förtidspension åt vissa vårdnadshavare	42
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 23, om viss ändring i villkoren för medborgare i de nordiska länderna för tillstånd att driva näring	47
— nr 24, om förslag till luftvårdsdrag	47
— nr 25, om obligatorisk avgasrenare på motorfordon	49
— nr 26, om åtgärder mot luft- och vattenförorening m. m.	52
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m.	52
— memorial nr 6, ang. departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss staten tillhörig fast egendom	54
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 18, om inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag	54
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 34, om studiesocialt stöd till vuxna studerande m. m.	59
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 19, om förläggande av idrottsinstruktörsutbildning till Kiruna	63
— nr 20, ang. koncessionsgivningen för inrikes flygtrafik	64
— nr 21, ang. utformningen av en allmän hälsokontroll	65
— nr 22, om abonnemang för offentliga myndigheter och organ på tidningar och tidskrifter	65
— nr 23, ang. sysselsättning och arbetsvillkor för den äldre arbetskraften m. m.	65
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 6, rörande utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde	66
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 22, ang. förfarandet vid nedsättning av stämpelskatt på in-teckning i fast egendom	93

	Sid.
<i>Första lagutskottets utlåtande nr 20, om eds ersättande med försäkran på heder och samvete.....</i>	93
— nr 22, om obligatoriskt stöldskydd på bilar.....	95
<i>Andra lagutskottets utlåtande nr 28, om ändrad lydelse av 33 och 60 §§ arbetarskyddslagen.....</i>	95
— nr 36, ang. krigsförsäkringen för sjömän.....	95
— nr 37, om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkeskada.....	95
<i>Bevillningsutskottets betänkande nr 23, om rätt för jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse till skatteavdrag för forskningskostnader</i>	95
<i>Andra lagutskottets utlåtande nr 39, om vissa familjepolitiska åtgärder</i>	96

Fredagen den 15 april

<i>Statsutskottets utlåtande nr 47, om anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål.....</i>	100
---	-----

Torsdagen den 14 april

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Svar på fråga ang. tillämpningen av bestämmelserna om skattelindring för folkpensionärer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om jag ämnar vidta åtgärder i syfte att avhjälpa bristande likformighet i fråga om tillämpningen av bestämmelserna om skattelindring för folkpensionärer.

För att åstadkomma största möjliga likformighet vid beskattningen utfärdade riksskattenämnden för några år sedan anvisningar och tabeller till ledning vid bestämmande av det extra avdrag som tillkommer folkpensionärer. Nämnden har nyligen utfärdat nya anvisningar att användas fr. o. m. 1966 års taxering. De nya tabellerna är utförligare och betydligt liberalare än de tidigare.

Garanti för absolut likformig tillämpning bland de cirka 3 000 taxeringsnämnder som handlägger dessa ärenden kan av naturliga skäl inte ställas. Jag kan i detta avseende ansluta mig till den uppfattning som herr Sjöholm gjort sig till tolk för i sitt anförande nr 161 i andra kammaren onsdagen den 30 mars i år.

Vidare anförde

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar finansminis-

tern för svaret, som jag är relativt tillfredsställd med. Det är intressant att notera att finansministern anknuter till den debatt som vi hade här i kammaren före påsk då vi diskuterade skattelindring för pensionärer. Det är just denna debatt som animerat mig till att ställa min fråga, och det gläder mig att konstatera att finansministern har läst vad jag då sade. Jag förmodar att samma ära vederfarits finansministerns partivänner. Det var nämligen en av dessa partivänner som påstod, att folkpensionärer i Stockholm, som inte hade annan inkomst än folkpensionen, ändå fick skatta för denna inkomst. Jag tog mig friheten att betvivla denna uppgift, men vederbörande var mycket påstridig, och uppgiften har jag fått bestyrkt av en person som sitter i prövningsnämnden i Stockholm. Många sådana fall påstås förekomma.

Jag är alldeles säker på att finansministern och jag är ense om att det är värdefullt och nödvändigt att man eftersträvar så stor likformighet som möjligt. Jag skulle vilja säga att det nästan är viktigare att taxeringen blir likformig för alla människor än att den blir riktig. Det är särskilt viktigt att folkpensionärerna från början blir riktigt behandlade, eftersom jag har erfarenhet av att dessa äldre människor blir mycket oroliga, om de får en skatt som de inte har räknat med. En del av dem bara betalar och gör ingenting åt saken, medan kanske andra går till en advokat, varigenom de får extra utgifter som de inte borde ha.

När nu finansministern, såsom jag förstod skulle ske, återopade riksskattenämndens i och för sig alldeles utmärkta vägledning, vill jag säga att jag syftade till att få en liten ändring till stånd.

Svar på fråga ang. höjning av familjebidragen vid militärtjänstgöring

Riksskattenämndens tabeller är, som finansministern säger, relativt liberala, men den sista meningen i dessa anvisningar lyder: »Bestämmelserna om avdrag för nedsatt skatteförmåga böra iakttagas utan att särskilt yrkande där- om framställles i vederbörande självdeklaration.» Det är ordet »böra» som jag anser vara fullständigt felaktigt. En ny taxeringsordförande som läser detta får lätt den uppfattningen att han inte är tvungen att göra så. Ordet »böra» borde naturligtvis utbytas mot »skall». Jag skulle vilja vädja till finansministern att försöka få denna korrigerering till stånd. Lagen är sådan att en folkpensionär skall ha rätt att få vissa avdrag, och har han bara folkpensionen, skall han inte betala någon skatt.

Det är möjligt att finansministern tycker att detta är en liten fråga, vilket i och för sig kanske är riktigt, men rättvisefrågor kan ändå aldrig betecknas såsom små. Jag tror att det skulle vara värdefullt om finansministern, med den obestriddliga kapacitet han besitter och som jag är den förste att betyga min respekt för, skulle vilja ägna ytterligare intresse åt frågan om rättvisa åt folkpensionärerna. Denna fråga är inte liten för de människor som berörs av den.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2**Svar på fråga ang. höjning av familjebidragen vid militärtjänstgöring**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Werbro har frågat mig när jag avser framlägga förslag till höjning av familjebidragen vid militärtjänstgöring.

Den 10 februari i år hade jag tillfälle att i denna kammare besvara en likartad fråga framställd av herr Gustavsson i Alvesta. Jag anförde då bl. a. att 1965

års försvarsutredning hade Kungl. Maj:ts uppdrag att ta upp de värnpliktigas ekonomiska och sociala förmåner till särskild prövning och att jag först när utredningen framlagt förslag i ämnet var beredd att ta upp hithörande frågor.

Jag anser alltså att frågan bör behandlas i denna ordning.

Vidare anförde

Herr WERBRO (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för det svar jag har fått. Jag vill bara framhålla att jag är väl medveten om det svar som lämnades den 10 februari till herr Gustavsson i Alvesta, och jag kan nu konstatera att det inte hänt någonting på detta område sedan dess. Jag hade dock en förhoppning om att ett förslag om höjning av familjebidragen skulle kunna föreligga samtidigt som försvarsministern framlade sin proposition beträffande de värnpliktigas utbildning och vissa därmed sammanhängande ekonomiska frågor. Jag anser att det hade varit möjligt för försvarsutredningen att lämna sitt yttrande över det förslag om en höjning som avgavs så tidigt som i maj i fjol från försvarets civilförvaltning.

Som läget är i dag föreligger stora svårigheter för de inkallades familjer att klara sitt uppehälle på de familjebidrag som utgår. Familjebidraget är för närvarande 9 kronor per dag för hustru och 4 kronor och 15 öre för varje barn som inte fyllt 16 år. Om man ser på dagens läge när det gäller levnadskostnaderna torde det självfallet vara svårt för familjerna att klara sig på dessa belopp. De utgör sålunda 63 kronor i veckan för hustrun och 28 kronor och 5 öre för varje barn. En familj med hustru och ett barn får alltså kronor 91: 05 per vecka.

Jag vill i detta sammanhang vädja till försvarsministern att påskynda försvarsutredningen att komma med sitt yttran-

Svar på fråga ang. transport av handikappade med hjälp av brandkåren — Svar på fråga ang. arbetstillstånd för sjuksköterskor från de s. k. u-länderna

de, så att vi inom en snar framtid kan få ett förslag om höjning av familjebidragen för att de inkallades familjer skall få bättre levnadsmöjligheter än de har i dag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. transport av handikappade med hjälp av brandkåren

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Westberg har frågat om inrikesministern har uppmärksammat de svårigheter som många kommuner möter när det gäller att ordna transport för handikappade med hjälp av brandkåren och om han vill medverka till att avhjälpa dessa svårigheter. Enligt fastställd fördelning av ärendena inom inrikesdepartementet ankommer det på mig att besvara frågan.

Jag har med tillfredsställelse noterat att allt fler kommuner vidtar åtgärder för att ordna transporter av handikappade bl. a. genom brandkårens försorg. Självfallet får verksamheten inte bedrivas på sådant sätt att man äventyrar den brandberedskap, som brandkåren skall upprätthålla enligt brandlagen. Medverkan av brandkåren är emellertid bara ett sätt bland flera tänkbara att tillgodose de handikappades behov av transporter. Olika synpunkter kan anläggas på hur man lämpligen bör lösa denna fråga. Den förra året tillsatta handikapputredningen skall enligt sina direktiv ägna uppmärksamhet åt behovet av särskild transportservice för handikappade. Några ytterligare åtgärder anser jag inte nu vara påkallade.

Vidare anförde

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag vill till statsrådet Lundkvist uttala ett mycket varmt tack

för det positiva svar han lämnat på min enkla fråga. Också jag har med tillfredsställelse noterat att allt flera kommuner vidtar åtgärder för att ordna transporter av handikappade och att man då i många fall utnyttjar brandkårernas möjligheter. I flera kommuner har man dock den senaste tiden uttryckt oro för att den verksamhet brandkårerna bedriver för de handikappade skulle vara stridande mot gällande författningar. Statsrådets besked får väl anses på den punkten vara lugnande, och det var det som egentligen var syftet med frågan. Medverkan av brandkårerna är givetvis bara ett sätt på vilket kommunerna kan ordna dessa frågor. Det bör vara riktigt att så långt som möjligt utnyttja de resurser som finns och som eljest inte skulle tas i anspråk. Självfallet får inte brandberedskapen försämrats genom den service som ges de handikappade. På den punkten är vi helt överens.

Slutligen säger statsrådet att handikapputredningen skall ta upp dessa problem och »enligt sina direktiv ägna uppmärksamhet åt behovet av särskild transportservice för handikappade». Jag noterar detta med stor tillfredsställelse och emotser resultat härav så snart som möjligt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. arbetstillstånd för sjuksköterskor från de s. k. u-länderna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat om jag vill ge en kortfattad orientering om principerna för beviljande av arbetstillstånd för sjuksköterskor från de s. k. u-länderna.

Arbetstillstånd för sjuksköterskor behandlas på samma sätt och bedöms enligt samma principer oavsett vilket land

Svar på fråga ang. arbetstillstånd för sjuksköterskor från de s. k. u-länderna

sökandena kommer från. Avgörande vikt läggs vid vederbörandes kvalifikationer och möjligheter att inpassas i svensk sjukvård. Innan arbetsmarknadsstyrelsen avger yttrande till utlänningskommissionen beträffande ansökan om arbetstillstånd för sjuksköterskor inhämtar styrelsen i sin tur yttranden från medicinalstyrelsen och Svensk sjuksköterskeförening. Motsvarande förfarande tillämpas när det gäller arbetstillstånd inom andra yrkesområden. Vid kollektiv överföring av arbetskraft kan proceduren i viss mån förenklas eftersom vederbörande myndigheter och organisationer brukar vara representerade i den grupp som handhar rekryteringen.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Med herr talmannens tillåtelse skall jag be att få ge några synpunkter i anledning av inrikesministerns svar på min fråga.

Som statsrådet måhända kan ana var den direkta anledningen till min fråga att jag ville ha närmare belyst varför regeringen ansåg sig böra ingripa och hindra det införande hit av ett antal koreanska sjuksköterskor, varom överenskommelse hade träffats mellan arbetsmarknadsstyrelsen och Stockholms stads sjukvårdsstyrelse. I det aktuella fallet hade arbetsmarknadsstyrelsen och vederbörande myndighet förfarit just på det sätt som statsrådet i sitt svar har angivit som den normala ordningen. Jag efterlyser i svaret den speciella motivering som kunde ha funnits, när regeringen ändå ansåg sig böra ingripa i detta ärende och inlägga sitt veto mot att de koreanska sjuksköterskorna skulle få komma till landet. Jag hade trott att statsrådet i sitt svar skulle ha hänvisat till den allmänna u-landspolitik, som vi väl i stort sett är ense om här i landet, såsom anledningen till att man från regeringshåll ansåg att man borde

hindra importen av de koreanska sjuksköterskorna. Statsrådet har emellertid inte alls gått in på den frågan.

Jag gör endast den reflexionen — om jag får tillåta mig det i det nu aktuella fallet — att när regeringen ansåg sig böra ingripa på sätt som skett här, borde den i varje fall ha sett till att garantier skapades för att de ifrågavarande sjuksköterskorna verkligen stannade kvar i Korea och kom det landets sjukvård till godo. Resultatet blev nu i stället att de sjuksköterskor, som vi kunde ha fått nytta av i vårt land, kom till Västtyskland och till andra länder.

Till sist vill jag endast, herr talman, säga — även om det kanske inte direkt hör hit — att viktigare än att försöka få sjuksköterskor från u-länderna till vårt land är naturligtvis att aktivisera alla de 11 000—12 000 sjuksköterskor vi har här men som inte är yrkesverkamma.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag har ju svarat på den fråga, som fru Kristensson ställde, genom att lämna en redovisning för de regler för invandring som vi tillämpar.

Låt mig beträffande den delfråga, som fru Kristensson sedan har tagit upp, säga att då det gäller Korea har frågan om sjukhuset där och de kontakter, vi har haft med det, tidigare tillhört inrikesdepartementets verksamhetsområde. Numera har statsrådet Lindström den närmare kontakten med detta. Jag hade under den tid då sjukvårdsfrågorna handlades av inrikesdepartementet tillfälle att göra ett besök vid sjukhuset i Söul och vill gärna erinra om att det är ett nordiskt sjukhus. Det är Danmark, Norge och Sverige som gemensamt driver verksamheten. Det är framför allt ett utbildningssjukhus för läkare och för sjuksköterskor, och avsikten har varit att efter hand som utbildningen av läkare och annan personal har fortskridit så långt, att landet

Svar på fråga ang. åtgärder för att trygga fosterbarnens ställning

självt skall kunna ta över det, skall så ske.

Vad som kanske är ännu viktigare är att den personal som utbildas bör förbehållas landet och dess sjukvård, och jag kan väl säga att landet är i högsta grad i behov av denna personal. Beträffande exempelvis tuberkulosen är landet i ett läge som motsvarar Sveriges i detta avseende i mitten av 1800-talet. Det finns ingen speciell distriktsvård — planer i detta avseende finns, men man har inte lyckats bemanna denna vård, därför att varken läkare eller annan personal har visat större intresse för att gå ut i sådan verksamhet, vilket självfallet är att beklaga. Det är också bakgrunden till att det är möjligt att få personal från Sydkorea.

Men här ställs vi väl inför problemet om inte, därest vi tar över sådan personal till Sverige, också Danmark och Norge kommer att söka rekrytera personal ifrån Korea. Om jag inte är fel underrättad, har man ifrån både norskt och danskt håll gjort erinringar mot den rekrytering som bedrivs ifrån svensk sida. Därför tror jag det är mycket angeläget att vi söker förbehålla sjukhuset och utbildningsinstitutionen den uppgift för vilken det ursprungligen kom till, nämligen att utbilda personal för den så nödvändiga sjukvården i Korea.

Om vi kan ersätta de sjuksköterskor som vi skulle kunna rekrytera från Korea med personal från annat håll, tycker jag det är alldeles utmärkt. Då vi fick erbjudande från Jugoslavien om att vi därifrån skulle kunna få sjuksköterskor har vi ansett det vara riktigt att handla såsom har skett.

Jag delar fru Kristenssons uppfattning att det är en angelägen uppgift att söka utbilda och inom vårt eget land få fram tillräckligt med personal, men vi kan inte bortse från den brist vi har, och i den mån det finns möjligheter att rekrytera personal från andra länder, där man från myndigheternas sida stäl-

ler sig beredd att medverka till att fylla vårt behov i detta avseende genom att avstå personal, skall vi väl inte säga nej. Jag skulle bara vilja fråga fru Kristensson hur hon tror att situationen skulle ha varit på läkarsidan, om vi inte hade haft de över 1 000 läkare som vi under efterkrigstiden har fått från andra länder.

Jag har velat göra denna komplettering därför att fru Kristensson tog upp frågan.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Eftersom det bara är en enkel fråga skall jag försöka begränsa mig.

Till svar på vad herr statsrådet sade vill jag först framhålla, att jag i och för sig inte hade någonting att invända mot svaret på min fråga, ty det var naturligtvis helt korrekt. Jag kunde emellertid inte därav utläsa förklaringen till den aktivitet som regeringen visat i detta avseende.

Vidare vill jag säga herr statsrådet att jag delar hans uppfattning, att personal som utbildas i t. ex. Korea bl. a. på svenskt initiativ, också bör förbehållas landet, men så har ju inte skett. Vi har vägrat att ta emot sjuksköterskor därifrån just med denna vällovliga motivering, men samtidigt får vi finna oss i att acceptera, att inte mindre än 200 av dessa sjuksköterskor söker arbete i Västtyskland samt några i Holland och USA. Jag menar därför att det är litet blåögt att säga nej till dessa sjuksköterskor samtidigt som vi finner att de inte alls kommer att på något sätt förbehållas landet, utan att de tvärtom åtar sig uppgifter i andra länder.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. åtgärder för att trygga fosterbarnens ställning

Ordet lämnades på begäran till

Svar på interpellation ang. möjlighet för bibliotek att utan kostnad erhålla statens offentliga utredningar

Statsrådet fru LINDSTRÖM, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat socialministern om han är beredd att vidta åtgärder i syfte att ge fosterbarnen en tryggare och säkrare ställning än de har nu.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Jag förmodar att herr Johansson med sin fråga syftar på problemen kring förflyttning av fosterbarn. Vid frågestunden i denna kammare den 24 mars i år besvarade jag en fråga i samma ämne.

Jag erinrade då om de bestämmelser som finns i 50 § barnavårdslagen och som ger möjlighet att förhindra skadliga fosterbarnsförflyttningar. Jag nämnde vidare att lagberedningens arbete med nya regler om domsverkställighet, som rör barn, även kommer att beröra 50 § barnavårdslagen.

I mitt svar anförde jag också, att åsiktsbrytningar säkerligen alltid kommer att uppstå kring en lagstiftning, som går in på så personliga problem som föräldrars rätt att ha sina barn hos sig, och att det som till sist blir avgörande är kunnigheten och omdömet hos de myndigheter som har att tillämpa bestämmelserna.

Jag har ingen anledning att ändra på vad jag då sade men jag vill tillägga att det givetvis för barnets bästa är betydelsefullt att enskilda personer lojalt medverkar till genomförandet av de beslut som samhällsorganen efter sorgfällig prövning kommit fram till.

Vidare anförde

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Ulla Lindström för svaret.

Med min fråga har jag velat fästa myndigheternas uppmärksamhet på fosterbarnens ställning. Det upprörande fall som omnämnts i pressen och övriga massmedia visar, att fosterbarnens

trygghetsförhållanden inte är fullt tillfredsställande. Det rör sig inte bara om problem vid deras förflyttning utan om deras ställning i största allmänhet.

Dessa barn rör ju inte själva för att de inte fått ett barns legitima rätt att födas i ett hem där far och mor vill och kan ta hand om dem. Därför bör ansvariga myndigheter göra allt för att ge dem en så trygg och ombonad tillvaro som möjligt. Det som hänt under den senaste tiden har väckt allmän förvåning, och särskilt har det bland de många fosterföräldrarna uppstått oro och fruktan.

Det finns i runt tal 30 000 fosterbarn i vårt land. I de flesta fall har fosterföräldrarna trott och hoppats på att få behålla barnen, även om barnen inte blivit adopterade. Ofta har fosterföräldrarna invaggats i denna tro av olika ansvariga myndigheter. Risken för att vilken dag som helst få lämna ifrån sig barnen, vilka de betraktar som sina egna, fördyrar tillvaron. På grund av denna osäkerhet, som illustreras av vad som nu hänt, är det risk för att samhället avhänder sig den stora tillgång som fosterhemmen utgör. Det skulle vara beklagligt både för samhället och barnen att mista denna tillgång. En kartläggning av vad som hänt och en allsidig offentlig redogörelse samt en översyn av 50 § barnavårdslagen skulle hälsas med tillfredsställelse. Det är min förhoppning att statsrådet vill medverka till ett sådant resultat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. möjlighet för bibliotek att utan kostnad erhålla statens offentliga utredningar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Svar på interpellation ang. möjlighet för bibliotek att utan kostnad erhålla statens offentliga utredningar

Herr talman! I en interpellation har herr Börjesson i Falköping frågat om jag är beredd att vidtaga åtgärder som syftar till att bereda biblioteken möjlighet att utan kostnad erhålla statens offentliga utredningar.

Kostnaderna för anskaffande av böcker till folkbiblioteken skall numera helt täckas av kommunala anslag. Det speciella bidraget för bl. a. detta ändamål har från och med innevarande budgetår avlösts genom det kommunala skatteutjämnningssystemet. Eftersom det ankommer på de kommunala myndigheterna att anslå medel till bokinköp och därmed också att göra urval av böcker finner jag ej anledning vidta de av interpellanten efterlysta åtgärderna.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet framföra ett tack för svaret på min interpellation. Tyvärr måste jag emellertid säga att jag inte är nöjd med det samma. Jag vill inte bestrida ecklesiastikministerns påstående att det tillkommer de kommunala myndigheterna att anslå medel till bokinköp, men jag vill erinra om att det här är fråga om litteratur som är av speciell karaktär.

Såsom jag erinrade om i min interpellation bedrivs i vårt land en omfattande statlig utredningsverksamhet. En stor del av de betänkanden som framlägges publiceras i serien Statens offentliga utredningar. På detta sätt ökas möjligheterna för allmänheten att ta del av utredningsmaterialet. Starka skäl talar emellertid för att åtgärder vidtages som ytterligare underlättar för intresserade att studera Statens offentliga utredningar. Ett motiv i sammanhanget är den stora betydelse det har för demokratiens vitalitet, att medborgarna är politiskt medvetna och äger kunskap

och kännedom om vad som försiggår på det rikspolitiska planet.

Intresset för de offentliga utredningarna hos medborgarna är stort. Sedan jag väckte min interpellation har många kontaktat mig och instämt i önskemålet att Statens offentliga utredningar borde finnas på biblioteken för utlåning.

I detta sammanhang kan det också finnas anledning att erinra om det stora intresse som radiouniversitetets kurs i statskunskap rönt. Över 8 000 har anmält att de vill tentera i statskunskap och man kan utgå från att många därutöver följt och följer kursen. Man torde kunna förutsätta, att dessa radiostudenter är intresserade av att vidga sina kunskaper om samhället genom att ta del av utredningar. Med hänvisningen till dem som följt statskunskapskursen i radio har jag blott velat peka på en kategori människor som säkert med glädje skulle hälsa ökade möjligheter att låna Statens offentliga utredningar på biblioteken. De flesta har nämligen inte råd att köpa utredningar.

Biblioteken har av kostnadsskäl i många fall heller inte möjlighet att abonnera på Statens offentliga utredningar. Kostnaden för en årgång torde belöpa sig på 600 kronor. Speciellt för de små biblioteken blir en utgift av den storleksordningen särskilt betungande.

Ecklesiastikministern menar, att det ankommer på de kommunala myndigheterna att anskaffa Statens offentliga utredningar till biblioteken. Detta låter sig givetvis säga, men från kommunalt håll kan man göra gällande, att det bör ankomma på staten att kostnadsfritt ställa utredningsbetänkandena till bibliotekens förfogande för utlåning till allmänheten i syfte att ge dem så stor spridning som möjligt. Det hela skulle kunna ordnas så, att biblioteken finge möjlighet att, då intresse för en viss utgåva i serien Statens offentliga utred-

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

ningar föreligger, rekvirera och utan kostnad erhålla densamma.

Jag tror inte, herr talman, att de utgifter som skulle belasta statskassan genom ett sådant arrangemang skulle bli avskräckande stora. Det skulle säkert vara väl använda pengar.

Jag vill till sist, samtidigt som jag än en gång tackar herr statsrådet för svaret, vädja till honom att han måtte medverka till att bibliotekens möjligheter att anskaffa Statens offentliga utredningar förbättras.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **EDENMAN**:

Herr talman! Det är uppenbart att det är två frågor det här gäller. Jag räknade med att herr Börjesson i Falköping hade interPELLERAT mig i min egenskap av ecklesiastikminister och att det följaktligen gällde biblioteken och den allmänna biblioteksservicen. Från denna utgångspunkt kan jag efter vad som skett under senare år inte gärna svara på annat sätt än att detta är en kommunal angelägenhet. Dessutom, herr Börjesson, är de statliga offentliga utredningarna som litteratur betraktade ovanligt billiga i inköp jämfört med många andra böcker.

Men nu hör jag på herr Börjesson att han tydligen är ute inte bara efter biblioteksservicen, utan det gäller statens PR-verksamhet över huvud taget, den allmänna politiska medborgarupplysningen. Det är en helt annan problematik, herr Börjesson, en helt annan fråga, och det kan inte gärna tas upp som en biblioteksangelägenhet, utan får lösas i ett helt annat sammanhang.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag vill till ecklesiastikministern säga att jag med min interpellation åsyftade att man från statens sida skulle underlätta bibliotekens möjligheter att kunna låna ut statens offentliga utredningar till allmänheten.

Jag är väl medveten om att det är en kommunal angelägenhet att anskaffa böcker till biblioteken. Men när det gäller statens offentliga utredningar menar jag att det bör ankomma på staten att göra dessa utredningar lättillgängliga för den stora allmänheten.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Josefson i Arrie har ställt vissa frågor till mig rörande anledningen till att material från 1960 års jordbruksutredning offentliggjorts och till att regeringen tagit ståndpunkt i fråga om den framtida jordbrukspolitikens innan utredningsförslaget överlämnats och remissbehandlats.

Herr Wennerfors har i en till statsministern ställd interpellation frågat om regeringen tagit ställning till jordbrukspolitikens framtida utformning utan att avvakta 1960 års jordbruksutrednings resultat. Interpellationen har överlämnats till mig för besvarande.

Det är inte unikt att resultatet av offentliga utredningar publiceras innan utredningens betänkande föreligger i tryck. I fråga om resultatet av 1960 års jordbruksutrednings arbete har sedan lång tid tillbaka förekommit spekulationer i pressen vilka lett till en omfattande debatt. Mot denna bakgrund ansåg jag i likhet med utredningens ordförande som samrådde med mig att det, sedan utredningen tagit slutlig ställning till riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitikens, var lämpligt att huvud dragen av utredningens förslag offentliggjordes. Därmed tillmötesgicks även

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

önskemålet om att deltagarna i årets lantbruksvecka informerades om utredningen.

Vid en presskonferens, som statsministern höll samma dag som huvuddragen av utredningens förslag offentliggjordes vid lantbruksveckan, framhölls att förslagen kommer att remissbehandlas och därefter tillsammans med övrigt utredningsmaterial i vanlig ordning prövas av regeringen. Vid presskonferensen presenterades även den socialdemokratiska partistyrelsens synpunkter på några av de principer efter vilka den framtida jordbrukspolitiken borde utformas.

Det förhållandet att ett parti sitter i regeringsställning varken kan eller bör hindra dess styrelse från att utforma riktlinjer för partiets politik på viktiga samhällsområden, även om dessa är föremål för statliga utredningar. Lika självfallet är det, att en partipolitisk regering, i alla de frågor den har att ta ställning till, tillämpar den grundsyn på problemen som präglar dess parti-program.

Som framgår av det sagda har regeringen inte tagit ställning till 1960 års jordbruksutrednings förslag. Däremot kommer den att i sitt ställningstagande följa de principer som kommit till uttryck i den socialdemokratiska partistyrelsens riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Detta är en självklarhet och innebär inte något föregripande av utredningens förslag eller remissyttrandena däröver.

Vidare anförde:

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Till chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Holmqvist, ber jag att få uttala ett tack för det svar jag erhållit på min interpellation.

När statsrådet säger att det inte är unikt att resultatet av en utrednings

arbete offentliggöres innan betänkandet föreligger i tryck, vill jag framhålla att det ändå var på det sättet att jordbruksutredningens arbete ännu inte var avslutat vid offentliggörandet — inga reservationer var skrivna och man kunde därigenom inte ge den helhetsbild av utredningens arbete som hade varit önskvärd.

Skall man få en objektiv och saklig debatt kring en fråga, som varit föremål för en offentlig utredning, bör enligt min mening också utredningsmaterialet i sin helhet vara färdigt och helst även tillgängligt i tryck för allmänheten, när offentliggörandet sker. Ännu i dag, en månad efter offentliggörandet, finns inte utredningsmaterialet i tryck, och enligt vad jag har hört dröjer det ännu en tid innan materialet föreligger. Jag hoppas att detta sätt att presentera utredningsarbete inte blir någon ny praxis, ty i så fall äventyras utan tvivel möjligheterna att på grundval av framlagt utredningsmaterial få till stånd en saklig debatt.

När sedan regeringen samma dag, bara någon timme efter offentliggörandet av utredningsmaterialet, via en presskonferens delgav allmänheten sin syn på jordbruksfrågan, var det många som i likhet med mig ställde frågan: Har regeringen redan tagit ställning till den framtida jordbrukspolitiken? Har man på vissa avsnitt förkastat 1960 års jordbruksutrednings arbete och förslag redan innan utredningen framlagt sitt betänkande?

Nu säger jordbruksministern att regeringen inte tagit ställning och att förslagen i vanlig ordning kommer att remissbehandlas och därefter tillsammans med övrigt arbetsmaterial likaledes i vanlig ordning prövas av regeringen.

Detta uttalande av jordbruksministern gläder mig, och jag hoppas verkligen att man utan någon förutfattad mening skall pröva frågan.

Men, herr statsråd, är det ändå inte

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

på det sättet att regeringen i vissa avsnitt tagit ställning redan nu? Jag tänker på frågan om fabrikspotatisen och frågan om den inhemska sockerproduktionen. Också denna produktion innefattas ju i de arbetsuppgifter som uppdragits åt 1960 års jordbruksutredning. Här har nu regeringen innan jordbruksutredningen är klar med sitt arbete, innan utredningens betänkande överlämnats till regeringen, innan förslaget remissbehandlats, tillsatt nya utredningar på dessa två områden.

En av anledningarna till att offentliga utredningar i vårt land har uppmärksamrats, uppskattats och värderats på sätt som sker är dels att man respekterat utredningarna så, att de fått arbeta ostört och självständigt, dels att utredningsmaterialet gått ut på remiss till institutioner och organisationer och att man därigenom fått en ytterligare allsidig belysning av den aktuella frågan. Först därefter har det varit brukligt att regeringen tagit ståndpunkt i frågan.

Skall vi bibehålla det nuvarande remissförfarandet — och det hoppas jag — måste de som avger remissvar kunna ha en berättigad känsla av att deras yttranden verkligen betyder någonting. Jag förmodar alltså att det är regeringens avsikt att bibehålla det nuvarande remissförfarandet. Och om så är förhållandet är det angeläget att man inte underminerar remissförfarandet genom att på ett tidigt stadium göra alltför kategoriska uttalanden.

Frågan om jordbrukets framtid är stor och betydelsefull. Därom vittnar bl. a. den väldiga omfattning som 1960 års jordbruksutrednings arbete fått.

Nog hade det ändå varit värdefullt för den allmänna debatten, om utredningens betänkande i sin helhet hade varit tillgängligt vid tidpunkten för offentliggörandet. Därmed hade skapats större förutsättningar för en saklig debatt, som är både nödvändig och ange-

lägen för att frågan skall kunna lösas på ett tillfredsställande sätt, ja, på ett sätt som skapar möjligheter för en tryggad livsmedelsförsörjning för svenska folket även under tider som kommer.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holmqvist för svaret på min interpellation. Jag ansåg, herr talman, att denna interpellation till sin innebörd var av så avsevärd principiell betydelse att jag hade ställt den till statsministern. Eftersom statsministern inte har tillfälle att besvara den i kammaren utgår jag från att statsrådet Holmqvist i denna fråga agerar såsom talesman för regeringen.

Den första meningen i det egentliga svaret är mycket intressant. Regeringen uttalar där: »Det är inte unikt att resultatet av offentliga utredningar publiceras innan utredningens betänkande föreligger i tryck.» Jag tar dessa ord för vad de är och måste med anledning av detta ställa följande frågor till statsrådet: Var, för det första, utredningens betänkande justerat den 14 mars? Och hade man, för det andra, börjat trycka betänkandet den 14 mars? Den 14 mars var ju det datum när lantbruksveckan började och när regeringens syn på jordbrukspolitiken presenterades.

I fortsättningen av svaret omnämnes att det för länge sedan framställtts önskemål om att jordbruksutredningens ordförande vid årets lantbruksvecka skulle offentliggöra huvuddragen i utredningens förslag. Det berättas i svaret att utredningens ordförande och herr statsrådet hade ett samråd om detta. Resultatet härav blev tydligen att man tyckte att man skulle kunna offentliggöra huvuddragen i utredningens förslag, dock under en mycket viktig förutsättning som också framgår av svaret, nämligen att »utredningen tagit slutlig ställning till riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken».

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

Men, herr statsråd, hur förhöll det sig den 14 mars när lantbruksveckan började — hade utredningen då tagit slutgiltig ställning?

Det är även av intresse, såsom redan nämnts av herr Josefson i Arrie, att regeringens presskonferens ägde rum samma dag, den 14 mars. På denna regeringens presskonferens presenterades de resultat, vilka en studiegrupp inom det socialdemokratiska partiet med herr Holmqvist som ordförande hade kommit fram till och vilka angavs och anges vara den socialdemokratiska partistyrelsens syn på hur den framtida jordbrukspolitiken skall utformas.

Det måste stå klart att allmänheten uppfattar detta som regeringens syn på hela frågan. Detta framgår också av fortsättningen av svaret. Där heter det nämligen: »Vid presskonferensen presenterades även den socialdemokratiska partistyrelsens synpunkter på några av de principer efter vilka den framtida jordbrukspolitiken borde utformas.»

Går man vidare i texten finner man följande uttalande: »Lika självfallet är det, att en partipolitisk regering, i alla de frågor den har att ta ställning till, tillämpar den grundsyn på problemen som präglar dess partiprogram.» Här finner vi alltså belägg för sambandet mellan den socialdemokratiska partistyrelsen och regeringen, vilket också framgår av sista stycket av svaret, där det heter:

»Däremot kommer den» — alltså regeringen — »att i sitt ställningstagande följa de principer som kommit till uttryck i den socialdemokratiska partistyrelsens riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken.»

Trots detta meddelas i samma svar att regeringen inte har tagit ställning till 1960 års jordbruksutrednings förslag. Man har verkligen anledning att fråga hur dessa motsägelser skall tolkas. Vad är det vidare för mening med

att remissinstanserna skall ödsla tid och arbete på utlåtanden, som ändå inte kan påverka en regering som har tagit ställning? Denna kommer ju att följa den socialdemokratiska partistyrelsens redan utformade riktlinjer; det framgår, som jag förut nämnde, tydligt av svaret.

Vad som här skett är alltså något nytt. Man må undra om det skall betraktas som ett olycksfall i arbetet eller som en inledning till en ny praxis inom det svenska utredningsväsendet. Det måste verkligen vara av stort intresse för alla de cirka 300 utredningar som för närvarande arbetar att få svar på den frågan.

Inom parentes undrar jag också hur de ledamöter av utredningen, som kanske inte ens kände till att ordföranden tänkte presentera huvuddragen i detta ställningstagande, har uppfattat hans handlingsätt. Det är ett ytterligare problem, men kanske av ett annat slag.

Det måste också vara av stort värde för alla de över 2 000 experter som är engagerade i denna utredningsapparat att få veta hur regeringen ser på den. Icke minst bör det vara av värde för riksdagens ledamöter att få veta vilken betydelse vi i fortsättningen skall tillmäta vårt utredningsväsen, liksom principerna för dess arbete, offentliggörandet därav under utredningarnas gång och dess slutgiltiga resultat.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! När det i detta svar anges att förhållandet inte är unikt menas ingenting annat än att det har förekommit tidigare att förslag, som en utredning arbetade med och hade utformat, presenterades innan man hade fått utredningens betänkande i tryck.

Jag vill inte därmed påstå att detta i och för sig är någonting eftersträvävärt och att man skall försöka tillämpa

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

denna metod i fortsättningen. Liksom jag själv skulle nog landshövding Netzén ha tagit en annan ställning och kanske avvisat de propåer som kom från lantbruksveckan om att få en redogörelse för förslaget, om han hade vetat att förfarandet skulle föranleda så mycken kritik. I varje fall har jag inte på något sätt föreställt mig att det skulle utlösa en kritik av detta slag. Jag tror att landshövding Netzén inte heller väntade sig en sådan, ty han hade i så fall inte haft någon som helst anledning att ta upp dessa frågor tidigare än han behövde som utredningsman.

Frågan är emellertid: Har partierna rätt att ha en mening i viktiga samhällsfrågor och att ge den till känna, eller måste frågorna sammankopplas med en utredning? Måste man avhålla sig från att göra uttalanden under den tid då utredningsarbete pågår? Om det förhöll sig så, kunde folkpartiet och centerpartiet ha anledning att fundera över det programarbete som de har hållit på med under några månader och som också för en tid sedan redovisades i pressen, varvid det angavs vilka punkter de var överens om. Jag läste åtminstone i rubrikerna att de blivit ense även om jordbruksfrågorna. Jag vet inte om referatet var fullständigt, men av det programmet framgick att jordbrukspolitiken skulle utformas på sådant sätt, att man tillgodosåg både producenternas och konsumenternas berättigade intressen. Ungefär den innebörden hade väl den principförklaring som folkpartiet och centern gav beträffande utformningen av den framtida jordbrukspolitiken. I princip är det ju ingen skillnad i förfarandet. Jag tycker bara att det är en mycket mager deklaration som folkpartiet och centern avgav. Den socialdemokratiska partistyrelsens principiella yttrande på denna punkt tycker jag är betydligt mer preciserat än vad det uttalande var som centern och folkpartiet gjorde.

Herr Wennerfors' anförande innehöll vidare en del frågor: Var betänkandet under tryckning? Var det slutjusterat när landshövding Netzén redovisade det på lantbruksveckan? Det vet jag ingenting om. Jag kan inte på det sättet följa arbetet inom utredningen. Jag kan bara säga att landshövding Netzén och jag var överens om att arbetet borde vara avslutat innan man gjorde en sådan redovisning som det nu är fråga om. Huruvida det sedan varit möjligt att ordna det så är en annan fråga. Jag har i varje fall inte fått några andra uppgifter än att utredningen hade avslutat sitt arbete. Hur mycket av materialet som lämnats till tryckning eller eventuellt föreligger i stencil, är kanske en fråga av underordnad betydelse i detta sammanhang.

Det är klart att det är en väsentlig skillnad mellan ett utredningsförslag och det program som den socialdemokratiska partistyrelsen har givit ut. Det är ett principprogram. Om man läser igenom det, finner man naturligtvis att det inte innehåller detaljerade ställningstaganden till allt det som ryms i vårt regleringssystem för jordbruket. Jag hoppas givetvis att jordbruksutredningen skall lämna det detaljerade material som krävs för att vi så småningom skall kunna presentera denna fråga för riksdagen. Så mycket är dock säkert som att det fanns vissa frågor, beträffande vilka ordföranden till mig anmälde att utredningen inte kunde framlägga utarbetade förslag. En sådan fråga rörde sockret, varom han angav att det rädde delade meningar. Det har givits uttryck för en hel rad olika uppfattningar. Han kanske också nämnde att förhållandet var ungefär detsamma beträffande potatisregleringen.

Om vi skall ha möjligheter att framlägga förslag för riksdagen nästa år och riksdagen skall kunna ta ställning till alla de många detaljfrågor som vår jordbruksreglering ändå inrymmer, är det

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

av vikt att man inte försitter tiden i fråga om utredningsarbetet. Ur den synpunkten tycker jag inte det bör finnas någon anledning att beklaga att regeringen tagit ställning till frågan om ytterligare utredning på ett par områden. Det är också möjligt att det, när resultatet av utredningen så småningom redovisas, blir nödvändigt att göra en sådan detaljgranskning även i fråga om vissa andra områden inom jordbruksregleringen. Det är för tidigt att ta ställning till det nu. Jag blev uppmärksamgjord på dessa två områden, och beträffande dem har vi således redan satt i gång med det kompletterande utredningsarbetet. Något fel kan jag som sagt inte finna att det ligger i det. Det har helt enkelt varit nödvändigt för regeringen att handla snabbt om vi över huvud taget skall ha förutsättningar att i tid framlägga ett förberett förslag i dessa frågor för riksdagen.

Sedan säger det sig själv, herr Wennerfors, att jag inte vill diskutera interna förhållanden inom jordbruksutredningen. Jag känner inte till om det funnits olika meningar inom utredningen om förfarings sättet. Den frågan har jag förtroendefullt fått överlämna åt landshövdning Netzén att själv ta ställning till. Därför vill jag, som jag nyss framhöll, i detta sammanhang inte ge mig in på någon diskussion om utredningens interna förhållanden.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullt tillfredsställd med statsrådet Holmqvists deklARATION, att ett sådant sätt att presentera ett utredningsarbete inte är eftersträfvansvärt. Därmed anser jag mig ha fått svar på frågan, huruvida detta är avsett att bli en ny praxis. Det är värdefullt att vi fått veta att så inte är fallet.

Men anledningen till att debatten kring detta utredningsmaterial blossade

upp så snabbt var framför allt att regeringen samma dag höll denna presskonferens, där den delgav allmänheten sin inställning. Detta har jag ansett vara ytterst beklagligt, eftersom inte allmänheten och knappt ens de som satt med i utredningen hade tillgång till utredningsmaterialet. Detta förhindrade naturligtvis en saklig debatt; för att man skall få till stånd en saklig debatt är det nödvändigt att ha tillgång till det resultat som utredningen kommit fram till.

Statsrådet Holmqvist säger vidare, att det var nödvändigt att ta ståndpunkt i vissa frågor och att det är motivet för att man redan nu tillsatt nya utredningar för ett par avsnitt. Jag vet inte riktigt hur man bör tolka det. Är det fel att tolka det så, att detta regeringens handlingsätt innebär att man redan på detta tidiga stadium underkänt det omfattande utredningsarbete som 1960 års jordbruksutredning utfört i dessa avsnitt? I varje fall är det svårt att tolka det på annat sätt.

Jag vill sedan anknyta till vad som sägs i slutet av svaret på interpellationerna. Där framhålls å ena sidan att frågan skall prövas på vanligt sätt och å andra sidan att regeringen i sitt ställningstagande kommer att »följa de principer som kommit till uttryck i den socialdemokratiska partistyrelsens riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken». Jag vet inte riktigt hur man bör tolka det. Jag hoppas att man inte bör tolka det så, att regeringen är helt bunden i sitt ställningstagande. I så fall är det ju ganska meningslöst att offra tid och arbete på att utreda en fråga och även att skicka ut förslaget på remiss. Jag vill dock hoppas att uttalandet inte bör tolkas så. Ty om regeringen inte tar hänsyn till andra synpunkter än sina egna vid utformningen av den framtida jordbrukspolitiken, kan detta inte karakteriseras som annat än maktfullkomlighet — ett ord som man innerligt hoppas slippa använda.

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Det gläder mig att statsrådet säger, att det inte är eftersträvänsvärt att utredningsresultat presenteras innan det föreligger i tryck. Men det är ju ändå inte riktigt det saken gäller, utan fråga var hur långt utredningen hade kommit i sitt arbete den 14 mars — huruvida man justerat betänkandet och huruvida det skickats till tryckning. Det är ju den frågan som är särskilt intressant. Om jag uppfattade statsrådet rätt sade han, att han inte riktigt visste hur det förhöll sig vid tiden omkring den 14 mars. Men av det svar vi fått framgår, att det förekommit samråd mellan statsrådet och ordföranden i utredningen. Eftersom dessa båda herrar ansåg att denna fråga var så viktig, att de hade detta första samråd, borde man ju ha kunnat tänka sig flera samråd, framför allt i anslutning till lantbruksveckan och att man då kommit överens om hur man borde göra. Men tydligen tänkte man sig inte riktigt för, utan det blev som herr statsrådet sade, en mycket större opinion än man hade trott mot själva tillvägagångssättet. Det kan väl ge anledning till funderingar över hur man i fortsättningen skall förfara.

Vidare måste jag framhålla att det ju är en viss skillnad mellan det handlings sätt som man väntar sig av ett regeringsparti och det man kan vänta sig av övriga partier. Nog hade det väl varit bättre om den socialdemokratiska studiegruppen, eller partistyrelsen, hade presenterat resultatet av sitt arbete vid ett annat tillfälle än just vid regeringens presskonferens. Regeringens presskonferenser är ju högst officiella tillfällen. Det är därför jag tycker att det är något märkligt att man väljer det tillfället för att presentera vad som skett inom det socialdemokratiska partiet.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Herr statsrådet satte

likhetstecken mellan den rätt han förmenade att regeringen hade att tillkännage utredningsresultatet och den rätt folkpartiet och centerpartiet hade att publicera resultatet av sitt eget programarbete. Det är väl ändå en väsentlig skillnad mellan dessa två saker. Det är inte någon statlig utredning som folkpartiet och centerpartiet har gjort; vi har sysslat med interna partiangelägenheter. Publiceringen av dem binder inte på något sätt någon statlig utredningsman, och det föregriper inte heller några remissinstansers ställningstagande. Det binder inte ens någon av de ledamöter vi kan ha i någon statlig utredning, såvitt jag vet. De har i fortsättningen sin fulla frihet att handla som statliga utredningsmän.

Jag vill ingalunda påstå att det är felaktigt av regeringspartiet att göra uttalanden; många regeringsledamöter har ju tyvärr farit runt och talat jordbrukspolitik — med olika nyanser — under sommarens lopp. Men det är en väldig skillnad mellan det och den form som regeringens ställningstagande och uttalande fick genom att presskonferensen anordnades precis i samband med att utredningens resultat i övrigt offentliggjordes.

Så till vida vill jag ge jordbruksmnistern rätt att jag instämmer i att ingen skugga faller på ordföranden, Netzén. Han hade tydligen tidigt anmodats att hålla detta föredrag, och man hade väl allmänt räknat med att utredningen borde vara färdig vid den tidpunkten.

Naturligtvis har också regeringspartiet rätt att tillsätta studiegrupper i alla ämnen där man känner att kunskaperna brister och tycker att man vill bättra på dem. Studiecirkeln är en mycket lämplig form för det — det vill jag hålla med om. Jag har själv varit studieledare i ganska många år, och jag skall gärna erkänna att frågan är om inte studieledaren i en studiecirkel lär

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

mer än medlemmarna i övrigt. Jag skulle vara mycket glad om studiegruppens ledare i detta fall gjort samma erfarenhet som jag gjorde på min tid som studieledare.

Däremot har jag mycket svårt att ge något erkännande åt det sätt på vilket denna studiegrupps resultat har använts hittills. Det sätt på vilket regeringen här blandade sig i publiceringen av jordbruksutredningen är enligt min mening mycket anmärkningsvärt, och jag vill rent av beteckna det som olyckligt. Annars är det vanligt att vi inväntar sittande utredningar. I många fall använder vi det som ett starkt argument för att inte behöva göra något uttalande förrän utredningen är färdig med sitt arbete, och detta argument använder inte minst regeringspartiet i denna församling.

Jag har undrat över vad det egentligen fanns för anledning för regeringen att just i denna fråga deklarerar sin ståndpunkt innan utredningen var färdig och innan den var slutjusterad. Det sistnämnda är, som herr Wennerfors också underströk, utomordentligt viktigt. Herr statsrådet säger att det inte är unikt att man publicerar sådana saker, men jag skulle tro att man inte gör så förrän utredningen har företagit en slutjustering och den vet hur dess slutliga skrivning kommer att bli. Detta vet man i dag inte i fråga om jordbruksutredningen.

Jag har frågat mig varför man hade så bråttom med att överflytta uppmärksamheten från utredningen till regeringspartiets studiegrupp. Hade denna studiegrupp någon del i utredningens resultat? Detta är en rätt intressant frågeställning, som en psykologisk forskare kunde ge sig in på. Om denna studiegrupp icke har någon del i utredningens resultat, varför var man då så angelägen om att så snabbt föra fram utredningen i ljuset och flytta över uppmärksamheten till studiegrup-

pen i stället för på utredningens ordförande? Det är frågor som man inte kommer förbi men som man naturligtvis kan besvara hur man vill. Om det sedan är den nuvarande eller föregående jordbruksministern som skall stå till svars för dessa enligt min mening i vissa fall tvivelaktiga förslag kan vara likgiltigt. Ansåg man kanske att utredningsmajoritetens förslag var så förnämligt, att man i god tid måste överflytta upphovsmannarätten till detta förslag? Jag bara ställer frågan utan att göra några kommentarer.

I interpellationssvaret säger statsrådet, om jag fattade honom rätt, att utredningen är slutförd. Jaså, är den slutförd. Jag ber att få tacka för upplysningen, men en del av oss som sitter med i utredningen är inte alldeles övertygade om på vilket stadium vi just nu befinner oss. Vi får väl böja oss för uppfattningen att den får betraktas som avslutad i och med att regeringen och dess studiegrupp har sagt sitt. Någon större mening att fortsätta arbetet kan det knappast vara. Det kan hända att studiegruppen skall fortsätta, där om vet jag ingenting. Men kvar står frågan vilken roll den under tiden har spelat i sammanhanget.

Jag har för min del den uppfattningen, vilken väl får betraktas som min privata, att utredningen närmast kommit fram i en skepnad som kan kallas för korrespondensinstitution, därför att ännu matas vi med ganska viktiga PM där synpunkter som tidigare icke varit synliga kommer fram. Liksom i andra korrespondensinstitut ombedes man skicka in svar. Svaret skall åtminstone i det senaste fallet skickas in till en herre inom jordbruksdepartementet som förordnats till sekreterare i utredningen. Såvitt jag förstår finns det ännu åtskilliga spörsmål som utredningen inte klarat av tillräckligt.

Det står i våra direktiv t. ex. att utredningen skall pröva formen för in-

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

komstmålsättning för ett rationellt bedrivet jordbruk, och man skall klargöra vad som ligger i det begreppet. Lokaliseringspolitiska och landskapsvårdande spörsmål finns också omnämnda i våra direktiv. Detta kan jag inte minnas att vi har behandlat så särskilt ingående, och vi har i varje fall inte fattat något beslut härom.

Jag skulle kunna peka på t. ex. finansieringsfrågorna, vilka vi nog gått ganska lätt förbi. Jag hade väntat att vi skulle få en ny möjlighet att framföra våra synpunkter därvidlag. Prisregleringssystemets tekniska utformning har vi inte sett så mycket av, i varje fall inte tidigare. Nu efteråt har vi fått en promemoria. Etcetera, etcetera. Det torde visa att en del nog hade behövt bli överarbetat vidare om inte denna utredning klippts av på sätt som skett genom regeringens ingripande i det hela.

Jag vill notera herr statsrådets upplysning om att han vill skynda på utredningen och för den skull har han tillsatt två specialutredningar. Jag vet knappast om jag skall vara tillfredsställd härmed eller inte. När det gäller t. ex. socker blev glädjen ganska kortvarig. För en gångs skull segrade faktiskt jordbrukargruppen inom utredningen beträffande sockret, och skrivningen borde då följa detta majoritetsbeslut. Det var för all del en preliminär votering, men ändå. Det blev en utredning i stället, och glädjen blev som sagt ganska kort. Jag skulle emellertid ha varit tillfredsställd om utredningen både beträffande socker och fabrikspotatis fått en något mera allsidig sammansättning så att alla därav berörda parter hade fått vara med i dessa utredningar.

Det står i våra direktiv också att utredningen är oförhindrad att ta upp frågor som gäller jordlagstiftningen om den finner detta vara motiverat. Utredningen hade börjat diskutera dessa an-

gelägenheter, men plötsligt tog departementet hand om detta spörsmål och utredningen sattes så att säga off side i den frågan. Vi lyckades en annan gång bli enhälliga inom utredningen i frågan om de framtida rationaliseringsorganens utformning. Förslaget spolades praktiskt taget bort i jordbruksdepartementet. Det hade givetvis regeringen full rätt att göra, det vill jag inte kritisera alls, men det tillhör knappast praxis att man gör så. Detta ger närmast intryck av att utredningsresultat tillmättes ett ganska förstrött intresse om de inte går helt efter önskvärda linjer.

Förlåt en oförsynt fråga, herr statsrådet: Var studiegruppen i arbete redan på den tiden?

Vart skall det leda om regeringen fortsätter att blanda sig i pågående utredningar eller föregriper dem genom egna deklARATIONER innan de är färdiga? Blir det inte då så, herr statsråd, att de utredningsmandat som innehas av låt mig säga regeringstroga utredningsmän blir mer eller mindre imperativa mandat? Utredningsarbetet kan bli rena beställningsskrädderiet, om regeringen på detta sätt föregriper sittande utredningar. Det är ändå inte meningen med utredningsväsendet. Utredningsmännen brukar i stort sett få ta sin egen ståndpunkt och bedöma den i förhållande till övriga utredningsmäns. Innan hela utredningsmaterialet föreligger färdigt har man i allmänhet inte möjligheter att överblicka det, och sammanjämkningar, kompromisser etc. kan inte göras förrän hela materialet är färdigt. Dessa möjligheter har här klippts av — om man nu över huvud taget vill bli överens om någonting, det har jag tidigare ställt mig frågande till. Det är dock en förlust för en utredning om den inte får möjlighet att så att säga överblicka det hela, om inte partierna kan jämka sinsemellan och komma fram till någonting som kanske

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

kan omfattas av flera. Här har man låst ståndpunktstagandena där de befunnit sig innan materialet var fullt klarlagt.

Jag vill slutligen instämma i de båda interpellanternas anmärkning att det är mycket allvarligt om remissförfarandet kan komma att bli mer eller mindre fiktivt. Regeringen har uttalat sin principiella mening, dess tidningar har basunerat ut den. Ändå skall kvalificerat folk plöja igenom kanske tusentals sidor i denna utredning och skriva remissvar — allt i fullt medvetande om att regeringens ståndpunkt praktiskt taget är fattad. Det kan inte verka stimulerande på någon remissinstans.

Jag tillmäter för min del remissförfarandet i vårt parlamentariska liv ett mycket stort värde. Det är en förnämlig institution som vi skall vara ytterligt rädda om. Jag sade för en tid sedan i annat sammanhang att den kan betraktas som en folkomröstning i miniatyr och därför bör den vara spontan och opåverkad. Här har tyvärr regeringens handlande inte bara varit stridande mot praxis så till vida som det ingripit störande i en statlig utrednings arbete, utan det kan också vara ett hot mot hela remissförfarandets principer.

Herr talman! Till sist endast en stillsam förhoppning, nämligen att den olyckliga inblandning som gjorts i detta sammanhang inte upprepas fler gånger i andra sammanhang.

Herr ELIASSON i Moholm (h):

Herr talman! Denna fråga tycks bli mer mystisk ju flera sakkunniga som uttalar sig i densamma. Herr statsrådet har i sitt remissvar meddelat, att han anser att man kunde avslöja en del från utredningen sedan den hade tagit slutlig ställning. Alldeles nyss har en talare stått här i talarstolen och sagt, att han tillhör utredningen men att han inte vet om att denna utredning har

tagit någon definitiv ställning. Det tycks vara något underligt som har hänt i detta sammanhang.

Man kan väl slå fast att 1960 års utredning ännu inte är färdig. Man är kanske inom majoriteten överens om vissa saker, och det har man tillsammans med jordbruksministern ansett att man skulle kunna publicera. Jag måste bestämt deklarerat den uppfattningen, att om vi har haft en jordbruksutredning som nu har arbetat under sex år — den har i och för sig varit stor och även haft en stor kader av experter som försökt lösa de små detaljfrågorna — hade det nog varit skäl att låta den utredningen framlägga sitt förslag och vänta med den stora debatten tills förslaget blivit remissbehandlat.

Det finns en serie av olika frågor som inte har belysts i den hittills förda debatten. Man har ensidigt i pressdebatten talat om att det väsentliga är att minska jordbruksproduktionen. En annan väsentlig fråga är att sänka priserna. Emellertid har väl denna utredning också kommit till för att man skall kunna ge ett besked till jordbrukarna angående deras framtida inkomstläge. Om den saken har vi inte hört någonting, bortsett från att man har deklarerat att därest inte produktionen sjunker tillräckligt snabbt skall man med prisskruven tvinga bort flera människor från jordbruket. Det betyder såvitt jag förstår att man från början har avvisat en del av de människor som skulle ha kunnat vara lämpade för att bli jordbrukare, därför att den helt negativa inställningen gör, att de inte får något större intresse för att bli det.

Det finns andra frågor att ställa i detta sammanhang — herr Hansson i Skegrie har ställt en del. Vad kommer detta att innebära för avfolkningsområdena? Vilka framtida priser för konsumenterna bedömer regeringen att man

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

kommer att få i detta land i det ögonblick som vi inte har en inhemsk produktion av tillräcklig storlek? Hur stora krav kommer att ställas på valuta för att åstadkomma den import som blir nödvändig? Anses det att vårt land har möjlighet att ställa de pengarna till förfogande? Hur har man från regeringens och kanske också utredningens sida tänkt sig att man skall ordna bostäder till alla de jordbrukare som nu i allt snabbare takt försvinner från jordbruket? Har man när man diskuterat en ensidig inskränkning av mjölkproduktionen såsom ett sätt att lösa frågan om lägre priser på livsmedel, belyst vilka resurser vi får i detta land för att få till stånd en köttproduktion till rimliga priser? Har man tagit hänsyn till vilka möjligheter vi har i fråga om u-landshjälpen? Vilka resurser är regeringen beredd att ställa till förfogande för att vi skall kunna genomföra den höga rationalisering som man eftersträvar? Hur stora penningbelopp kommer detta att belöpa sig till? Här finns alltså en serie av frågor som är helt olösta.

Det är naturligtvis en händelse som ser ut som en tanke att några timmar efter det att herr Netzén har hållit sitt anförande håller regeringen en presskonferens där man presenterar regeringens syn på frågan. Jag skulle vilja uppmana kammarens ledamöter att ta fram Aftonbladets presentation — den bör väl vara representativ för regeringspartiet. Där finner man på framträdande plats att mjölkpriset skall sjunka 22 öre per liter, margarinpriset en krona per kilo, sockerpriset också en krona per kilo; smöret skall däremot stiga fem kronor per kilo. Vidare skall potatisen också tydligen bli billigare.

Nu har statsrådet sagt i sitt remissvar att han anser att regeringen har rätt att också presentera socialdemokratiska partiets grundsyn på jordbrukspolitiken. Det tycker jag också

att den har, men om man fortsätter att läsa Aftonbladet ser man, att »herr Holmqvist har lagt fram regeringens förslag på den framtida jordbrukspolitiken». Jag tror att, när en regeringsrepresentant i framtiden reser ut och talar, han bör göra klart om han är regeringsledamot eller bara ledamot av det socialdemokratiska partiet.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Ätminstone för åhörarna brukar det vara ett känt förhållande om vederbörande representerar regeringen eller ett visst parti, så man behöver väl inte tala om detta.

Jag kanske kan förbigå vad herr Eliasson i Moholm tog upp beträffande jordbrukspolitiken och de olika utvecklingslinjer som diskuterats. Det är väl ingen i denna församling som väntar sig, att en sådan diskussion skall tas upp i dag. Interpellationen har ju gällt så att säga den formella handläggningen av denna fråga, och jag föredrar således att behandla den frågan för sig och vad som berörts i interpellationen.

Först vill jag till herr Josefson i Arrie säga, att det omfattande arbete som utredningen lagt ned naturligtvis inte har varit bortkastat på något sätt, inte heller i fråga om socker- eller potatisodlingen. Det finns, såvitt jag förstår, ett mycket värdefullt material som de nya utredningsmännen kommer att få glädje av, när de tar upp förhandlingar med betodlarna, sockerbolaget m. fl. Handen på hjärtat, ni som tillhör utredningen! Ni måste väl erkänna att det inte hade varit möjligt för er att just nu påbörja dessa förhandlingar och lova att uppvisa ett resultat i så god tid att denna fråga skulle kunna behandlas av nästa års riksdag. Det är väl ändå rimligt att försöka se realistiskt på denna fråga.

Herr Wennerfors är motsägelsefull,

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

ty skulle man tro vad han säger skulle utredningens ordförande ha offentliggjort ett förslag i fråga om huvudlinjerna, innan detta förslag över huvudtaget fanns, och något sådant har jag mycket svårt att tro på. Jag vidhåller alltså att jag har fått beskedet att utredningen hade avslutat sitt arbete och tagit ställning, vilket ordföranden också redovisade. Jag vet också att han gärna hade velat redovisa även minoritetens uppfattningar, men det var inte möjligt att göra detta av skäl som jag inte kan gå in på nu. Herr Wennerfors frågar om det inte hade varit bättre om den socialdemokratiska studiegruppen hade valt ett annat tillfälle för information. Man kunde väl ha diskuterat, om det skulle bli just den dag då det råkade vara en presskonferens. Det är klart att man kunde ha valt en tidpunkt några dagar senare, men så mycket hänsyn tog gruppen att den i varje fall inte föregrep utredningen, såsom här påstås. Utredningen var ju avslutad, och det är först efteråt som en deklARATION lämnats. Däremot kan man inte säga att folkpartiet och centern var så nogräknade att de väntade tills utredningen var klar, utan de tillkännagav i varje fall vissa preliminära uppfattningar i förväg.

Herr Hansson i Skegrie säger att man inte skall göra en sådan jämförelse. Det är en sak att det sitter en socialdemokratisk grupp och diskuterar hur det socialdemokratiska partiet skall utforma sitt handlande i jordbruksfrågorna, men en helt annan sak när centern och folkpartiet resonerar. Herr Hansson i Skegrie tycks mena att det inte spelar någon roll när centern och folkpartiet diskuterar dessa frågor, därför att ingen tar notis härom; det verkar nästan som om han skulle tänka så. Han menade i alla fall att deras resonemang inte berör några utredningar och att de är tämligen oskyldiga. Han vill därför liksom helt skilja på dessa saker. Herr

Hansson i Skegrie får väl själv leva i denna föreställning. För min del tror jag inte att vi på detta sätt skall värdera det ena partiets deklARATION i förhållande till det andra. Vi har väl lika stor rätt och bör väl kunna se på de olika partiernas program och handlande med samma ögon.

Så gratulerar herr Hansson mig till att jag blivit studieledare. Då lär man sig någonting, säger han. Och så talar han om att han själv suttit som studieledare i många år. Men det måste vara rätt länge sedan, herr Hansson. Jag har inte alltid märkt att studierna gett så gott utbyte. Det är flera gånger när vi diskuterat även jordbruksfrågor som jag tycker det funnits litet luckor i herr Hanssons resonemang. Men vi kanske kan vara överens om att vi å ömse håll skall fortsätta att verka som studieledare för att förkovra oss.

Upphovsmannarätten till den nya jordbrukspolitikens tycks herr Hansson nu anse att socialdemokraterna har sprungit ut och stulit. Han verkar nästan avundsjuk, men på de flesta punkterna har ju herr Hansson en annan uppfattning än den som företräds av de socialdemokratiska representanterna i kommittén.

Jag lyssnade med stort intresse på herr Hanssons beskrivning av utredningsarbetet. Jag skall som sagt inte diskutera det här. Utredningen får själv svara för hur den har organiserat sitt arbete. Men jag vill fråga: Hur länge har herr Hansson tänkt att fortsätta utreda dessa spörsmål?

Utredningen startades ändå 1960 med tanke att man skulle få fram ett material som kunde användas när sexårsavtalet löpte ut. Vi har tvingats vidta två provisorier för att under tiden klara upp saken, och nog har det varit nödvändigt att kommittén snart blir färdig med sitt arbete. Om inte förslaget hade kommit nu i vår, hade det inte funnits förutsättningar för regeringen att

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

nästa år ta upp de här frågorna i ett förslag till riksdagen. Det är viktigt ur många synpunkter att vi äntligen gör klart hur vi ska ha det med vår jordbrukspolitik i fortsättningen.

Har jag varit med om att inrätta en stupstock så har det faktiskt skett på ordförandens eget förslag eftersom han för mig uppgav att utredningens arbete skulle vara slutfört vid tidpunkten i fråga. Några andra åtgärder har jag inte vidtagit. Åtminstone vid två tillfällen har jag anmält i berättelsen om kommittéerna att jordbruksutredningens arbete skulle slutföras under året, det beskedet har jag fått från utredningen. Varje gång har jag blivit besviken. Man kan i varje fall inte beskylla departementschefen för att ha stört utredningens arbete eller klippt av det i förväg.

Men det är angeläget att snart få möjlighet att träffa ett beslut. Ur den synpunkten har vi anledning att säga att det är värdefullt att arbetet nu avslutats.

Jag kanske inte behöver gå in på allt vad herr Hansson sade — det var väl i mycket ett raljerande inlägg. Han frågade bl. a., om även ställningstagandet vad beträffar rationaliseringsorganen hade behandlats i studiegruppen och om det var studiegruppen som hade fattat ståndpunkt. Herr Hansson skall inte glömma bort att ett enhälligt jordbruksutskott tillstyrkte och att riksdagen också enhälligt godkände det förslag jag lade fram i organisationsfrågan. Man hör därför inte göra så stor sak av hur den frågan handlagts eftersom vi kom att bli helt överens.

Jag betonar: Här har det inte varit fråga om att föregripa en utredning och det har ingen egentligen velat påstå. Att studiegruppens och den socialdemokratiska partistyrelsens synpunkter kom fram samma dag säger i och för sig inte så mycket. Det var mera information som gavs då. När landshövding

Netzen den dagen hade redogjort för utredningens förslag ordnade jordbruksorganisationerna — jag vet inte om herr Hansson också var med om det — med information om hur jordbrukarna såg på saken och presenterade sina idéer. Ur den synpunkten var det kanske lika bra att de andra synpunkterna kom samma dag.

Jag tror det är viktigt att vi nu kan gå från diskussion till handling när det gäller jordbrukspolitik.

Jag vill försäkra att utredningsbetänkandena skall remitteras. Kommer de i god tid blir det också möjligt att ge remissinstanserna hygglig tid, så att de noga kan tänka igenom de här frågorna. Sedan räknar jag med att det under hösten skall ske en bearbetning i departementet av både utredningens förslag och de remissyttranden som inkommit.

När jag deklarerar detta är det ingenting nytt, ty det var vad som sades redan vid den presskonferens som det här talats om. Det betonades då att frågan inte var slutligt avgjord, utan att förslagen i vanlig ordning skulle sändas ut på remiss. Det finns således inte någon grund för att påstå att regeringen skulle ha föregripit utredningen i något avseende.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet säger i sitt svar att det inte är unikt att resultatet av offentliga utredningar publiceras, innan utredningens betänkande föreligger i tryck. Men herr statsrådet måste väl ändå medge att det är unikt att man presenterar huvuddragen i ett förslag, innan utredningen har slutjusterat det och alltså är klar med sitt utredningsarbete?

Jag måste fråga herr statsrådet: Kan herr statsrådet ge exempel på att man i ett annat fall gått till väga precis

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

på samma sätt? Det skulle verkligen vara av stort intresse att få höra det.

Det förvånar mig också rätt mycket — det måste jag ytterligare en gång framhålla — att statsrådet Holmqvist inte visste hur långt utredningen hade kommit när lantbruksveckan började den 14 mars. Här har han framhållit att samråd skett om huruvida man över huvud taget skulle offentliggöra huvuddragen. Men samråd måste dessutom ha skett om sockret och om potatisen, eftersom utredningar därom tillattes.

Intima samråd måste alltså ha ägt rum mellan utredningens ordförande och statsrådet Holmqvist och det är underligt om inte dessa båda herrar därvid skulle ha konstaterat hur långt utredningen hade kommit. Men ändå påstår statsrådet Holmqvist att han inte visste hur långt arbetet hade fortskridit vid tiden omkring den 14 mars. Detta anser jag sannerligen vara mycket märkligt.

När det sedan gäller presentationen av studiegruppens resultat kan det ju ibland vara lämpligt att sätta sig in i varandras situation. Antag att högerpartiet befann sig i regeringsställning och att vi hade förfarit på exakt samma sätt, d. v. s. att vi för det första hade föregripit utredningens resultat och för det andra hade presenterat resultatet av arbetet i en studiegrupp inom vårt parti, alltså regeringspartiet. Jag tror att herr Holmqvist som riksdagsman, tillhörande oppositionen, då skulle ha reagerat mycket surt och framfört protester.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Det är, herr Wennerfors, inte så unikt att resultatet av en utredning publiceras innan det föreligger i tryck. Ecklesiastikministern sade mig nyss att i skolberedningen var man överens om att publicera resulta-

tet av arbetet och kommitténs ställningstagande i en kommuniké, innan man slutjusterat betänkandet. Jag tror att vi kan finna fler exempel på ett sådant tillvägagångssätt.

Jag tror emellertid inte att det tillvägagångssättet är det vanliga och, som jag tidigare framhållit, är det inte en ordning som vi strävar efter. Men ibland finns det ett mycket starkt intresse att få vetskap om kommittéernas resultat. Så förhöll det sig också den här gången. Vid Lantbruksveckan som ordnas en gång om året i mars månad, kommer hit till Stockholm tusentals människor som verkligen är intresserade av de jordbrukspolitiska frågorna. Det var inför den situationen som landshövding Netzen och jag bestämde oss för att presentera utredningens resultat på det sätt som skedde. Det fanns väl inget hinder att göra detta, även om det normalt är så, att ledamöterna av utredningen kommer upp till departementet och avlämnar betänkandet och säger, att nu är utredningsarbetet färdigt.

Jag har erkänt att jag efter vad som inträffat kan få anledning att framöver ställa mig mera kritisk i sådana här fall. Men jag vill å andra sidan betona skälen till det tidigare handlandet. Härvidlag är jag tacksam för att herr Hansson i Skegrie, såsom ledamot av utredningen, har rentvått utredningens ordförande, och jag antar också att herr Hanssons uttalande ger uttryck för att ledamöterna av utredningen varit överens om offentliggörandet.

Det skall alltså inte gå till på det sättet, herr Wennerfors — det är för övrigt inte heller möjligt för mig — att jag blandar mig i utredningens arbete och säger: Hur har ni skött detta? Är arbetet avslutat på alla punkter? Hur mycket har ni skickat till tryckeriet? Har ni justerat allting innan en redogörelse lämnas?

Så kan det som sagt inte gå till,

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

utan man får bygga på ett förtroende. Om vi vid ett resonemang kommit fram till att materialet bör kunna presenteras under de och de förutsättningarna, har jag naturligtvis inte möjlighet att efteråt i detalj följa upp hur långt arbetet kan ha fortskridit.

Herr **HANSSON** i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte bestrida att herr statsrådets karakteristik av mig kan vara riktig — att jag inte har lärt någonting under min tid som studieleddare eller studiecirkelmedlem. Så mycket har jag emellertid klart för mig, genom det lilla jag lärt, att herr statsrådet gjort vissa framsteg men att han — det är åtminstone min åsikt — använder sina kunskaper på ett utomordentligt tvivelaktigt sätt.

Herr statsrådet frågar: Hur länge hade ni då tänkt fortsätta med utredningsarbetet? Ja, vi var ganska överens om att vi skulle vara klara i slutet av april eller i början av maj — då skulle vi vara inne i slutomgången och ha tagit ställning i sådan utsträckning, att det var spikat vad som skulle skrivas. Nu vet vi emellertid ingenting därom, det blir en liten överraskning varje gång man får en PM och finner formuleringar som man aldrig har sett förut.

Lantbruksveckan försöker herr statsrådet skjuta i förgrunden. Kom då ihåg att det är en sak för sig — det finns ingen anmärkning att rikta mot att ordföranden i utredningen, landshövding Netznén, vid lantbruksveckan gav publicitet åt det som verkligen var klart. Som jag sade finns det emellertid mycket annat som vi hade anledning vänta skulle tas upp i fortsättningen. Men vad i all världen tjänade det till att på sätt som skedde kalla till en presskonferens och tillkännage regeringens ståndpunkt? Studiegruppen i all ära — men den borde inte användas på detta sätt.

Den har sin givna uppgift även i fortsättningen, att penetrera vad som skall ske.

Herr statsrådet försöker komma ifrån de båda nya utredningarna. Jag kritiserar inte utredningarna i och för sig; herr statsrådet är i sin fulla rätt att tillsätta dem. Men herr statsrådet säger: Hur skulle ni i jordbruksutredningen ha kunnat ta upp förhandlingar med Sockerbolaget och Bränneriidkareföreningen? Jag svarar, att det ingår inte alls i våra direktiv. Vi har aldrig fått i uppdrag att vara någon förhandlingsorganisation — vi har bara fått uppgiften att dra upp riktlinjerna för regleringen av en sockerproduktion och en potatisproduktion inom landet. Längre sträcker sig inte våra direktiv, och vi har inte heller tänkt gå längre.

Vi har vid ett par tillfällen haft sammanträde med både representanter för Sockerbolaget och företrädare för dem som odlar potatis till brännerierna — lyssnat till deras synpunkter och i den mån vi kunnat försökt tillägna oss dessa. Men den instans som skall förhandla i detta fall, herr statsråd, är jordbruksnämnden. I annat fall får något annat organ kopplas in på denna uppgift. Det är absolut icke jordbruksutredningens skyldighet att sköta förhandlingarna.

Herr **ELIASSON** i Moholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet sade att han inte vill kommentera vad jag har framhållit, eftersom jag hade lagt jordbrukspolitiska synpunkter på det hela. Jag försökte bara med mina exempel visa hur man hade uppfattat de presskonferenser som regeringen och det socialdemokratiska partiet hade hållit. Jag ville påvisa hur man efter presentationen av utredningen på lantbruksveckan och kanske framför allt efter regeringens presskonferens i diskussionen bara hade tagit fram vissa delar av

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

detta stora problemkomplex. Man hade så att säga lett in debatten i vissa bestämda spår — kanhända spår som var önskvärda om inte för regeringen så dock för det socialdemokratiska partiet men som jag inte tycker var riktigt objektivt valda.

Vi har sedan fått uppleva att socialdemokraterna redovisat sin grundsyn på dessa frågor. Vi har också, såsom nyss framhållits, sett hur regeringen gjort avsteg från förslag som utredningen tidigare framlagt. Vi har praktiskt taget varje år även fått erfara hur jordbruksministern korrigerat de avtal som träffats mellan jordbrukets organisationer och jordbruksnämnden. Man blir i denna situation självfallet en aning bekymrad över hur jordbruksministern har handlat.

Jag har den uppfattningen att regeringen när den tillsätter en utredning från början i direktiven skall ange vad det är den vill ha objektivt belyst. Där efter utarbetar utredningen sitt förslag, som skickas ut på remiss, varpå regeringen så småningom framlägger en proposition.

Men i detta fall har det säregna inträffat att regeringen innan utredningen framlagt sitt förslag och i varje fall innan detta gått ut på remiss deklarerat sin grundsyn, som man givetvis även kommer att handla efter. Jag förutsätter att det väl ändå varit meningen.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Det har gått en god stund sedan jag anmälde mig till denna debatt, och jag tror nog att många av kammarens ledamöter tycker att den vid det här laget kunde avslutas. Jag skall dock be att få säga några ord i denna fråga.

Det är väl inte så mycket landshövding Netzéns anförande vid lantbruksveckan, som i detta fall är det anmärkningsvärda, utan fastmer den med påtaglig iver redovisade promemorian

från den socialdemokratiska arbetsgruppen vilken har väckt en berättigad uppmärksamhet.

Det är inte alls märkligt om det väl-lar förundran och oro när en socialdemokratisk studiegrupp med jordbruksministern i spetsen redovisar propositioner som allmänt uppfattas såsom ganska drastiska och i varje fall ger sken av att konsumenterna skall få uppleva glädjen av starkt sänkta priser. Nå ja, förväntningarna om de starkt sänkta priserna har, om jag inte minns fel, jordbruksministern redan vid något tillfälle hunnit dämpa.

Det är i denna situation inte underligt, om en och annan frågar sig varför vi skall kosta på oss en arbetskrävande och dyrbar utredning, när det makthavande partiet tycks ha sin ståndpunkt klar innan utredningens majoritet och reservanterna hunnit ta slutlig ställning och långt innan remissinstanserna fått tillfälle att uttala sin mening.

Jag skall inte orda så mycket om den diskussion som förevarit, men jag kan inte underlåta att göra en liten kommentar.

Det hot om en extra prispress — om jag får uttrycka det så — som har skymtat skrämmar säkerligen inte så många för lång tid sedan etablerade småbrukare till att ge upp. De lär nog överleva. Men hur går det med de unga, som skulle träda till på stora, dyrbara familj jordbruk? Vågar de göra det inför dessa framtidsperspektiv?

Om denna diskussion fortsätter som hittills, kan det befaras att man i stället för att befordra en för såväl producenter som konsumenter önskvärd storleksrationalisering inom jordbruket kommer att få möta motsatsen: man hindrar densamma. Debatten skulle såvitt jag kan förstå ha vunnit mycket, om regeringen hade lugnat sig ett tag, så att utredningens förslag hade funnits tillgämligt, innan diskussionen satte i gång.

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Jag skall inte gå in på sakfrågorna, eftersom det blir tillfälle att diskutera dem när vi får allt material till vårt förfogande. Det vore synd att beta av allting just nu; vi kan ju spara litet till nästa år.

Jag vill ta upp ett par frågor som herr Wennerfors ställde. Den första löd ungefär så här: Hade utredningen tagit slutgiltig ståndpunkt till de förslag som presenterades på lantbruksveckan? På den frågan vill jag svara ja. Vi hade tagit slutgiltig ställning till huvudprinciperna i det betänkande, som så småningom kommer att lämnas. Ledamöterna var också väl informerade om att landshövding Netzen vid lantbruksveckan skulle presentera just detta förslag. Ingen protest hördes vid det sammanträde, då man talade om den saken. Vi var beredda på att så skulle ske.

Det är en viss skillnad på herr Hansson i Skegrie när man har sällskap med honom på Drottninggatan och när han står här i talarstolen. Jag vill minnas att han, när denna upprördhet föddes efter publiceringen bl. a. av socialdemokratiska partiets programskrift, sade till mig att det var synd att herrarna i lantbruksveckans styrelse hade varit så angelägna att få just detta utredningsmaterial presenterat innan det var klart. Herr Hansson finner sålunda synbaboer också på den sidan.

Jag är litet förvånad över att man är så förfärligt känslig för att socialdemokraterna har sysslat med denna fråga; det faller sig väl rätt naturligt att vi gör det. Kanske det dock inte är så förvånande, då vi t. ex. vet att det, när en tjänsteman i departementet på fritid skriver en artikel om jordbruksfrågorna i en viss tidskrift, omedelbart framställs en fråga — visserligen i medkammaren — från en framstående centerpartist, som anmodar jordbruksministern att se till att sådant inte förekommer. Vi kan förstå att man är yt-

terst känslig inom centerpartiet just i dessa frågor. Jag finner det annars inte vara något uppseendeväckande att den socialdemokratiska studiegruppen har diskuterat dem.

Herr Hansson i Skegrie har rätt i att utredningens ledamöter får skicka in justeringar, men jag vet inte vad han åsyftar med att vi skulle sända dem till en viss herre som har förordnats av departementet. Jag tror att herr Hansson menar att denne herre i departementet skulle vara den som så att säga på order av statsrådet Holmqvist skriver dessa promemorior. Låt oss slippa den insinuationen! Förhållandet är nämligen det att det råder brist på sekreterare i utredningen. De hittillsvarande sekreterarna har haft så pass mycket arbete att de inte har hunnit med allt.

Vi gjorde då framställning om att få ytterligare en sekreterare till vårt förfogande, men han har, herr Hansson, icke skrivit några beställningspromemorior. Det skall väl här ändå sägas ifrån.

Vidare säger herr Hansson att »den nuvarande jordbruksministern kan man inte lita på. Vi hade börjat syssla litet grand med vissa lagstiftningsfrågor, men det brydde han sig inte om. Han lade fram förslag om ny jordförvärvslag och bortsåg helt från att jordbruksutredningen skulle behandla dessa frågor.»

Hur var det med den saken, herr Hansson? Departementspromemorian hade sänts på remiss till oss i jordbruksutredningen, och vi sade enhälligt att vi enligt direktiven för vårt arbete inte hade någonting att erinra mot den. Vi konstaterade att vi, i händelse vi skulle finna någon ändring erforderlig, skulle kunna behandla den frågan i samband med att vi skrev vårt slutliga förslag.

Jag skall inte fortsätta denna diskussion längre. Jag nöjer mig med att konstatera att även de andra partierna, om

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

de så vill, kan bilda studiegrupper i frågor av detta slag för att få bättre kontakt med problemen.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! När det tidigare under denna debatt var tal om det unika i att på förhand avslöja utredningsresultat, åberopade herr statsrådet skolberedningen och den kommunicé som lämnades därifrån. Jag förmodar att han avsåg den s. k. Visbykommunikén. Det kan dock diskuteras, om dessa båda fall verkligen är jämförbara. Visserligen var herr Edenman ordförande i skolberedningen samtidigt som han var statsråd, men Visbykommunikén utgavs väl inte av regeringen eller av socialdemokratiska partistyrelsen, utan den lämnades av utredningen själv. Därför är jag tveksam om huruvida de båda fallen är jämförbara.

Det finns ett annat fall, som möjligen kan jämföras med det som vi nu diskuterar och som jag berörde under remissdebatten i höstas, nämligen värnpliktsutredningen, vars betänkande avlämnades för kort tid sedan. Den utredningens förslag förelåg faktiskt i en skrift redan förra våren. Det tyckte jag var ett ganska märkligt förfarings sätt och därför berörde jag det som sagt under remissdebatten i höstas.

Ett tredje fall, som i någon mån kan vara jämförbart, är 1963 års arbetstidsförkortningsutredning, som herr Gustavsson i Alvesta interPELLERADE om i höstas. Han fick svar på denna interpellation för några veckor sedan, och under den debatt som då fördes slutade herr Gustavsson sitt sista inlägg på följande sätt: »Vad skall dessa utredningar och pengar tjäna till, om regeringen inte tar hänsyn till utredningarna som lägger ned ett stort och ambitiöst arbete på de frågor de har tillatts att utreda?» De sista orden i detta uttalande kan jag mycket väl instäm-

ma i, och de kan också användas i denna debatt.

Herr Persson i Skänninge sade att »vi hade tagit slutgiltig ställning den 14 mars». Jag skulle bara vilja fråga herr Persson, om han kan uttala sig för samtliga ledamöter i utredningen. Det är möjligt att herr Persson själv och några stycken till hade tagit slutgiltig ställning, men hur förhåller det sig med de övriga ledamöterna? Dessutom måste man väl ändå skilja mellan tidpunkten för slutgiltigt ställningstagande i en fråga och det tillfälle då det föreligger ett slutgiltigt justerat betänkande.

Men, herr talman, det allra väsentligaste i slutskedet av denna debatt är väl ändå att statsrådet Holmqvist i sitt senaste anförande erkände att det fanns anledning att fundera över principerna för offentliggörande av utredningars resultat i fortsättningen.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Vad herr Persson i Skänninge och jag eventuellt har talats vid om vid en promenad på Drottninggatan, har jag tyvärr inte kvar i minnet, men det är mycket möjligt att jag fällt det yttrande om lantbruksveckan som herr Persson erinrade om. Det anser jag inte vara på något sätt anmärkningsvärt. Vi ansåg i jordbruksutredningen att det inte förelåg något hinder att säga det som kunde sägas.

Men det är inte den saken som nu diskuteras, utan diskussionen gäller regeringens inblandning i det hela på detta tidiga stadium, något som måste betecknas som fullkomligt felaktigt. Regeringen störde därigenom utredningsarbetet och kan genom sitt förfarings sätt ha gjort remissförfarandet mer eller mindre fiktivt. Det är detta, herr Persson i Skänninge, som är den känsliga saken i denna debatt och som jag förstår att herrarna inte gärna vill diskutera.

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

Jag skall passa på och ta upp en annan sak som jag inte hann med sist. Herr statsrådet nämnde, att skolberedningen hade publicerat vissa resultat innan den var färdig med sitt arbete. Såvitt jag är riktigt underrättad var man inom skolberedningen fullt ense om en sådan publicering. Skolberedningen hade också utarbetat en kommuniké, som alla parter i beredningen var ense om att man kunde stå för som offentlig handling. Någon sådan kommuniké hade jordbruksutredningen inte publicerat, och följaktligen borde regeringen inte ha blandat sig i saken på det sätt som skedde.

Herr PERSSON i Skänninge (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord till herr Wennerfors med anledning av hans kommentar till vad jag tidigare sade om att vi i jordbruksutredningen tagit slutgiltigt ställning till huvuddragen i betänkandet. Det fanns en majoritet på 17 ledamöter — jag var alltså inte ensam — som hade tagit ställning i själva principfrågan, bl. a. om den jordbrukspolitiska målsättningen och jordbruksproduktionens lämpliga omfattning. Häremit stod en minoritet på 7 ledamöter. Det är alltså tämligen klart att vi hade tagit ställning till själva principfrågan.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag avsåg var att det väl ändå är skillnad mellan den situation som föreligger, då man inom en utredning anser sig ha slutgiltigt tagit ställning till vissa huvudfrågor och den situation då utredningens betänkande har slutjusterats.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag kan lugna kammaren med att jag inte mycket skall för-

länga denna debatt — vi återkommer ju till saken.

Får jag bara säga till jordbruksministern, att det nog vore bra om han tog del av folkpartiets och centerpartiets handlingslinjer en gång till. Vi klargjorde för pressen, att vi just med hänsyn till det kommande resultatet av jordbruksutredningen avstod från att precisera vår inställning på en rad av de centrala konkreta punkterna i fråga om jordbrukspolitiken. Vi fick då kritik från socialdemokratiskt håll härför. Nu säger jordbruksministern, att ni preciserade ju också och då kunde väl vi göra det litet senare. Nej, vi karakteriserade den politik vi ville föra — det var så att säga bakgrunden till en senare precisering.

Herr talman! Jag vill härutöver nöja mig med en enda reflexion. Statsrådet Holmqvist sade att han än i dag är mycket förvånad över att Sveriges folkmåndagen den 14 mars blev så överraskat över det som presenterades i radio och TV. Han hade inte väntat sig, att det skulle bli ett sådant ståhej — eller vilket uttryck han nu använde.

Att den socialdemokratiska partistyrelsen på detta tidiga stadium tog ställning till en rad konkreta och centrala punkter före utredningen, att man gjorde detta samma dag som lantbruksveckan skulle få en redogörelse för vad utredningen kommit till, att man till den dagen förlade en socialdemokratisk presskonferens där man i hög grad gick in på dessa saker, att man lade upp det hela på ett mycket krigiskt sätt mot jordbruket — det intrycket fick ju alla som lyssnade på radio och TV den dagen —, att man skrämde en stor del av jordbrukarna och andra med denna attityd, att man gav intrycket att man med prispress i snabb takt skulle driva bort folk från jordbruket och genomföra en snabb storleksrationalisering och att det skulle bli betydande pris-sänkningar för konsumenterna, att det

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

kort sagt skulle bli en helt ny jordbrukspolitik — allt detta gjorde man, säger jordbruksministern, bara för att man ville ha i gång diskussionen så snabbt, att regeringen skulle kunna lägga fram en proposition till vårriksdagen 1967.

Om herr Holmqvist är förvånad, så har vi kanske ännu större anledning att vara förvånade över herr Holmqvists förvåning ännu i dag inför reaktionen den 14 mars. Regeringen och förre jordbruksministern Netzén, utredningens ordförande, anade tydligen ingenting av vad de ställde till med. De trodde att de bara lämnade några upplysningar. Man kan inte dra mer än en slutsats, herr talman. Statsrådet Holmqvist har varit något som han annars inte brukar vara — jag tror att jag har komplimenterat honom för det — nämligen en aningslös docka i den socialdemokratiska partipropagandans tjänst.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Herr Ohlin sade att han inte ville förlänga debatten, men hans inlägg skulle i och för sig kunna ge anledning därtill.

Herr Ohlin säger att folkpartiets och centerpartiets uttalanden i jordbruksfrågor närmast varit ett försök att karakterisera den politik som de vill föra, och det är någonting helt annat än när socialdemokraterna anger huvuddragen för den politik som de vill föra. Jag medger, herr Ohlin — jag sade det redan tidigare — att vi har sträckt oss något längre än ni gjorde. Jag tyckte det var att gå runt problemet när man presenterade en mening som denna: »Jordbrukspolitiken skall tillgodose både konsumenternas och producenternas berättigade intressen.» Man menade att man därigenom antydde en lösning av problemet. Men i pressen sades det — det vill jag naturligtvis inte göra herr Ohlin ansvarig för — att man vid för-

handlingarna mellan centerpartiet och folkpartiet kommit fram till en lösning också på jordbruksproblemen.

Jag medger att det är litet skillnad mellan centerpartiets och folkpartiets uttalanden och regeringspartiets uttalanden, men inte skall vi göra så stor sak av det.

Herr Ohlin har missförstått något jag har sagt. När jag talade om att jag var överraskad, så syftade jag på det förhållandet att jag har fått klander för att jag i samförstånd med utredningens ordförande gick med på att utredningsarbetet skulle publiceras i förväg. Det var detta jag syftade på när jag sade att man kan bli fundersam när man nu efteråt märker reaktionerna. Jag vill erinra om att interpellationen tar upp även den frågan, det är alltså det vi här diskuterar.

Jag hade nog inte tänkt att socialdemokratiska partistyrelsen skulle gå och fråga herr Ohlin eller någon annan, om vilken tidpunkt man skulle välja för att ge till känna sin mening, lika litet som herr Ohlin brukar vara så finkänslig när han deklarerar sina synpunkter att han vänder sig till socialdemokratiska partiet och frågar: Är det tid nu att säga vad vi tycker om dessa spörsmål? Det avgörandet får väl ändå förbehållas partierna själva.

Den presskonferens som regeringen höll och där jag talade om dessa frågor var utsatt i förväg, och den gällde andra saker också. Men är det någon som tror att regeringen i den aktuella situationen skulle kunna möta tidningsmännen på en presskonferens utan att bli tillfrågad om hur vi ställde oss till jordbruksfrågan? Vi tyckte därför att det var lämpligt att själva ta upp den frågan.

Var och en som gör sig mödan att läsa vad herr Ohlin sade, då han här nyss karakteriserade partistyrelsens programskrift, och jämföra det med vad som där verkligen står och som publice-

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

rades i tidningarna dagen efter, kommer att finna att det inte alls är samma sak. Tyvärr har herr Ohlin här målat en skrämmande bild av vad som förekommit. Det var ändå inte ett program av det slag herr Ohlin talade om, som presenterades vid den socialdemokratiska presskonferensen.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej herr statsråd, jag har inte påstått att Ni skulle behöva begära lov för någonting. Det enda jag har ifrågasatt var om Ni hade anledning att bedöma den samlade effekten av det som presenterades för Sveriges folk den 14 mars. Jag har tillåtit mig att ställa mig undrande över att statsrådet allt fortfarande dels själv är förvånad och dels vill förklara att det egentligen inte skedde någonting ovanligt i det sammanhanget.

Jag har något litet rest omkring i Sverige sedan den dagen, och jag kan tala om för statsrådet att det i mycket vida kretsar finns ett intryck av att det var något extraordinärt som då utspelades från regeringshåll. Om man inte hade någon annan avsikt än som ligger i de uttalanden herr Holmqvist senare har gjort, tror jag att det finns en betydande skillnad mellan det som Ni presenterade och det som Ni avsåg.

Jag skulle vilja hälsa statsrådet välkommen att fortsätta på den bana där han börjat: att steg för steg försöka släta över och lägga till rätta de överdrifter och missvisningar som den dagen presenterades för Sveriges folk.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! I min skrivbordslåda har jag ett kärt dokument liggande, nämligen ett referat av vad herr Ohlin yttrade vid ett möte i Västerbotten några dagar efter publicerandet av riktlinjerna i jordbruksutredningens kommande betänkande. Om referatet är rik-

tigt — och till den saken får vi kanske så småningom återkomma — sade herr Ohlin att i hela den socialdemokratiska programskriften inte låg någonting märkvärdigt. Det var bara en skildring av vad som kommer att hända. Det förelåg inte heller någon skillnad i uppfattningarna härvidlag mellan det socialdemokratiska partiet och folkpartiet. Folkpartiet menade också att det i slutet av 1970-talet skulle bli fråga om en 80-procentig självförsörjning med jordbruksprodukter. Och det var, menade herr Ohlin, många andra sådana rätt självklara saker som fanns med i programskriften.

Jag fick av referatet närmast det intrycket att herr Ohlin inte ansåg att det över huvud taget var några mer överraskande ting som sålunda kommit fram. I varje fall har hans uppfattning beskrivits på det sättet av den referent som hade tillfälle lyssna till vad han sade.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet bör dra en skiljelinje mellan å ena sidan vad som är en naturlig utveckling, som sker av sig själv utan att det behövs några nya drastiska ingrepp av prisprensens typ och å andra sidan en ny utveckling som presenteras som resultat av den jordbrukspolitik som det socialdemokratiska partiet vill föra och som skall medföra underbara resultat. Vad jag påtalade i Västerbotten var bl. a. just den såvitt jag förstår medvetna sammanblandningen av dessa ting.

Som statsrådet sade får vi senare tillfälle att fortsätta denna debatt, men i detta tal i Västerbotten tog jag på samma sätt som jag gjort i dag också avstånd från en rad sidor av regeringens handläggning av frågan. Den 14 mars intog regeringen icke en attityd som kan lägga grunden till en av ömsesidigt förtroende omfattad politik, vilken skapar bästa möjliga förutsättningar för

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

en rationalisering av det svenska jordbruket, den enda väg på vilken vi kan förena både producenternas och konsumenternas intressen. Jordbrukarna har ju visat att de är både villiga och i stånd att verka för en sådan utveckling. Det ankommer då på regeringen att försöka samla alla krafter kring denna målsättning och att inte, som då skedde, uppföra ett krigiskt skådespel — om jag nu skall uttrycka mig vänligt.

Herr FRANZÉN i Träkumla (cp):

Herr talman! När jag under den nu pågående jordbruksdebatten har lyssnat på jordbruksministern och regeringens representanter har jag fått den uppfattningen, att de menar att det egentligen endast är de principiella synpunkterna som vi skall resonera om och hur majoritetens förslag, i vilket regeringen instämde, presenterats. Men det har inte kunnat undvikas att man samtidigt har skapat ovisshet och otrygghet hos dem som sysselsättes i jordbruksnäringen.

Vi skall ju inte i vår besluta i sak i frågan utan det dröjer kanske inemot ett år. Det beror på om propositionen kommer i höst eller i vår. Men man kan ändå aldrig komma ifrån denna ovisshet hos jordbrukarna. Särskilt de yngre av dem, som är beredda att fortsätta sin gärning i jordbruket, har börjat fundera på om det är någon mening i att investera kapital och arbete exempelvis i utbyggnad av ladugårdarna när mjölkpriset enligt förslaget skall sänkas. I fråga om sockerbetsodlingen funderar säkert många på, om meningen är att odlingen skall koncentreras till en liten del av landet eller om öarna skall få vara med. För yngre odlare som funderar på om de skall ha sockerbetsodling och hur mycket de skall investera i maskiner och redskap är det väsentligt att få reda på detta så fort som möjligt. Därför är den metod på vilken regeringen presenterat

utredningens förslag för det svenska folket inte sympatisk.

Vi får väl ändå hoppas att remissinstanserna, när de tar ställning till såväl majoritetens som reservanternas förslag, skall komma fram till något moderatare förslag än det som har framlagts av majoriteten inom utredningen. Jag tror att det är nödvändigt att vi väntar på remissvaren innan lantbrukarna har blivit pessimistiska på grund av regeringens utspel. Många frågar hur det verkligen skall bli med jordbruket i framtiden. Både regeringen och studiegruppen kanske med hänsyn till vad remissinstanserna har att säga kommer fram till ett något moderatare förslag. Det hoppas i varje fall 100 000-tals praktiska jordbrukare.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag vill bara göra ett par reflexioner.

Jag förstår inte jordbruksministerns förvåning inför denna reaktion. Det är väl ändå en skillnad om ett eller ett par partier gör ganska allmänna uttalanden och om en departementschef, som tillsatt en utredning för att utreda ett visst avsnitt, sitter som ordförande i en studiegrupp och tar ståndpunkt innan betänkandet föreligger i tryck och innan det ens är slutjusterat. Det måste ändå ge inte minst remissinstanserna uppfattningen att statsrådet redan har bundit sig. Det är väl ändå statsrådet Holmqvist som skall framlägga propositionen till nästa års riksdag? Jag förstår inte att inte jordbruksministern inser denna skillnad. Om man ville stimulera en debatt på detta område hade det funnits tid här för när betänkandet läggs fram i april—maj. Då hade vi ändå haft ett år på oss, innan riksdagen skall ta ställning.

Det har varit intressant att lyssna på denna debatt även ur andra synpunkter. Statsrådet försökte åberopa

Svar på interpellationer ang. offentliggörandet av material från 1960 års jordbruksutredning, m. m.

skolberedningen och andra utredningar. Jag skulle kunna åberopa en försvarsberedning där jag deltog. Där var vi emellertid alla anse om att utfärda en kommuniké beträffande vad kostnadsramen innebar. Det kan man således inte jämföra med vad som här har hänt.

Vidare sade statsrådet att han hade uppfattat saken så, att utredningen är avslutad. Lägg märke till, mina damer och herrar, ordet »avslutad», när ledamöterna i utredningen tydligen ännu inte fått alla definitiva formuleringar som majoriteten har stannat för! Vilka konsekvenser får det för utredningsarbetet om detta skall upprepas? Jag sitter själv med i en ny försvarsutredning, och jag har verkligen ingen lust — och jag tror inte att andra har det heller — att deltaga i utredningsarbete, om sådana metoder skall användas i fortsättningen. Det är en helt annan sak om utredningens alla ledamöter är överens, som man var t. ex. i försvarsberedningen och i skolberedningen, om att på en principiell punkt ge besked om att man har nått enighet. Vidare karakteriserar jordbruksministern en utredning såsom »avslutad» innan de mycket viktiga preciseringarna har gjorts. Jag anser att även den synpunkten bör noteras till kammarens protokoll.

Om jordbruksministern vill motivera utspelet den 14 mars med att man ville stimulera en debatt i god tid om dessa frågor, skall man inte bortse från vad som stod i den socialdemokratiska tidningen *Folket* den 14 mars. Där stod att den dagen startade valrörelsen på jordbruksfrågorna. Ingen skall få mig att tro annat än att detta var ett medvetet utspel med hänsyn till den kommande valrörelsen. Den jämförelse jag tillåter mig göra i detta sammanhang och vill notera till protokollet är vad som hände 1964, när det också var valår. Hur stort intresse hade jordbruks-

ministern den gången av att informera väljarna och allmänheten om ett mycket genomgripande förslag som då fanns under utarbetande i jordbruksdepartementet? Man talade om »nya djärva mål», men människorna fick inte klart för sig vad det innebar. Men *någon vecka efter valet*, när väljarna var förhindrade att avge någon opinionsyttring, lade jordbruksministern fram en promemoria om jordförvärvslagens slopande — ett tillgodoseende av de stora kapitalintressenas krav under årtionden. Det är en parallell som man inte kan undgå att dra, när man bedömer jordbruksministerns intresse för att allmänheten skall hållas informerad.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Kammarens ledamöter hör hur svårt det är att göra herr Eliasson i Sundborn till lags. En fråga, som det inte fanns anledning att presentera inför valet, menar herr Eliasson att vi dolde. Förslaget till ny jordförvärvslag — som riksdagen tog med mycket stor majoritet, som herr Eliasson kanske erinrar sig — var någonting som folk tydligen skulle bli oroad över. Nu är det alltså lika klandervärt att socialdemokratiska partiet i god tid före valet har talat om vilka synpunkter det har på denna fråga. Hur skall herr Eliasson egentligen ha det och hur skall vi ställa oss för att bli honom till lags i dessa frågor?

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp):

Herr talman! Det var väl en ovanligt retorisk fråga! Vi har inte sagt att vi inte skulle diskutera jordbrukspolitiken i god tid före valet — det hinner vi ju i april—maj, eller hur, även om man inte startar valrörelsen den 14 mars? Det är inte vi som har vägrat att ta upp en diskussion i god tid före valet. Det var herr Holmqvist själv som 1964 undanhöll väljarna förslaget till

Svar på interpellation ang. åtgärder för upprätthållande av ett för Norrland nödvändigt jordbruk

väsentligt förändrade riktlinjer i fråga om jordförvärvslagen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. åtgärder för upprätthållande av ett för Norrland nödvändigt jordbruk

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat, om jag avser att tillkalla en parlamentarisk kommitté för att utreda de speciella problem som kan väntas uppstå för det norrländska jordbruket om nuvarande stödåtgärder skulle avvecklas samt för att utarbeta förslag till de åtgärder som då erfordras för att upprätthålla ett för Norrland nödvändigt jordbruk.

Såsom jag utvecklade i ett interpellationssvar i första kammaren i förra månaden måste vid fastställandet av nya riktlinjer för jordbrukspolitiken stor hänsyn tas till de särskilda skäl som finns för fortsatt jordbruksproduktion i Norrland. Jag framhöll därvid bl. a., att det var angeläget att även i fortsättningen beakta behovet av särskilda insatser för en snabb och effektiv rationalisering i de jordbruksbygder i Norrland, där förutsättningar finns för ett bestående jordbruk. Vidare uttalade jag att grunden för ett sådant rationaliseringsprogram självfallet måste vara att jordbruksproduktionen vid rationella brukningsenheter är lönsam.

Mot bakgrunden härav anser jag att de farhågor rörande framtiden för det norrländska jordbruket, som herr Eriksson gett uttryck åt i sin interpellation, är överdrivna. Jag vill dock betona att rationaliseringsverksamheten inom

jordbruket oundvikligen för med sig att såväl i Norrland som i andra delar av landet antalet brukningsenheter kraftigt minskar och att sämre jordbruksjord tas ur produktion.

I fråga om formerna för de särskilda åtgärder till gagn för det norrländska jordbruket, som kan erfordras i framtiden, kan jag inte uttala mig förrän jordbruksutredningens betänkande framlagts och remissbehandlats. Det är också för tidigt att ta ställning till om det kommer att finnas behov av att ytterligare utreda det norrländska jordbrukets speciella problem.

Vidare anförde:

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Trots den mycket långa debatten i denna fråga befinner jag mig i den situationen, att jag måste ta till orda, eftersom jag har fått ett interpellationssvar. Jag hoppas att jordbruksministern inte tycker att jag är otacksam, om jag med anledning av detta interpellationssvar inte kan uttala ett helhjärtat tack. Jag nödgas nog beteckna svaret som innehållande glidande formuleringar som svar på en konkret fråga. Om jordbruksministern inte kan eller inte vill ge mera klarläggande besked i en central fråga som gäller framtiden för tiotusentals norrländsjordbrukare, så är det ju inte mycket att göra åt den saken.

Jag vill gärna säga, att jag inte har framställt denna interpellation för att söka strid eller för att finna en angreppspunkt på jordbruksministern. Jag har gjort det främst med hänsyn till önskemålet att få något ljus och framtidshopp att falla över de mörka skuggor, som jordbruksutredningens majoritetsförslag kastar framför sig, och på så sätt kunna lugna den oro som helt naturligt gör sig gällande i synnerhet bland Norrlands jordbrukare.

Jag vill redan nu säga ifrån, att det

Svar på interpellation ang. åtgärder för upprätthållande av ett för Norrland nödvändigt jordbruk

inte heller behöver uppstå någon som helst diskussion mellan jordbruksministern och mig angående norrlandsjordbrukets behov av rationalisering. Vad jag är intresserad av att få veta är på vilket sätt och med vilka metoder »en snabb och intensiv rationalisering» skall sättas in, vilket jordbruksministern talar om i sitt svar, och hur långt den rationaliseringen skall drivas.

Redan nu pågår en omarrondering och rationalisering av jordbruket i Norrland som leder fram till större enheter, varvid många jordbruk försvinner helt och hållet. Jag är övertygad om att denna frivilliga anpassning innebär en omdaningsprocess, som får ett ur den enskildes och samhällets synpunkt smidigare förlopp än om man tillgriper tvångsåtgärder i större eller mindre utsträckning.

Om jag nu efterlyser jordbruksministerns synpunkt i fråga om metoderna för rationalisering av det svenska jordbruket och om densamma överensstämmer med jordbruksutredningens majoritetsförslag, att man skall tillämpa en prispress med tillhörande avveckling av de utgående särskilda stödåtgärderna, speciellt för norrlandsjordbruket, är det väl på denna punkt som våra meningar går isär. Trots den myckna dynamit som just nu kanske ligger i denna fråga, hoppas jag att vår överläggning kan ske i lugn och sansad debattform. Så allvarlig som hela frågan är tror jag saken tjänar mest härpå.

När jordbruksministern i sitt interpellationssvar talar om en snabb och effektiv rationalisering blir min direkta fråga: Skall den ske genom denna prispress med bl. a. sänkning av mjölkpriset med 22 öre. Inkomstbortfallet, om det nu kommer att drabba producentledet, skulle för det norrländska jordbruket medföra stora ekonomiska svårigheter. Jag hoppas därför att jordbruksministern, trots tystnaden i svaret, ändå inte överväger så drastiska

åtgärder som t. ex. en dylik prissänkning i producentledet skulle utgöra.

Jordbruksministern vet ju lika bra som jag att norrlandsjordbrukets huvudsakliga inkomstkälla är baserad på mjölkproduktionen, och man kan därför säga att det norrländska jordbruket står och faller med det pris som producenten får. En avveckling av mjölkregleringen och en indragning av det nu utgående leveranstillägget, mjölkpris- och extra mjölkpristillägget, skulle få nära nog förödande verkningar.

Nu vill jag ändå tro och hoppas, att ingen ansvarig jordbruksminister i detta land är beredd att så ödelägga hela det norrländska jordbruket som skulle bli följden härav.

Det finns väl också många skäl som talar för att bibehålla ett jordbruk i Norrland. Jag tycker mig också kunna dra den slutsatsen att ett jordbruk i Norrland skall bibehållas, eftersom det i jordbruksministerns svar talas om att hänsyn skall tas till de skäl som finns för fortsatt jordbruksproduktion i Norrland. Enligt min mening kan ett sådant skäl vara behovet av färskvaror för konsumenterna. Ett annat sammanhänger väl med vårt försvar. Vi får naturligtvis inte sätta vår försvarskraft i den situationen, att vi i händelse av ett anfall först måste be fienden om mat.

Det skulle emellertid vara intressant att av jordbruksministern få veta i vilka jordbruksbygder i Norrland han anser förutsättningar finns för ett bestående jordbruk och vilken storleksordning han avser ställa upp som krav på ett rationellt jordbruk i Norrland. I tidningspressen har det skyntat vissa uppgifter härom, men den måttstocken kan väl ändå inte tillämpas på Norrland.

Jordbruksutredningens problem har närmast varit att finna vägar att så snabbt som möjligt lägga ned betydande delar av vårt jordbruk. Jag tror att det för framtiden kunde vara lika viktigt att fastställa hur många ungdomar, som

Svar på interpellation ang. åtgärder för upprätthållande av ett för Norrland nödvändigt jordbruk

under de nya förutsättningarna är beredda att satsa sin framtid på ett jordbruk i Norrland. Om det nu är meningen att, såsom nämnts, inom tre år avveckla utgående stödåtgärder — och om det också är jordbruksministerns uppfattning — vore det väl också hög tid att klarlägga i vilka andra former regeringen är beredd att satsa på ett norrlandsjordbruk.

Herr talman! Det är bl. a. sådana besked som jag efterlyste i min interpellation, men på den punkten ger jordbruksministern inga direkta besked för dagen.

Den ovisshet som med jordbruksutredningens majoritetsförslag i bakgrunden kommer att vila över norrlandsjordbruket kommer såvitt jag förstår att medföra stagnation i den nu pågående rationaliseringen. Ingen vet något om framtiden, ingen vågar tro något om framtiden. Jag hade hoppats att jordbruksministern hade kunnat lämna ett mera positivt svar på den punkten i dag.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Nyss fick jag kritik för att jag över huvud taget sagt något om den framtida jordbrukspolitikens utformning. Nu vill herr Eriksson i Bäckmora att jag skall gå in på detaljer och redogöra inom vilka områden det norrländska jordbruket skall bli bestående, hur företagen skall se ut o. s. v. Det är för mycket begärt, herr Eriksson, att jag i dag skulle vara beredd att göra det.

Det är inte så mycket man kan läsa ut ur den redogörelse som gavs inför lantbruksveckan om den speciellt norrländska problematiken när det gäller jordbruksproduktionen. Det enda man där säger är att när det gått tre år skall man *ompröva* det nu utgående särskilda mjölkpristillägget. Jag har inte tolkat detta så, att utredningen därmed me-

nat att man skall slopa den stödformen utan att man skall undersöka vad det kan finnas anledning att ändra på.

Jag tycker således inte att de mörka sidorna är så mörka som det antyts; i varje fall har vi inte anledning att utgå från det. Som jag tidigare sagt tror jag att det finns goda förutsättningar för ett jordbruk i Norrland. Om man bara på riktigt sätt väljer produktionsinriktning, kan jag inte förstå annat.

Herr Eriksson och jag är väl överens om den stora betydelsen av den rationalisering som pågår där uppe. Det var landshövding Netzén som under sin tid som jordbruksminister tog upp tanken på ett speciellt stöd för att bygga upp bärkraftiga jordbruk i Norrland. Inte kan han ha glömt bort de norrländska problemen, lika litet som många andra har gjort det av dem, som sitter med i utredningen och som väl känner till de här frågorna.

Jag noterar att herr Eriksson inte söker strid i dessa frågor. Jag vill också påpeka att det självfallet blir en angelägen uppgift för mig som jordbruksminister att se till, att det norrländska jordbruket får det stöd som kan behövas. Vi är också överens om att vi skall sikta till ett rationellt jordbruk i Norrland. Men vi kanske skall vänta med en diskussion till dess att vi får se förslagen.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag är tacksam för de ytterligare synpunkter som jordbruksministern anförde på denna fråga. Jag konstaterar att jag ändå inte kunnat få något utförligt svar just på de frågor jag ställde. Jag vore glad om jordbruksministern ville vidhålla den nu deklarerade uppfattningen, att det bara är fråga om en omprövning av de särskilda stödåtgärderna till Norrland. När ställningstagandet skall ske i jordbruksdepartementet hoppas jag jordbruksministern skall finna anledning att låta

Svar på interpellation ang. åtgärder för upprätthållande av ett för Norrland nödvändigt jordbruk

stödet även i fortsättningen utgå till jordbruket i Norrland.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet propositionen nr 84, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 32 § och 39 § 2 mom. lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 85, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., och

nr 90, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

till statsutskottet propositionerna:

nr 91, angående viss ändring i statens pensionslöneförordning, m. m., och

nr 95, angående vissa utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, televisionens och radions områden;

till lagutskott propositionerna:

nr 98, med förslag till virkesmätningsslag, och

nr 100, med förslag till lag om föreläggande av ordningsbot m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 101, angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark i Trollhättan;

till bankoutskottet propositionen nr 102, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 62 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse;

till bevillningsutskottet propositionen nr 103, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

till lagutskott propositionerna:

nr 106, med förslag rörande de värnpliktigas utbildning m. m., och

nr 107, med förslag till lag om vapenfri tjänst m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 111, angående förordning om rätt för resande m. fl. att införa varor tull- och skattefritt, m. m.; samt

till lagutskott propositionen nr 112, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 113, med förslag om förbättrad sjukpenningförsäkring, hänvisades propositionen, såvitt avsåg anvisande av anslag, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Vidare föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskott propositionen nr 114, med förslag till lag om kontinentalsockeln m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 115, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 68 § uppbördsförordningen den 5 juni 1953 (nr 272) m. m.;

till statsutskottet propositionen nr 116, angående viss utbildning av läkare med utländsk medicinsk examen m. m.;

till konstitutionsutskottet propositionen nr 117, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 och 34 §§ lagen den 28 maj 1937 (nr 249) om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar; samt

till lagutskott propositionerna:

nr 118, med förslag till kungörelse om ändring i byggnadsstadgan den 30 december 1959 (nr 612), och

nr 119, med förslag till lag om Sveriges sjöterritorium.

§ 10

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

Kostnadsfri medicin till folkpensionärer — Fri medicin till vuxna neurosedynskadade

till statsutskottet motionen nr 845;
 till bevillningsutskottet motionen nr 846;
 till statsutskottet motionerna nr 847—854;
 till lagutskott motionerna nr 855—860;
 till statsutskottet motionerna nr 861—866;
 till bevillningsutskottet motionerna nr 867 och 868;
 till statsutskottet motionerna nr 869—872;
 till lagutskott motionerna nr 873 och 874;
 till bevillningsutskottet motionen nr 875; samt
 till statsutskottet motionerna nr 876—884.

§ 11

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 45—48, bevillningsutskottets betänkanden nr 26—30 och 33, bankoutskottets utlåtanden nr 23 och 24, jordbruksutskottets utlåtande nr 7 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 24—26.

§ 12

Kostnadsfri medicin till folkpensionärer

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om kostnadsfri medicin till folkpensionärer.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Andra lagutskottet har i detta utlåtande behandlat en motion som yrkar på att 1961 års sjukförsäkringsutredning får i uppdrag att utreda kostnaderna för och möjligheterna att införa gratis medicin till folkpensionä-

rer, som huvudsakligen har endast folkpensionerna att leva på.

Det finns ingen anledning att här referera motionen eller dess motivering. Utskottet har i sin skrivning inte gått in på frågan, om motionens sakskäl är bärande eller inte. Utskottet hävdar att den nu arbetande utredningen kommer att i den del, som berör den fråga vi tagit upp i motionen, avlämna ett betänkande under detta år. Utskottet säger att »utredningens förslag torde komma att ställa det i motionen aktualiserade problemet i ny belysning». Det är en mycket väl funnen formulering som kan rymma allt eller ingenting, men jag vill gärna tolka orden så att utskottet förmodar att det problem vi påtalat i motionen får en för folkpensionärerna tillfredsställande lösning.

Jag har utgått ifrån att spørsmålet om fria mediciner för ekonomiskt hårt trängda folkpensionärer inte utan vidare ingår i sjukförsäkringsutredningens direktiv. Utskottet menar att detta är en felbedömning. Jag hoppas innerligt att utskottet har rätt och det återstår då att se vad som kommer fram i den nya belysningen från utredningens sida. Faktum är ju att kraven både på sjukvård och medicinering blir större vid högre åldrar än vid yngre år. Därmed följer också rätt betungande utgifter.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Fri medicin till vuxna neurosedynskadade

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckta motioner om fri medicin till vuxna neurosedynskadade.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fri medicin till vuxna neurosedynskadade

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag skall endast säga några ord med anledning av andra lagutskottets utlåtande över motionerna I: 326 och II: 393 om fri medicin till vuxna som skadats av thalidomidpreparat.

Alltsedan 1954 har fria eller prisnedsatta läkemedel utgått till personer som lider av långvarig och allvarlig sjukdom. Från början upptogs på förteckningen över kostnadsfria läkemedel 15 olika sjukdomar. Denna lista har senare kompletteras, så att den för närvarande upptar 18 sjukdomar vid vilka rätt till fria läkemedel föreligger. Inom 1961 års sjukförsäkringsutredning prövas dessutom förutsättningarna för utökning av listan på sjukdomar som kan ge rätt till fria eller prisnedsatta läkemedel.

Sedan listan över fria läkemedel senast reviderades har här i landet en ny sjukdom uppträtt, som just är av sådan typ att den kan klassificeras som långvarig och allvarlig. Sjukdomen har drabbat vuxna personer som av läkare ordinerats thalidomidpreparat, s. k. neurosedyn. Mera känd kanske denna medicin blev i samband med neurosedynkatastrofen för några år sedan här i landet och i stora delar av Europa. Gravida kvinnor intog thalidomidpreparatet, som skulle vara ett utomordentligt lugnande medel, och födde sedan oerhört missbildade barn — barn som saknade både armar och ben. Men även andra — såväl män som kvinnor — som använde preparatet fick efter endast några dagars medicinering skador av svårartad karaktär.

Många av dessa vuxna neurosedynoffer är fullständigt invalidiserade och tvingas att stå under ständig läkarkontroll och daglig medicinering. Kostnaderna för läkarbesök och medicin blir för människor av denna grupp mycket kännbara, i all synnerhet som de i många fall är förhindrade att utöva något som helst förvärvsarbete. Det vore

sannerligen en gård av rättvisa, om dessa vuxna neurosedynskadade i likhet med vissa andra kategorier erhöill fria läkemedel. Jag vill hävda att så borde vara fallet inte minst därför att neurosedynet troligen släpptes ut och kom till användning innan man vunnit den erfarenhet om preparatets biverkningar som skulle ha varit erforderlig.

Preparatet är nu indraget och får inte säljas eller tillverkas i vårt land. Men vad som hänt dessa skadade människor går inte att ändra. Vi kan endast hjälpa dem genom att se till att de får den vård de behöver och även utan kostnad erhåller den medicin, som de faktiskt är tvingade att intaga dagligen.

Jag har förra året i en interpellation gjort vederbörande statsråd uppmärksam på denna fråga, och i år har jag och några medmotionärer hemställt om fri medicin till vuxna som skadats av neurosedyn. Utskottet har hänvisat till den pågående sjukförsäkringsutredningen, som kommer att slutföra sitt uppdrag under innevarande år, och har med anledning härav hemställt att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman! Jag skall därför inte ställa något yrkande. Jag vill endast framhålla för kammaren och det statsråd det vederbör att det gamla ordspråket »Medan gräset gror, dör kon» inte måtte vinna aktualitet i denna fråga och för de människor det rör sig om.

I detta anförande instämde herrar *Börjesson* i Falköping (cp) och *Gustafsson* i Borås (fp).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av väckta motioner angående fria läkemedel till långvarigt mentalsjuka, och

Interpellation ang. lönesättningen vid de skyddade verkstäderna

nr 33, i anledning av väckta motioner om slopande av kravet på beställningsblankett för erhållande av fria läkemedel.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

På förslag av herr andre vice talmanen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 15

Interpellation ang. lönesättningen vid de skyddade verkstäderna

Ordet lämnades på begäran till herr LORENTZON (k), som yttrade:

Herr talman! Personer med handikapp av något slag kan beredas sysselsättning vid skyddade verkstäder för vilka kommuner, landsting eller i förekommande fall någon privat hjälporganisation är huvudman. Obestriddligen är verksamheten av synnerligen stor betydelse och med all säkerhet i behov av att ytterligare utvidgas. Det går emellertid inte att förbigå frågan om det materiella läget för de sysselsatta handikappade vid de skyddade verkstäderna. Detta är högst otillfredsställande. Som svar på en tidningsinsändare meddelade landstingsdirektören i Västernorrlands län, att landstingets arbetsvårdsstyrelse på olika sätt under föregående år försökt att få fram rekommendationer från bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen om lönesättningen. Landstingsdirektörens svar avslutades med att en sådan rekommendation »förvän-

tas» under våren 1966. I avvaktan härpå bör de, som inte på annat sätt kan lösa de ekonomiska svårigheterna, ta kontakt med det socialvårdande organet i kommunen.

Exemplet är belysande för situationen för de handikappade som är sysselsatta vid de skyddade verkstäderna. Uppgifter inhämtade av riksdagens upplysningstjänst ger även vid handen, att en stark oenhetlighet råder beträffande lönerna men också att dessa är mycket låga. Enligt en av LO och kommunalarbetsareförbundet företagen undersökning erhålles en genomsnittlig minimilön på kr. 3: 75 per timme och vid ackordsförtjänst på kr. 5: 25. Uppgifterna tyder enligt mitt förmenande på behovet av dels att en större enhetlighet i lönesättningen åstadkommes, dels att initiativ tages till ett välmotiverat lönelöft vid de skyddade verkstäderna. Det senare för in i bilden frågan om behovet av en uppräknings också av statsbidragen till detta ändamål, d. v. s. till förmån för verksamheten vid de skyddade verkstäderna.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få rikta följande fråga:

Överväger statsrådet något initiativ till utfärdandet av rekommendationer i syfte att uppnå en enhetligare lönesättning vid de skyddade verkstäderna i landet respektive att uppnå en förbättring av utgående löner?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.53.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 14 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Förtidspension åt vissa vårdnadshavare

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckta motioner om förtidspension åt vissa vårdnadshavare.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 23 i första kammaren av herrar *Nyman* och *Per Jacobsson* samt nr 41 i andra kammaren av herr *Berglund m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådana åtgärder, att en hemvårdande som ställs utan arbetsinkomst beredes möjlighet till förtidspension».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 23 och II: 41, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Edström*, *Rimmerfors* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motioner, I: 23 och II: 41, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och förslag till 1967 års riksdag om lämpligt utformat pensionsstöd åt hemvårdande kvinnor, s. k. hemmadöttrar, vilka ställs utan arbetsinkomst;

II. av herrar *Eric Carlsson* och *Elmstedt*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *JONSSON* (fp):

Herr talman! Föreliggande utlåtande, nr 35 från andra lagutskottet, behandlar en fråga som aktualiserats i ett motionspar, nr 23 i första kammaren och 41 i andra kammaren. Frågan är, såsom framgår av utskottsutlåtandet, inte ny utan har varit föremål för motionsinitiativ och riksdagsbehandling under tidigare år.

Spörsmålet gäller de s. k. hemmadöttrarnas situation, sådan den kan komma att te sig när de, efter mångårigt arbete som vårdare av gamla och sjuka anhöriga, genom att vårdnadsuppgifterna av någon anledning, t. ex. dödsfall, upphör ställts utan arbetsinkomst eller annan möjlighet till försörjning. En sådan situation kan komma att uppstå när vårdaren är i en ålder då det för vederbörande är svårt eller omöjligt att gå ut i arbetslivet eller skaffa sig en utbildning som är lämpad för en ny sysselsättning. Samtidigt saknar denna grupp möjlighet att få pension i någon form.

Denna uppgift som vårdare är i dagens samhälle mer betydelsefull än tidigare, när samhällets resurser inte räcker till för att på allmänna inrättningar bereda plats åt gamla eller sjuka människor. Orsakerna här till kan vara både platsbrist och brist på vårdpersonal. Under sådana omständigheter är den öppna vården i hemmen desto värdefullare. Detta har lett till att barn stannar kvar i hemmet för att sköta sina gamla och i många fall sjuka anhöriga. De kan för en sådan vårduppgift i de flesta fall påräkna vårdbidrag från landstingen.

Utskottet anför i sitt utlåtande: »Problemen för dessa kvinnor är beaktansvärda och särskilt svåra eftersom deras möjligheter att erhålla lämpliga anställ-

ningar på arbetsmarknaden är begränsade.»

Enligt utskottets mening är det av motionärerna aktualiserade spørsmålet emellertid delvis en arbetsmarknadspolitisk fråga av en annan typ. Detta kan i viss mån vara riktigt, om det finns möjligheter att bereda vederbörande ett lämpligt arbete, men förhållandena kan också vara sådana att ingen lämplig sysselsättning finns inom orten och en omflyttning av flera skäl inte är tänkbar. En sådan situation kan bli verkligt prekär för en vårdare när vårdaruppgiften upphör.

I motionen har yrkats att kvinnor under sådana omständigheter skulle beredas möjlighet till förtidspension. Denna utväg förefinns, om deras hälsotillstånd är sådant att de medicinska skälen kan möjliggöra en förtidspension.

Det är dock inte denna grupp, som vi främst avser med denna motion, utan de människor som, oaktat de på visst sätt är arbetsföra, ändå ej kan beredas arbete och försörjning.

Många vårdare drar sig också i ett dylikt läge för att begära socialhjälp, en väg som annars är ett sista alternativ. Det kan för många te sig motbjudande att gå denna väg, och det kan också leda till mindre trevliga reaktioner hos andra personer.

I den reservation som är fogad till utskottets utlåtande har vi reserverar närmare motiverat vår syn på denna fråga. Vi yrkar på skyndsamt utredning och förslag till 1967 års riksdag om lämpligt utformat pensionsstöd åt hemvårdande kvinnor, s. k. hemmadöttrar, vilka ställts utan arbetsinkomst.

Som exempel på att denna fråga går att lösa pekar vi på att man i Norge funnit det möjligt att göra det för de s. k. familieenkjene, så att den gruppen kan få ett rimligt stöd, efter en samlad värdering av den situation som vederbörande befinner sig i. Även om våra pensionsbeviljande myndigheter har att vid en prövning av rätten till förtidspen-

Förtidspension åt vissa vårdnadshavare

sion beakta föreliggande möjligheter i det särskilda fallet, är det ändå uppenbart att här förefinns ett hjälpbehov som inte kan täckas vare sig genom förtidspensionering eller genom möjligheten till förtida uttag av pension. Detta är ett motiv som vi tycker styrker de synpunkter som vi fört fram dels i motionen och dels reservationen och som går ut på att denna fråga behöver utredas.

Då huvudmotionären kommer att anföra ytterligare synpunkter på denna motion, ber jag att få inskränka mig till vad jag här sagt och yrkar bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 35.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Det är riktigt, som den föregående talaren såsom representant för reserverarna har påpekat, att denna fråga varit uppe till behandling i olika sammanhang. Därför kan jag väl nu slå fast att detta är ett synnerligen angeläget ärende — som blir mer och mer angeläget för varje år som går — mest beroende på förhållandena mellan den öppna och den slutna vården, där den öppna vården börjar ta större och större proportioner. Det är också av den anledningen som vi motionsvägen har velat aktualisera frågan och ställa den inför riksdagens avgörande. Vi hemställer om sådana åtgärder, att en hemvårdande som ställts utan arbetsinkomst bereds möjligheter till förtidspension.

Utskottet redovisar ju här en grundlig utredning rörande den praxis som nu i förekommande fall tillämpas inom olika avsnitt av pensionssystemet. I ett uttalande 1962 menade utskottet, att sådana vårdnadshavandes — i utskottets vokabulär betecknade »hemmadöttrar» — pensionsproblem ej kan lösas utan att det först grundligt och förutsättningslöst har utretts. Det är detta som vi, herr talman, skulle vilja ha med i bilden — en förutsättningslös utredning. Här

Förtidspension åt vissa vårdnadshavare

skulle jag vilja inflika att vi i fortsättningen beträffande denna grupp kanske skall frångå benämningen »hemmadöttrar». Jag skulle hellre vilja kalla dem »vårdnadshavande», därför att det inte alltid är säkert att de är hemmadöttrar. Det kan också röra sig om andra släktingar. I många fall har det ju visat sig vara så.

Det är alltså ingen liten kategori av vårdnadshavande det här gäller. Som exempel kan jag ange hur förhållandena är i mitt eget län, i detta fall representerat av huvudmannen, Örebro läns landsting. Vi vårdar nu i den slutna långtidsvården 958 patienter mot en kostnad av 60 kronor per vård dag men i den öppna vården 425 patienter mot ett vårdnadsbidrag av omkring 6 kronor per vård dag. Den senare vårdformen ökar, som jag sade, mer och mer, beroende på de svårigheter som man på grund av personalbrist har i den slutna vården. För att kunna ta emot dessa 425 patienter i slutna vård krävs investeringar på 15 milj. kronor i sjukhusanläggningar förutom de anslag som behövs för de höga driftkostnaderna. Man inser då klart och tydligt att den öppna vården är att föredra. Men den öppna vården är att föredra inte bara ur ekonomisk synpunkt, utan givetvis även ur klienteletets synpunkt.

Men om man vill bygga ut den öppna vården måste man, som vi framhållit i våra motioner, tillgodose de vårdandes behov av trygghet för framtiden, så att de kan åta sig en sådan här vårdnadsuppgift. Jag tycker att reservanterna ser mer realistiskt på dessa problem än vad utskottsmajoriteten gör, när de argumenterar för en lämpligt utformad pension för de s. k. hemmadöttrarna. Den föregående talaren påvisade, hur man löst problemet i Norge.

Herr talman! Jag skall inte bli mångordigare, utan jag ber med det sagda och med understrykande av vad herr Jonsson sagt få ansluta mig till reservanterna.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Socialpolitiska kommittén gjorde år 1962 en riksomfattande undersökning beträffande den grupp av kvinnor vi nu diskuterar. Det framkom vid denna undersökning att antalet s. k. hemmadöttrar inte var så stort som man hade föreställt sig. Det förhållandet har emellertid ingen betydelse för de åtgärder man måste vidtaga. Men kommittén kom också ganska snart underfund med att dessa kvinnors problem varierade mycket från fall till fall. Det fanns ingen möjlighet att finna någon enhetlig lösning på dessa kvinnors problem.

Socialpolitiska kommittén, som var sammansatt av representanter för de olika politiska partierna, kunde enhälligt slå fast, att dessa hemmadöttrars hjälpbehov inte lämpligen kunde tillgodoses genom särskilda bestämmelser i vår pensionslagstiftning. Man kan, med andra ord, inte införa specialbestämmelser för en viss grupp människor.

I debatten hade man anfört den danska lagstiftningen angående s. k. familje- eller föräldraånkor. Den lagstiftningen tog kommittén avstånd ifrån, eftersom den inte alls passade in i den svenska lagstiftningen. Kommittén rekommenderade i stället en rad andra åtgärder för att lösa denna fråga — åtgärder som var avpassade efter behoven i de enskilda fallen. Det intressanta var att de föreslagna åtgärderna enhälligt tillstyrktes av alla remissinstanser. Kommitténs förslag föranledde Kungl. Maj:t att till samtliga socialnämnder i landet och till arbetsmarknadsmyndigheterna utfärda ett cirkulär, i vilket uppmärksamheten fästes på detta problem och där man anvisade de vägar efter vilka denna grupp kunde hjälpas. Detta cirkulär, i vilket man alltså gjorde socialnämnderna och arbetsförmedlingsorganen uppmärksamma på vad socialpolitiska kommittén anförde, utsändes så sent som 1964. I cirkuläret påpekades, att det gällde att skaffa ar-

bete för vissa av dessa kvinnor. En del behövde medicinsk vård, andra behövde arbetsvård och rehabilitering, en del behövde personlig rådgivning och en del behövde förtidspension, och det fick de också. I första hand skulle man emellertid undersöka om man kunde finna en lämplig sysselsättning för dessa kvinnor.

Om man lyssnade uppmärksamt till herr Jonsson och till herr Berglund så fick man alldeles klart för sig att det största problemet i dag är den öppna åldringsvården och svårigheterna att skaffa människor som vill ägna sig åt åldringsvården. Om det nu förhåller sig så att en kvinna i medelåldern har vårdat sina föräldrar tills de avlidit, vad är då rimligare än att samhället i sin åldringsvård bereder plats för denna kvinna som ju måste vara synnerligen lämplig att träda in i den kår av hemsamariter som vi har i vårt land och som vi behöver så oerhört många av?

Reservanterna har hakat sig fast vid detta att man måste ordna en pensionsform för dessa kvinnor. Den första fråga jag då ställer är: Har man verkligen vid det här laget vunnit erforderlig erfarenhet av de åtgärder som anbefalldes av socialdepartementet i cirkuläret till samtliga landets kommuner? Har arbetsmarknadsmyndigheterna vidtagit de åtgärder som anbefalldes? Är effekten av de föreslagna åtgärderna så ringa att man nu måste införa en form av pension som man 1962 och 1963 ansåg vara helt obefogad?

Nu har man i diskussionen fört in en intressant sak som jag gärna vill säga några ord om, nämligen det norska pensionssystemet. Herrar Jonsson och Berglund säger att man i Norge har lyckats lösa detta problem. Ja, har man verkligen löst det i Norge? Den norska lagstiftning man syftar på har inte trätt i kraft än. Men låt oss titta litet på hur de norska pensionsbestämmelserna ser ut.

Förtidspension åt vissa vårdnadshavare

Man har tänkt sig att en s. k. föräldraänka skall få ett, som det heter, rimligt stöd efter en samlad värdering av den situation hon befinner sig i, d. v. s. man skall företa en individuell behovsprövning av hennes situation — någonting som är väsensfrämmande för vår pensionslagstiftning.

Jag vill tillägga att den norska lagen också ställer andra villkor. Vederbörande måste för det första i fem år ha vårdat en anförvant. För det andra måste hon ha varit helt och hållet försörjd av den hon har vårdat. Hennes förvärvsförmåga och förvärvsmöjligheter skall vara så nedsatta att *hon inte kan försörja sig med eget arbete*.

I Norge har man alltså för denna grupp en pensionsförmån som beviljas efter individuell behovsprövning, och något sådant har vi inte i vår lagstiftning. Jag kan inte finna annat, herr talman, än att den norska lagstiftningen på detta område är utomordentligt lik vår socialhjälp. Det hjälpbehov som säges föreligga måste undersökas av de lokala myndigheterna på samma sätt som socialnämnden här undersöker hjälpbehovet.

Vi har kommit fram till, herr talman, att man ingalunda kan lösa dessa kvinnors problem med några generella åtgärder. Reservanternas tanke att man skulle införa något slags pensionsform som liknar den norska ger ingen lösning av problemet. Här måste vi söka oss fram efter andra vägar, som naturligtvis ibland kan vara svårframkomliga. Men det är väl alldeles uppenbart att dessa kvinnor kan användas i den öppna åldringsvården i mycket större utsträckning än som sker i dag, och det bör vara ett rimligt mål att man ser till att dessa s. k. hemmadöttrar, som har förlorat den de har vårdat, får möjligheter att genom andra arbetsinsatser klara sin försörjning.

Jag vill alltså, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Förtidspension åt vissa vårdnadshavare

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Herr Bengtsson i Varberg antog att ifrågavarande kvinnors antal inte är så stort. Hur stort det verkligen är kan man inte säga. Det är möjligt att det inte är så stort, men det finns dock ett visst antal.

Herr Bengtsson i Varberg tar avstånd från individuell behovsprövning och påpekar att man inte löser detta problem genom generella metoder; han hänvisar i stället till socialnämnderna eller till att de som kommer i fråga skulle kunna hjälpa till i åldringsvården.

Hela den argumentering som herr Bengtsson i Varberg nu gjort med påpekande av på vilka vägar man skulle kunna gå fram stärker ytterligare den uppfattning jag har och som också kommit till uttryck i motionerna. Det behövs verkligen en utredning på detta område, som kartlägger och klargör situationen på ett mera tillfredsställande sätt än vad som gjorts tidigare. Därför ber jag, herr talman, att ännu en gång få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Herr Berglund vill ha en ny utredning av denna fråga, men jag kan inte förstå vad en sådan skulle tjäna för syfte. Riksdagen begärde en översyn och en kartläggning av problemet. Denna verkställdes av socialpolitiska kommittén, i vilken för övrigt en av reservanterna ingick, och som då enhälligt kom fram till att denna grupp av människor är sammansatt av individer, av vilka var och en har olika problem att brottas med. Många av dessa kvinnor har helt enkelt aldrig varit ute på arbetsmarknaden, inte därför att de haft anförvanter att vårda utan därför att de kanske själva behövt vård. Under tiden blir anförvanterna gamla. För dessa kvinnor kan pension beviljas. Men så finns det även de som är fullt arbetsföra men som stannat hemma och skött sina föräldrar. För dem finns inga problem. När deras föräldrar avlider

kan de ta på sig en annan vårdnadsuppgift.

Här har vi alltså hela skalan från fullt arbetsföra till nästan arbetsförmögna. Om man nu inför en behovsprövd pensionsförmån, löser man därigenom inte problemet för den stora gruppen. Man måste angripa detta problem realistiskt och gå fram på alla vägar, där naturligtvis även förtidspensionen finns och skall utnyttjas när den är befogad.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Jonsson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 47 nej, varjämte 18 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion om viss ändring i villkoren för medborgare i de nordiska länderna för tillstånd att driva näring.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3

Förslag till luftvårdslag

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckta motioner om förslag till luftvårdslag.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 13 i första kammaren av herr *Adolfsson* och nr 28 i andra kammaren av herr *Jansson m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om tillsättande av en utredning med uppgift att utarbeta förslag till luftvårdslag, innefattande bl. a. bestämmelser angående bensin- och dieseldrivna motorfordons utrustande med avgasrenare samt sådan översyn av bestämmelserna för stads- och trafikledsplanering, som kan främja syftet att minska luftföroreningarna».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 13 och II: 28, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Motionerna nr 28 och 167 i denna kammare tar upp ett problem som blir alltmer påträngande. Den motion jag vill ta några minuter av kammarens tid i anspråk för att motivera — nr 28 — föreslår en utredning med uppgift att utarbeta förslag till en luftvårdslag.

Enligt motionärernas mening är utvecklingen på luftföreningens område

Förslag till luftvårdslag

så oroväckande att någonting måste göras snabbt. De ökade statliga anslag till utredningar och forskning som nu ges visar å ena sidan att statsmakterna har ökad uppmärksamhet på dessa frågor, men å andra sidan torde det inte finnas någon som vill gå i god för att de vidtagna åtgärderna är tillräckliga. Man måste här ta i betraktande det snabba tempo i vilket det högingustrialiserade och alltmer motoriserade samhället upplever luftföroreningen. Problemet är högaktuellt i så gott som alla länder med en hög teknisk utveckling. I detta negativa faktum finns i varje fall en positiv aspekt: Sverige borde kunna dra nytta av de erfarenheter och åtgärder som vidtagits i andra länder.

Vi har i motionen pekat på nödvändigheten av att i Sverige få ett handlingsprogram för systematiska förebyggande åtgärder på detta område.

En första åtgärd som kunde tänkas ge effekt vore att få till stånd en samlad lagstiftning. Sverige har, som alla ledamöter i denna kammare vet, en rad rättsregler spridda till skilda författningar och lagstiftningsområden. Men vi saknar en luftvårdslagstiftning i likhet med exempelvis den engelska Clean Air Act. Det är ett stort arbete att sammanställa de olika bestämmelser som finns här och var och som kan ligga till grund för åtgärder mot luftföroreningen. Ingen kan förneka att de bestämmelser, som på skilda håll i våra författningar redan finns, i och för sig kanske kunde vara tillräckliga för ganska effektiva åtgärder, men de är det likväl inte. Alltför mycket ligger utanför det lagstadgade området och tillhör den oskrivna rätten.

Hälsovårdslagstiftningen har till uppgift att hindra uppkomsten av sanitär olägenhet, men var toleransgränsen för vad som är sanitär olägenhet går är en medicinsk fråga som prövas från fall till fall. I *arbetarskyddslagstiftningen* finns särskilda regler mot luftförorening. I *atomanläggnings- och strål-*

Förslag till luftvårdslag

skyddslagstiftningen stadgas tillståndstvång för den som vill ta befattning med atombränsle. Vi har en *byggnadslagstiftning*, men det råder delade meningar om huruvida den alltid utnyttjas så att hälsovårdsintresset blir tillräckligt beaktat. I *byggnadsstadgan* 44 § 7 mom. heter det bl. a. att eldstäder och andra anordningar för uppvärmning, rök- och ventilationskanaler, avlopp, bränsleförråd o. dyl. skall ordnas så att risk för sanitär olägenhet inte uppkommer.

Beaktas sådana bestämmelser? Hur har exempelvis en sådan bestämmelse beaktats i Stockholms city? Hurudana är förhållandena nu på nedre Norrmalm ur luftföroreningssynpunkt? Vi har en omfattande luftförorening i centrala Stockholm, som enligt medicinsk bedömning vida överstiger vad som ur folkhälsans synpunkt anses vara tolerabla normer. Stadens ansvariga varnar sedan lång tid tillbaka mot exempelvis användandet av de tjocka eldningsoljorna. Men det förefaller som om myndigheterna inte ansett sig ha lagens stöd för att hindra den nedsmutsning av luften som sker i centrala Stockholm.

Vi har en *trafiklagstiftning*, men den innehåller inte mycket av intresse ur luftföroreningssynpunkt. Enligt 58 § *vägtrafikförordningen* skall förare av motorfordon i görligaste mån tillse att fordonet inte utsläpper rök och gas i sådan mängd att olägenhet uppstår. Vägtrafikförordningens bestämmelser kan givetvis läggas till grund för inskränkningar i trafiken, särskilt när det gäller att få slut på avgasplågan på trånga stadsgator. Men en bil släpper sällan ut så mycket gas att föraren kan ställas till ansvar för vållande av sanitär olägenhet. Men de 300 000 bilister som dagligen färdas genom Stockholms tullar skapar tillsammans sådana kvantiteter av luftförorening att det blir allt farligare för människorna att andas.

I motionen föreslår vi därför en luftvårdslag som bl. a. borde innefatta av-

gasrenare på bilar. Det finns nu effektiva avgasrenare, men det finns ingen lagstiftning som ålägger bilfabrikanterna att förse bilarna med avgasrenare.

Redan vid den stora luftvårdskonferensen i Strasbourg 1964 framlades som en sensation från de amerikanska forskarna att det redan då fanns fler avgasrenare färdiga att släppas ut i marknaden. Numera har även svenska forskare kommit mycket långt på detta område. Den svenska uppfinningen av en ny avgasförbrännare fick nyligen en utmärkelse vid den internationella uppfinnarmässan i Bryssel. En svensk ingenjör tilldelades guldmedalj för den avgasförbrännare han hade konstruerat.

De undersökningar som hittills gjorts av luftförsämringen i framför allt storstäderna talar för att vi snabbt borde komma fram till att i lag stadga, att avgasrenare skall finnas på bilar. Jag skall inte erinra om de möjligheter som finns på olika lagstiftningsområden redan nu. Faktum är att alla de rättsregler som vi har hitintills visat sig vara otillräckliga. Den tilltagande luftföroreningen är tillräckligt bevis. Utvecklingen på detta område har passerat den gräns där man kan förlita sig på det enskilda initiativet, på frivilliga åtaganden. Vad som behövs nu är en samlad lagstiftning.

Utskottet avstyrker utredning med direkt syftning på en luftvårdslag och menar i stället, att resultaten av de utredningar och den forskning som pågår bör avvaktas, innan en bedömning av en lämplig utformning av eventuell lagstiftning i ämnet kan göras.

Motionärerna är inte främmande för att immissionssakkunniga kunde ha fått nya direktiv, vidgade direktiv med uppdrag att utarbeta förslag till en ny luftvårdslag. Å andra sidan kan man säga att immissionssakkunniga redan har fått sådana direktiv i de vidgade direktiv som justitieministern gav i september 1964. Men det finns en begränsning i de direktiven, och den ligger i själva immissionsbegreppet. Enligt di-

Obligatorisk avgasrenare på motorfordon

rektiven handlar det om sådan luftförorening som uppkommer genom användning av fast egendom. Vad är det som är olyckligt med denna begränsning? Jo, framför allt att de luftföroreningsproblem som uppkommer genom motorfordon, genom den ökade motorismen, faller till ingen del under det uppdrag immissionssakkunniga har fått.

Herr talman! Jag har önskat ta kammarens tid i anspråk för att motivera varför en luftvårdslag nu är önskvärd. Det handlar här om ett stort samhälls-ekonomiskt problem.

Jag vill därför yrka bifall till motionerna I: 13 och II: 28.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Tredje lagutskottet har under flera år sysslat med dessa frågor, som aktualiserats genom motioner och genom framförandet av önskemål på annat sätt.

Jag kan försäkra, att dessa problem är föremål för mycket stor uppmärksamhet, och kan bl. a., eftersom jag väl känner till ärendena nämna att Föreningen för allmän hälsovård ägnar sig ingående och fortlöpande åt saken. Föreningen har aktualiserat problemet, helt nyligen på en konferens, och påvisat hur absolut nödvändigt det är att en samlad lösning kommer till stånd snarast möjligt. Samtidigt arbetar emellertid både luftvårdsnämnden, som genom statliga bidrag har vissa möjligheter att nå resultat, och vissa städer, däribland de stora städerna Stockholm, Göteborg och Malmö, har tillsatt lokala kommittéer, som har fått hjälp av den statliga luftvårdsnämnden. Kontakter finnes sålunda och undersökningar är i gång på området.

Utskottet har fullkomligt klart för sig att dessa frågor måste lösas med det snaraste, och de undersökningar som redan nu pågår och som skall ligga till grund för en kommande samlande lösning tror jag kan tillfredsställa motionärerna.

Senare kommer det att debatteras ytterligare en liknande fråga som utskottet har behandlat. Utskottet har också här skrivit så välvilligt och positivt som möjligt och menar att riksdagen måste ägna saken största uppmärksamhet och se till att åtgärder snabbt vidtas. Utskottet anser att de nu pågående undersökningarna skall påskyndas och att frågan senare bör tas upp i och för en gemensam lösning.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 13 och II: 28; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 4

Obligatorisk avgasrenare på motorfordon

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om obligatorisk avgasrenare på motorfordon.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Den motion som vi nu skall behandla syftar till en relativt enkel åtgärd inom ramen för det större behovet — åtgärder mot luftföroreningarna. Det rör sig om en åtgärd som berörts redan vid behandlingen av det närmast föregående ärendet, nämligen införande av obligatoriskt reningssystem av någon lämplig typ på motorfordon.

Om man som motionär ger detta utskottsutlåtande en optimistisk tolkning, kunde man säga att motionen med yrkande om förslag till föreskrifter om obligatoriska anordningar för avgasrening på motorfordon i sak har bifallits. Det förefaller nämligen som om den

Obligatorisk avgasrenare på motorfordon

ursprungligen beräknade tiden för utredning av denna fråga — enligt uppgift inte mindre än fem år — nu kan minskas till bara ett år, vilket i så fall innebär ett verkligt framsteg. Möjligen kan detta vara en följd av att motionen har väckts.

Den expertgrupp, som arbetar med de tekniska frågornas lösning för att skapa underlag för en lagstiftning om avgasrenande anordningar av samma slag som är föreskriven i avdelning II 1 kap., 3 § j) i vägtrafikförordningen angående obligatoriska ljuddämpare på fordon med förbränningsmotorer, uppges redan under innevarande år kunna framlägga resultat av sin undersökning. Denna undersökning anses kunna komma att läggas till grund för en preliminär bedömning av huruvida vissa amerikanska bestämmelser om avgasrenande anordningar, särskild avgasrenare eller avgasrenande nykonstruktion av motorn i en bil, kan tillämpas i vårt land. Ett ställningstagande till frågan om obligatorisk avgasrening anses därför kunna fattas inom betydligt kortare tid än fem år. Expertgruppen som sysslar med dessa frågor bedriver sitt arbete vid Aktiebolaget Atomenergis anläggningar i Studsvik, och i gruppen ingår sakkunniga som har utsetts av kommunikationsministern med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 19 november 1965.

Om man emellertid tillämnar en mera pessimistisk läsning då man tar del av utskottets utlåtande, känner man sig osäker om vad som egentligen utlovas i detta. Utskottet har nämligen gått till väga på ett som jag tycker egenartat kringgående sätt genom att t. ex. hänvisa till vad de två hörda remissorganen har anfört rörande frågan hur snart undersökningens resultat kan förväntas komma att framläggas av expertgruppen. Luftvårdsnämnden skriver: »Ett ställningstagande till frågan om obligatoriska avgasrenare torde därför kunna fattas inom betydligt kortare

tid än den i motionen angivna perioden om 5 år.» Och Föreningen för allmän hälsovård uttalar: »Det finns all anledning anta att den expertkommission som erhållit regeringsuppdrag att prova ut lämpliga reningssystem för bilar kommer att arbeta med största möjliga skyndsamhet och väl kan tänkas avge delutlåtande före femårsperiodens slut.»

Efter vad jag kan se är detta inte några särskilt bindande utan snarare ganska svävande besked. Jag efterlyser en direkt fråga i saken till expertgruppen och vad den har lämnat för besked till utskottet. En sådan fråga har kanske utskottet också framställt, fastän detta inte har redovisats i utskottsutlåtandet.

Utskottet skriver att redan innan utvecklingsarbetet blivit i sin helhet genomfört — det skall kanske stå utredningsarbetet — kan frågan om lagstiftning om obligatoriska anordningar av detta slag tas upp. Men skall man kanske vänta till dess hela utredningen är färdig, måste det väl ändå dröja mer än ett år. Då blir det kanske fråga om bortåt fem år. I varje fall är det lämnade beskedet så svävande, att man önskar bättre upplysning i saken.

Införandet av sådana här anordningar är någonting som har genomförts lagstiftningsvägen på andra håll i världen och, som påpekades vid behandlingen av närmast föregående ärende, är det en fråga av mycket brådskande natur. Även utskottet tycks hysa tvekan om huruvida riksdagen verkligen kan förhålla sig passiv till frågan. Utskottet anser sålunda inte något riksdagens uttalande i vart fall för närvarande vara erforderligt.

Herr talman! En klarläggande kommentar från utskottet vore ytterligt värdefull för den stora allmänhet som utsättes för luftföroreningar genom motorismen, och jag tillåter mig räkna med att en sådan kommentar lämnas innan herr talmannen slår klubban i

bordet för ett godkännande av föreliggande utskottsutlåtande.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Som redovisas i utskottsutlåtandet pågår det inom Aktiebolaget Atomenergi ett utvecklingsarbete på här ifrågavarande område. Bolaget har fått kungens uppdrag att företa undersökningar, och man räknar med att utvecklingsarbetet skall ta fem år.

Nu efterlyser den föregående talaren en precisering av vad utskottet egentligen menar. Utskottet hänvisar till detta utvecklingsarbete men säger att om utvecklingsarbetet skulle leda fram till snabbare resultat, så anser sig utskottet kunna utgå ifrån att »åtgärder av lagstiftnings- eller annan natur vidtages redan innan det anbefallda utredningsarbetet blivit i sin helhet genomfört.»

Jag tycker det är ganska klart att om en grupp arbetar med detta och räknar med att det tar fem år innan hela arbetet är färdigt, så får man gå fram i etapper. Om gruppen innan dess har kommit fram till något resultat som den kan framlägga, t. ex. en enkel och billig avgasrenare, så skall man naturligtvis inte vänta därmed tills hela arbetet blivit färdigt.

Ty vi får väl ändå vara överens om att man skall fordra inte bara att man kan få fram en effektiv rening, utan också att det skall vara en relativt billig anordning. Vi kan inte fortsätta att i det oändliga lasta på bilismen allt större utgifter utan hänsyn till hur stora kostnaderna blir. Man har rätt att kräva att vi, innan vi lagstiftar om obligatoriska avgasrenare, skall ha kommit fram till inte bara en effektiv, utan också en billig sådan anordning.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag noterade den optimism som herr Levin ändå andades, när han menade att vi kan hysa en väl grundad förhoppning om att få åtgär-

Obligatorisk avgasrenare på motorfordon

der vidtagna inom en snar framtid på detta område. Det är tillfredsställande.

Vad gäller kostnadsfrågan har jag för min del över huvud taget inte berört den. Det är alldeles riktigt som herr Levin säger att anordningen för avgasrening bör vara billig, det kravet måste man också ställa.

De konstruktioner som har berörts av herr Jansson i det närmast föregående ärendet är relativt prisbilliga, det rör sig om högst 300 kronor. Det är väl ungefär vad en ljuddämpare kostar. Det finns redan vissa konstruktioner för ändamålet, och jag tror därför att det bör kunna gå ganska snabbt att få en sådan färdigprövad. Men det är klart att det är en teknisk expertbedömning som erfordras härvidlag och det är alltså den vi väntar på.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag håller med motionären om att det är viktigt att man vidtar åtgärder, men jag vill understryka vad som har skrivits i tredje lagutskottets utlåtande. Jag kommer i dag från ett sammanträde där man diskuterat sådana här saker, och det visar sig att den långsiktiga lösningen av detta problem torde vara en ändrad konstruktion av motorerna.

Alltså, skulle man införa en lagstiftning om avgasrenare, skulle detta fördröja en lösning som är mera långsiktig. Jag förstår motionären om han tycker att det går långsamt. Men skulle man nu, enligt motionen, lagstifta om införande av en obligatorisk apparat som inte är den riktiga lösningen på lång sikt, så är det inte att rekommendera.

Herr WIKLUND (fp):

Herr talman! Jag har talat om avgasrenande anordningar eller reningsystem och har således använt uttryck som täcker båda möjligheterna. Jag har alltså tänkt på det som herr Tobé talar om, nämligen att det mycket väl kan

Bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m.

bli fråga om en nykonstruktion av motorerna och inte nödvändigtvis en särskild avgasrenande apparat.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 26, i anledning av väckta motioner om åtgärder mot luft- och vattenförorening m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 6

Bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss staten tillhörig fast egendom, m. m., jämte en i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 27 januari 1966 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 27, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit fortsatt tillämpning under budgetåret 1966/67 av det av riksdagen för innevarande budgetår lämnade bemyndigandet för Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning m. m. av viss staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat den till utskottet hänvisade motionen II: 794 av fru *Holmqvist m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen vid behandling av propositionen nr 27 skulle besluta att Kungl. Maj:ts befogenhet att försälja kronan tillhörig mark skulle vid försäljning till kommunerna omfatta fast egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde ej överstege 1 miljon kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 794 medge, att Kungl. Maj:t finge under budgetåret 1966/67 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av staten eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, om taxeringsvärdet på egendomen uppginge till högst 300 000 kr., då egendomen förvaltades av postverket, televerket, statens järnvägar, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, luftfartsverket eller domänstyrelsen, samt i annat fall till högst 150 000 kr., eller, om taxeringsvärde inte vore åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppginge till högst nämnda belopp;

b) medge, att Kungl. Maj:t finge under nämnda budgetår i huvudsaklig överensstämmelse med i utlåtandet angivna riktlinjer föreskriva de former och villkor under vilka försäljningarna skulle äga rum, med rätt för Kungl. Maj:t att, om så ansåges lämpligt, överlämna beslutanderätten rörande försäljningen åt nyssnämnda verk och styrelser, när fråga vore om egendom vars taxeringsvärde eller, om sådant värde inte vore åsatt, uppskattningsvärde inte överstege 150 000 kr., åt annan central förvaltningsmyndighet när sagda värde inte överstege 75 000 kr. samt åt länsstyrelse, såvitt anginge allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, när enahanda värde inte överstege 50 000 kr.;

c) förklara, att vad sålunda medgetts rörande försäljning av staten tillhörig fast egendom skulle gälla även beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av sådan egendom ävensom beträffande avstående utan ersättning av statlig mark som erfordrades till järnväg eller allmän väg, varvid dock rätten att besluta om dylikt avstående finge av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast när det gällde obebyggt område om högst fem hektars yta eller 10 000 kronors värde;

d) uttala att, oavsett de sålunda läm-

Bemyndigande att försälja viss staten tillhörig egendom, m. m.

nade medgivandena, i författning eller eljest i särskild ordning meddelade föreskrifter angående rätt för Kungl. Maj:t eller förvaltningsmyndighet att försälja, byta eller under åborätt eller tomträtt upplåta staten tillhörig fast egendom alljämt skulle gälla.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr Björk i Påarp.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BJÖRK i Påarp (s):

Herr talman! I den motion II: 794 som väckts i anslutning till proposition nr 27 angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att utan riksdagens hörande i varje särskilt fall få försälja staten tillhörig mark har vi uttalat att den övre värdegränsen borde vara taxeringsvärdet eller uppskattningsvärdet ej överstigande 1 miljon kronor. Motivet har varit att för kommunerna underlätta förfarandet vid tryggande av markförvärv och anskaffning av exploateringsområden, samtidigt som man genom att höja värdegränsen vad gäller Kungl. Maj:ts befogenhet att försälja mark skulle starkt förenkla och underlätta försäljningen till kommunerna.

Genom den starka expansion som flertalet av våra tätorter och kommuner nu har känning av är markförsörjningen en vital fråga. Markpriserna och utvecklingen i övrigt har gjort att priset för markområden av något så när betydelse och storlek kommer att överstiga de föreslagna värdegränserna.

Stor tidsnöd råder ofta när behov att förvärva mark uppstår. Ett förverkligande av motionens syfte hade även härvidlag kunnat vara ett steg i riktning mot ett underlättande och ett snabbare genomförande av förvärven. Som förhållandena nu är uppstår risk för delförsäljning, varigenom den totala överblicken för framtida planering kan försvåras.

Utskottet har funnit sig böra avstyrka

motionen och förklarar sig i avvaktan på markpolitiska utredningens betänkande inte berett att för dagen föreslå några ändringar. Dock understryker utskottet vikten av att markresurser av tillräcklig omfattning i god tid ställes till kommunernas förfogande. Utskottet förutsätter också att Kungl. Maj:t har uppmärksamheten riktad på frågan, något som jag starkt vill understryka angelägenheten av.

Herr talman! Jag anser att de förslag som nu befunnits påkallade skulle ha kunnat beledsagas av vidgade befogenheter, så att förfarandet vid försäljningar kunnat underlättas. Jag förutskickar att vi framöver kan påräkna en aktivering i den riktning som motionen anvisar och ställer inget särskilt yrkande.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Vid fjolårets riksdag behandlades en motion med ett likalydande delyrkande som det som nu behandlas, nämligen att Kungl. Maj:ts befogenhet att försälja kronan tillhörig mark skall vid försäljning till kommunerna omfatta fast egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde ej överstiger 1 miljon kronor. Motionsyrkandet avstyrktes utan motivering av jordbruksutskottet. Trots att utskottet vid behandlingen av årets motion i samma ämne och med samma yrkande som fjolårets anser att skäl kan anföras för höjning av gällande värdegränser och trots att utskottet kraftigt understryker vikten av att markresurser i tillräcklig omfattning och i god tid ställes till förfogande för kommunerna, tillstyrker inte utskottet motionsyrkandet, som just syftar till att tillvarata kommunernas intresse. Frågan gäller ju ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja fast egendom från staten till kommunerna.

Herr Björk skall inte uppfatta detta som kritik mot hans ställningstagande i utskottet.

Jag vill emellertid påpeka att utskottet i sin skrivning gått längre än jag

Inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag

är beredd att göra. Utskottet framhåller för Kungl. Maj:t att värdegränserna bör uppräknas och anpassas till utvecklingens krav. Om Kungl. Maj:t följer denna uppmaning, skulle uppräknningen komma att gälla för alla köpare och skulle inte enbart avse att ge kommunerna en chans att göra större markköp utan skulle endast vara en kompensations för ett höjt markpris.

Utskottet går också i ett annat avseende i sin skrivning längre än jag är beredd att göra. Utskottet uttalar nämligen: »Samtidigt vill utskottet framhålla angelägenheten av att värdegränserna på lämpligt sätt fortlöpande anpassas till utvecklingens krav. Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t har uppmärksamheten riktad på denna fråga och för riksdagen framlägger de förslag som kan finnas påkallade.» Detta tolkar jag som ett förhandslöfte till Kungl. Maj:t om godkännande av justeringar uppåt av värdegränserna.

Jag anser att riksdagen noggrant skall pröva alla Kungl. Maj:ts förslag avseende bemyndiganden och när riksdagen så finner påkallat justera dem, i detta fall — när det gäller rätten till försäljning av kronan tillhörig mark till kommunerna — uppåt.

Jag vill inte gå så långt att jag yrkar avslag på utskottets hemställan, men jag har velat ge min uppfattning till känna.

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till motion II: 794 av mig själv m. fl.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är införstådd med de bekymmer som kommunalmännen har när det gäller de expanderande orterna ute i landet. Men det kan inte vara något fint sätt på vårkanten att hålla långa debatter om enhälliga utskottsutlåtanden. Jag tycker ändå att jordbruksutskottet i detta fall har sträckt sig så pass långt att det inte kan be-

traktas som negativt inställt till de problem som motionsledes framförts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 794; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 6, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss staten tillhörig fast egendom.

§ 8

Inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckta motioner om inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 106 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 105 av herrar *Sjönell* och *Johansson* i Dockered hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om utredning av frågan om inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för de mindre företagen i enlighet med motionernas syfte.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 106 och II: 105 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Svanström*, *Sörenson*, *Wirtén*, *Rimås*, *Johansson* i Växjö, *Nilsson* i Agnäs,

Inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag

Andersson i Örebro och Josefson i Arrie, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:106 och II:105, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för de mindre företagen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! I motionerna I:106 och II:105, som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande, upptas frågan om en utredning om inrättande av en s. k. underleverantörsbörs. Vårt näringsliv kännetecknas av en utveckling, som går mot en allt högre grad av specialisering med längre produktionsserier och stordrift. Men trots detta står det klart att de mindre företagen måste få angelägna uppgifter i vår produktion.

Det finns vissa produktionsserier som inte passar för stordrift. Både här i Sverige och i Amerika visar det sig att de mindre företagen i detta avseende har en mycket stor uppgift att fylla. Svårigheten för dessa mindre företag i nuvarande skede är att anpassa produktionen efter marknadsförutsättningarna.

Det utredningsyrkande som framföres i motionerna tillstyrkes av de organisationer som arbetar med småföretagsfrågorna. Både Sveriges hantverks- och industriorganisation, Företagareföreningarnas förbund och Svenska företagares riksförbund anser att det är angeläget att få en underleverantörsbörs till stånd.

Utskottsmajoriteten har i sin motivering anfört att om det finns förutsättningar för inrättande av en underleverantörsbörs, bör vederbörande branschorganisation ta initiativ för att organisera denna. Utskottsmajoriteten anser sig inte kunna biträda utredningskravet liksom ej heller förslaget att 1962 års företagarföreningsut-

redning skall få tilläggsdirektiv rörande denna fråga.

Till utskottsutlåtandet är fogad en reservation. Vi reserverar har den bestämda uppfattningen att tillskapande av en s. k. underleverantörsbörs är en från samhällsekonomisk synpunkt viktig fråga. Därigenom skulle skapas större förutsättningar för att arbetskraft och kapitalresurser får en jämnare och högre utnyttjandegrad. Ett underleverantörssystem är från arbetsmarknadsynpunkt gynnsamt, eftersom företag som har övertryck i efterfrågan och brist på arbetskraft kan överföra arbetsuppgifter till områden där sysselsättning saknas men där det är gott om arbetskraft.

I nuläget har de mindre företagen inte möjligheter att vid varje tillfälle få information för en rationell produktionsinriktning, eftersom de ofta inte tillhör någon branschorganisation som kan vara dem behjälplig i detta avseende. Vi reserverar anser att en underleverantörsbörs lämpligen bör organiseras inom företagarföreningarnas ram. Det är ett gott sätt att lösa detta problem för de olika företagen, och det är angeläget att så sker.

Samtidigt ligger det väl till just för företagarföreningarna att få en sådan arbetsuppgift. De flesta företagarföreningar här i landet anser det ju önskvärt att genom ett underleverantörssystem skapa möjlighet för företagen inom ett visst län eller i hela landet att leverera detaljer till större företag. Det är ett utmärkt sätt att åstadkomma den jämna sysselsättning som behövs.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Insiktsfulla bedömare ur alla politiska läger torde vara alldeles överens om att den kanske angelägnaste uppgiften i dagens ekonomiska situation i vårt samhälle är att försöka

Inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag

jaga ikapp det flyende spöke som inflationen utgör. Inflationen är verkligen ett spöke, som har kommit att materialiseras på sistone på ett sådant sätt att det allvarligt hotar vår ekonomi och vår fortsatta standardutveckling.

Många löntagare, för att inte säga majoriteten av dem, anser i dag att det är ganska meningslöst med de löneförhöjningar som man genom hårda förhandlingar lyckats erhålla, när de äts upp av inflationen.

Det har ju givits och ges fortfarande många olika recept på hur man skall komma till rätta med inflationen och penningvärdeförsämringen. Från regeringens sida har man försökt vidta vissa åtgärder. Man för en halvhjärtad finanspolitik. Riksbanken har satt in en betydligt hårdare och kanske effektivare penningpolitik. Men ingenting av detta har hjälpt.

Vi inom den borgerliga oppositionen har föreslagit en rundabordskonferens, d. v. s. alla parter som verkligen har ansvaret för dessa frågor skulle sätta sig ned och försöka analysera dem för att därigenom finna en lämplig handlingslinje när det gäller att komma till rätta med svårigheterna. Vårt förslag om en sådan konferens har hittills i varje fall förkastats av regeringen.

En sak torde väl alla ändå vara överens om, nämligen att ett effektivt medel för att mildra verkningarna av inflationen och den i allt snabbare takt fortgående penningvärdeförsämringen är att öka produktionen och öka den med alla till buds stående medel. Med andra ord utnyttja produktionsresurserna till 100 procent — om det nu är möjligt.

Därvidlag, herr talman, kommer just underleverantörerna in i bilden. Dessa arbetar framför allt inom verkstadsindustrien, där de spelar en utomordentligt viktig roll. Deras betydelse växer oavbrutet, inte bara i vårt land utan även i andra länder. I USA, jättekoncernernas hemland, har underle-

verantörerna en avgörande betydelse för produktivitetsutvecklingen. Ett av världens största företag, du Pont, har 40 000 underleverantörer, och General Electric har cirka 30 000. För att gå till vårt eget land, kan jag nämna att Volvo arbetar med omkring tusentalet underleverantörer. Dessa siffror visar vilken betydelse de verkligen har.

Som herr Andersson i Örebro nyss påpekade, utnyttjar man emellertid inte underleverantörerna så effektivt som man borde kunna göra, utan det råder en viss ojämnhet i deras sysselsättning. I vissa överhettade områden står inga underleverantörer att få när de större företagen behöver deras tjänster. I andra områden finns det underleverantörer, men de har inte tillräckligt med arbetsuppgifter.

När man nu har ställt stora summor till förfogande för den lokaliseringspolitik som riksdagen har beslutat och lyckats få i gång en glädjande utveckling genom att framför allt mindre och medelstora företag etablerats på olika håll i landet, särskilt i Norrland, är det väl ändå att driva ut djävulen med Belsebub, om man inte fullföljer denna sysselsättningsfrämjande politik. Framför allt i Norrland finns exempel på att företag som etablerats med lokaliseringstöd har brist på arbetsuppgifter men skulle kunna få sådana om saken organiserades på ett lämpligt och effektivt sätt, nämligen genom en sådan underleverantörsbörs som det här är fråga om.

Som herr Andersson i Örebro förut underströk och som också framgår av både motionerna och reservationen, skulle företagarföreningarna vara ett mycket lämpligt förmedlingsorgan. De skulle genom sin mycket goda lokalkännedom om företagen i respektive län kunna spåra upp lämpliga underleverantörer och även ange vilka arbetsuppgifter de specialiserat sig på, vilken maskinutrustning de har m. m. Härigenom skulle man kunna få bort

Inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag

ojämnheterna i sysselsättningen — som inte är produktionsfrämjande utan som verkar rakt i motsatt riktning. Man skulle också, som det framhålls i reservationen, kunna tänka sig att denna uppgift sköts centralt inom företagarföreningarnas ram, varigenom det hela skulle bli ännu mer effektivt.

Jag har inte mycket att tillägga; herr Andersson i Örebro har redan tidigare angivit ändamålet med reservationen, som jag alltså ber att få yrka bifall till.

I detta anförande instämde herr Johansson i Dockered (cp).

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Att allmänna beredningsutskottet avstyrkt motionen om en utredning angående en underleverantörsbörs för de mindre företagen beror inte på att utskottet underkänner idén med en sådan börs. Men i likhet med de flesta remissinstanserna har utskottet funnit att underleverantörsbörser på länsplanet, något som motionärerna faktiskt syftar till och som reservanterna bejakat, icke är rationella. Kommerskollegium, Sveriges industriförbund, Svenska företagares riksförbund och Mekanförbundet framhåller i sina remissvar nödvändigheten av stora geografiska områden för dylik verksamhet och av branschvis organisering av verksamheten. Anledningen härtill är att denna verksamhet förutsätter intim samverkan, långt driven standardisering av kvaliteter och långt gående specialisering.

Mekanförbundet är här i landet föregångare på detta område. Dess börs omfattar hela landet. Förbundet arbetar likväl för en utvidgning av verksamheten till att omfatta hela Norden. Idén med en underleverantörsbörs är således ingenting nytt utan praktiseras redan. Det synes därför icke motiverat med någon särskild utredning. Det är också klart att länsvis organiserade börser icke blir funktionsdugliga och att

de enskilda branscherna bör ta initiativet på detta område.

Självfallet är företagarföreningarna oförhindrade att delta i detta arbete. Jag vet inte varifrån herr Andersson i Örebro fått föreställningen, att företagarföreningarna inte har möjlighet att arbeta för denna sak. Det är väl att underkänna de enskilda företagarnas kapacitet att inte våga lita på deras initiativkraft i detta avseende.

Utskottet har inte funnit anledning att biträda motionärernas krav på en speciell utredning. Motionskravet om tilläggsdirektiv till den pågående *företagarföreningutredningen* har också bedömts såsom olämpligt med hänsyn till att utredningen snart är färdig med sitt uppdrag; en fördröjning av slutbetänkandet kan medföra olägenheter för företagarföreningarna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖNELL (cp):

Herr talman! Det är rätt märkligt att just herr Lundmark, som bor i en bygd vilken kanske mer än någon annan bygd här i landet är i behov av effektiva underleverantörer, här i kammaren för utskottsmajoritetens talan mot förslaget att effektivisera underleverantörerna och höja deras kapacitet. Jag vill inledningsvis göra den reflexionen.

Det är vidare intressant att konstatera, att herr Lundmark har blivit supporter till Sveriges industriförbund. Där gnuggar man säkerligen händerna av glädje över att ha fått en så framstående supporter. För min del är jag också fylld av respekt för Sveriges industriförbund och tycker att det för det mesta gör mycket kloka uttalanden, men jag är inte i alla lägen beredd att svära på magistrernas ord, och jag är det inte i detta sammanhang. Herr Lundmark är det kanske. Man kan väl då förvänta att när Industriförbundet t. ex. kommer

Inrättande av en s. k. underleverantörsbörs för mindre företag

och begär att få en mervärdeskatt införd eller vill ha statliga investeringsgarantier för investeringar i u-länderna, så kommer herr Lundmark att gå på den linjen också, eftersom han tycker att Industriförbundet har så stor auktoritet i alla sammanhang.

Man behöver inte, herr talman, sikta upp i himlen när man skall försöka genomföra en sådan här idé, man behöver inte på en gång försöka täcka hela Norden; det räcker att vi börjar genomföra en underleverantörsbörs här i Sverige.

Företagarföreningarna har faktiskt ett överorgan — Företagareföreningarnas förbund — som visserligen har ett mycket blygsamt kansli — jag skulle vilja kalla det ett embryo till ett kansli — men detta skulle med mycket ringa kostnader, kanske med någon enda befattningshavare, kunna utbyggas. De lokala företagarföreningarna skulle då till detta kansli kunna skicka uppgifter från de olika länen, och dessa uppgifter skulle kunna sammanställas där. Man skulle på det sättet få den värdefulla service som vi avsett.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Herr Lundmark sade att företagarföreningarna är organiserade länsvis, och det är alldeles riktigt. Men om herr Lundmark läser motionen så kommer han att finna att det står där att den tilltänkta organisationen bör få en sådan utformning, att underleverantörsbörserna i de olika länen nära samverkar med varandra. Det innebär alltså att de inte är tänkta enbart som länsorganisationer, utan de bör samverka över länsgränserna.

De som sysslar med dessa företagarfrågor vet vilken orhörd betydelse det har för den enskilde företagaren att ha någon som hjälper sig i olika avseenden och speciellt med att få en riktig

inriktning på sin produktion. Jag tror alldeles säkert att det statliga organ vi har — Småindustriens exportbyrå, som är mycket intresserad av att en sådan här organisation kommer till stånd — kommer att kunna medverka till att vår handelsbalans blir bättre om underleverantörsbörserna kommer till stånd. Vi har stora möjligheter att sälja massor av småindustriens produkter på utlandet, men de mindre företagen har inte de kontakter som behövs. De skulle på närmare håll behöva ha hjälp med det.

Jag vill säga till herr Lundmark att jag inte underskattar företagarnas egen förmåga att klara upp sina problem, men just när det gäller försäljningen har de speciella svårigheter att brottas med. Ätminstone i den företagareförening där jag sitter i styrelsen är vi utomordentligt villiga att medverka i sådana här ärenden, men vi saknar resurser. Detta har sagts tidigare, t. ex. när vi diskuterade administrationsbidraget till företagareföreningarna: Vi saknar resurser för sådant.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Om herr Sjönell är allergisk mot Sveriges industriförbund, kan vi undvika att nämna denna organisation, den är dock en ganska respektabel sådan. Vi får då åberopa kommerskollegium, Svenska företagares riksförbund och Mekanförbundet som auktoriteter när det gällde att bedöma underlaget för en börs av detta slag. Motionen kan inte uppfattas på annat sätt än att den avser regionala börser. Nu vill reservanterna föreslå länsvis organiserade centraler i samverkan. Det är bättre. Vad är det som hindrar att företagareföreningarna med deras förbund kopplas in på denna organisationsuppgift?

Jag kan alltså inte förstå vad det är som behövs utredas i detta sammanhang. Det är bara fråga om att ta initiativ och organisera en bransch.

Studiesocialt stöd till vuxna studerande m. m.

Reservanterna förefaller nu ha detta klart för sig. Vi har relativt långt mellan de olika företagen i Norrland och därför så mycket svårare att få underlag för en börs. Jag har dock inte sagt att det är nödvändigt att en underleverantörsbörs omfattar hela Norden, men det är fel att tro att det räcker med ett län.

Det kanske inte finns anledning orda vidare om detta. Jag vill emellertid nämna att hemma i Västerbotten görs det ett allvarligt försök med en industricentral eller försäljningscentral. Det rör sig om en anläggning på ett par miljoner kronor. Skellefteå stad står som huvudgarant bakom det hela. Landstinget, arbetsmarknadsstyrelsen, kommuner och företagare är engagerade. Man organiserar gemensamma utställningshallar och viss gemensam reklam, men de olika branscherna skall ha skilda kontor inom anläggningen. Där får vi ett annorlunda objekt att studera. Men även i Skellefteå är man på det klara om nödvändigheten av en organisation av rätt stor bredd.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Örebro begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Svanström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter

intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjönell begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 89 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Studiesocialt stöd till vuxna studerande m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckta motioner om studiesocialt stöd till vuxna studerande m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft sex inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 25 i första kammaren av herrar *Wallmark* och *Schött* samt nr 42 i andra kammaren av herrar *Carlshamre* och *Nordgren*,

2) de likalydande motionerna nr 94 i första kammaren av fru *Elvy Olsson m. fl.* och nr 129 i andra kammaren av herr *Elmstedt m. fl.*, samt

3) de likalydande motionerna nr 396 i första kammaren av herrar *Thorsten Larsson* och *Dahlén* samt nr 499 i andra kammaren av herrar *Westberg* och *Larsson* i Hedenäset.

Motionerna I: 25 och II: 42 samt I: 94 och II: 129 hade i sin helhet hänvisats till lagutskott, medan motionerna I: 396 och II: 499 hänvisats till lagutskott beträffande frågan om utredning av ett effektivt studiesocialt system för vuxenutbildningsbidrag till korrespondensstuderande och yrkandet om vuxenutbildningsbidrag till korrespondensstuderande, dock ej i fråga om medelsanvisning. Motionerna i övrigt hade hänvisats till statsutskottet.

Studiesocialt stöd till vuxna studerande m. m.

I *motionerna I: 396* och *II: 499* hade bl. a. yrkats, att riksdagen måtte besluta att »vuxenutbildningsbidrag enligt de regler som nu gäller för elever vid statliga vuxengymnasier, statsunderstödda kvällsgymnasier m. fl. läroanstalter fr. o. m. läsåret 1966/67 skall utgå även till korrespondensstuderande, som bedriver motsvarande studier, för bevisstämmande av preparandkurser».

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) I: 25 och II: 42,

2) I: 94 och II: 129, samt

3) I: 396 och II: 499, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell* samt herrar *Edström*, *Thorsten Larsson*, *Anderson* i Sundsvall, *Jönsson* i Ingemarsgården och *Elmstedt*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till *motionerna I: 396* och *II: 499*, såvitt anginge yrkandet om vuxenutbildningsbidrag till vissa korrespondensstuderande, måtte för sin del antaga i reservationen framlagt förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402);

B. att följande motioner, nämligen

1) I: 25 och II: 42,

2) I: 94 och II: 129, samt

3) I: 396 och II: 499, såvitt anginge yrkandet om utredning om ett studiesocialt system för vuxenstuderande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ANDERSON** i Sundsvall (fp):

Herr talman! I detta utskottsutlåtande behandlas tre motionspar som samtliga berör frågor om studiesocialt stöd till vuxenstuderande. Utskottsmajoriteten poängterar angelägenheten av att vuxenutbildningsfrågan snarast löses

och att studiefinansieringsfrågan för vuxenstuderande inte får ses som en isolerad företeelse utan bör lösas samtidigt som man tar ställning till vuxenutbildningens framtida utformning. Utskottet hänvisar till det utredningsarbete som pågår samt till att proposition angående studiesociala förmåner till vuxenstuderande av regeringen utlovats till nästa års riksdag samt avstyrker *motionerna*.

Om detta är kanske i och för sig inte så mycket att säga. Metoden hör så att säga till de vedertagna här i riksdagen och utnyttjas inte så sällan av oss litet var allteftersom det passar.

Det kan måhända mot den bakgrunden te sig opåkallat att folkpartiets och centerpartiets representanter i utskottet ändå i en reservation skjuter fram en detaljfråga där vi yrkar på ett omedelbart beslut. Men vi reserverar oss anser att den fråga, som vi tagit upp i reservationen, är så angelägen att en förbättring bör beslutas omgående. Reservationen syftar till att studerande som genomgår av brevskola anordnad preparandkurs skall kunna erhålla s. k. vuxenutbildningsbidrag. Studerande vid kvälls- och vuxengymnasier kan som vi alla vet under studiernas slutskede erhålla vuxenutbildningsbidrag. Detta bidrag utgår efter behovsprövning med högst 2 000 kronor för gymnasiestudier och högst 1 000 kronor för andra studier. Liknande bidrag föreslår vi att brevskoleeleverna skall få i samband med att de bevisar s. k. preparandkurs, som vanligtvis anordnas omedelbart före examen eller i samband med att examen avlägges.

Stipendiegivningen till korrespondensstuderande är mycket blygsam. S. k. brevskolestipendier utges med högst 300 kronor per år för studier med real- eller gymnasieexamen som mål. Om studierna är förlagda till enskild skola, där korrespondensundervisningen kombineras med muntlig undervisning kan stipendiet uppgå till högst

Studiesocialt stöd till vuxna studerande m. m.

450 kronor per år. Under sista året kan elev, som deltar i av korrespondensinstitut anordnad preparandkurs, erhålla högst 600 kronor i stipendium.

Kostnaderna för dem som bedriver korrespondensstudier är, som vi vet, icke obetydliga. Enligt en uppgift i en av motionerna kan enbart kursavgifterna för en studentexamen eller gymnasieingenjörsexamen beräknas till omkring 4 000 kronor. Även kostnaderna för beivrande av preparandkursen i anslutning till examen kan bli kända, i synnerhet om preparandkursen anordnas vid läroanstalt långt ifrån elevens hemort, vilket ofta är fallet.

Om de korrespondensstuderande själva alltså får vidkännas betydande kostnader och uppoffringar, är dessa elever desto billigare för samhället. Eftersom breviskoleinstituten är privatföretag belastar eleverna inte statsbudgeten med utgifter för lokaler, lärare, undervisningsmaterial eller andra anordningar som våra skolor normalt utrustas med. Om korrespondensstudiernas höga standard behöver jag inte orda.

Vi reserverar liksom utskottsmajoriteten hälsar naturligtvis med tillfredsställelse att hela frågan om vuxenutbildningsorganisationen och dessa studiers finansiering är föremål för utredning. Vi noterar också med glädje löftet om en proposition i ärendet till nästa års riksdag. Men vi anser att frågan om en omedelbar förbättring av breviskoleelevernas förmåner är så angelägen att vi inte tvekat att framföra det förslag som reservationen innebär. Vi anser att här är det fråga om att tillgodose ett rättvisekrav.

Jag är emellertid angelägen om att framhålla att den av oss föreslagna förbättringen inte får betraktas som en slutgiltig lösning. Förslaget innebär endast en ringa förbättring med omedelbar verkan i väntan på en slutgiltig lösning, som — det hoppas jag — på ett betydligt mera omfattande och ingående sätt bringar frågan om brev-

skolelevernars studiesociala stöd till lösning. Det är alltså nu fråga om ett provisorium men ett betydelsefullt sådant i avvaktan på den aviserade slutgiltiga utformningen av det studiesociala stödet till vuxenstuderande.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herr Westberg (fp).

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Vid fjolårets riksdagsbehandling av motioner av den innebörd det här gäller hänvisade andra lagutskottets majoritet i motiveringen för sitt avslagsyrkande till gymnasiutredningen och yrkesutbildningsberedningen. Ingen av dessa bägge utredningar, som sedan har lagt fram sina betänkanden, har emellertid anvisat några vägar till lösning av problemet angående de korrespondensstuderandes studiefinansiella situation.

I föreliggande utlåtande säger utskottsmajoriteten, att korrespondensundervisningen i den framtida vuxenutbildningen sannolikt kommer att spela en viktig roll, och jag tror också att så blir fallet. Man framhåller vidare att nästa års riksdag väntas få ta ställning till problemet om studiesociala förmåner åt vuxenstuderande. Därmed kommer, menar utskottet, frågan om de korrespondensstuderandes situation att lösas. Den förhoppningen får nog tas med en viss reservation. Med hänsyn till att korrespondensstudier bedrivs på många olika områden och av personer i olika åldrar finns det emellertid all anledning att man från samhällets sida satsar hårdare och mera effektivt och målmedvetet på att stödja just sådana studier.

Det reguljära undervisningsväsendet är ju utnyttjat till bristningsgränsen, och många som söker inträde i skolor av olika slag måste avvisas. Alla möjligheter att öka kapaciteten hos under-

Studiesocialt stöd till vuxna studerande m. m.

visningsväsendet måste tillvaratas, och då bör man också utnyttja korrespondensundervisningen. Det är emellertid av nöden att skyndsamt ordna den studiesociala sidan av saken.

I detta sammanhang kan också erinras om att korrespondensinstitutet är, som herr Anderson i Sundsvall påpekade, fristående företag och att statsbudgeten således inte belastas med utgifter för lärare, lokaler el. dyl. vid dessa institut.

Det finns även skäl att påminna om det beslut som 1965 års riksdag fattade om avskaffande från den 1 januari 1966 av möjligheten att befordra vissa försändelser som affärshandlingar. Den nya ordningen medför en fördyring bl. a. för försändelser innehållande de korrespondensstuderandes arbeten, vilka tidigare kunde sändas som affärshandlingar men nu måste befordras som brev. Det är en klar kostnadsökning som sålunda har skett för denna grupp av studerande.

Det finns alltså, såsom även framgår av den reservation som är bifogad utskottsutlåtandet, starka skäl att också de som studerar per korrespondens kommer i åtnjutande av sin andel av de studiesociala förmåner som andra studerande erhåller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Herr FREDRIKSSON (s):

Herr talman! I utskottsutlåtandet har lämnats dels en utförlig redogörelse för det studiesociala stödets utformning och dels en motivering varför utskottsmajoriteten avstyrker ifrågavarande motioner. Reservanternas talesmän har ju också här närmare utvecklats frågan och som herr Anderson i Sundsvall konstaterat är det inte så mycket som skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna åt. Jag kan därför fatta mig ganska kort.

Såväl utskottsmajoriteten som reser-

vanterna understryker angelägenheten av att vuxenutbildningsfrågan snarast löses. Här råder alltså inga delade meningar — alla är eniga beträffande frågans betydelse. Vad som skiljer är att reservanterna nu önskar få till stånd en dellösning. Som herr Anderson i Sundsvall sade vill reservanterna skjuta fram en sak, som man inte har kunnat enas om i utskottet, nämligen motionsförslaget att stöd under vissa förutsättningar skall utgå till vuxen studerande, som deltar i preparandkurser. Reservanterna anser att en sådan dellösning bör kunna genomföras utan föregående utredning. Jag är inte säker på att detta skulle vara så lyckat. Det kan väl ändå tänkas att den utredning som nu skall företas kommer att belysa frågan ur delvis nya aspekter. Gymnasieutredningens betänkande har varit föremål för remissbehandling och yrkesutbildningsberedningens förslag är ute på remiss. Det finns alltså goda möjligheter att snart få till stånd en definitiv lösning av vuxenutbildningen.

Jag tror därför inte att man behöver hysa så stor oro på denna punkt. Utskottsmajoriteten anser i varje fall att det inte föreligger så starka motiv för att nu rycka ut denna detalj ur den samlande lösning, som kan förväntas till nästa års riksdag.

I årets statsverksproposition framhålles ju att just vuxenutbildningen hör till de reformer, som enligt regeringens mening bör ges en mycket hög prioritet, och i propositionen angående riktlinjerna för arbetsmarknadspolitiken redogör departementschefen ganska utförligt för vuxenutbildningen. Jag skall inte trötta med att citera vad han där säger; var och en som är intresserad av denna fråga kan själv ta del av departementschefens synpunkter. Jag vill bara nämna att han framhåller betydelsen av att vuxenutbildningen görs till en integrerad del av vår utbildningsorganisation och att han säger, vilket också herr Anderson i Sundsvall nämnde,

Förläggande av idrottsinstruktörsutbildning till Kiruna

att förslag angående det sociala stödet för vuxenstuderande kommer att föreläggas nästa års riksdag.

Under nuvarande förhållanden anser alltså inte utskottsmajoriteten, att det finns anledning att nu rycka ut denna detalj. Studieefterfrågan på området är också, i varje fall för närvarande, ganska begränsad. I och för sig är detta kanske inte någon motivering för att inte tillstyrka motionerna, men jag anser, som sagt, att det är bäst att invänta ett förslag som möjliggör en slutgiltig och samlande lösning av frågan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 70 nej,

varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10

Förläggande av idrottsinstruktörsutbildning till Kiruna

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner om förläggande av idrottsinstruktörsutbildning till Kiruna.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Fru JÄDERBERG (s):

Herr talman! Idrotten har blivit en folkrörelse i vårt land, och väl är det. Den är nämligen en av de positiva faktorer som verksamt bidrar till att förhindra att ungdomen glider ut på det sluttande planet. Under de senaste åren har också friluftslivet kommit in i bilden på ett avgörande sätt. Umgänget med naturen ger balans åt jäktade och stressade människor och utgör därmed en väg till psykisk och fysisk återhämtning. Idrott och friluftsliv kompletterar sålunda varandra.

Områdena kring storstäderna tages i anspråk för olika praktiska ändamål, så att rekreativsmöjligheterna ute i naturen där blir allt mindre. Friluftslivet drar sig norrut, har man konstaterat, och detta förhållande har ett betydande samband med den fråga som vi nu behandlar.

Fjölårets riksdag uttalade sig för att antalet funktionärer inom idrottsrörelsen borde ökas, och vi var även eniga om att det allmänna där har ett ansvar som inte kan överlåtas åt andra. Tillståndet av 1965 års idrottsutredning visar också att statsmakterna är beredda att bära detta ansvar.

I vår motion har vi yrkat att en del av idrottsinstruktörsutbildningen måtte förläggas till Kiruna, där förhållande-

Koncessionsgivningen för inrikes flygtrafik

na både när det gäller naturen och miljön i övrigt är sådana att de måste tillmätas stor vikt vid anordnande av instruktörsutbildning. Vi har hemställt att denna fråga utreds närmare av idrottsutredningen.

Det är ingalunda enbart lokalpatriotiska synpunkter som har kommit motionärerna att stanna för Kiruna som lämplig ort för denna utbildning. Jag ber att få hänvisa till vad jag inledningsvis sade om friluftslivets dragning mot norr. Jag vill erinra om den invasion av turister som vår, vinter, sommar och höst söker sig till den norrländska fjällvärlden.

Jag anser det mycket lämpligt att de som är instruktörer inom idrottsrörelsen i södra och mellersta Sverige skulle i viss mån vara specialister på fjällförhållanden. Därigenom skulle kunskaperna om fjällvärlden på ett naturligt sätt öka hos dem som söker sig till fjälls för rekreation.

Det är onödigt att återge alla de positiva yttrandena för vår motion, eftersom utskottet i alla avgörande punkter delar vår uppfattning. Att utskottet inte genom ett uttalande velat binda statsmakterna för en lokalisering till Kiruna är i och för sig förståeligt. Jag har emellertid velat understryka att vad vi anfört om lämpligheten av Kiruna som lokaliseringsort för viss del av idrottsinstruktörsutbildningen framstår i än starkare belysning när man läser utskottsutlåtandet.

Herr talman! Jag har inget yrkande, utan jag har främst begärt ordet för att poängtera vad utskottet anfört och som enligt min mening är en god färdkost för idrottsutredningen.

Innan jag lämnar talarstolen vill jag emellertid rikta ett tack till utskottet som har lagt ned ett mycket intresserat arbete på behandlingen av vår motion. Jag tackar utskottets ledamöter för den resa de gjorde till Kiruna; jag kan försäkra dem att besöket uppskattades högt av värdfolket.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölles.

§ 11

Koncessionsgivningen för inrikes flygtrafik

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckt motion angående koncessionsgivningen för inrikes flygtrafik.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr KRÖNMARK (h):

Herr talman! Den fråga som behandlas i detta utlåtande har både principiellt och ur andra synpunkter så pass stor betydelse att jag anser mig som motionär ha anledning att helt kort anföra några synpunkter.

Först och främst vill jag framhålla att bakgrunden till min motion angående inrikesflyget var nedläggningen av linjen Hultsfred—Stockholm. I samband därmed uttalade chefen för Linjeflyg i tidningspressen att han ansåg det uteslutet att något annat bolag skulle få koncession på linjen, om Linjeflyg inte fann det lönsamt att driva flygtrafik.

Nu har ju utskottet i och för sig skrivit positivt, även om man föreslår riksdagen att lämna motionen utan avseende. I de yttranden som inforrats göres det emellertid en del uttalanden som jag inte kan underlåta att påpeka. Sålunda skriver SAS bl. a.: »Endast genom ett intimt samarbete och en samordning av erforderliga resurser mellan berörda statliga och kommunala organ å ena sidan och SAS—Linjeflyg å andra sidan torde en sund utveckling kunna befrämjas.»

Det är tydligt att det just inom gruppen SAS—Linjeflyg finns en klar monopolsträvan.

Vad gäller luftfartsstyrelsens yttrande över motionen finner jag att jag tydl-

Sysselsättning och arbetsvillkor för den äldre arbetskraften m. m.

gen trampat på en mycket öm få. Jag hade anfört exemplet med gotlandstrafiken, där Linjeflyg har ett onormalt högt passagerarkilometerpris. Luftfartsstyrelsen förklarar att den bedömt frågan och att Kungl. Maj:t inte funnit anledning ändra styrelsens beslut, varför priset enligt styrelsens mening inte kan anses oskäligt. Men eftersom det inte förekommer någon konkurrens finns det ju inte vare sig någon enskild person eller myndighet som har möjlighet att ange vad som är ett rimligt pris. Det går inte att få till stånd en naturlig och rimlig prisnivå så länge det inte är fri konkurrens.

Med detta anser jag mig, herr talman, ha utvecklat några av de principiella synpunkter som kan anläggas på frågan. Något särskilt yrkande ställer jag inte, då jag anser att utskottets skrivning med en välvillig tolkning kan sägas vara positiv.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckta motioner angående utformningen av en allmän hälsokontroll, samt

nr 22, i anledning av väckt motion om abonnemang för offentliga myndigheter och organ på tidningar och tidskrifter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Sysselsättning och arbetsvillkor för den äldre arbetskraften m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckta motioner angående sysselsättning och arbetsvillkor för den äldre arbetskraften m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Frågan om den äldre arbetskraftens sysselsättning har vid årets riksdag främst kommit på tal — i varje fall i den mån det beror på regeringens initiativ — till följd av bristen på arbetskraft inom vissa landsdelar. Saken har naturligtvis stor betydelse även i det hänseendet. Nu ratas t. o. m. femtioåringar trots alarmerande regeringsförklaringar och expertutredningar som går ut på att fortsatt ekonomisk utveckling i vårt land kan äventyras, om inte mycket stora grupper av gifta kvinnor, äldre arbetskraft och handikappade mobiliseras till förvärvsarbete.

Anledningen till att vi dras med brister i dessa hänseenden är som bekant att det inte är regeringen och andra samhällsinstanser som avgör hur produktiva resurser skall användas. Det överlåtes fortfarande åt privata finansintressen att bestämma om, och på det hållet tar man vanligen inte några hänsyn till samhällsekonomiska behov.

Trots att frågan om den äldre arbetskraftens sysselsättning alltså är en viktig nationalekonomisk angelägenhet, överskuggas dock detta av sakens socialpolitiska sida — alltså bedömningen av allt som har att göra med åldringsvården i stort, av äldre människors trivsel och hälsa, av släktingars bekymmer för äldre anförvantes bostadsproblem, tillsyn och ekonomiska existensvillkor samt inte minst av kommunernas och landstingens svårigheter att klara sin del av åldringsvården.

I den kommunistiska motion som ligger till grund för utskottsutlåtandet har vi uttryckt detta samband mellan de olika faktorerna så, att den miljon människor, som snart befinner sig i åldersgruppen 50—60 år, och nästan lika många, som inom kort är folkpensionärer, innefattar hundratusentals männi-

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

skor som måste beredas meningsfull sysselsättning dels för att de skall få livets nödtorft, dels för att de skall kunna behålla sin hälsa.

Eftersom jag ser saken på detta sätt, vidhåller jag att det inte fanns och inte heller finns någon grund för det dröjsmål, som också allmänna beredningsutskottet under många år har medverkat till. Den formella motiveringen för att man avstyrkt tidigare kommunistiska motioner har varit att man ville avvakta den utredning, som arbetar med arbetsmarknadspolitiska bedömningar.

Men oavsett hur det skulle bli med behovet av äldre arbetskraft för att tillgodose näringslivets behov har hela tiden behovet av vård och bättre inkomster för äldre människor stått fullt klart. Om man därför hade påskyndat nödvändiga åtgärder i stället för att vänta på arbetsmarknadsutredningen, hade en hel del av den eftersläpning som nu förekommer över hela fältet kunnat undvikas. Många äldre människor hade långt tidigare än nu kunnat få en bättre vård, förbättra sin hälsa och komma i en gynnsammare ekonomisk situation, om de hade beretts arbete under de särskilda betingelser som vi i våra motioner föreslagit.

I princip är det naturligtvis likadant med det förslag som utskottet nu framlägger om ytterligare uppskov, men det förhåller sig ändå något annorlunda, eftersom det handlar om en önskan från utskottet att uppskjuta behandlingen av hela frågan en mycket kort tid under innevarande riksdag i avvaktan på att vi skall fatta beslut med anledning av regeringens proposition om arbetsmarknadspolitiken. Detta lilla uppskov har jag inget emot, bl. a. därför att den kommunistiska gruppen även i en motion med anledning av den omnämnda propositionen har föreslagit åtgärder för att bereda sysselsättning åt äldre arbetskraft.

Jag har alltså, herr talman, inte något yrkande i detta sammanhang. Jag ämnar återkomma till problemet om de äldres möjligheter till sysselsättning i samband med behandlingen av arbetsmarknadspolitiken.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Utgifterna på driftbudgeten inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna på driftbudgeten för budgetåret 1966/67 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Före behandlingen av de skilda anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader hade Kungl. Maj:t (bilaga 8, s.25—51) lämnat en allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. I anslutning härtill föreslogs vissa ändringar rörande statsbidragsgivningen till det enskilda vägunderhållet.

Kungl. Maj:ts förslag till medelsanvisning för budgetåret 1966/67 under de skilda väganslagen innebure

att till Vägunderhållet anvisades ett reservationsanslag av 527 000 000 kr. (punkt B 6., s. 51 och 52);

att till Byggnad av vägar och broar anvisades reservationsanslag av sam-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

manlagt 610 000 000 kr. (punkt B 7—10., s. 52—54), varav till Byggnad av riksvägar 340 000 000 kr., till Byggnad av länsvägar 214 000 000 kr., till Byggnad av ödebygdsvägar 12 000 000 kr. samt till Byggnad av storbroar 44 000 000 kr.;

att till Bidrag till underhåll av vägar och gator anvisades ett förslagsanslag av 87 000 000 kr. (punkt B 11., s. 54 och 55);

att till Bidrag till byggande av vägar och gator anvisades ett reservationsanslag av 270 000 000 kr. (punkt B 12., s. 55 och 56);

att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. anvisades ett reservationsanslag av 42 500 000 kr. (punkt B 13., s. 56—58) och att under budgetåret 1966/67 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar beviljades intill ett belopp av 100 000 kr.;

samt att till Bidrag till byggande av enskilda vägar anvisades ett reservationsanslag av 20 000 000 kr. (punkt B 14., s. 58 och 59).

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Strandberg m. fl.* (I: 180) och den andra inom andra kammaren av herr *Bengtson* i Solna *m. fl.* (II: 236), i vilka hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig och förutsättningslös utredning på sätt som i motionerna närmare angäves om vägväsendets framtida finansiering — lånefinansiering resp. avgiftsfinansiering — vad avsåg starkt kapitalkrävande anläggningar såsom motorvägar och storbroar, antingen inom pågående utredningars ram eller som en ny utredning;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Nils Theo-*

dor Larsson (I: 448) och den andra inom andra kammaren av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.* (II: 545), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde tilläggsdirektiv till bilskatteutredningen rörande en allsidig utredning om trafikledsfinansiering genom avgiftsbeläggning speciellt för vissa motorvägsavsnitt och för större broar;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson* (I: 438) och den andra inom andra kammaren av herr *Vigelsbo m. fl.* (II: 553);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wikberg* (I: 455) och den andra inom andra kammaren av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Ingemarsgården (II: 546);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 440) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 540), i vilka hemställts att riksdagen måtte vid sin behandling

a) av Byggnad av riksvägar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1966/67 bevilja ett reservationsanslag av 366 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) av Byggnad av länsvägar under sjätte huvudtiteln under budgetåret 1966/67 bevilja ett reservationsanslag av 218 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen, samt

c) av Bidrag till byggande av vägar och gator under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1966/67 bevilja ett reservationsanslag av 285 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Isacson* (I: 444) och den andra inom andra kammaren av herrar *Bengtson* i Solna och *Nilsson* i Agnäs (II: 530), i vilka föreslagits att riksdagen måtte anvisa för budgetåret 1966/67 följande

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

reservationsanslag att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till

a) Byggande av riksvägar, länsvägar, ödebygdsvägar och storbroar 640 milj. kr.;

b) Bidrag till byggande av vägar och gator 290 milj. kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ottosson* (I: 453) och den andra inom andra kammaren av herrar *Oskarson* och *Åkerlind* (II: 549), i vilka hemställts att riksdagen måtte till Byggande av vägar och broar för budgetåret 1966/67 anvisa följande reservationsanslag, att avräknas mot automobilskattemedlen, nämligen till Byggande av riksvägar 356 000 000 kr., Byggande av länsvägar 218 000 000 kr., Byggande av ödebygdsvägar 12 000 000 kr. samt Byggande av storbroar 44 000 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Einar Persson m. fl.* (I: 79) och den andra inom andra kammaren av herr *Mossberg m. fl.* (II: 117), i vilka hemställts att frågan om en mellanriksväg Dalarna—norra Värmland—Oslo måtte bli föremål för utredning;

dels en inom andra kammaren av herrar *Franzén* i Träkumla och *Gustafsson* i Stenkyrka väckt motion (II: 534);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 441) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 541), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av anslaget Bidrag till byggande av enskilda vägar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1966/67 måtte bevilja ett reservationsanslag av 25 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Svanström* och *Nils-Eric Gustafsson* (I: 451) och den andra inom andra kammaren av herrar *Johansson*

i Växjö och *Gustavsson* i Alvesta (II: 542), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om utredning av frågan om överförande av vinterväghållningen på de enskilda vägarna till staten enligt i motionerna uppdragna riktlinjer.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 455 och II: 546, till Vägunderhållet för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 527 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 440 och II: 540, I: 444 och II: 530 ävensom I: 453 och II: 549, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggande av riksvägar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 340 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 440 och II: 540, I: 444 och II: 530 ävensom I: 453 och II: 549, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggande av länsvägar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 214 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

IV. att riksdagen måtte till Byggande av ödebygdsvägar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 12 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

V. att riksdagen måtte till Byggande av storbroar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 44 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

VI. att riksdagen måtte till Bidrag till underhåll av vägar och gator för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 87 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

VII. att riksdagen måtte, med bifall

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 440 och II: 540 ävensom I: 444 och II: 530, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 270 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

VIII. att riksdagen måtte

a) till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 42 500 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) medge att under budgetåret 1966/67 statlig lånegaranti för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar beviljades intill ett belopp av 100 000 kr.;

c) godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar rörande statsbidragsgivningen till det enskilda vägunderhållet;

IX. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 441 och II: 541 till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

X. att motionerna I: 451 och II: 542 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XI. att motionerna I: 79 och II: 117 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XII. att motionerna I: 438 och II: 553 icke måtte av riksdagen bifallas;

XIII. att motionerna I: 180 och II: 236 samt I: 448 och II: 545 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

XIV. att motionen II: 534 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande anslaget till byggande av riksvägar

a) av herrar *Ivar Johansson*, *Bengtson*, *Gustafsson* i Kårby och *Mattsson*,

vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 444 och II: 530 ävensom I: 453 och II: 549 samt med bifall till motionerna I: 440 och II: 540, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggande av riksvägar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 366 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) av fröken *Andersson*, herrar *Strandberg* och *Bohman* samt herr andre vice talmannen *Cassel*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 444 och II: 530 ävensom I: 440 och II: 540 samt med bifall till motionerna I: 453 och II: 549, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggande av riksvägar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 356 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

2) beträffande anslaget till byggande av länsvägar av fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Bengtson*, *Strandberg*, *Bohman* och *Gustafsson* i Kårby, herr andre vice talmannen *Cassel* samt herr *Mattsson*, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 444 och II: 530, nämnda motioner såvitt nu var i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 440 och II: 540 samt I: 453 och II: 549, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Byggande av länsvägar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 218 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

3) beträffande anslaget till bidrag till byggande av vägar och gator av herrar *Ivar Johansson*, *Bengtson*, *Gustafsson* i Kårby och *Mattsson*, vilka ansett att utskottet under VII. bort hemställa,

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 444 och II: 530 samt med bifall till motionerna I: 440 och II: 540, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till byggande av vägar och gator för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 285 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

4) beträffande anslaget till bidrag till byggande av enskilda vägar av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Gustafsson* i Kårby och *Mattsson*, vilka ansett att utskottet under IX. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 441 och II: 541, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

5) beträffande mellanriksväg Dalarna—norra Värmland—Oslo av herr *Einar Persson*, utan angivet yrkande;

6) beträffande avgiftsbelagda trafik- anläggningar m. m.

a) av fröken *Andersson*, herrar *Eric Gustaf Peterson, Strandberg* och *Bohman* samt herr andre vice talmannen *Cassel*, vilka ansett att utskottet under XIII. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 180 och II: 236 samt I: 448 och II: 545, i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanterna anfört beträffande utredning av frågan om låne- och avgiftsfinansiering av väg- och brobyggnader;

b) av herr *Ståhl*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i de petita, som vi nu behandlar, liksom tidigare år framlagt ett betydande material som visar behovet av att öka väginvesteringarna i vårt land.

Få av de samhällseliga investeringarna torde vara så lönsamma som investeringar i kommunikationslederna. Vi behöver bara påminna oss att trafiken blir allt livligare, att antalet fordon ökar starkt och att det blir en allt tyngre trafik på våra vägar. Allt detta skulle motivera att man ökade investeringarna i rätt betydande grad. Därtill kommer de trafiksäkerhetspolitiska aspekterna, som man i detta sammanhang inte får glömma bort.

Vi har nu också till vårt förfogande ett betydande material som visar standarden på de vägar vi befar. Det har nämligen utförts mätningar av standarden både på riksvägar och genomgående länsvägar. Denna rapport är mycket intressant, inte bara som en sammanfattning — vilken jag här kommer att presentera — utan också som en grundval för ledamöterna när det gäller att närmare studera de olika länens vägstandard.

Man kan av rapporten utläsa att av riksvägarna endast 37 procent kan sägas vara fullgoda, medan 27 procent är godtagbara och 36 procent i behov av omedelbar ombyggnad. Av europavägarna är 35 procent av fullgod standard, 25 procent godtagbara och 40 procent i behov av omedelbar ombyggnad.

På dessa stora vägar går den tunga och den snabba trafiken fram. Vi måste i detta sammanhang också vara vakna inför trafiksäkerhetsproblemet. Alla kan väl konstatera att stora vägar med låg standard är farliga vägar.

Av de genomgående länsvägarna har — visar den gjorda kartläggningen — 23 procent fullgod standard. Det är inte särskilt mycket. Hela 54 procent betecknas som icke godtagbara. Dessa vägar har en mycket stor trafik och betyder självfallet vid sidan om de stora stråken allra mest för trafikekonomin.

Utöver dessa två kategorier finns det

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

ett mycket stort s. k. sekundärt vägnät, som också måste ha en tillfredsställande standard. Det hjälper oss inte mycket, om vi har goda huvudvägar men en dålig standard på dessa sekundära länsvägar. Det är de som fyller funktionen att binda tillsammans de mindre samhällsbildningarna och de olika industriärläggningarna med de stora, genomgående, pulserande vägstråken.

När högertrafikreformen beslöts här i riksdagen anfördes bl. a. från vårt parti att det var ett absolut krav att man gjorde allt för att rusta upp vägnätet. Vägstandarden har självfallet betydande tyngd när vi söker de faktorer som medverkar till ökad säkerhet i trafiken. På den senaste tiden har man börjat en diskussion om betydelsen av fordonskvaliteten för trafiksäkerheten. Det ligger säkerligen mycket däruti, men givetvis är en god vägstandard grundläggande för möjligheterna att åstadkomma största tänkbara trafiksäkerhet.

Medvetandet om vägarnas nuvarande standard och vetskapen om den förestående högertrafikreformen borde ha lett till att regeringen föreslagit riksdagen en betydande ökning av vägupprustningen. Så har som bekant inte skett. De förslag regeringen lagt fram innebär i stort sett oförändrade anslag i kronor räknat i förhållande till vad som gäller för detta budgetår, vilket i sin tur betyder en reell minskning av vägbyggandet, eftersom vägbyggnadskostnaderna naturligtvis ökar lika väl som alla andra kostnader.

När det gäller anslagen till underhållet av de allmänna vägarna har Kungl. Maj:t föreslagit en höjning med 37 miljoner kronor. Det är att hälsa med tillfredsställelse. Vi skall dock komma ihåg att det allra mesta av denna höjning går bort genom automatiska kostnadsökningar. Det som blir över för en verklig förbättring på underhållsidan är ytterst litet. Från dessa under-

hållsanslag går också de pengar som vi använder för exempelvis oljegrusläggningar. Man måste utgå från att denna verksamhet kommer att minska. Under detta år naggas detta anslag också mycket kraftigt i kanten genom att vintervägsunderhållet blir onormalt högt, vilket på något sätt måste kompenseras. Det blir då säkerligen en riskskjutning i aktiviteterna när det gäller förbättringar av vägbanorna, framför allt på det sekundära vägnätet.

Väg- och vattenbyggnadsinvesteringarna föreslås uppgå till sammanlagt 900 miljoner kronor. Det innebär som sagt oförändrad medelstildelning, vilket betyder att volymen sänks, eftersom vägkostnaderna beräknas stiga med ca 6 procent under det år då pengarna skall användas.

Anslagen till städernas gator och vägar visar enligt detta material en mycket ogynnsam eftersläpning i förhållande till vad som förutsatts i vägplanen. Man kanske kan säga att detta problem endast berör städerna. Man skall dock komma ihåg att om vi inte får en rimlig upprustning av vägarna i och omkring städerna, så kommer detta att åsamka trafiken mycket stora kostnader. Det är alldeles för dyrt att låta fordonsförare sitta och vänta på att kunna passera dessa tätorter som sväller ut alltmer.

Det som jag nu berört har lett fram till att vi har yrkat ändringar i Kungl. Maj:ts förslag. Vi har velat öka investeringarna totalt med 50 miljoner kronor. Vi har föreslagit att denna ökning skall fördelas så, att anslaget till riksvägnätet höjs med 26 miljoner och anslaget till länsvägnätets upprustning med 4 miljoner, d. v. s. till samma belopp som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskat. Vi vill också öka anslagen till städernas gatubyggande med 15 miljoner kronor. Härutöver har vi i nägon mån velat öka anslagen till den enskilda väghållningen. Vi föreslår inga

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

höjningar av anslaget till underhåll, även om detta hade varit befogat, men vi yrkar på ytterligare 5 miljoner för byggande av enskilda vägar. Det är vad det ansvariga verket har föreslagit. Regeringen har inte velat vara med om högre anslag än 20 miljoner kronor, och utskottsmajoriteten har anslutit sig till detta.

De enskilda vägarnas karaktär har ju starkt förändrats och kommer att förändras mycket starkt. Användningen av dessa vägar kommer att bli mer mångfasetterad än tidigare, inte minst med anledning av det beslut som riksdagen fattat om att statsbidrag skall kunna utgå till enskilda vägar om de kan anses vara tillfartsleder till områden som är av betydelse ur rekreations- eller friluftssynpunkt. Det innebär att anslaget till byggande av enskilda vägar kommer att tas i anspråk i betydligt större utsträckning än tidigare.

Herr talman! Jag har velat anföra denna allmänna motivering för våra förslag till nämnda anslagshöjningar. Vi har inte velat vara med om att låta volymen av vägbyggande minska under det kommande året, vilket med Kungl. Maj:ts förslag faktiskt skulle bli fallet. Vi står ju också inför genomförandet av en trafikreform som säkerligen kommer att medföra många besvärligheter. En sådan volymminskning måste nog uppfattas som en icke önskvärd politik.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till de vid punkten 9 avlämnade reservationerna nr 1 a, 2, 3 och 4.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo, Gomér, Jonasson, Franzén* i Träkumla och *Gustafsson* i Stenkyrka (samtliga cp).

Herr **MOSSBERG** (s):

Herr talman! I motion II:117 hemställs om en utredning av frågan om en mellanriksväg Dalarna—norra Värmland—Oslo. Syftet med denna utred-

ning är att man om möjligt så småningom skall få till stånd en bättre vägförbindelse inom detta område. Det är förvisso ingen ny fråga, men ärendet är måhända jungfruligt i denna kammar. Representanter för berörda kommuner har vid flera tillfällen haft överläggningar i denna angelägenhet, och vid en hel del tillfällen har också representanter för Hedmarks fylke och Kongsvinger i Norge deltagit i överläggningarna. Vid dessa överläggningar har man funnit att många faktorer talar för den väg som behandlas i motionen, faktorer av stort intresse inte bara för västra Sverige utan för hela vårt land. Även norrmännen hyser varma känslor för tanken på en dylik trafikled.

Vad är det då som talar för den i motionen aktualiserade trafikleden? Låt mig då först peka på den alltmer tilltagande trafiken. Den kraftigt ökade godstrafiken Malung—norra Värmland—Kongsvinger kräver på vissa sträckor en förbättring av vägkvaliteten. På denna vägsträcka transporteras mycket skogs- och industriprodukter samt råvaror från Dalarna och Värmland till isfri hamn i Oslo. Gods- och resandefrekvensen vid tullstationen Vittjärn, som är belägen efter denna trafikled, är så stor att en utbyggnad av tullstationen är att vänta. Detta talar också för att vägnätet bör följa med i den utvecklingen, eftersom det annars uppstår flaskhalsar. Under 1965 passerade cirka 2 000 lastbilar, varav många långtradare, över Lekvattnet och Vittjärn. Från och med innevarande år får enligt norska vägdirektoratets tillstånd långtradare av 16 meters längd passera, vilket innebär en ytterligare påfrestning på vägen. Transporter av det slag jag här talat om liksom transporter av olja från isfri hamn i Oslo kan möjligen förbilligas genom snabbare och säkrare vägar. Industrierna i Dalarna och Värmland har behov av en

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

sådan transportväg och skulle troligen vinna avsevärt på de bättre förbindelser med osloområdet som motionen syftar till. Även exportindustrierna i Norrland skulle, framför allt under tider med isbeläggning, vinna en hel del på att denna tanke realiseras.

Men vi kan också se denna angelägenhet i ett större perspektiv; intressesfären kan vidgas att omfatta även Norge. Den norska staten kan finna frågan angelägen för Nordnorges del. Transitotrafiken Nordnorge—osloområdet skulle med fördel kunna gå över Dalarna—Värmland.

Vi kan också se frågan ur lokaliserings-synpunkt. Den nu aktualiserade vägsträckan skulle gå genom stödområden i västra Sverige. Om motionärernas tanke kan förverkligas skulle en sådan mellanriksväg mycket väl, tror vi, kunna komplettera de statliga bidrag som utgår till stödområden i denna landsdel. Vi tycker att lokaliseringspolitiken, som ju är avsedd att ge stöd till glesbygderna, borde tala för motionen.

Man skulle, tror jag, i de delar av Dalarna och Värmland, som har sysselsättningsvärigheter eller där man av andra skäl har svårt att stoppa eller tillfälligt bromsa upp avfolkningen, vara hjälpt av en sådan mellanriksväg. Lokaliseringsbehovet inom dylika områden torde lättare kunna fyllas om man har en vägförbindelse av bättre kvalitet än som nu finns.

Låt mig, herr talman, till sist nämna en tredje faktor, som vi också tycker talar för motionen, nämligen turismen. Vi har en omfattande turism i dessa trakter, och allt fler turister söker sig hit. Det är inte endast fråga om norr- män och svenskar, utan här passerar också mycket folk av andra nationaliteter. Man planerar för närvarande en placering av lokaliseringssmedel i turist- anläggningar. Det sker en stark expansion av fritidsbebyggelsen i detta område. Meningen är att man ytterligare

skall bygga ut den och skapa verkligt moderna och utvecklingsbara turistheter med bl. a. service åt fisketuristerna.

Turistnäringen i denna vår västliga landsdel är någonting att vidareutveckla, tycker vi motionärer. Här finns en omväxlande natur med höga, mäktiga furor och lövskogsgrońska omkring de tjusiga fåbodvallarna. Vi har höga berg och djupa dalar, här störtar sig forsiga åar ned mot glittrande sjöar och trolska skogstjärnar. Här finns, tycker vi, all den ögonfånande naturens skönhet som varje människa längtar efter, allt ackompanjerat av skogarnas sus, fågelsång och säterjäntornas klingande skratt.

På vintern kan vi bjuda på härligt böljande skidterräng. Den ständigt lysande och så välbekanta »sola i Karlstad» flödar och ger värme och färg på kinderna, bejublad av alla som lockas till dessa ljuvliga trakter. Denna bedärande landsdel inspirerar mig att citera några ord ur Värmlandsvisan: »Ack, Wermeland, du sköna, du härliga land, du krona bland Svea rikes länder». Därtill har man det under- sköna Dalarna alldeles på andra sidan gränsen. Man finner att oasen är verklig. Ja, här finns allt det som ger stressade människor vila, liv och stimulerande avkoppling. Allt talar för att denna vackra och bedärande natur i synnerligen gästfria landskap lämpar sig väl som ytterligare utbyggt turist- område.

Om det är på det sättet att vi är beredda att satsa lokaliseringssmedel på turismen här, så behöver vi också göra denna landsdel mer tillgänglig och åtkomlig för turisterna. Ett sätt bland säkerligen många andra är att undersöka möjligheten att skapa en sådan mellanriksväg som aktualiseras i motionen.

Måhända är det så, att denna be- gäran från början bottnade i provin-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

siella intressen. Men detta spörsmål är nu inte en angelägenhet bara för Dalarna och Värmland. Kan den aktualiserade kommunikationsleden bli realiserad, ja, då tror jag att den väl skall främja svenska intressen i vidare bemärkelse. Frågan är väl, som jag redan antytt, en gemensam angelägenhet för Norge och Sverige. Som sådan bör den ses, utredas och om möjligt så småningom förverkligas. Det är inte fråga om att nu ta ställning till den i motionen aktualiserade vägförbindelsen. Nu gäller det bara en utredning, som skall klarlägga dels behovet, dels frågan om en ny väg eller en kraftig upprustning av befintlig väg och givetvis inte minst kostnadssidan. I dylika bedömningar måste också ske en angelägenhetsprövning jämfört med behovet av andra nya vägar. Sådana avvägningar måste alltid ske inom medgiven länskvotering.

Utskottet har nu funnit anledning att avstyrka motionen. Man säger att detta spörsmål bör behandlas i den för prövning av vägfrågor stadgade ordningen. Jag skall inte polemisera mot utskottet om detta. Jag tycker dock att man borde ha kunnat tillstyrka denna motion, som ändå bara gäller tillsättandet av en utredning. Det förefaller oss motionärer inte heller att vara någon omfattande och kostsam utredning. Själv har jag tyckt att det är mycket som talar för motionen, och därför hade jag hoppats att den skulle ha rönt ett annat öde vid utskottsbehandlingen. Jag är övertygad om att denna utredning borde ha kommit till stånd, och därför vill jag, herr talman, sluta med att yrka bifall till motion II: 117.

Herr andre vice talmannen CASSEL (h):

Herr talman! Låt mig börja med att instämna med den föregående talaren i allt vackert han sade om Värmland. Jag kan inte uttrycka mig så fint som

han, men han förstår säkert att jag besjålas av exakt samma känslor.

Sverige är som vi alla vet ett stort land med väldiga avstånd men med en liten befolkning. Problemet att klara vägarna har i vårt land självfallet blivit mycket svårare än i många andra länder med motsvarande folkmängd. Antalet kilometer som vi behöver per invånare är högst betydande i jämförelse med de små, tätbebyggda länderna.

Detta utgångsläge skall vi i rättvisans namn redovisa när vi går att något fundera över arten och kvaliteten av det vägnät som vi — jag höll på att säga — har att dras med. Vidare skall vi inte i bitterhet och kanske alltför stark kritiklust säga att ingenting göres eller har gjorts. I verkligheten har ganska stora förbättringar kommit till stånd på vägnätet under det senaste decenniet.

Men vad som skett och sker har ingen egentlig relation till det ofantligt snabbt växande trafikbehovet. Det har inte räckt på långt när för att hjälpligt hålla undan för trafikens tillväxt. Jag vill erinra om att när vägplanen 1957 gjordes upp räknade man med att vi skulle behöva 1 800 kilometer motorväg fram till 1975. Hur mycket har vi byggt i dag? 200 kilometer! Mera är det inte. Vi har alltså 1600 kilometer kvar att bygga. Därför är Sverige i dag bilköernas trista land där mycken tid slösas bort till ingen nytta och där en orimlig mängd av helt onödiga olyckor dagligen inträffar, ett land som präglas av dålig trafikekonomi. Detta är, herr talman, förhållanden som ingen kan blunda för och som det heller inte egentligen råder några delade meningar om.

I år har det samhällsekonomiska läge, som den socialdemokratiska politiken resulterat i, ställt finansministern i den situationen att han tvingats vägra sin nyblivne departementschefs-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

kollega i kommunikationsdepartementet att få ett enda öre mer än i fjol för att klara väg- och gatubyggandet. Det betyder naturligtvis, som herr Gustafsson i Kårby sade, inte att vi får lika mycket byggt nästa år som innevarande budgetår utan att vi får rätt mycket färre kilometer, kvadratmeter eller vad man nu vill mäta med. Prisfördyringen gör här som på alla andra områden att samma summa räcker till mindre.

Vi på högerhåll bär inget ansvar för den ekonomiska politik som förts. Vi har rekommenderat en helt annan politik, men vi vill ändå ta på oss bördan att lägga fram sådana förslag som kan leda till sanering och ordnade finanser och till stoppande av inflationen.

I det läge där vi försatts finns ingenting annat att göra än att hålla igen och hålla igen med en kraft som är betydligt större än den regeringen lyckats prestera. Hur gärna vi än vill kan vi därför inte stå till svars med att föreslå en höjning av anslagen på kommunikationshuvudtiteln trots att vi vet hur väl det skulle behövas. Vi har därför måst nöja oss med att flytta över 20 miljoner kronor till väg- och gatubyggandet från anslaget till SJ:s oräntabla trafik. Jag är fullt medveten om att därmed löser man inga stora problem, men det måste ändå vara en vettig omfördelning att satsa mindre på de gamla, oräntabla järnvägarna, som aldrig någonsin kan göras ekonomiskt bärkraftiga, och i stället bruka resurserna till nya, moderna vägar som verkligen svarar mot människors trafikbehov. Den omfördelningen kan och bör göras utan att man utsätter glesbygderna för stora svårigheter.

Men, herr talman, problemet att ge Sverige det vägnät som behövs är enligt min mening olösligt, om man inte har möjlighet att klämma till med ett vägbyggande av helt andra dimensioner än de senaste årens. Vi behöver mycket mera pengar och mycket mera

folk. Det får vi inte, om vi nöjer oss med de inflytande bil- och drivmedelskatterna, och om vi nöjer oss med den tillgång på människor som den svenska arbetsmarknaden ställer till förfogande.

Ökade finansiella resurser måste skapas och kan skapas genom lånefinansiering. Det förefaller mig egendomligt att det skall vara nödvändigt att konstant betala alla dessa lönsamma investeringar för vägbyggandet. Det är investeringar med lång varaktighet väl jämförbara med de investeringar som på sin tid gjordes med lånemedel i järnvägarna och som ständigt görs med lånemedel för utbyggande av vattenkraft. Vid sidan av lånefinansiering har man möjligheter till avgiftsfinansiering. Vi har väl alla kört på utomordentliga vägar i t. ex. Italien, Frankrike och Förenta staterna, som finansieras med avgifter. Det går utmärkt. Pengarna kommer in, och långt mera pengar än man kan få med enbart bilskatter. Man har utomordentliga vägar till sitt förfogande där det blir väsentligt billigare och oändligt mycket snabbare att köra än på de gamla gatorna och vägarna. Man slipper den oändligt besvärliga genomgångstrafiken genom städer och samhällen.

Det räcker emellertid inte med pengar, det är alldeles uppenbart. Man behöver också förstärka den arbetskraft som kan stå till förfogande för vägbyggande. Jag kan inte inse varför man inte skulle kunna importera arbetskraft som bygger vägar när man kan importera arbetskraft för många andra ändamål. Låt mig återvända till Italien. Italien har förnämliga vägbyggare som byggde Via Aurelia — en stensatt väg som långa sträckor fortfarande användes för tung trafik — på en tid då hos oss inte fanns annat än ridstigar. Varför skulle man inte kunna importera italiensk arbetskraft för att bygga vägar i Sverige med lånat kapital? Det är mig en gåta.

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Riksdagen uttalade förra året sitt intresse för att undersöka avgifts- och lånefinansiering. Man sade då att det behövde man inte skriva speciellt om, ty säkerligen skulle det komma med i de utredningar som finansministern och kommunikationsministern tillsatt. Men det har det inte alls gjorts, det finns inte ett ord därom i de direktiv som har lämnats.

Herr talman! Låt mig uttala den stilla förhoppningen, att kommunikationsministerns ungdom och allmänt kända radikala läggning i någon mån skall kunna frigöra honom från det gammalmodiga, litet provinsiella och ganska fantasilösa tänkande som präglat och präglar den socialdemokratiska vägpolitiken. Och låt mig till sist yrka bifall till reservationerna A 1 b, A 2, A 6 a och D.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! I vägpropositionen, kommunikationsdelen i statsverkspropositionen, finns en ganska klar översikt över hela planeringen av årets vägpolitik. En diskussion av det slag som nu förts, där man rycker ut den ena och den andra detaljen som man är speciellt intresserad av, ger naturligtvis inte en riktigt rättvisande bild av vad ärendet i sin helhet gäller.

Vi har i statsutskottets föreliggande utlåtande försökt att i största korthet ge en sammanfattning av den allmänna planeringen från väg- och vattens och därefter regeringens sida. Även om den naturligtvis inte kan vara fullständig, visar den emellertid — tror jag att man måste säga — att anslagsramen i nuvarande konjunkturläge inte är någon dålig ansträngning. Jag påpekar vad som står på s. 7 i utskottsutlåtandet, att det totalbelopp som avses skall täckas av automobilskattemedel enligt årets beräkningar kommer att uppgå till 2 285,2 miljoner kronor. Det är inte något litet belopp. Det innebär en ökning med

126,2 miljoner kronor. Jag kan hålla med om att ökningen är liten och naturligtvis borde vara större. Jag skall inte här komma med någon politiskt brännbar motivering — det får vi tillfälle att göra senare — jag endast konstaterar att sådant som det samhällsekonomiska och statsfinansiella läget nu är, är det självklart att man pressas till en viss försiktighet.

Herr Gustafsson i Kårby redovisade hur stor del i procent räknat av olika vägkategorier som är eftersatta här i landet. Jag bestrider inte riktigheten av den redovisningen. Herr Gustafsson är en alldeles för kunnig och erfaren vägpolitiker för att lämna några felaktiga uppgifter. Han är också tillräckligt skicklig dialektiker för att inte nämna siffror som skulle kunna slå omkull hans egen argumentering. Annars skulle jag nog vilja säga att han liksom argumenterar ihjäl sig själv. De belopp som man från centerpartireservanternas sida föreslår i reservationerna är så blygsamma, att de inte ens räcker till att täcka en mycket liten bråkdel av de behov som herr Gustafsson i Kårby här redovisat. Alltid blir det något — det är sant — men det är mycket litet.

Jag kan nämna, för att kammaren kanske vill ha någon liten föreställning om vilka proportioner det här rör sig om, att vad beträffar byggande av riksvägar föreslår Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten ett anslag på 340 miljoner kronor medan centerpartireservanterna föreslår en ökning härav med 26 miljoner — det är alltså en mycket försiktig uppräknig. Högerreservanterna nöjer sig på den punkten med 16 miljoner. Vad beträffar byggandet av länsvägar, där utskottsmajoriteten i enlighet med förslaget i propositionen föreslår 214 miljoner har reservanterna funnit sig tvungna att stanna vid att öka beloppet med 4 miljoner. Det är litet skum på ytan — så litet rör det sig om.

Om man då tar med i bilden vad

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

som sägs i propositionen och understryks i utlåtandet, att därest de konjunkturpolitiska förhållandena blir sådana att det finns arbetskraft att tillgå kommer det också att ges möjlighet till väsentliga utökningar, så är skillnaden inte så stor att det behöver föranleda någon process mellan reservanterna och utskottsmajoriteten. Det är ett av de skäl som har föranlett mig att inte skriva mig fri från majoriteten. Det räcker att påpeka att herr Gustafsson i Kärby och även herr Cassel har haft sina speciella motiv av att därvidlag frigöra sig. Det finns inte anledning att föra någon diskussion om det.

Får jag beträffande herr Cassels resonemang om en annan form av vägbyggnadsfinansiering, nämligen upplåning och avgiftsbeläggning, säga, att jag i princip har sympati för den utvägen att finansiera vägbyggandet. Jag tycker också att man har varit dogmatisk, när man inte tidigare undersökt den möjligheten. Men jag vill införa en synpunkt i samband med herr Cassels resonemang, som jag inte riktigt förstår att inte högerreservanterna tar hänsyn till, nämligen följande. Är inte läget för närvarande sådant, att vi redan nu av bilismen tar ut minst sagt skäliga avgifter — jag skulle för min privata del vilja säga mer än skäliga avgifter? Att då ovanpå dessa lägga en ny form av avgifter på bilismen genom att bilisterna skall betala särskilda avgifter för att åka den och den vägen, förefaller mig verkligen vara att begära litet mer än vad som är rimligt. Med min blanka reservation har jag velat visa sympati för principen, men skall denna princip genomföras måste det, enligt min mening, bli någon lättnad av bilisternas bördor på annat sätt. Jag tror ingen av oss i nuvarande konjunkturläge är beredd att vara sig kräva eller rekommendera en sådan utväg.

Min ärade vän på värmlandsbanken herr Mossberg argumenterade väldigt

och lyriskt, som det anstår en värmlänning, för sin tänkta mellanriksväg. För att inte denna vägdebatt i andra kammaren skall utveckla sig till något slags värmlandsafton — sådana trevliga tillställningar bör ju lämpligen förbehållas andra lokaler — skall jag hålla mig på jorden och bara helt kort framhålla, att det skulle leda till något orimliga konsekvenser, om riksdagen beträffande det ena motionsvis framförda vägförslaget efter det andra skrev till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning, därför att vi är nyfikna på hur det skulle ställa sig. Vi har en gång för alla fastställt ordning för hur man framför nya vägprojekt, och den bör följas också i detta fall. De brukar gå via länsstyrelserna och vägförvaltningarna för att sedan föras vidare till väg- och vatten, innan de till sist når Kungl. Maj:t. Jag tror inte att man — hur varmt ens hjärta än klappar för Värmlandsköna nejder, i synnerhet om det är ens hembygd — kan göra våld på det sunda förnuftet och säga, att vi skall bryta loss just denna vägbit och begära utredning om den. I varje fall kan inte jag tillstyrka detta tillvägagångssätt, ty det skulle kunna bli ett prejudikat som kunde leda till ganska orimliga konsekvenser, vilket motionärerna tydligen inte riktigt har tänkt på.

Herr talman! Jag tror kammarens ledamöter håller mig räkning för att jag inte går djupare in på denna fråga. Jag skall nöja mig med vad jag nu sagt, och hoppas att jag har visat, att någon stor advokatyr inte lönar sig beträffande de små skillnader som det här är fråga om.

Herr talman! Jag ber därför att vid denna punkt i alla delar få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Kärby (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhl talade om det allvarliga ekonomiska läget, att man

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

fick låta sig nöja o. s. v. Sedan fick jag ett allmänt intryck av att om centerpartiet hade begärt mycket mera pengar skulle det ha varit någon mening att resonera om saken. Den ökning med 50 miljoner kronor som centerpartiet har föreslagit skulle enligt herr Ståhl vara så obetydlig, att det egentligen inte är någonting att orda om.

En ökning av vägbyggnadsanslagen med 50 miljoner kronor kan ha stor betydelse, om pengarna blir rätt använda. När nu herr Ståhl älskvärt sade att jag begriper mig på denna sak, hoppas jag kunna återgälda denna vänlighet genom att säga, att jag utgår ifrån att han förstår att 50 miljoner kronor, rätt använda, här kan ha en mycket stor betydelse.

Jag vill inte närmare gå in på saken, men det är klart att man skulle önska att väganslagen kunde ökas så, att volymen av byggandet verkligen blev större. Det skulle stå i samklang med trafikutvecklingen och behovet. Centerns partimotion går i år ut på att om möjligt upprätthålla nuvarande volym i byggandet, men det som herr Ståhl talar för innebär en sänkning, och det kan vi inte vara med på.

Sedan vill jag säga till herr Cassel, att vi får väl vänta på utredningen om finansieringsvägarna. Det tror jag blir en mycket intressant läsning för oss alla. Om herr Cassels tal skulle ange högers allmänna syn på vägpolitiken, tror jag inte det är möjligt att nå någon större samling. Denna fråga får nog tas med större allvar, om vi skall komma någon vart.

Herr STÅHL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har aldrig gjort gällande att skillnaden var stor. Jag har tvärtom sagt vad jag hela tiden ansett, nämligen att skillnaden är relativt liten. Och 50 miljoner kronor är inte särskilt stora pengar i dessa sammanhang, det vet herr Gustafsson i Kårby

lika väl som jag. Om vi skulle ta ut vad vi har fått vid sidan av vägpropositionen i form av beredskapsvägar, så rör det sig om belopp, som är väsentligt större än dessa 50 miljoner kronor.

Varje tillskott är självfallet av värde, men man överdriver och ger det hela abnorma proportioner, om man gör gällande att det i detta sammanhang finns två olika sorters vägpolitik. Så är verkligen inte fallet.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! I sitt bekanta piratradiotal den 1 april sade statsrådet Palme bl. a.: »Man skall ingripa innan kaos har uppstått.» Samma dag kunde man i en av våra ledande motortidningar under rubriken »Från kris till kaos» läsa följande: »Steget från kris till kaos när det gäller trafiken i våra större städer är säkert betydligt kortare än vad de ansvariga vägar erkänna.»

Ja, det är många frågor i dagens omoderna och som herr Cassel sade kanske gammalmodiga vägbyggnadspolitik som borde utsättas för en noggrann granskning. När jag här endast skall ta upp städernas trafikproblem, är det därför att jag tror att krisen där är störst och konsekvenserna av den förda politiken där blir mest kända.

Jag är ledsn, herr talman, att jag inte kan tävla med de föregående talarna i poetiska och naturlyriska utsvävningar, men stockholmstrafiken ger liksom inte utrymme för någon lyrik. Det skulle i så fall snarare bli en klagolåt, men det vore kanske synd om kammarens ledamöter. I stället skall jag tala litet om väg- och vattenbyggnadsstyrelsens bekymmer och ambitioner, vilket är något som inte tycks bekomma utskottet alltför mycket.

I sina petita framhåller väg- och vatten hur gällande fördelningsplaner på intet sätt har kunnat tillgodose den nybyggnad av trafikleder som avsågs

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

när planerna gjordes upp, och man hänvisar till olika orsaker härtill, som jag dock inte har någon egentlig anledning att här ingå på. Sedan räknar man som exempel upp de byggnadsprojekt som redan förra hösten uppsköts. Det var exempel gällande dels Stockholms stad och dels Stockholms län, dels också Göteborg. För Stockholms stad gäller det t. ex. så vitala arbeten som tillfartslederna söderut, Essingeleden och Södertäljevägen, där färdigställandet nu uppskjuts två år. Det är vidare tillfartslederna norrut, bl. a. Roslagsvägen, där påbörjandet uppskjuts två år och färdigställandet helt står i vida fältet. Det är Lidingöbron och tre andra stora trafikleder inom staden, där påbörjandet uppskjuts i tre respektive två år. Den här exempelsamlingen skulle kunna utökas med fördröjningar för många andra städer.

Sedan säger väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att dessa förskjutningar måste bedömas som synnerligen allvarliga, särskilt genom att de påverkar andra byggnadsprojekt som länge stått på tur. Man har inte bara den normala trafikökningen att ta hänsyn till, utan också den stora befolkningsökningen just i den här regionen.

Som alla här i kammaren känner till är det just nu i Storstockholm meningen att bygga ut Järvafältet. Det är ett område där 120 000 människor kommer att bo och som kostar åtskilliga miljarder att bygga ut. Här får man nu inte i tid fram vare sig tunnelbana eller förbindelsevägar. För den oinvidige kan det synas som om regeringen driver en politik för bostadsbyggandet och en helt annan politik för det härför nödvändiga väg- och gatubyggandet. Man vågar liksom av politiska skäl inte bromsa bostadsbyggandet med direkta åtgärder, men i realiteten kommer inte det planerade bostadsbyggandet att kunna fullföljas utan att det blir kaos i trafiken här i storstockholmsregionen. I flera

kommuner har man redan långt tidigare sagt ifrån att man inte vågat ta på sitt ansvar att fortsätta bostadsbyggandet, och nu kommer väl skaran av sådana kommuner att öka.

I höst skall nu väg- och vattenbyggnadsstyrelsen upprätta nya fördelningsplaner för den kommande femårsperioden, och styrelsen utlovar redan nu att den kommer att bli ytterligt restriktiv. Samtidigt säger man att även om man skulle fått sina ökade anslag — man har i alla fall begärt ökade vägbyggnadsanslag som ligger på 130 miljoner kronor — så förutsätter man att städerna måste räkna med att själva bekosta väg- och gatubyggnader som är statsbidragsberättigade.

Utskottet säger ju nej till ökade anslag.

Ungefär samma problematik har vi när det gäller utbyggandet av tunnelbanorna. Som kammarens ärade ledamöter minns tog vi här i fjol en förordning om statsbidrag till tunnelbanan. Det hela byggde på en överenskommelse mellan staten å ena sidan och regionen å den andra, där regionen erbjöd sig att betala dryga pengar till i första hand lokaltrafiken hos SJ. Detta statsbidrag skulle utgå av bilskattemedel och rymmas inom en eljest normal ökning av medelstilledningen till vägbyggnad till städerna. Nu blir det ingen ökning i år och hur går det då? Det är inte utan att det är åtskilliga som frågar.

Inte med ett ord kommenterar utskottet den uppkomna situationen. Skall vi här i Storstockholm sluta bygga tunnelbanor eller skall vi säga upp avtalet med SJ? Är det alldeles riktigt att på basis av en överenskommelse bevilja ett statsbidrag och sedan vid första tillfälle ändra på spelreglerna och säga nej till pengarna?

Herr talman! Motionsledes har jag framfört yrkande om en anslagsökning på 20 miljoner till gatubyggande i stä-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

derna. Nu är det ingen i statsutskottet som har nappat på detta förslag, och därför får jag nöja mig med att yrka bifall till reservationen A 3), vari påfordras en ökning med 15 miljoner, och hoppas på bättre lycka nästa år.

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! I motion II:542 har herr Gustavsson i Alvesta och jag hemställt om utredning angående överförande av vinterväghållningen på de enskilda vägarna till det allmänna. Med anledning av utskottsbehandlingen av denna motion vill jag framföra några synpunkter.

Kostnaden för vinteruppehållet för de enskilda vägarna är det svårt att uppskatta. Snötillgången varierar ju högst betydligt år från år med följd att underhållskostnaderna för vinterunderhållet också blir mycket varierande. Denna situation medverkar ofta till att ekonomin för vägsamfälligheterna markant försämras under besvärliga snöröjningsvintrar. Bestämmelserna för bidrag till underhållet av enskilda vägar är för närvarande sådana att staten svarar för 70 procent av den beräknade kostnaden för såväl barmarks- som vinterunderhåll. Den övriga delen av kostnaden får samfälligheterna stå för, såvida inte kommunerna träder till och betalar resterande belopp eller del därav. Men situationen blir ofta sådan, under snörika vintrar, att utdebiteringen blir orimligt hög för vägsamfälligheterna. Vi anser att det allmänna bör överta vintervägunderhållet både ekonomiskt och organisatoriskt på de vägar som är berättigade till statsbidrag för underhållet.

Den gångna vintern har ju medfört höga kostnader för vinterväghållningen. I mitt eget län har det, när vissa vägsamfälligheter nu gjort bokslut, visat sig att snöröjningskostnaden varit åtta gånger högre än de senaste fem årens medeltal. Det kan naturligtvis sägas att den gångna vintern varit extremt svår

och att det är ytterst sällsynt att sådana kostnader för snöröjningen uppstår. Jag vill emellertid då framhålla att det inte är ovanligt att de egentliga kostnaderna för snöröjningen ligger över den beräknade kostnaden.

I fråga om barmarksunderhållet är det annorlunda. Här går det t. ex. åt ungefär samma antal kubikmeter grus för underhållet varje år. Vad som kan förorsaka variationer för barmarksunderhållet är att vägen kan behöva sladdas, som man säger, flera gånger ett år än ett annat. Men jag vet av egen erfarenhet att kostnaden för barmarksunderhållet inte varierar så värst mycket från år till år.

Mycket skulle vara vunnet om vinterväghållningen anförtroddes åt vägförvaltningen. Det är inte bara den ekonomiska sidan som är betydelsefull och som det bör vara en rättvisesak att ordna, utan problemet har också en organisatorisk aspekt: snöröjning fordrar en god organisation för att personal och maskiner skall kunna utnyttjas på ett effektivt sätt.

Om vägförvaltningen övertar vinterväghållningen behöver detta inte nödvändigtvis innebära att man ställer egna maskiner och egen personal till förfogande för själva snöröjningen. Man kan delvis använda sig av den organisation som redan finns vid de enskilda vägarna men bättre utnyttja resurserna. Det viktiga är att man organisatoriskt verkar för att vägarna inom ett område — såväl allmänna som enskilda — blir snöröjda ungefär samtidigt. Övertog vägförvaltningen snöröjningen borde bl. a. den olägenhet bortfalla som nu ofta uppstår genom att anslutningen mellan allmän och enskild väg proppas igen på grund av att snöröjningen på de olika vägarna sker vid olika tillfällen. Vägförvaltningen brukar i sådana fall inte se till att anslutningen från enskild till allmän väg blir uppröjd.

Utskottet framhåller att på förslag

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

av 1960 års vägsakkunniga framlade regeringen år 1963 en proposition, och på grundval av denna beslutade riksdagen om avsevärda förbättringar i bidragsgivningen på området. Jag skall vara den förste att erkänna de förbättringar som åstadkommits genom detta riksdagens beslut. Bidragsprocenten höjdes från 65 till nuvarande 70 procent av den beräknade kostnaden för vägunderhållet, vilket hälsas med den största tillfredsställelse.

Utskottet skriver vidare: »Den av motionärerna ånyo aktualiserade frågan om ett förstatligande av den enskilda väghållningen eller — i liknande syfte — en samordning mellan statlig och enskild väghållning har därvid av såväl organisatoriska som ekonomiska skäl inte befunnits möjlig att genomföra.» Vi begär dock inte att man skall förstatliga de nu enskilda vägsamfälligheterna. Vårt förslag går ut på att vinterväghållningen övertas av det allmänna och att det sker en samordning på detta område.

Jag vill dessutom påminna om ett annat åliggande som de enskilda vägsamfälligheterna har att fullgöra. Trafikanterna fordrar, såsom anfördes i motionen, att de enskilda väghållarna skall betala de skador vilka uppstår genom försummelser i samband med halka och andra förmenta brister i vinterväghållningen. För att skydda sig mot dessa anspråk har samfälligheterna tvingats teckna ansvarighetsförsäkringar. Bolagen har nu infört en självrisk av 300 kronor för varje skada, varigenom väghållarna kommit i ett sämre läge.

En effektiv sandning, genomförd på ett rationellt sätt, torde vara i det närmaste omöjlig att åstadkomma så länge som den enskilda väghållningen är sönderdelad i små och ekonomiskt svaga enheter. Om staten övertager vinterväghållningen, bör arbetet kunna utföras på ett enhetligt sätt och ansvarsfrågan

skulle lösas, eftersom samma regler skulle gälla på alla vägar. Dessa spörsmål har utskottet dock över huvud taget inte berört vid sin behandling av motionen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till vår motion II: 542.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Herr Johansson i Växjö borde först försöka övertyga dem av sina partikamrater, som deltagit i behandlingen av denna motion och som även är med på den skrivning, vilken utskottet enhälligt antagit.

Jag tror heller inte att man skall ta så lätt på detta problem, ty frågan hur staten skulle kunna gå in på detta område i dess helhet är ett stort organisatoriskt problem. Jag tror nästan att detta inte skulle vara möjligt att genomföra.

När det gäller det utlåtande som vi nu behandlar har statsutskottets majoritet godtagit Kungl. Maj:ts förslag för nästa budgetår i vad avser anslagen till väg- och gatubyggnader. Det betyder, såsom tidigare framhållits, ett i förhållande till innevarande budgetår oförändrat anslag på 900 miljoner kronor för detta ändamål.

För vägunderhållet har föreslagits en ökning med 50 miljoner kronor. Herr Gustafsson i Kårby nämnde siffran 37 miljoner, men om man räknar det som städerna och den enskilda väghållningen har fått för detta ändamål finner man att det blir 50 miljoner kronor.

Detta gör tillsammans för vägunderhållet inte mindre än 656,6 miljoner kronor. På denna punkt råder det inga delade meningar. Det avsnitt om vilket oenighet råder gäller utskottsmajoritetens förslag om 900 miljoner kronor. På denna punkt föreligger ett förslag från centern och några högerledamöter på 950 miljoner kronor och ett förslag från högermän och centerpartister på 920 miljoner kronor. Detta inne-

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

bär skillnader på mellan 20 miljoner och 50 miljoner kronor, vilket i jämförelse med de av mig nämnda beloppen inte är så synnerligen mycket.

I det samhällsekonomiska läge som vi för närvarande befinner oss i kommer vi väl vid en hård prövning av budgeten inte ifrån att väg- och gatuanslagen måste tas med. Det gäller också en fördelning av våra samlade resurser. Vi kan — både partier och personer — ha starka sympatier för att satsa ännu mer på vägbyggandet och öka utbyggnadstakten. Som avdelningens ordförande tidigare nämnde anvisas inte mindre än 2 285,2 miljoner kronor, som skall täckas av automobilskattemedel, till en verksamhet som kommer hela vårt trafikväsen till godo, och det är klart att denna satsning måste ses från hela samhällsekonomiens synpunkt. Kanske kan det råda delade meningar om 20—50 miljoner kronor, men ingen kan väl förneka att vi har och i framtiden kommer att ha en hög satsning på förbättringar av väg- och gatuväsendet.

Mot bakgrunden av min starka förankring i det lokala gatubyggandet i en stad hoppas jag att vid kommande prövningar i departementet både dess chef och hela regeringen i övrigt vill undersöka om det inte finns möjlighet för de städer, som är egna väghållare, att få en litet större anslagstilldelning, eftersom mycket stora behov gör sig gällande på detta område.

Motionsyrkandet om utredning rörande låne- och avgiftsfinansiering av utbyggnad av våra trafikleder skall jag beröra i all korthet. Herr andre vice talmannen var inne på denna fråga och tog Solvägen i Italien som exempel. De som kan och vill betala kan ju utnyttja Solvägen, men jag har också åkt på vad jag med herr andre vice talmannens ord kan kalla fårstigarna i Italien. En del människor är naturligtvis hänvisade till dessa vägar.

Jag tror inte att man med en lånefinansiering har större möjligheter till en utbyggnad. Det är väl, herr andre vice talman, de sammanlagda investeringarna, kapital och arbete, som blir avgörande för utbyggnaden även i fortsättningen. Jag kan inte tänka mig att resurserna skulle bli större, ty det måste gå ut över ett annat område, om man skulle ta lånefinansieringen i anspråk. För närvarande lånefinansierar våra kommuner en del av gatubyggandet. Även denna ingår i deras investeringsprogram, men vi vet hur svårt det nu är att skapa lånemöjligheter till de investeringar som behövs på detta område.

Frågan om avgiftsfinansiering har riksdagen behandlat både år 1963, år 1964 och år 1965 och därvid avslagit motionsledes framförda förslag. Jag finner inte att det har framkommit något som helst nytt som talar för ett ändrat ställningstagande av riksdagen i detta fall. Därför skall jag inte heller gå in i någon längre diskussion om detta problem i dag. Jag tror att vi gott kan vänta och se om sakkunnigutredningen om vägtrafikens kostnadsansvar kan finna några andra finansieringsformer, och ta upp diskussionen sedan.

Herr talman, med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan under punkt 9.

Herr andre vice talmannen CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Här har talats om avgiftsfinansiering på ett sådant sätt, att man kan få den föreställningen att det bara var människor som kunde betala som åkte på de avgiftsbelagda vägarna; andra fick ta sig fram bäst de ville. Så är det inte. Man har naturligtvis valfrihet. Man kan åka på den avgiftsbelagda vägen eller låta bli. För det mesta är det emellertid mycket billigare att färdas på den avgiftsbelagda vägen. Dels sparar man tid, dels sparar man

Allmän översikt över beräkningen av vägnslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

enorma mängder drivmedel. Därför åker folk på de avgiftsbelagda vägarna med både lastbilar och personbilar. Att det skulle röra sig om olika sociala kategorier är helt och hållet en missuppfattning.

Herr Johansson i Norrköping säger att man inte skulle kunna göra mer, om man lånade pengar än om man uteslutande var hänvisad till löpande inkomster. Varför lånar då kommunerna pengar till sina investeringar, varför har man lånat pengar för att bygga järnvägar, varför lånar man pengar för att bygga kraftverk, om det inte är för att tidigare kunna skaffa sig de räntabla nyttigheter som man behöver? Det kan vara god ekonomi att låna. Herr Johansson invänder att det är svårt att låna. Visst är det svårt att låna i dag. Jag vill inte påstå att detta är en metod som man kan tillämpa i varje läge. Men i dag har vi inte bara knapphet på kapital, utan det är knapphet på arbetskraft. Situationen kan dock vara en helt annan vid en annan tidpunkt. Det kan vara bristande tillgång på inflytande medel medan det finns möjlighet att låna på marknaden och tillgången på arbetskraft är god. För övrigt har jag ju inte bara talat om att man skall låna pengar, utan jag har också talat om att man skall försöka importera sådan i vägbyggande kunnig arbetskraft, som kan finnas på annat håll, för att stärka våra reella resurser just när det gäller vägbyggande.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande den sista punkten tycker jag inte att man skall anklaga någon, åtminstone inte regeringen, ty där det i beredskapshänseende varit möjligt har man fått ett ökat vägbyggande. Följaktligen kan vi väl säga att den satsning som har gjorts bl. a. på beredskapsarbetena i Norrland har givit det resultatet att man

där ligger långt före vägplanen. Den möjligheten finns naturligtvis även med de finansieringsformer som vi för närvarande väljer.

Vidare berörde herr andre vice talmannen frågan om avgiftsbelagda vägar, men den saken skall vi väl inte ta upp någon diskussion om i kväll, utan det får vi väl tala om vid ett annat tillfälle. Herr andre vice talmannen skall dock inte glömma att det kostar en krona per mil att köra på Solautostradan i Italien, och det har naturligtvis inte alla råd med. Vi skall inte heller bortse från att ett sådant system — som jag principiellt är motståndare till — skulle innebära dubbelbeskattning av bilismen, och det är väl ändå inte meningen.

När 1960 års vägsakkunniga behandlade denna fråga, var vi helt överens om att det kan finnas ett eller annat objekt — vi nämnde t. ex. öresundsförbindelsen — i fråga om vilket det kan bli tal om avgiftsfinansiering och ingenting annat. Jag tror att det kommer att ligga så till även i fortsättningen.

Herr andre vice talmannen CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Hela denna fundering om dubbelbeskattning är alldeles felaktig. Vi har normal beskattning för det normala vägnätet. Vill jag använda andra, bättre, snabbare och lättframkomligare vägar, kan jag göra det, men då får jag betala för det. Det är valfritt om jag vill betala den avgiften eller om jag inte vill betala den; de flesta människor vill betala den, eftersom de tjänar på att göra det.

Till sist vill jag ställa en fråga: Om man nu inte vill göra någonting extra — inte låna pengar, inte skaffa sig extra inkomster genom avgifter, inte höja de nuvarande bilskatterna — hur tror man då att vi någonsin skall få ett modernt, ordentligt trafiknät med de

Allmän översikt över beräkningen av väganslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

stora motorvägar som den våldsamma trafiken i Sverige kräver?

Herr JOHANSSON i Norrköping (s) kort genmäle:

Herr talman! Till det sista vill jag säga, att jag inte tycker att det är dåligt — både förutvarande och nuvarande kommunikationsministern skall ha ett gott betyg för det — att vägplanen som antogs 1957 praktiskt taget fullföljts. Det är bara för städernas del som man inte hunnit med. På andra områden har man i stort sett kunnat följa vägplanen och ligger t. o. m. före. Om vi, som jag tror, kan bibehålla och eventuellt öka — något som är önskvärt — det nuvarande omfattande vägbyggandet tror jag att vi inom rimlig tid kommer att få en relativt hög vägstandard. Men, herr talman, det är klart att vi inte med en gång kan lösa alla de problem i detta avseende som finns i våra tätorter. Inte bara arbetsmarknadsskäl utan även och framför allt ekonomiska och stadsplaneskäl gör det mycket svårt att på kort tid lösa alla dessa problem. Det arbetet kommer att kräva mycket lång tid.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Om det skulle vara så som herr Johansson i Norrköping påstår, att man ligger väl framme med vägbyggandet enligt vägplanen, då måste det vara något fel på vägplanen. Ty man behöver väl knappast vara bilägare eller biltrafikanter för att kunna konstatera den verkligt stora eftersläpning som föreligger i fråga om ombyggnader och underhåll av vårt vägväsen. Det är inte något uttryck för vare sig kritiklusta eller kverulans när man säger att vägväsendet befinner sig i ett sådant skick att det verkligen inger bekymmer och oro.

Herr Gustafsson i Kårby har refererat något av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens rapporter. De siffror som

herr Gustafsson i Kårby nämnde var allt annat än vackra. Dessa siffror gällde medeltalet för riksvägarna och länsvägarna i hela landet. Siffrorna i väg- och vattenbyggnadsstyrelsens rapporter angående förhållandena ute i de olika länen är än mer skrämmande. Det finns nämligen län som ligger långt under riksmedeltalet. Det gör naturligtvis saken inte bättre.

Jag skall lämna ett enda exempel — i debatten har det ju anförts exempel från olika delar av landet, bl. a. från Värmland — och tar då förhållandena i Älvsborgs län. Jag tror för resten att Älvsborgs län är ett av de län som har de sämst hållna vägarna. I detta län är i stort sett hälften av riksvägarna i sådant skick att de behöver byggas om; endast 30 procent av dessa vägar håller godtagbar standard. När det gäller vägarnas bärighet och det tillåtna axeltrycket på broarna är läget nära nog katastrofalt. I detta avseende ligger Älvsborgs län ytterst illa till; endast 44 procent av vägarna har fullgod bärighet. Medeltalet för landet ligger på ungefär 50 procent. Det finns i Älvsborgs län broar som har så nedsatt bärighet att en lastbil av den rationella storleken utan last knappast kan gå över den, därför att det tillåtna axeltrycket är satt så lågt — och detta gäller broar som ingår i det allmänna vägnätet. Det finns dessutom vägar med så dålig bärighet — detta gäller också de allmänna vägarna — att godsbefordran i vissa fall måste gå över sidoliggande enskilda vägar; det finns sådana i Älvsborgs län.

Man kan fråga sig om vi någonsin skall kunna bygga ikapp och om vägnätet någonsin kommer att kunna rustas upp, så att det fyller de krav som man i våra dagar kan ställa på en rationell vägstandard.

Med de äskanden som kommunikationsministern gjort för innevarande år kommer det inte att ske. Årets äskan-

Allmän översikt över beräkningen av väganlagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

den medför i stället en ytterligare eftersläpning, eftersom anslaget till nybyggnader är oförändrat i förhållande till innevarande års budget, och detta betyder att ett minskat antal vägkilometer byggs om på grund av att den allmänna kostnadsstegringen så att säga åter upp en del av detta anslag. Därtill kommer att kommunikationsministern senarelagt vissa vägbyggnadsprojekt.

Nedslitningen av vägarna gör att underhållet är synnerligen kostsamt. Man kan inte heller hysa några förhoppningar om förbättringar härvidlag för nästa budgetår. Visserligen har anslaget uppräknats något, men även här lägger den allmänna kostnadsstegringen en hel del hinder i vägen för förbättringar. Vi står dessutom snart inför en trafikomläggning, då vi skall övergå till högertrafik, vilket också kommer att innebära påfrestningar, sett bl. a. ur olycksfrekvenssynpunkt, och då måste ju ändå vägarna — det har också utlovats — vara i ett sådant skick att vägstandarden inte kommer att ytterligare öka olycksfrekvensen.

Herr talman! Upprustningen och iordningställandet av ett ändamålsenligt vägnät i vårt land är utan tvivel en av de allra mest lönsamma rationaliseringsåtgärder som kan vidtas. Även om statens dåliga ekonomi, enligt herr Johansson i Norrköping, medför att upprustningen av vägnätet försvåras, så har vi ändå från Centerpartiet kunnat öka anslaget med 50 miljoner kronor mer än regeringen föreslagit till vägbyggnader, och 50 miljoner kronor är ju ändå ett värdefullt tillskott.

Årets väganlagsäskanden inger sålunda bekymmer och oro för framtiden. Landets bilägare har sannerligen rätt att kräva att de skatter som belastar bilägarna skall användas till de ändamål de är avsedda för. Så är det inte nu; vi har gått ifrån det systemet. Så t. ex. årets bensinskatt höjning med

cirka 200 miljoner kronor vilket belopp inte går till vägbyggnader utan åker direkt in i statsbudgeten. Detta system måste uppmärksammas, och vi får hoppas att det skall vara tillfälligt.

Herr talman! Låt mig få yrka bifall till reservationerna 1 a, 2, 3 och 4 under punkten A i utskottsutlåtandet.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag skall inte ansluta mig till kritikerna vid detta tillfälle, utan jag vill bara rikta ett tack till kommunikationsministern och statsutskottet för att man tagit med en skrivning om att bron över Kalmarsund bör tas med i nästa femårsplan och att man beräknar att den skall kunna påbörjas 1967. Jag hoppas att man kan fullfölja vad man här lovat. Vi har länge arbetat för detta och uppvaktat olika kommunikationsministrar. De större öar här i landet, som rimligtvis kunnat få en fast förbindelse, har nu fått sådan. Det är framför allt Orust och Alnön. Vi räknar med att nu bör turen vara kommen till vår landsända. Vi hoppas att de löften som givits av kommunikationsministern i statsverkspropositionen om byggande av en bro till Öland och som statsutskottet inte haft något emot, kommer att infrias.

Jag var också en gång inne på samma linje som herr Cassel, att om det inte fanns någon annan möjlighet att få detta broprojekt genomfört inom rimlig tid, skulle man kunna gå avgiftsvägen. Men riksdagen har tidigare, med anledning av en motion som jag då väckte, sagt att bron bör ingå i den vanliga femårsplanen och finansieras på gängse sätt. Då är det min förhoppning att så också skall ske, ty den vägen är mycket bättre än avgiftsvägen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Allmän översikt över beräkningen av väkanslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen A 1 a) av herr Ivar Johansson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen A 1 b) av fröken Andersson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr andre vice talmannen Cassel begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapropositionen begärde dock herr andre vice talmannen Cassel votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten 9:o) mom. II) i statsutskottets utlåtande nr 6 antager reservationen A 1 a) av herr Ivar Johansson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen A 1 b) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 43 ja och 32 nej, varjämte 131 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A 1 a) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 42 nej, varjämte 36 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. III

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Allmän översikt över beräkningen av vägenslagen m. m. Anslagen till vägunderhåll och vägbyggnader

9:o) mom. III) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A 2) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 69 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV—VI

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. VII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9:o) mom. VII) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A 3) av herr Ivar Johanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 151 ja och 45 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. VIII

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. IX

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9:o) mom. IX) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A 4) av herr Ivar Johanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Kårby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 157 ja och 39 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. X

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 451 och II: 542; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XI

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 79 och II: 117; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. XII

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. XIII

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A 6 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 9:o) mom. XIII) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A 6 a) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr andre vice talmannen Cassel begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 149 ja och 49 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. XIV

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 10—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 13***Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 19., s. 72 och 73) föreslagit riksdagen att till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Wikberg (I: 454) och den andra inom andra kammaren av herr Johansson i Växjö m. fl. (II: 543), i vilka hemställdes att riksdagen vid sin behandling av anslaget Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1966/67 måtte anvisa ett reservationsanslag av 90 000 000 kr.;

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

dels ock en inom andra kammaren av herrar *From* och *Westberg* väckt motion (II: 536).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 454 och II: 543, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 85 000 000 kr.;

II. att motionen II: 536 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson*, *Per Jacobsson* och *Bengtson*, fröken *Elmén* samt herrar *Gustafsson* i *Kårby*, *Mattsson* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 454 och II: 543, till Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 90 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i *Dockered* (cp):

Herr talman! Under denna punkt av statsutskottets utlåtande återfinner vi en för riksdagen gammal bekant. Det gäller statsbidrag till kommunerna för vatten- och avloppsanläggningar.

Alltsedan jag kom till riksdagen har vi talat om att det skulle vara angeläget att kommunerna fick sitt utlovade bidrag till vatten- och avloppsanläggningar. Det bör vara en ambition för riksdagen att få möjlighet att betala den eftersläpning av bidraget som ännu råder.

Allmänheten har ju numera fått uppmärksamheten riktad på vikten av vattenvård, och vi är alla besjälade av intresse för att bevara våra vatten. Ett stimulanbidrag kanske i dag inte betyder så mycket, men detta till trots kvarstår som en synnerligen angelägen uppgift för oss att ge kommunerna den ut-

lovade hjälpen för att täcka kostnader som de dragits med i många år.

Utskottets majoritet anser också att en anslagsuppräknning i och för sig är önskvärd men längre går utskottet inte i år. Departementschefen talar om anslagets successiva höjning, och utskottet hänvisar också till den successiva höjning som har skett.

En höjning av anslaget krävs för att balansen skall kunna avvecklas under året 1971 — detta enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens beräkningar. Men det sker ingen höjning av anslaget i år, om utskottets förslag vinner riksdagens bifall, och jag kan väl inte med den erfarenhet jag har hoppas, att den reservation som finns fogad till utskottsutlåtandet vinner riksdagens bifall.

Jag skulle emellertid vilja vädja till kommunikationsministern att fortsätta med de successiva höjningarna och göra en uppräknning av bidraget för att på så sätt kunna hjälpa kommunerna och betala eftersläpningen. Så försvinner den orättvisan mot kommunerna.

Herr talman! Jag har bara i all korthet velat framföra dessa synpunkter. Hela problematiken känner ju riksdagsledamöterna efter många debatter tidigare till.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid mom. B, punkten 13, som är fogad till statsutskottets utlåtande nr 6.

I detta anförande instämde herrar *Tobé* och *Johansson* i *Öckerö* (båda fp).

Herr **FROM** (fp):

Herr talman! Utskottet har även på denna punkt behandlat en motion i andra kammaren, nr 536, vari hemställts att av medel som ställts till förfogande för bidrag till vatten- och avloppsanläggningar högst 200 000 kronor skall tas i anspråk för bidrag till vattenvårdsförbunden.

Förra året förelåg en liknande motion, och i denna hemställdes också om en lagstiftning för vattenvårdsförbunden, i

Bidrag till vatten- och avloppsanläggningar

varje fall en utredning om lagstiftning. I sitt utlåtande förra året påtalade jordbruksutskottet att det förutsatte att Kungl. Maj:t låter verkställa erforderliga utredningar om detta spörsmål. Detta har också påpekats i förbigående i motionen, men det underliga är, enligt min mening, att utskottet tar detta påpekande om lagstiftning såsom motiv för avslag på den i år avlämnade motionen om statsbidrag till vattenvårdsförbunden. Det förefaller mig nästan vara goddag — yxskaft som svar på motionen.

Jag kan inte underlåta att säga några ord om det, som jag tycker, viktigaste beträffande vattenvårdsförbunden. Dessa har ju tillkommit på rekommendation av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och länsstyrelserna. Länsstyrelserna har kanske i de flesta fallen tagit initiativ till bildande av dem, och deras åtgärder består av olika bakteriologiska, fysikalisk-kemiska och limnologiska undersökningar. Några förbund har också tagit upp en förebyggande verksamhet, och det är ju ytterst betydelsefullt.

Som nämnts i motionen visar en företagen utredning att man inom de berörda vattenvårdsförbundens områden i dag offrar 75 å 100 kronor per invånare och år för täckande av kostnaderna för användande av en recipients vatten, och därefter utsläppande av vattnet igen i sämre skick än när man tog det ur recipienten. Men för vård och kontroll av vederbörande vattendrag offrar man endast 1 å 2 promille.

Kostnaderna för vattenvårdsförbundens arbete har täckts av medlemmarna i förbunden, d. v. s. kommuner, industrier, mejerier m. fl., men eftersom det saknas lagstiftning på området har det i några fall visat sig att industriföretag har dragit sig ur vattenvårdsförbunden, vilket medför minskade möjligheter för förbunden att klara sin ekonomi. Nu är det alltså tänkt att resurserna skulle ökas om man fick ökade statsbidrag, och därigenom skulle övervakningen

och kontrollen kunna bli mera effektiv. Som framhålles i motionen får vi vänta och se vad som händer med anledning av jordbruksutskottets skrivning rörande lagstiftning om vattenvårdsförbunden.

Herr talman! Jag har inget yrkande utan har bara velat påpeka här nämnda förhållande.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Om jag får börja med den del av denna punkt som den senaste ärade talaren, min bänkkamrat herr From, berörde, så karakteriserade han närmast utskottets skrivning i denna punkt som ett goddag — yxskaft. Om han läser skrivningen en gång till och med litet annan betoning, tror jag emellertid han skall finna att utskottet understryker vad utskottet sade redan i fjol, nämligen att man har anledning förutsätta att den utredning som måste göras kommer att utmynna i förslag rörande grunderna för statsbidrag för den allmänna vattenvården.

Det är sålunda närmast ett understrykande av behovet av förslag till principer efter vilka eventuellt statsbidrag skall komma att utgå. Att däremot — som motionärerna vill — ta ett par hundra tusen kronor av pengarna till vatten och avlopp för att göra något slags brandkårsutryckning i särskilt ömmande fall torde knappast gagna syftet. Vi behöver först få klarhet om de grunder som rimligen bör vara vägledande för statsbidragsgivningen på detta område.

Låt mig sedan säga några ord om det avsnitt som berördes av herr Johanson i Dockered. Det är riktigt att denna fråga är en gammal bekant, och skillnaden är inte heller här särskilt stor. Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten har föreslagit 85 miljoner kronor, och det beloppet har reservanterna föreslagit höjt till 90 miljoner. Det är riktigt att beloppet är detsamma i år som i fjol, men jag vill påpeka att bakgrunden

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar

härtill ändå är en ganska avancerad förbättring under en följd av år, särskilt under de senaste åren. Att i detta läge genom en ytterligare ökning av beloppet markera att kommunerna skulle kunna vänta en ökad statsbidragsgivning torde i nuvarande ekonomiska situation inte vara alldeles rimligt.

Utskottsmajoriteten har funnit att den avvägning som Kungl. Maj:t har gjort på denna punkt haft goda skäl för sig. Jag erkänner att detta är en omöjlig fråga, men jag tror att skälen väger tyngst för att även på denna punkt och i detta läge gå relativt försiktigt fram.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan, herr talman!

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen B); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Dockered begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen B) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens leda-

möter ha röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Dockered begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 68 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 14—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar

Kungl. Maj:t hade (punkt E 1., s. 141—150) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för institutet, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67, dels ock till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 8 622 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehäft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wikberg m. fl.* (I: 456) och den andra inom andra kammaren av herr *Josefson i Arrie m. fl.* (II: 544), i vilka hemställdes, att riksdagen vid sin behandling av anslaget E 1. Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar under sjätte huvudtiteln för budgetåret 1966/67 måtte anvisa ett förslagsanslag av 8 907 216 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 456 och II: 544,

a) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för Sveriges me-

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar

eteorologiska och hydrologiska institut, att tillämpas till vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

b) till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 8 622 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Bengtson, Gustafsson* i Kårby och *Mattsson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 456 och II: 544,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1966/67;

b) till Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut: Avlöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 8 907 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Till punkten 24 i statsutskottets utlåtande nr 6 har fogats en reservation vari krävs 285 000 kronor utöver utskottsmajoritetens förslag för avlöningar vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut. Genom denna anslagsuppräknings skulle man kunna få de personalförstärkningar som krävs för att bygga ut väderprognosverksamheten, vilket skulle vara till gagn för jordbruket men också för andra näringsgrenar, fritidsintressen o. s. v. För ändamålet skulle krävas tio nya befattningshavare.

Utskottsmajoriteten anser i likhet med departementschefen att det behov jordbruket har av väderleksprognoser skall kunna fyllas genom en permanentning av den åren 1963 och 1964 under sommaren och hösten bedrivna försöksverksamheten med lokalt utfärdade prognoser, som gjorts i samarbete med flygvapnet och hushållningssällskapen

samt med anlitan- de av väderradaran- läggningarna och prognosresurserna vid ett antal flygflottiljer och vid den civila flygväderlekstjänsten på Arlanda.

En lösning av frågan enligt dessa riktlinjer är emellertid enligt min mening inte tillfredsställande. Inskränkningarna i flygvapnets möjligheter att medverka gör nämligen att prognoser i allmänhet inte kan utfärdas under lördagar och söndagar och inte heller under semestertid. Jordbrukarna är emellertid beroende av vädret under veckans alla dagar. Det går inte att tillämpa femdagarsvecka inom jordbruket, åtminstone inte under skördetiden. Och semestertiden infaller ju under en period då lantbrukarna är särskilt beroende av väderleksprognoserna.

Jag är förvånad över att såväl statskontoret som departementschefen, trots att de betonat värdet av denna prognostjänst, inte velat vara med om att utbygga verksamheten, så att den kan omfatta även lördagar och söndagar samt semestertiden. Jag tycker, att när man anser att prognostjänsten är värdefull borde man också vara positiv till en personalförstärkning vid meteorologiska och hydrologiska institutet, så att det går att få centralt utfärdade prognoser under ifrågakarande tider. Ett sådant arrangemang skulle dessutom möjliggöra prognoser som är mer långsiktiga än de lokala kan bli. Detta vore värdefullt för jordbrukarna, som därigenom bättre skulle kunna planera arbetet under skördetiden.

Det är emellertid inte bara jordbruket som skulle vara betjänt av en utbyggd och mer effektiv väderprognosverksamhet — även andra näringsgrenar är mer eller mindre direkt beroende av väderleksförhållandena. Därtill kommer att ifrågakarande väderleksprognoser säkerligen också skulle välkomnas av de enskilda medborgarna, som bättre skulle kunna planera sin semester och sin fritidsaktivitet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bi-

Eds ersättande med försäkran på heder och samvete

fall till reservationen C av herr Ivar Johansson m. fl.

Punkterna 54 och 55

Lades till handlingarna.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Med hänvisning dels till att klockan är en kvart i tolv, dels till vad utskottet anför i sin skrivning på sidorna 17 och 18 i föreliggande utlåtande ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen C); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Josefson i Arrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 24:o) i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen C) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Josefson i Arrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 34 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 25—53

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 22, i anledning av väckta motioner angående förfarandet vid nedläggning av stämpelskatt på inteckning i fast egendom.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Eds ersättande med försäkran på heder och samvete

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om eds ersättande med försäkran på heder och samvete.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Vid behandlingen av ett tidigare ärende denna kväll ansåg herr Lindström, att det inte var »fint sätt på vårkanten» att yttra sig när det föreligger ett enhälligt utskottsutlåtande. Första lagutskottets behandling av den motion angående eds ersättande med sanningsförsäkran, som jag väckt tillsammans med några övriga ledamöter, föranleder mig dock att trots den sena timmen ta till orda.

Jag skall gärna erkänna att första lagutskottet delvis har gått motionärerna till mötes, men jag kan inte påstå att jag är helt nöjd med utskottets skrivning. Det är ett halvt steg framåt när utskottet nu i skrivelse till Kungl. Maj:t vill medverka till att en del av felaktigheterna i det nuvarande förfarandet tages bort, även om det inte finner det så angeläget att detta sker snart. Vi motionärer anser det emellertid stötande att det fortfarande finns en sådan lagparagraf som möjliggör ett meningsutbyte mellan rätten och vittnet om den senares inställning till religiösa frågor

Eds ersättande med försäkran på heder och samvete

i anledning av ett vittnesmål. Denna är ju helt ovidkommande i sammanhanget, och därför är det angeläget att paragrafen mönstras ut.

Föreningen Sveriges stadsdomare, som yttrat sig i anledning av vår motion, har enligt mitt förmenande tagit mycket lätt på sin uppgift. Den anser det otroligt att det skulle föreligga risk för sådant meningsutbyte. Den tiden är helt säkert förbi, tror man. Andra remissinstanser intygar emellertid att det ännu förekommer sådant — för övrigt står det ju i lagen — och anser att denna möjlighet bör tagas bort, såsom utskottet nu föreslår.

I vår motion har vi alltså önskat gå ändå längre i vårt ändringsförslag. Jag beklagar att utskottet ännu inte funnit tiden vara inne för ett borttagande av den sorts vittnesed vid vilken man med fingrarna på bibeln skall åkalla »Gud den allsmåktige» för att bli trodd på sitt ord.

Herr talman! Jag har själv aldrig behövt vittna inför domstol, men jag har genom samtal med människor som varit i den situationen blivit upprörd över det förhållande som råder. Jag har också varit i kontakt med rådmän och domare, som själva funnit gällande lag vara stötande i detta avseende. Därför kom denna motion till.

Rent principiellt anser jag det riktigare att man har en formulering som kan tillfredsställa alla parter. Det gör inte den nuvarande. Den blir något bättre efter den ändring som utskottet nu vill medverka till, men fortfarande blir det fråga om en värdering.

Utskottet tar nu ett halvt steg och anser att de båda paragraferna 11 och 12 i rättegångsbalkens 36 kap. därmed har gjorts likvärdiga, men det är inte alldeles riktigt, som jag ser saken. För att så verkligen skulle bli fallet borde utskottet ha kompletterat sitt förslag med att domaren skall fråga vittnet, om denne vill avlägga vittnesed eller avge sanningsförsäkran. Skall vittneseden i

sin nuvarande form fortfarande anses böra komma i fråga och vittnet själv måste begära att få avge sanningsförsäkran i stället, blir det ju ändå en viss värdering.

I några av remissvaren lägger man stor vikt vid det förhållandet att de flesta avlägger vittnesed och drar därav slutsatsen att denna bör bibehållas. Jag finner det inte alls märkvärdigt att människor i en sådan situation väljer det gamla sättet, såsom denna procedur är anordnad. Det är ändå ingen alldaglig företeelse för människor i allmänhet att vara instämda som vittnen. Man känner inte till så mycket om dessa ting innan man helt plötsligt befinner sig i situationen. Av samma anledning tar man mycket allvarligt på uppgiften. En försäkran på heder och samvete skulle fördenskull kännas lika bindande för den enskilde som vittneseden — rättsligt är den också det. Kanske kommer tanken på edens ordval först efteråt. Jag har nämligen träffat människor som trott att man måste avlägga vittnesed när man är tveksam inför de religiösa frågorna. Det måste man också nästan för närvarande, om man inte kan uppge sådana skäl som rätten godtar.

Det är därför jag i dag vill acceptera det framsteg som utskottets skrivning innebär, men jag vågar tillägga den förhoppningen att statsrådet vid sin behandling av ärendet skall fästa stor vikt vid häradshövdingeföreningens yttrande i anledning av vår motion. Föreningen uttalar bl. a. att »övervägande skäl talar för att åtminstone de religiösa inslagen i edsavläggelsen utmönstras», men den anser att det kan »ifrågasättas om icke benämningen ed och därtill anslutande ord (mened, edgång, svära) kunde bibehållas även utan anknytning till de religiösa momenten. Härigenom skulle man kunna bevara något av den speciellt högtidliga form, som ingår i det nuvarande edsformuläret», anser häradshövdingeföreningen.

En sådan paragraf kunde måhända

Eds ersättande med försäkran på heder och samvete

bli en lösning som kunde tillfredsställa alla parter, och en formulering av här antytt slag är jag villig att ansluta mig till vid frågans slutliga behandling — något som jag hoppas inte skall dröja alltför länge.

Herr talman! Jag har velat redovisa dessa synpunkter men har för dagen intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Arvidson*, fröken *Bergegren*, herr *Göransson* och fru *Hörnlund* (samtliga s).

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Med anledning av vad fru Thunvall nyss anfört vill jag klargöra något av första lagutskottets ståndpunkt i denna fråga. Motionärerna har ju velat ta bort eden och ersätta den med en sanningsförsäkran. Detta har utskottet för sin del inte kunnat gå med på utan anser att eden fortfarande har sådan förankring bland flertalet av landets befolkning, att man bör bibehålla den som den normala formen för bekräftelse av en utsaga inför domstol. Däremot anser utskottet att man bör utvidga möjligheterna för dem som så önskar att ersätta eden med sanningsförsäkran. Vi anser att man skall underlätta detta så till vida att det inte bör få förekomma något meningsutbyte mellan domaren och vittnet om skälen till att vederbörande väljer sanningsförsäkran. Det skall vara tillräckligt att vederbörande anmäler betänkligheter mot att avlägga ed.

Utskottet har inte ansett att frågan om den ändring i rättegångsbalken som skulle bli följden av en sådan utvidgad möjlighet att avlägga sanningsförsäkran är av den storleksordning, att man för närvarande bör ta något initiativ härtill utan att en sådan lagändring kan anstå till lämpligt tillfälle.

Jag vill dock betona att utskottet inte diskuterat en så långt gående förändring som den fru Thunvall ansåg sig kunna stödja och som alltså skulle be-

tyda att man helt tog bort de religiösa momenten i edsavläggandet. Vi har inte gått längre än till att medge större frihet och liberalare regler för ett utbyte av eden mot sanningsförsäkran.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Fru Gärde Widemar sade, att man i utskottet funnit att vittneseden har en mycket fast förankring bland människorna. Jag är inte så helt övertygad om det. Med nu gällande regler är naturligtvis vittneseden det vanligaste. Men om det endast funnes en sanningsförsäkran, tror jag att man skulle vara väl så tillfredsställd med den formen för avläggande av vittnesmål. Jag kan inte förstå att det skulle kunna vara stötande att avge en försäkran på heder och samvete, men vi vet ju att många människor finner det stötande att avlägga den nuvarande vittneseden och andra vill inte göra det *av någon annan anledning*.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17

Föredrogs vart för sig första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner om obligatoriskt stöldskydd på bilar;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 33 och 60 §§ arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1),

nr 36, i anledning av väckta motioner angående krigsförsäkringen för sjömän, och

nr 37, i anledning av väckt motion om förhöjning av vissa ersättningar i anledning av yrkesskada; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckta motioner om rätt för jordbrukets ekonomiska för-

Vissa familjepolitiska åtgärder

eningsrörelse till skatteavdrag för forskningskostnader.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 18

Vissa familjepolitiska åtgärder

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om vissa familjepolitiska åtgärder.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 574 i första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* samt nr 698 i andra kammaren av herr *Bohman m. fl.*

Motionerna hade nu behandlats endast såvitt avsåge yrkandet om pensionsår för hemarbetande kvinnor. I övrigt upptoges motionsyrkandena till behandling i annat sammanhang.

I motionerna, vilka var likalydande, hade såvitt nu var i fråga hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag med beaktande av vad i motionerna anförts om rätt för hemarbetande kvinnor att tillgodoräkna sig pensionsår inom ATP för år då de vårdade barn i de tidigare uppväxtåren.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 574 och II: 698, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av herrar *Edström, Erik Filip Petersson, Blomquist, Anderson* i Sundsvall, *Ringaby* och *Jonsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen i anledning av förevarande motioner, I: 574 och II: 698, såvitt nu var i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför, samt

2) att förevarande motioner, I: 574

och II: 698, såvitt nu var i fråga, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna under 1) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. av herrar *Eric Carlsson* och *Gustavsson* i Alvesta, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Trots att herr Lindström på jämtlandsbänken tidigare i dag sade, att det inte kan anses som fint sätt på värdantenn att ta till orda här i riksdagen och även om detta måste gälla framför allt så här sent på kvällen, tillåter jag mig ändå att göra det, i all synnerhet som jag inte besvärat kammaren så många gånger tidigare i år. Men jag skall fatta mig ganska kort.

Andra lagutskottet har många svåra och knepiga frågor att syssla med. Man har ofta att angripa invecklade sociala detaljer som det kan vara besvärligt att ta ställning till. Frågan om husmödrarnas pension är en sådan där svårknäckt sak. Den är en gammal bekant för kammaren; den har behandlats vid många riksdagar. Den reservation som i år fogats till utskottets utlåtande överensstämmer också praktiskt taget ordagrant med fjolårets reservation i denna fråga.

Vi har på borgerligt håll tidigare varit eniga om att husmödrarna borde få rätt till någon form av egenpension och inte endast ha den pensionsrätt som de erhåller genom giftermål och som ger pension vid makens död. I år har högerpartiet och folkpartiet ett reservationsyrkande om en utredning av saken, medan centerpartiet endast fogat en blank reservation till utlåtandet.

Det finns naturligtvis olika vägar att lösa frågan. Man har diskuterat både möjligheten att gå över folkpensioneringen och möjligheten att ordna en pensionsrätt inom ATP-systemets ram.

Jag reagerar litet grand när utskottet säger att man föreslår gratisår för hus-

mödrarna. Högerförslaget innebär att en husmor skall få anteckna sig för ett pensionsår i ATP-systemet för två år som hon har vårdat minderåriga barn i hemmet. Jag tycker att beteckningen gratisår då är litet vilseledande; den ger en föreställning om att husmoderns arbete inte skulle vara någonting värt. Det är visserligen inte avlönat arbete, men det är ändå utomordentligt betydelsefullt för familjen.

Om man läser utskottsutlåtandet finner man att det utgör en enda räcka av konstateranden av att ingenting nytt har inträffat på husmodersfronten, och utskottet avstyrker därför vårt förslag.

Jag tycker emellertid att utskottets resonemang är en aning dubbelbottnat: dels talar man om gratisår, dels säger man att avgifterna ändå kommer att få betalas av familjen. Man skulle önska att utskottets talesman här ville bestämma sig för vilket det skall vara: om det är fråga om gratisår eller om avgifterna skall betalas av familjen.

Herr talman! Jag skall inte längre uppehålla mig vid detta ämne, utan jag vill yrka bifall till reservationen som innebär att husmödrarnas pensionsrätt skall utredas. Det behövs en utredning för att man skall komma fram till ett hållbart system när det gäller denna svårlösta pensionsfråga.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag skall inte tala för utskottet och inte heller för de reservanter som herr Ringaby tillhör.

Jag tycker nog, herr Ringaby, att reservanterna borde bestämma sig för vad de egentligen begär. Reservationen överensstämmer nämligen inte med den motion som vi i andra lagutskottet röstade om. Den överensstämmer inte heller med tidigare reservationer och motioner. Enligt vad jag kan finna av protokollet från första kammarens debatt i ärendet har också högerrepresentanterna där givit klart uttryck för att mo-

tionens innehåll inte riktigt är detsamma som reservationens.

Herr Ringaby sade att det tidigare rätt enighet på borgerligt håll i denna fråga. Det har inte varit fallet. Jag har under tre år deltagit i ärendets behandling inom utskottet och jag har också tidigare avgivit en blank reservation, eftersom jag har den uppfattningen att högerförslaget inte löser problemet om husmödrarnas pensionsrätt.

Jag skulle också gärna vilja veta vad herr Ringaby lägger in i begreppet hemarbetande kvinna som användes i reservationen. Motionen tar nämligen upp frågan om pensionsrätt för de förvärvsarbetande kvinnorna under tider då de stannar hemma från sitt förvärvsarbete. Jag tror inte att man på det sättet löser pensionsproblemet för husmödrarna — jag vill slå fast att det problemet inte är löst — utan man måste nog inrikta sig på någon form av egenpension för dessa kvinnor.

Jag har velat göra dessa kompletteringar, eftersom herr Ringaby tycktes påstå att jag tidigare skulle ha biträtt reservationen om en utredning. Det har jag inte gjort. Däremot anslöt sig den representant för vårt parti som förra året deltog i ärendets utskottsbehandling till vad som då blev utskottets hemställan.

Då jag, herr talman, varken kan avsluta mig till utskottets hemställan i föreliggande utlåtande eller reservanternas förslag om en utredning, kommer jag att avstå från att rösta vid en kommande votering.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Herr Ringaby sade att den reservation som han biträtt är nästan identisk med motsvarande reservation föregående år. Ja, hans argumentation skulle också ha varit praktiskt taget densamma som föregående år, om inte herr Ringaby hade sagt, att utskottet nu får bestämma sig för vad man menar: gratispoäng eller pensionsår.

Vissa familjepolitiska åtgärder

Jag vill returnera detta med att säga: nu får motionärerna bestämma sig för hur de vill ha det. I år talas om pensionsår, förra året om gratispoäng. Egentligen är det samma sak, men utskottet måste ju bygga sitt utlåtande på motionerna, och därför har vi nu använt årets formulering, d. v. s. pensionsår.

Herr talman! Jag skall inte heller bli mångordig, eftersom vi har diskuterat denna fråga varje år sedan 1960 och sagt ungefär samma saker. Men innan dagens debatt avslutas måste jag erinra om att vare sig herr Ringaby och hans medmotionärer använder uttrycket pensionsår eller gratispoäng, måste det fastställas vem som skall betala avgifterna. Ingen som är innesluten i vårt nuvarande pensionssystem får några gratispoäng, utan pensionssystemet är baserat på avgifter och pensionen utfaller när man slutar förvärvsarbete.

Därför ligger det mycket i herr Gustavssons i Alvesta fråga, hur reservanterna egentligen vill ha det med begreppet hemarbetande kvinna. Menar man de kvinnor som stannar hemma från sitt förvärvsarbete några år eller menar man de hemarbetande kvinnor som inte alls går ut i förvärvsarbete?

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Jag har blivit direkt uppmanad att ge besked på några punkter, men jag skall försöka göra det kortfattat.

Herr Gustavsson i Alvesta kanske inte tillhörde oss reservanter i fjol, men det förelåg då liksom även tidigare en trepartimotion i ärendet.

Vad som avses med begreppet hemarbetande kvinna framgår av den motion som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande. Vi motionärer har tänkt oss att en hemarbetande kvinna skulle få samla pensionsår när hon stannar hemma för att sköta sina barn. Om hon senare kommer ut i förvärvslivet

har hon ju möjlighet att bygga på dessa pensionsår.

Fru Ekendahl frågar vad vi menar med gratispoäng. Men vi har i motionen talat om pensionsår och det gjorde jag också här i kammaren. Det är i stället utskottet som skall bestämma sig, om man vill använda uttrycket gratispoäng eller pensionsår. På sid. 5 i utskottsutlåtandet läser jag: »Härtill kommer problemet med avgifterna för en sådan pensionering.» Längre ned talas det om »införande av gratispoäng».

Detta är ju motstridande och jag undrade därför, om inte utskottet borde bestämma sig för vad det är fråga om. För egen del har jag inte talat om några gratispoäng, utan om pensionsår som en husmor skall kunna samla under den tid hon stannar hemma för att sköta sina barn.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag tackar herr Ringaby för hans klarläggande. Herr Ringaby avsluter sig till vad som står i motionen, vilket innebär att det här gäller de förvärvsarbetande kvinnorna. Då konstaterar jag att det som står skrivet i reservationen inte är riktigt adekvat.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Jag har behov av att säga att jag ansett mig kunna biträda reservationen eftersom i reservationen yrkas på en förutsättningslös utredning av problemet. Saken har ja varit uppe många gånger tidigare, men jag har inte bundit mig för vare sig gratisår eller poängår utan vill att problemet skall förutsättningslöst utredas. Det är villkoret för att vi från folkpartiet skall kunna biträda reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Ringaby att begreppet gratispoäng togs upp av motionärerna vid utskottsbehandlingen. Titta i föregående års mo-

tioner! Där använder ni uttrycket gratispoäng. Men antingen man talar om gratispoäng eller pensionsår, måste man också säga vem som skall betala det. Skall familjefadern eller de andra pensionstagarna, d. v. s. samhället, göra det?

Det är detta som är frågeställningen. Ingen samhällsgrupp eller person, varken herr Ringaby eller jag kan få gratispoäng i ett pensionssystem som vi inte tillhör.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Det är just därför, fru Ekendahl, som vi kräver en utredning. Man behöver utreda alla problem som uppkommer i detta sammanhang.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ringaby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av herr Edström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Ringaby begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 110 ja och 68 nej, varjämte 22

Vissa familjepolitiska åtgärder

av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärende till morgondagens sammanträde.

§ 19

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista dels statsutskottets utlåtande nr 47 skulle uppföras främst, dels jordbruksutskottets utlåtande nr 1 uppföras sist.

§ 20

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 116, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 40 § 1 mom. civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74), m. m.

§ 21

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen dagarna 18—23 innevarande april i och för deltagande i arbetet inom den svenska delegationen vid nedrustningskonferensen i Genève.

Stockholm den 14 april 1966

Manne Ståhl

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 22

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRKMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hem-

ställa, att kammaren ville besluta, att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 85, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., och nr 90, med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § 2 och 4 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., måtte med hänsyn till ärendenas omfattning utsträckas till det sammanträde, som infaller näst efter femton dagar från det propositionerna kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter torsdagen den 28 innevarande april.

Denna hemställan bifölls.

§ 23

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Karlsson* i Huddinge till hans excellens herr statsministern angående initiativ för att söka hejda prisstegringarna.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 0.23 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 15 april

Kl. 11.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Föredrogs den av herr *Lorentzon* vid kammarens nästföregående sammanträde på förmiddagen gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående lönesättningen vid de skyddade verkstäderna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 2

Anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/

67 till allmänna kultur- och bildningsändamål jämte i ämnet väckta motioner.

*Punkten 1***Konstnärsstipendier**

Kungl. Maj:t hade (bilaga 10, punkt B 1., s. 15—17) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 574 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lundström* och *Bengtson* (I:192) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin* (II:245), i vilka motioner såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen måtte besluta inrätta ytterligare 20 större och 40 mindre arbetsstipendier till konstnärer inom måleri m. m. och i anledning därav till Konstnärs-

Konstnärstipendier

stipendier för budgetåret 1966/67 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 390 000 kr. förhöjt reservationsanslag av 2 964 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu var i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 574 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Harry Carlsson, Thorsten Larsson, Nyman, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Nelander* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu var i fråga, till Konstnärstipendier för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 964 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp):

Herr talman! Även om man måste acceptera det tryckta statsfinansiella läget som ett skäl för att vara sparsam med statens utgifter, kan man inte annat än beklaga, att ecklesiastikministern inte ansett sig kunna fullfölja den sedan flera år påbörjade upprustningen på olika kulturområden. I propositionen till årets riksdag är det mycket små förbättringar som föreslås för våra konstnärer, och de har all anledning att känna sig missgynnade med tanke på den upprustning som de tidigare har blivit utlovade.

Vad jag närmast skall tala om är punkt 1 i statsutskottets utlåtande, som gäller konstnärstipendier. Dessa stipendier utgörs av större arbetsstipendier, normalt på 12 000 kronor, och mindre arbetsstipendier, som utgår med lägst 4 000 och högst 6 000 kronor.

För budgetåret 1964/65 höjdes ansla-

get till konstnärstipendier med 780 000 kronor och förra året höjdes samma anslag med 480 000 kronor. I årets proposition föreslås endast en ökning med 100 000 kronor till sammanlagt 2 574 000 kronor. De 100 000 kronorna avses företrädesvis skola användas till ökning av större arbetsstipendier inom måleriet.

De fyra organ, styrelsen för Sveriges författarfond, Konstakademien, Musikaliska akademien och konstnärstipendienämnden, som svarar för utdelningen av de statliga konstnärstipendierna, har sammanlagt begärt en höjning med 3 172 000 kronor för kommande budgetår. Propositionens höjning med 100 000 kronor är alltså skäligen blygsam sett i förhållande till den begärda anslagsökningen. Konstakademien har bl. a. vad beträffar stipendier inom måleriet begärt en ökning av de större arbetsstipendierna från 40 till 120 stycken.

Folkpartiet och centerpartiet har i en gemensam partimotion framhållit, att samhällets kulturfrämjande åtgärder bör ske i snabbare takt och att en ökning av antalet konstnärstipendier är angelägen, kanske framför allt med hänsyn till de yngre konstnärerna, som ofta lever under små förhållanden och har dåliga arbetsmöjligheter.

För innevarande budgetår finns det, som jag nyss sade, 40 stycken större arbetsstipendier. Dessutom finns cirka 10 mindre stipendier. Flertalet av de yngre konstnärerna har ingen möjlighet att komma i fråga för erhållande av dessa stipendier. Jag kan nämna att det var 50 sökande till dessa 50 tillgängliga stipendier och att en undersökning visar, att medelåldern av dem som 1965 första gången tilldelades större arbetsstipendier var 47 år och medelåldern för dem som under 1965 för andra eller tredje gången tilldelades sådana stipendier var hela 64,3 år. De mindre arbetsstipendierna är tyvärr alldeles för få för att ha någon större betydelse för de yngre konstnärerna.

Konstnärsstipendier

De stora anslagsökningar som begärts av de anslagsäskande myndigheterna är kanske i och för sig inte orimliga, men i dagens läge har vi inte ansett oss kunna sträcka oss så långt, utan i motionerna har vi inskränkt oss till att begära 20 större och 50 mindre arbetsstipendier utöver vad som föreslås i propositionen, vilket skulle innebära sammanlagt 390 000 kronor mer än den summa som upptagits i propositionen.

Ecklesiastikministern anser att de s. k. konstnärbelöningarna, som kommer att behandlas i nästa punkt och som jag därför inte närmare skall uppehålla mig vid, bör ses som en komplettering till konstnärstipendierna. Enligt min mening är det dock bara i mycket begränsad utsträckning som man kan se saken på detta sätt. Av de nya innehavare av konstnärbelöningar som utsågs 1965 återfanns 66 bland dem som föreslagits av de förslagsställande myndigheterna, och medelåldern bland dessa var 64,6 år. Endast elva av dessa 66 var under 50 år. Detta visar ju att belöningarna i betydande utsträckning går till personer som rimligtvis måste ha sin mest betydelsefulla och aktiva konstnärliga verksamhet bakom sig. Detta hänger naturligtvis samman med kravet på att de som utses till innehavare av konstnärbelöningar redan skall ha gjort mycket väsentliga insatser i svenskt kulturliv. Jag har givetvis i och för sig inte någonting emot att de belönas av samhället men vill i detta sammanhang understryka, att sådana konstnärbelöningar inte på något sätt kan ersätta en kraftig ökning av antalet konstnärstipendier för de arbetande och yngre konstnärerna.

Statsutskottet har tyvärr inte ansett sig kunna tillstyrka den höjning som begärts i motionerna. Med motiveringen att propositionens förslag är väl avvägt avstyrker utskottet motionsförslaget.

I en reservation av herr Harry Carlsson m. fl. förordas den utökning av stipendieantalet med 20 större och 50

mindre arbetsstipendier som föreslagits i motionerna. Med tanke på det stora behovet av sådana stipendier är det, enligt min åsikt, en mycket rimlig höjning. Som jag nyss påpekade avser vi framför allt att förbättra stödet till de yngre konstnärerna, som behöver bidrag för sin utbildning och för resor. Många av dem har mycket svårt och står helt utan det statliga stöd som ges i denna stipendieform. Det mest skriande behovet möter man kanske just hos dem, som inte kan leva på avsättning av sina alster utan som tvingas att ta tillfälliga arbeten av nästan vilket slag som helst för att nödortfigt försörja sig. Andra ungdomar får studieunderstöd, och det borde väl vara lika väl sörjt för dem som utbildar sig inom konstnärliga yrken, men här finns en oerhörd eftersläpning. För många av dessa konstnärer dröjer det många år, innan de kan bli så kända att de kan finna köpare till sina verk och få en hygglig bärkning på detta sätt. Man vet ju inte heller från början vilka konstnärer som kommer att ha framgång, men alla som har en sådan talang, att de kommer in på den högre utbildningen inom dessa fack, bör väl ha möjlighet att få ett statligt stöd under utbildningstiden. De har samma rätt att få känna trygghet under sina studier och sin arbetsutövning som andra studerande och andra kategorier unga. I stället lever de i allmänhet i en permanent ekonomisk otrygghet, och de har svårt att helt och fullt ägna sig åt utbildningen för sitt yrke.

Vi har ansett att man lättast kan meddela hjälp åt yngre konstnärer genom att snabbare bygga ut stipendiestödet, och statsmakterna borde ha råd att satsa dessa extra medel på de konstnärliga begåvningsarna i landet.

Herr talman! Med dessa ord skall jag be att få yrka bifall till reservationen A av herr Harry Carlsson m. fl.

I detta anförande instämde herr *Nihlfors* (fp).

Konstnärstipendier

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! När det gäller anslagen till specifikt konstnärliga ändamål kännetecknas åttonde huvudtiteln av en mycket hård åtstramning. De önskemål som har framställts från de olika organisationerna och institutionerna på området har inte kunnat bli tillgodosedda, och det har givetvis framkallat besvikelse. Besvikelsen är emellertid blandad med beundran för ecklesiastikministern, som i en situation vilken allmänt bedöms som svår lyckats hävda kulturanslagen och fortsätta upprustningen.

Jag tycker inte det är riktigt — som fru Gärde Widemar ville göra gällande — att upprustningen i år har avbrutits. Ser man på hela den grupp av anslag det här är fråga om, visar det sig att höjningen sammanlagt utgör cirka 5 miljoner kronor. Jag tänker då på de specifikt konstnärliga ändamålen.

Den största höjningen har den post fått som betecknas som särskilda kulturella ändamål. Där har höjningen varit så betydande som 3 200 000 kronor. Och det är ett par delanslag som vi från kulturarbetarhåll speciellt har glatt oss åt. Den ena höjningen gäller de resurser som riksutställningsverksamheten av konst har fått; en upprustning med 400 000 kronor. Beträffande de anslag på 200 000 kronor som utgår för tidskriftsstöd kan det inte nog betonas vilken betydelse en kvalitativt högtstående tidskriftsflora på detta område har. Bortsett ifrån de kungl. teatrarna som är en särskild historia har teaterlivet fått en anslagsökning på nära 1 000 000 kronor. Till inköp av konst för statens byggnader har anslagits 1 800 000 kronor; det betyder en höjning med 200 000 kronor. När det gäller författarnas angelägenheter, så har den för dem viktigaste posten, ersättning för utlåningen av deras böcker genom biblioteken, höjts med nära 600 000 kronor. Det innebär att de nu för varje boklån skall få 6 öre i stället för som tidigare 5. Vi hade väntat oss 8 öre, det är riktigt.

Författarfonden, som har hand om dessa pengar, kommer inte att kunna fylla sina uppgifter tillfredsställande förrän vi får dessa 8 öre. Vi väntar emellertid att fortsättning följer.

I detta sammanhang vill jag gärna ta upp en gammal följetongshistoria. Det är här fråga om ersättning för utfört arbete. Egentligen borde det finnas en form för förhandlingar om ersättningens storlek, och jag undrar om inte utskottets talesman, som skall ha ordet efter mig, såsom specialist på avtalsområdet skulle kunna finna en form för direkta förhandlingar mellan författarna och statsmakterna om storleken av bibliotekersättningen.

Närmar man sig sedan den punkt som vi just nu behandlar, får konstateras att också anslaget till konstnärbelöningar har höjts — med 25 000 kronor — och att antalet belöningar ökats från 100 till 105. Det är alltså enbart en symbolisk höjning, men jag antar att den har tillkommit för att markera viljan att fortsätta upprustningen på detta område. Jag kommer tillbaka till detta under den följande punkten.

Den punkt vi nu behandlar har fått en höjning med 100 000 kronor, vilket i detta sammanhang är en mycket liten höjning. Medlen går till konstnärer av typen målare, skulptörer och grafiker. De hade begärt oerhört mycket mer, och som fru Gärde Widemar redan har understrukit och belyst är behovet här utomordentligt stort.

Skulle jag ha motionerat på detta område, skulle jag emellertid inte ha nöjt mig med denna grupp av konstnärer. Speciell anledning till besvikelse har en annan grupp som vi brukar kalla fria gruppen — de som inte är författare, målare, skulptörer och inte heller tonsättare. Det är alltså den stora gruppen av övriga konstnärer. Där är trycket hårdast, och där är disproportionen mellan antalet sökande till stipendierna och antalet stipendier störst. Jag vill gärna understryka att också den grup-

Konstnärstipendier

pen måste ihågkommas nästa gång det blir fråga om höjning av anslaget, d. v. s. nästa år.

Det föreligger på kulturanslagens område en rad reservationer. De är kanske inte så många som vanligt, och de är litet mer dämpade än vanligt. Det är uteslutande de båda mittenpartierna som står för reservationerna. Motioner har också väckts bl. a. från kommunistiskt håll. Dessa motioner och reservationer är ju uttryck för en positiv inställning till denna typ av offentligt stöd åt konstnärlig verksamhet, och så till vida är de glädjande. Vi har inte här i riksdagen, sedan den nya kulturpolitiska eran inleddes, haft någon enda motion i motsatt riktning, och det bör noteras med största tillfredsställelse.

Herr talman! Jag har med dessa ord velat understryka att upprustningen fortsätter. Den har i år kännetecknats av en åtstramning, men jag tror det skulle vara utomordentligt orättvist att rubricera det hela enbart som åtstramning. Anslagshöjningarna är betydande, och upprustningen fortsätter.

För egen del kommer jag att på denna första punkt rösta för reservationen. Jag gör det i min egenskap av ordförande i Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd. Det kan bara bli ett symboliskt stöd från min sida, men jag vill gärna ge det stödet.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationen A.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det har ju blivit en omfördelning av arbetsuppgifterna inom statsutskottet, och som en följd av denna omfördelning har de s. k. kulturfrågorna under åttonde huvudtiteln överförts till femte avdelningen. Jag är medveten om att en och annan känt viss oro häröver på grund av att femte avdelningen förr i världen normalt endast sysslade med löne- och pensionsfrågor, och dessa har ju inte haft det direkta samband

med kulturfrågor såsom man i allmänhet föreställer sig dem. Men i den mån enstaka ledamöter känt oro över att ifrågavarande ärenden hänskjutits till femte avdelningen vågar jag lugna dem med att det inom avdelningen har visats ett utomordentligt stort intresse just för kulturfrågornas handläggning. Det sammanhänger väl med att inte heller femte avdelningens ledamöter lever allena av bröd utan behöver någonting därutöver — behöver kulturella ambitioner, kulturell verksamhet.

Och jag tror inte, herr talman, att jag gör mig skyldig till någon överdrift om jag påstår, att Sverige på det kulturella området gott kan mäta sig med andra, väl utvecklade nationer. Det torde ha sitt oskiljaktiga samband med de många olika intressen på kulturlivets område som finns inom det svenska samhället. Kulturlivet berikar människornas liv — genom de kulturella ambitionerna gör man livet mera meningsfyllt, tillvaron får ett rikare innehåll och människorna får därigenom en större känsla av tillfredsställelse.

Mot den bakgrunden är det ganska naturligt att vi inte bara här i kammaren utan även ute i samhället möter starka önskningsom att kulturavsnittet skall vårdas väl. De motioner som väckts i anslutning till kulturavsnittet i åttonde huvudtiteln är också vittnesbörd om de många intressen som finns härvidlag. Kulturområdet begränsar sig inte till en verksamhet, utan det är åtskilliga aktiviteter som där representeras på olika sätt. Det är därför som man, när man går att bedöma vad som i år sker på åttonde huvudtiteln, inte får stanna inför endast ett av anslagen utan måste se till helheten. Och gör jag det måste jag faktiskt gratulera ecklesiastikministern, som trots det utomordentligt ansträngda budgetläget lyckats föra fram en anslagshöjning på inte mindre än 13 856 000 kronor för kulturavsnittet. Det är en siffra som i sig själv talar ett tydligt språk om ett positivt intresse att

Konstnärstipendier

fullfölja upprustningen på kulturavsnittet.

Självfallet kan man när man diskuterar detta såsom fru Gärde Widemar begränsa sig till en punkt och beklaga att just denna inte fått en större höjning än de 100 000 kronor, som i detta fall förordas. Men man kan inte när det gäller våra kulturella ambitioner begränsa bedömningen bara till en punkt utan man måste se till helheten, och därvid möter man avvägningsfrågorna.

I detta hänseende förefaller det mig som om ecklesiastikministern på ett lyckligt sätt har skilt sig från uppgiften att klara de olika avvägningarna mellan alla de önskningsar som förekommit, sett mot bakgrunden av det hårda budgetläge som vi i dag arbetar i.

Vi bör också när vi gör denna bedömning komma ihåg, att vi på olika avsnitt ligger på en relativt sett hög nivå. Det är en mycket vanlig företeelse i budgetbehandlingen inte bara på detta utan även på andra avsnitt att man bortser från det faktum, att vi i vårt land i detta avseende ligger på en så hög nivå, och begränsar bedömningen till de relativa förändringar som förordas i förhållande till föregående års budget. Men om vi på vissa avsnitt redan ligger på en hygglig nivå måste man beakta detta i den totala bedömningen, och därför kan man inte alltid räkna med att alla anslag skall höjas efter en viss mall utan avvägningsfrågorna mellan de olika anslagsposterna måste komma in i bilden. Såvitt jag har kunnat bedöma har ecklesiastikministern även så långt det varit möjligt tillgodosett olika ambitioner på detta avsnitt.

Herr Arvidson ställde i detta sammanhang en fråga till mig. Han var själv relativt nöjd med behandlingen av kulturfrågorna, men på vissa punkter hade han givetvis liksom vi andra önskningsar om högre belopp. Jag skulle kanske själv på olika punkter ha velat gå något längre, men mot bakgrunden av budgetläget har jag ansett detta vara olämpligt. Vi

har var och en — låt mig säga det — vår lilla »hobby» på kulturområdet, vilken vi speciellt vill odla. Om man skulle tillgodose alla dessa olika intressen, som vart och ett vill föra fram sin specialitet, skulle ramen helt naturligt komma att sprängas.

Herr Arvidsons fråga gällde möjligheten för författarna att få förhandla angående ersättningen för sin verksamhet. Jag är ledsen, herr Arvidson, men jag kan icke finna en form för dessa förhandlingars förande, eftersom den produkt det gäller inte är av den arten att man kan tillämpa de traditionella metoderna på detta område. Jag förmodar att herr Arvidson liksom jag har den mycket bestämda uppfattningen, att författaren under alla förhållanden kommer att fortsätta att producera sina alster. Han kommer icke att tillgripa de medel som är traditionella när överenskommelse icke kan träffas om ett nytt avtal.

Herr talman! Jag tror att detta avsnitt i fortsättningen liksom hittills inom ramen för de resurser, som står till förfogande, kommer att få en relativt välvillig behandling. Om vi ser på årets förslag kan vi konstatera att det på denna punkt har skett en god upprustning liksom på många andra punkter.

Det är mot bakgrunden härav som jag, herr talman, hemställer om bifall till statsutskottets förslag på denna punkt.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var glädjande att höra att statsutskottets femte avdelning har så stort intresse för kulturfrågorna. Det lovar gott för framtiden, även om man i år inte har ansett sig kunna gå utöver den ram som ecklesiastikministern har uppdragit. Det är givetvis alltid fråga om en avvägning mellan olika kulturområden; vilket skall tillgodoses mera och vilket skall få mindre?

Att jag har talat om konstnärstipendierna beror på att denna fråga är den

Konstnärstipendier

första punkten i utskottsutlåtandet och alltså skall behandlas nu. Herr Lindholm måste väl i alla fall medge, att de 100 000 kronorna i anslagsökning innebär en mycket liten upprustning jämfört med vad som föreslagits under tidigare år och alldeles speciellt i förhållande till det oerhört stora behovet av understöd på detta område.

Herr Arvidson framhöll att inte bara gruppen konstnärer inom måleri behöver understöd utan också, och kanske alldeles särskilt, den grupp av fria konstnärer som räknas som övriga konstnärer. Jag håller med herr Arvidson om den saken. Det är beklagligt att man inte har kunnat tillgodose dem. Att vi har motionerat bara om en ökning av stipendierna inom måleriet har sin grund i att vi har ansett att man bör begränsa sig med hänsyn till det rådande budgetläget, men det är naturligtvis en ofrivillig begränsning. Jag hoppas ett annat år kunna återkomma med starkare krav på en ökning även av stipendierna på övriga områden.

Herr ARVIDSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill liksom fru Gärde Widemar uttala min tillfredsställelse över den deklaration från femte avdelningen som herr Lindholm avgav. Då jag hade äran att företräda kulturarbetarna vid en hearing i femte avdelningen fick jag också det bestämda intrycket, att där fanns ett livligt kulturintresse. Det lovar gott för framtiden. Överflyttningen från andra avdelningen, där jag sitter, till femte avdelningen betyder kanske en förstärkning av kampen för höjda kulturanslag.

Vad förhandlingarna gäller vädjade jag till herr Lindholm att tänka ut någon speciell form för dessa. Jag var klart medveten om att man inte kan vidta de vanliga stridsåtgärderna på arbetsmarknaden, t. ex. strejka. Det finns emellertid andra former. För närvarande har vi överläggningar med departementets representanter i mycket

fria former, till intet förbindande. Skulle man inte kunna tänka sig en förhandlingsordning som var mera fast till sin struktur, som var legaliserad på något sätt och alltså hade betydelse för utgången, även om man inte tar till stridsåtgärder? Herr Lindholm behöver inte svara på frågan i dag, men kanske femte avdelningen, som har sakkunskap på detta område, skulle kunna tänka ut ett sätt att hjälpa oss på den punkten.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! I anslutning till denna punkt är det glädjande att kunna notera, att riksdagen under de senaste åren har lämnat ökade anslag för kulturella ändamål och olika konstarter. Också allmänheten har i flera avseenden fått ett större intresse för dessa ting. Det är så mycket intressantare och mer glädjande att notera detta som det finns de som vill göra gällande, att i och med att vi höjer den materiella standarden intresset för det kulturella livet skulle försvinna eller i varje fall minska. För min del har jag gjort erfarenheter som sannerligen inte pekar åt det hållet. Att skolan liksom folkbildningsarbetet härvidlag haft och fortfarande har sin betydelse är jag övertygad om.

Den reservation, som har fogats till denna punkt i utskottets utlåtande, anser jag vara ett klart uttryck för den uppfattningen, att konstnärstipendierna är synnerligen värdefulla för den enskilde konstnären och hans verksamhet. Genom dessa stipendier har konstnärerna fått ett för vårt kulturliv väsentligt stöd motsvarande det som företrädare för den vetenskapliga forskningen åtnjutit och alltjämt åtnjuter.

Det är väl omöjligt att säga var vi skall stanna i fråga om antalet stipendierum, men säkert är att vi ännu inte på långt när har nått målet. Genom det stora antalet ansökningar om stipendier som inkommit har vi fått veta att det är många som ägnar sig åt konstnärligt skapande, och för vår egen skull skall

Konstnärstipendier

vi givetvis satsa på den grupp av människor som har konstnärlig begåvning. Genom arbetsstipendierna skapar vi bättre förhållanden för konstnärerna, så att de kan ägna sig åt sin skapande verksamhet mer ostört än de eljest skulle kunna göra. På det sättet medverkar vi till att vi får allt fler duktiga konstnärer.

När en konstnär lämnar sin utbildningsanstalt är det, som alla vet, inte stor idé för vederbörande att gå till en arbetsförmedling och söka arbete — han må ägna sig åt måleri, grafik eller skulptur, han må vara författare, översättare, tonsättare eller något annat. De får i stället etablera sig som egna företagare, och som sådana har de givetvis en i många stycken besvärlig situation. De är beroende av många faktorer. Det finns säkerligen åtskilliga som skulle dra brett på smilbandet om de hörde en konstnär säga att »i förra veckan kunde jag inte arbeta, jag hade ingen inspiration», och ändå är det inspiration som de måste ha för att kunna åstadkomma alster som kan betraktas som kvalitetsprodukter.

Vi vet också att konstnärerna är beroende av allmänhetens lust att förvärva deras produkter, och att recensenter och kritiker naturligtvis också har sin betydelse då det gäller att göra deras verk kända. Jag har för min del alltid tyckt att konstnärerna i viss mån är utlämnade åt allmänhetens godtycke, och ändå är tämligen många, kanske det stora flertalet, eniga om att vi bör ha konstnärerna, att vi behöver dem, att de — som herr Lindholm här har framhållit — gör tillvaron rikare, skönare, och trivsammare.

Det är i denna situation som arbetsstipendierna har inrättats, och jag förstår att reservanterna önskar understryka dessa stipendiernas stora betydelse för konsten. Stipendierna ger, som jag tidigare sagt, ökade möjligheter att skapa de kulturprodukter som vi gärna ser bli skapade. Jag tycker nog att man kan

instämna i vad som sades i ett yttrande från konstnärernas riksorganisation — jag tror det var förra året. Man framhöll i yttrandet att detta är det bästa initiativ som någonsin tagits på det här området, eftersom stipendierna är en hjälp för unga talanger att vidareutbilda sig.

Det förekommer någon gång att man får höra förklenande ord om dessa stipendier. Det finns de som säger, att stipendierna delas ut för frikostigt. Naturligtvis kan det inom denna yrkesgrupp liksom inom alla andra förekomma personer som inte har förmåga och som saknar den konstnärliga begåvningen. Men det organ som handhar stipendieutdelningen delar naturligtvis inte ut stipendier annat än till de konstnärer som visat sig lovande. Det tycker jag bör sägas, så att man kan undandröja den ibland förekommande kritiken mot att stipendierna skulle delas ut litet för frikostigt, därför att de ges till personer som inte är så kända och uppmärksammade. Stipendierna är till för att stödja konsten och höja dess kvalitet, och de delas ut till personer som har visat begåvning och förmåga att uttrycka sig konstnärligt.

Sedan skall vi naturligtvis vara medvetna om att olika unga konstnärer kan behöva olika lång tid på sig för att skapa högklassiga produkter; det tar också olika lång tid att vinna allmänhetens bevägenhet. Stipendierna blir en uppmuntran för dem som åtminstone i början har svårt att sälja sina produkter. Det hjälper dem att behålla skaparkraften, det hjälper dem att erhålla inspiration, som jag tidigare talat om, och det ger dem möjlighet att mera ägna sig åt den verksamhet som ändå får sägas vara deras egentliga livsuppgift.

Eftersom reservationen hemställer om ett större antal stipendier än utskottet har föreslagit ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Eliasson* i Sundborn, *Johansson* i Skär-

Konstnärbelöningar

stad, *Gustafsson* i Stenkyrka och *Johansson* i Dockered (samtliga cp).

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen A); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gärde Widemar begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen A) av herr Harry Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Gärde Widemar begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 70 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 2***Konstnärbelöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 2, s. 18) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 525 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft de under punkten 1 omnämnda motionerna I: 192 och II: 245, i vilka såvitt nu var i fråga hemställt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till 1967 års riksdag om sådan utformning av konstnärbelöningarna att de i större utsträckning tillgodosåge behovet av ekonomiskt stöd till förtjänta konstnärer.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Konstnärbelöningar för budgetåret 1966/67 anvisa ett förslagsanslag av 525 000 kr.;

2. att motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Harry Carlsson*, *Thorsten Larsson*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1967 års riksdag om sådan utformning av konstnärbelöningarna att de i större utsträckning tillgodosåge behovet av ekonomiskt stöd till förtjänta konstnärer.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Riksdagen har nu att för tredje året i rad besluta om de s. k. konstnärbelöningarna. Under budgetåret 1964/65 utdelades 25 belöningar. För innevarande år höjdes antalet till 100, och departementschefen föreslår för nästa budgetår en ökning med 5 till 105. Som framgår av reservation B har vi från centerparti- och folkparti-håll i anslutning till motionsyrkanden begärt en utredning och förslag till nästa års riksdag om en ändrad utformning av konstnärbelöningarna så att de i större utsträckning än för närvarande

Konstnärbelöningar

tillgodoser behovet av ekonomiskt stöd till förtjänta konstnärer.

Man kan enligt vår mening allvarligt ifrågasätta om de nuvarande reglerna för utdelande av dessa belöningar är tillfredsställande. Det är ju en frågeställning som ingalunda är ny. Medelåldern för innehavarna av belöningarna är relativt hög — det ligger i sakens natur, eftersom man kräver att dessa konstnärer skall ha gjort en mycket betydande insats i svenskt kulturliv innan de tilldelas belöningarna. Därtill kommer att belöningarna är behovsprövade, och många konstnärer får därigenom inga pengar alls eller i vissa fall ganska obetydliga belopp. Belöningarna kan maximalt uppgå till fem gånger det basbelopp som gäller enligt lagen om allmän försäkring, men maximibeloppet minskas med innehavarens årsinkomst upp till ett basbelopp och med 75 procent av inkomsten i övrigt. Detta betyder att vederbörande vid en inkomst av cirka 33 000 kronor är förhindrad att mottaga några pengar. Staten får behålla pengarna, vilket kan vara bra för statskassan, men man kan ju ifrågasätta det kulturbefrämjande med en sådan ordning. Situationen illustreras av departementschefens kostnadsberäkning: antalet belöningar skall ökas med fem men anslagsbeloppet ökas endast med 25 000 kronor.

Det utdelas alltså belöningar till åtskilliga personer vilka, som herr Arvidson sade vid sin uppvaktning inför femte avdelningen, ingenting annat blir än namn på en lista, ty de får inga pengar — jag bortser då från att det naturligtvis innebär en garanti för viss ekonomisk trygghet. Man ställer sig minst sagt frågande till en sådan ordning. Eftersom vi för första gången i femte avdelningen behandlat denna fråga, vill jag säga, herr ecklesiastikminister, att det på lekmannen gör ett märkligt intryck, att man kallar det för en belöning i även det fall då vederbörande ingenting får. Man frågar sig: Finns

det inte någon annan form för att från samhällets sida visa sin erkänsla mot konstnärer, som gjort en mycket betydande insats i svenskt kulturliv, än denna form av belöning? Därest man vill utdela konstnärbelöningar och därtill ha vissa reduktionsregler med hänsyn till vederbörandes inkomster — det kan finnas skäl också för en sådan ståndpunkt — måste man fråga sig, om det inte vore rimligt att man mildrade reglerna för inkomstprövningen eller hade ett bottenbelopp, som under alla förhållanden skulle utgå. I varje fall borde man överväga det sistnämnda alternativet. Kunde man inte tänka sig att vederbörande konstnär fick ett belopp på 10 000 kronor eller halva maximibeloppet alldeles oberoende av sin inkomst? Denna princip har, såvitt jag erfarit, diskuterats och mötts med sympati i kulturarbetarkretsar. Man borde väl ändå, herr ecklesiastikminister, kunna göra den ändringen att man medelst ett system av konstnärbelöningar tillser att under alla förhållanden något belopp utgår. På mig gör det ett mycket underligt intryck att kalla detta system konstnärbelöningar, när vederbörande i vissa fall inte får något som helst med av pengarna.

Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen B.

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag noterar med största tillfredsställelse herr Eliassons i Sundborn intresse för denna form av belöning och stöd. Jag tror nog också att hans synpunkter vore värda att beakta, men jag vill gärna för min del understryka att jag anser själva konstruktionen riktig.

Det är fråga om framför allt en inkomstgaranti. Herr Eliasson säger att konstnären som får denna belöning inte får någonting, men han får i varje fall denna garanti som bl. a. innebär att han kan känna sig trygg inför ålderdomen. Att formen dessutom är av värde ligger

Konstnärbelöningar

i själva dess billighet. Man kan häna detta och säga att staten sparar de 25 000 kronor som aldrig utdelas. Ja, förvisso, men därigenom kan någon annan komma i fråga, utan att det kostar staten någonting extra, och det betyder alltså att samma belopp kan komma desto fler till godo.

Om vi nu från konstnärshåll har önskemål sätter vi nog inte de önskemål, som herr Eliasson framförde, i första rummet. Vi skulle önska liberalare regler för avtrappningen. Här är vi alltså ense med herr Eliasson. Men det viktiga för oss är att vi får fler konstnärbelöningar. Om vi får fler betyder det att man kan gå djupare ned i konstnärsleden, till dem som har större behov av detta stöd än de flesta som nu får det, och också att de medelålders och yngre kan komma in i fråga.

Hur långt bör man gå? Ja, jag har tidigare i denna kammare nämnt siffran 1 000. Om man hade 1 000 konstnärbelöningar skulle det för första gången i världshistorien finnas ett land vars konstnärliga utövare garanterades trygghet i sitt arbete. Jag räknar med att det dröjer länge innan man kan uppnå en sådan siffra. Som etappmål har vi inom konstnärorganisationerna satt 300.

Själva konstruktionen är den riktiga, och därför kommer jag inte att biträda reservationen som jag tror är ägnad att äventyra denna konstruktion, även om jag menar att herr Eliassons synpunkter bör beaktas då man fortsätter att utveckla denna stödform. Jag vill gärna vädja till kammaren att låta konstnärbelöningarnas utformning bli en fråga mellan ecklesiastikdepartementet och KLYS, d. v. s. Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd.

Jag återkommer till mitt problem om förhandlingar. Vi har mycket givande, regelbundna överläggningar med ecklesiastikdepartementet, men det är ändå alltid så att det är vi som framlägger våra önskemål och att det är departementet som avgör. Just på denna punkt

tror jag att det skulle vara angeläget att representanter för de konstnärliga organisationerna finge sammanträda en dag tillsammans med representanter för ecklesiastikdepartementets kulturavdelning för att noggrant penetrera själva uppläggningsen av denna stödform. Sedan blir det departementets sak att lägga fram det för riksdagen, men kammaren bör inte blanda sig i denna lek. Det skulle vara litet för riskabelt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Det är kanske i viss mening ett uttryck för konstnärlighet att kunna hysa så stor sympati för reservanternas tankar men ändå undgå att biträda reservationen. Jag förstår mycket väl att herr Arvidson betraktar flera konstnärbelöningar som det mest önskvärda, men han vill även ha mildare avdragsregler. Tydligt är vi ganska överens därvidlag. Jag kan mycket väl tänka mig att behålla detta system. Om man inför något slags mildring av avdragsreglerna och fastställer ett bottenbelopp skulle man få bort en del av skönhetsfläckarna. Det är ändå, herr ecklesiastikminister, en smula underligt att kalla dessa bidrag belöningar. De borde kallas livräntor eller någonting annat som markerade den sociala tryggheten. Medelåldern hos dem som får dessa belöningar är ganska hög. Ordet belöning bör ta sig uttryck i att man får något annat än bara ett papper på att om inkomsten blir dålig framöver kan man få ett materiellt uttryck för vad belöningen innebär.

Jag måste reagera mot herr Arvidsons sätt att resonera beträffande förhandlingar med departementet. Jag har ingenting emot att herr Arvidson och hans organisation får något slags överläggningsrätt — det har de väl för övrigt redan. Något formellt avtal lär knappast kunna slutas. Men vi som här i riksdagen har att fatta beslut måste vara

Konstnårsbelöningar

oförhindrade att ge uttryck åt vår uppfattning att ändringar kan behövas i reglerna för stödet till kulturarbetarna.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Av detta meningsutbyte mellan herr Eliasson i Sundborn och herr Arvidson har jag fått det intrycket att herr Eliassons stora bekymmer i denna fråga är benämningen konstnårsbelöningar. Jag skulle tro att uppfinningsrikedomen är så pass stor att man skulle kunna hitta ett annat namn. Då skulle, såvitt jag förstår, herr Eliasson känna sig tillfredsställd.

Dessa konstnårsbelöningar är dels en utmärkelse för förnämligt konstnärligt skapande, dels en viss trygghetsgaranti genom de speciella belöningar som utgår för detta skapande. Herr Eliasson och andra har nu opponerat sig emot — och sådan opposition förekom även i begynnelsen — att belöningens utbetalande begränsas med hänsyn till den skapande konstnärens inkomstförhållanden. Jag måste bekänna, att jag för min del tycker att just den lösningen är ett elegant sätt att å ena sidan ge ett uttryck för samhällets uppskattning av det konstnärliga skapandet och å andra sidan ge en viss trygghetsgaranti åt dem som skapat på det konstnärliga området. Den omständigheten att en konstnär vid en viss tidpunkt på grund av ting som han skapat — det må vara på det litterära området eller på något annat område — rönt en uppskattning hos allmänheten som just då ger honom en relativt god inkomst, utgör ingen garanti för att han för framtiden kommer att ha samma inkomstförhållanden. Produktionsförmågan mattas med åren, och det är då som värdet av den konstruktion som här har gjorts kommer till sin fulla rätt. Då utlöses nämligen automatiskt dessa konstnårsbelöningar, och den skapande konstnären kan som en erkänsla från samhället för sitt tidigare skapande få den trygghet han bör ha med hänsyn till de betydelsefulla insat-

ser som han har gjort. Vid avvägningen av frågan vilka personer som skall ha dessa belöningar kan man alltså inte göra en kategoriklyvning och säga: »Den konstnären har för närvarande en låg inkomst, därför bör han ha belöningen. Den konstnären däremot har en relativt hygglig inkomst och bör inte vara med på förteckningen.» Det måste i stället vara den konstnärligt skapade produkten som är bestämmande för huruvida han skall vara med eller icke. Om han lever i den lyckliga omständigheten att han under hela sin livstid har en god inkomst må det vara en annan sak.

Jag ber att med stöd av det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen B); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 2:o) mom. 2) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen B) av herr Harry Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

Förvärv av konst för statens byggnader

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 68 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 3

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 4***Förvärv av konst för statens byggnader**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 4, s. 19—21) föreslagit riksdagen att *dels* till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kr., *dels ock* bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1966/67 beställa konst för — utöver anvisade medel — ett belopp av högst 1 800 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft de under punkterna 1 och 2 omnämnda motionerna I: 192 och II: 245, i vilka såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen måtte *dels* besluta anslå ytterligare 0,5 milj. kr. till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader och således till Förvärv av konst för statens byggnader anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kr., *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1966/67 beställa konst för — utöver anvisade medel — ett belopp av högst 2 300 000 kr., *dels ock* i skrivelse till Kungl. Maj:t understryka betydelsen av ett återinförande av procentregeln beträffande förvärv av konst för statens byggnader.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu var i fråga,

a) till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kr.,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1966/67 beställa konst för — utöver anvisade medel — ett belopp av högst 1 800 000 kr.;

2. att motionerna I: 192 och II: 245, i vad de avsåge ett återinförande av procentregeln vid beviljande av anslag till förvärv av konst för statens byggnader, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Harry Carlsson, Thorsten Larsson, Nyman, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Eliasson i Sundborn, Nihlfors, Antonsson, Nelander och Tobé*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

1. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu var i fråga,

a) till Förvärv av konst för statens byggnader för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 300 000 kr.,

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att under budgetåret 1966/67 beställa konst för — utöver anvisade medel — ett belopp av högst 2 300 000 kr.;

2. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 192 och II: 245, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört beträffande ett återinförande av procentregeln vid beviljande av anslag till förvärv av konst för statens byggnader.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr TOBE (fp):

Herr talman! Vi är nu inne på punkten 4 om konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Vid en riktig historieskrivning i detta ämne skulle man egentligen börja med mitten av 1930-talet och tala om Arthur Engberg, men jag börjar med 1962, som också är ett betydelsefullt år i detta sammanhang. I petita för det året begärde statens konstråd att man skulle återgå till den gamla enprocentregeln, som innebar att för sådana statliga byggnader som var lämpade för konstnärlig utsmyckning skulle obligatoriskt ett belopp av minst 1 procent av byggnadskostnaderna beräknas för konstnärlig utsmyckning. Övergångsvis föreslog konstrådet att man skulle höja anslaget från 400 000 till 800 000 kronor, alltså fördubbla det.

I propositionen godtog inte statsrådet denna princip; han föreslog en höjning av anslaget med 100 000 kronor till 500 000, men samtidigt gjordes en ändring beträffande anslagets utnyttjande, så att en del smärre byggnadsarbeten som hängde ihop med den konstnärliga utsmyckningen inte längre skulle inräknas i detta anslag. På så sätt var det en högre anslagsökning än den nominella.

Utskottet refererade utförligt departementschefens uttalande och de motioner om införande av enprocentregeln som hade väckts. Det konstaterades, att om man hade tillämpat enprocentregeln, skulle anslaget blivit 1½ miljon i stället för ½ miljon som statsrådet föreslagit. Utskottet förordade i alla fall departementschefens förslag.

I reservation yrkades dels högre anslag, dels att riksdagen i anledning av motioner från centerpartiet och folkpartiet samt två olika motioner från socialdemokrater skulle i skrivelse till regeringen hemställa om förslag till 1963 års riksdag om återinförande av den s. k. enprocentregeln. »1963 års riksdag» stod endast i vissa motioner men avsikten var ju densamma. I reservationen stöder man sig på att statens

Förvärv av konst för statens byggnader

konstråd och Konstnärernas riksorganisation anser, att procentregeln är den bästa beräkningsgrunden i detta sammanhang. Det blev en livlig riksdagsdebatt, och reservationen avslogs i vad den gällde anslagshöjningen. Däremot bifölls den med den utformning som återfanns i en av de nyssnämnda socialdemokratiska motionerna, vilket innebar att Kungl. Maj:t skulle uppmanas att ånyo ta saken under övervägande.

Därför väntade man sig 1963 att få se spår härav i statsverkspropositionen. Statsrådet redovisade visserligen de synpunkter, som framkommit i riksdagsbeslutet föregående år, men ansåg det inte lämpligt att ta upp procentregeln. Han föreslog ett bibehållande av det gamla systemet med höjningar, när sådana kunde anses vara nödvändiga, men utan att binda anslagsgivningen vid det statliga byggandet. Så har det fortsatt år efter år samtidigt som det skett påstötningar motionsvägen för ett återinförande av procentregeln.

I den gemensamma centerparti- och folkpartimotionen, som jag nu talar för, antydes den historik, som jag nu redovisat, och vidare föreslås att man med utgångspunkt från enprocentregeln skall höja anslaget. Byggnadsstyrelsen och statens konstråd har räknat med att, om enprocentregeln används, skulle detta innebära ett anslag på ungefär 5 miljoner, medan propositionen innebär 1,8 miljon jämte ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge statens konstråd att köpa för lika mycket, vilket betyder en slutsumma på 3,6 miljoner kronor. I den nyssnämnda gemensamma motionen föreslås att man skall följa statens konstråds förslag, d. v. s. 2,3 miljoner kronor, och lämna ett bemyndigande på samma belopp, vilket sammanlagt blir 4,6 miljoner kronor. I skrivelse till Kungl. Maj:t skall dessutom föreslås att ett återinförande av en dylik fast regel tas under övervägande.

Nu finns det ju olika motiveringar för det här.

Jag skall fatta mig kort på det sättet

Förvärv av konst för statens byggnader

att jag citerar några tidigare uttalanden. Det första citatet är från debatten i första kammaren 1962 av nuvarande statsrådet Aspling. Det lyder så här: »Genom en fast regel vill man fastslå att konsten tillgodoser ett legitimt samhälleligt behov och att konstutsmäckning bör ingå som ett normalt led vid uppförande av statliga byggnader.»

Utsmyckning skall alltså vara en normal följdinvestering, och en följdinvestering vid planering och utbyggande av samhällen får ju inte komma efteråt. Den skall man ha beräknat redan när man gör upp planerna och beräknar ekonomien för projektet.

Det andra citatet är från samma debatt i första kammaren. En av motionärerna, herr Carl Albert Anderson, tog upp frågan ur en annan synpunkt och anförde: »Det måste ske en samverkan mellan konstnärer, arkitekter och byggare för att därigenom få fram en större skönhet, en odling av estetiken och möjligheter till en finare och mera tilltalande utformning, där helheten erbjuder skönhet och inte bara detaljer som har plockats dit.»

Det finns många citat att göra ur andra kammaren också, men jag får nöja mig med det här.

Motiven utöver de anförda: att utsmyckningen skall ingå i kostnadsberäkningarna för byggandet och att man alltså skall ha med konstnären redan från början och betrakta byggnaden med utsmyckning som en enhet, är många. Tidigare och från början, när Arthur Engberg förde fram problemen, var det i ett misärsläge för de skapande konstnärerna. Skälen var socialt betingade. Fortfarande finns det naturligtvis anledning att lägga, om inte rent sociala synpunkter på frågan, så åtminstone arbetsmarknadsmässiga synpunkter, som man gör inom andra yrken nu-förtiden. Om man inför en fast regel, när man detta mål, då är det inte bara en förhoppning om att arbetstillfällena skall inställa sig, utan konstnärerna kan

räkna med att de kommer. Planeringens formella och ekonomiska del behöver också ha inspiration och medverkan i miljöutformningen av skapande konstnärer.

Statsrådet Edenman sade förra veckan i Uppsala vid en utställning, som avsåg konst i offentlig miljö, ungefär så här: »En konstnär skall inte belönas för att han är fattig, utan för att han är bra.»

Jag tror att vi har bra konstnärer i tillräcklig omfattning nu för att man skall kunna införa en regel av den här naturen och ge ett lugnare arbetsmarknadsläge för konstnärerna samtidigt som det berikar vår miljö.

Jag är medveten om att svårigheter är förbundna med en fast regel. Men jag är inte — för att citera nuvarande statsrådet Svante Lundkvist 1962 — övertygad om att de av departementschefen och utskottet samlade argumenten för att det är omöjligt att genomföra en sådan ordning står sig. Jag skulle vilja vädja till departementet att fundera på frågan en gång till, oavsett hur det går i omröstningen om en stund.

Det är ju dock så att många kommuner har löst frågan. Det finns många kommuner som har en fast regel och det finns många kommuner som, utan att ha den fasta regeln, i alla fall tillämpar den. Och det ingår normalt i beräkningen av byggnadskostnaderna. De stora byggföretagen, HSB t. ex., har säkerligen en för hela riket motsvarande procentregel vid sitt byggande. Och jag tror Riksbyggen och andra storbyggare också har det.

Det får inte bli så, att den konstnärliga utsmyckningen skall vara en buffert då det stramar till i det ekonomiska livet. När det stramar till, då skall också konstnärerna kunna leva och inte behöva befara att bli de första som friställs, som det numera heter.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen C vid punkten 4.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag vill gärna instämma i vad herr Tobé nyss har sagt, och jag har begärt ordet bara för att göra några personliga, korta reflexioner.

När man som jag varit tjänsteman hela sitt liv och läser om hur långsamt det går med försöken att få fram en konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, kommer man också att tänka på att det hittillsvarande intresset för sådan konstnärlig utsmyckning är mest koncentrerat till nya institutioner, nya byggnader. Det är ganska naturligt — där finns de största förutsättningarna för att få fram en konstnärlig utsmyckning i samklang med arkitektur och dylikt.

Men de allra flesta statliga institutioner är inte nya och inte heller så gamla att de av tradition har någon form av konstnärlig utsmyckning som inte kan förändras med hänsyn till att man skall se byggnaden som en helhet. Det har visat sig att det är ytterligt svårt att i praktiken få pengar till en konstnärlig inre utsmyckning av exempelvis ett ämbetsverk, om man inte i samband med någon arkitektonisk ombyggnad kan göra någonting. T. o. m. utlåning från nationalmuseum är mycket svår att förverkliga. På museet talar man om stöldrisk och andra risker för att konsten skall fördärvas. Det har inte med denna sak att göra i och för sig, men det visar att man kan uttala önskemålet att statens konstråd, som ju är den institution som skall se till att någonting blir gjort på detta område, också tänker på detta avsnitt av den statliga verksamheten. Behovet av en bättre och trevligare arbetsmiljö kan bättre tillgodoses om man får en konstnärlig utsmyckning, framför allt genom stafflikonst, som man skulle kunna sprida på annat sätt än man för närvarande gör.

Jag tror att det är viktigt att man verkligen slår fast en målsättning av typen minst en procent, ty annars halkar vi efter. Det gör vi redan nu, trots

Förvärv av konst för statens byggnader

att riksdagen har uttalat sig för en sådan målsättning. På detta område har vi också en underutveckling, liknande den som vi snart kommer att debattera och som är av mycket viktigare slag, nämligen i fråga om u-landshjälpen.

Jag yrkar bifall till reservationen C.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att det var på den tiden då Arthur Engberg var ecklesiastikminister som man framförde tanken att man skulle stödja konstnärerna och valde som arbetshypotes att man skulle sikta till en procent av byggnadskostnaden för att på det sättet ge en stimulans åt det konstnärliga skapandet. Med åren kom man mer och mer underfund med att den konstruktionen inte var särskilt lämplig, och därför har man för några år sedan gått över till en helt ny konstruktion. I den omläggning som då gjordes har enligt uppgift till mig de önskemål som herr Nihlfors framförde blivit beaktade.

I årets statsverksproposition redovisar ecklesiastikministern en nyhet i det att han dels äskar ett anslag, dels anhåller om ett beställningsbemyndigande, avseende motsvarande belopp. Jag tror för min personliga del att det är mycket välbetänkt av ecklesiastikministern att handlägga hithörande frågor på detta sätt. Ty det går ju inte att abrupt kommandera fram konstnärliga produkter — det hela måste planeras, konstnärerna behöver tid för sitt konstnärliga skapande. Därför blir det säkerligen av betydelse att det finns ett bemyndigande att lägga ut beställningar, så att man på det viset får mera rådrum för planerandet.

Då statsverkspropositionen skrevs, fanns reservationer på i runt tal 2 miljoner. Dessa reservationer är väl i dag i stort sett förbrukade, men de vittnar ändock om att det system, som nu föreslås infört, har en uppgift att fylla när

Förvärv av konst för statens byggnader

det gäller planeringen av beställningar hos konstnärer.

Sedan kan man naturligtvis här liknast på alla andra punkter diskutera summans storlek. Det framlagda förslaget innebär en höjning med 200 000 kronor, men i realiteten ställs i år 3 600 000 kronor till förfogande då det gäller att lägga ut beställningar. Och antalet skapande konstnärer är ju inte så överväldigande stort att man kan ta vilka belopp som helst. Jag förmodar att det belopp som reservationen innehåller mycket väl skulle kunna förbrukas, men vi får här liksom i övrigt beakta budgetsynpunkten. Det blir alltså en avvägningsfråga. Jag för min del finner mot denna bakgrund att ecklesiastikministern visat en god ambition dels genom höjningen i förhållande till föregående budgetår, dels och framför allt genom förslaget om införande av beställningsbemyndigande.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr TOBE (fp):

Herr talman! Jag har inte ifrågasatt ecklesiastikministerns ambition härvidlag — jag tycker att den har givit mycket goda utslag i detta hänseende — utan jag har närmast talat om vikten av att ha en sådan bindande regel, att konstnärerna kan känna sig trygga. De som har med statligt byggande att göra skall få i sig, skall få in i ryggmärgen, att den konstnärliga utsmyckningen hör hemma inom deras verksamhetsområde. Det går inte att ha bestämmelsen som en buffert, vilken tas bort när läget börjar bli besvärligt.

Jag får kanske återge en episod som gör att jag är särskilt känslig i detta fall.

Jag var med vid ett av de få tillfällen då den ursprungliga procentregeln fick ett utslag. Det är möjligt att utskottets ärade talesman också var med — det var omkring år 1940, när Arthur Engberg, landshövding i Västernorrlands

län, till Gävleborgs län, där landshövdingen hette Rickard Sandler, överlämnade en muralmålning i det nya landsstathuset. Herr Lindholm var väl då lika gammal som jag är nu som riksdagsman — alltså fem—sex år — och jag skulle tro att riksdagsmännen i länet var inbjudna. För min del var jag där i egenskap av anställd i huset, och det är en höjdpunkt bland mina minnen från tidigare år. Arthur Engberg fick se ett resultat av sitt förslag om konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Dessutom var det fråga om hans hemlän och om en konstnär från Hälsingland, hans hemlandskap. Arthur Engberg talade inspirerat om detta. Han kunde naturligtvis inte gärna låta bli att tala om sitt eget initiativ, men sedan talade han om för Sandler vilket fint län han hade fått att förvalta. Arthur Engberg kände till allt om detta medan Rickard Sandler enligt Engberg inte hade reda på så mycket.

Engberg illustrerade samtidigt sin framställning med att visa vad de olika avsnitten föreställde. Rickard Sandler var riksdagsman för Gävleborgs län, men Arthur Engberg var ändå i alla delar den överlägsne, dels såsom företrädare för detta initiativ, dels såsom gammal hälsinge.

Man undrade hur Rickard Sandler skulle klara av sitt tack för detta. Hans tack skulle bli avslutningen på det hela och han hade väl något tänkt över hur han skulle göra. Han återgäldade då Arthur Engbergs anförande på det sättet att han talade om för denne vilket fantastiskt fint län också han hade fått att förvalta — Sandler var nämligen själv ångermanlänning.

Utan att ha någon målning till hands beskrev han sitt hemlän ungefär på samma sätt som Engberg hade gjort. Han turnerade varje episod som Engberg hade tagit upp genom att beskriva motsvarande företeelser från Västernorrlands län, så att t. o. m. Arthur Engberg verkade tillplattad. Därefter

fick Engberg sin eloge för det initiativ han hade tagit och för resultatet därav i form av tillkomsten av denna målning.

Det är ett av mina stora minnen att ha fått vara med vid detta tillfälle och höra dessa två stora talare. Detta har gjort att jag känt mig mycket glad över att få uppdraget att i dag tala för denna reservation.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag känner mycket väl till den episod från Gävle som den föregående talaren berättade om. Det är alldeles uppenbart att det måste ha verkat oerhört entusiasmerande när två så lysande vättalare som Engberg och Sandler agerade samtidigt. Jag vill dock göra Sandler den rättvisan att denne när han blev landshövding i Gävleborgs län mycket väl kände till detta län, ty han hade under många år varit representant för länet i riksdagen.

Men det var väl ändå inte om den saken vi skulle diskutera under denna punkt, utan frågan gäller vilka regler som skall tillämpas på detta område. Det har visat sig att enprocentregeln, som verkar bra när man betraktar den utifrån, ändå till sin konstruktion har varit något stelbent och att man kunde åstadkomma en helt annan rörlighet genom att välja ett speciellt anslag för detta ändamål.

Låt oss anta att enprocentregeln skall tillämpas på ett bygge, men att den konstnärliga utsmyckningen går på 2 procent av byggnadskostnaden. Skall vi då vara låsta av enprocentregeln? På ett annat bygge kanske det inte behövs mer än $1/4$ procent av byggnadskostnaden för att tillgodose de konstnärliga kraven. I sådana fall anser jag för min del att formuleringen 1 procent av byggnadskostnaden är olämplig. Därvidlag får man i stället göra en avvägning inom ramen för de olika kulturanslagen när man beviljar medel till detta ändamål. Detta är vad som sker i årets budget. I

Förvärv av konst för statens byggnader

år har liksom tidigare år en viss höjning av anslaget företagits.

Jag vidhåller, herr talman, trots den livfulla skildringen från mitt eget hemlän, mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Enprocentregeln såsom den utformades skulle inte avse en procent av byggnadskostnaden, utan enligt denna regel skulle kostnaden för den konstnärliga utsmyckningen ej *understiga* en procent. Redan i denna regel finns alltså en möjlighet att variera beloppet.

Jag kan ta ett exempel från ett område som herr Lindholm kanske är mera hemmastadd på, nämligen lönegrader. När det gäller en konstnärlig utsmyckning kan man inte föreskriva att den skall kosta precis 200 kronor, 2 000 kronor eller 2 500 kronor utan man får göra en ungefärlig uppskattning. Under 1920-talet, när lönerna gick nedåt på grund av att indextalen sjönk, blev en lektor i vår på den tiden gemensamma residensstad Gävle tillfrågad om vad man skulle göra åt lönesänkningen, som för hans egen del kunde röra sig om 12 à 15 kronor i månaden. Lektorn sade då: »Ja, undervisningen blir därefter!»

Det är inte så lätt att säga: »Nu lär jag ut detta, och resten får ni klara på egen hand. Jag talar om att det var år 1632 som det gick dåligt för Gustav II Adolf, men datum får ni ta reda på själva!»

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Herr Tobé har själv bekräftat vad jag framhöll i mitt förra anförande, nämligen hur olämplig konstruktionen »minst en procent» är. Om man från alla synpunkter på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodoser de konstnärliga behoven med ett lägre belopp än en procent, handlar man inte då i överensstämmelse med gällande

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

regler? Det är väl riktigare att ha ett klumpbelopp och ur detta ta de medel som erfordras för varje speciellt ting av konstnärlig art som skall skapas på detta område.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen C); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Tobé begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen C) av herr Harry Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Tobé begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 126 ja och 76 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

*Punkten 5***Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr JANSSON (k):

Herr talman! Jag har tillsammans med förstakammarledamoten och författaren herr Adolfsson väckt motion — I: 133 och II: 181 — om högre ersättning till författare för utlåning av deras verk genom bibliotek. Jag skall inte ta upp tiden med någon lång motivering av denna motion utan skall fatta mig så kort som det kan anses önskvärt en fredag. Får jag bara säga att det förslag som utskottet här lägger fram är mycket sparsamt, för att inte säga snålt. Den höjning som föreslås kan som ersättning och stimulans i det närmaste betraktas som betydelslös för de flesta författare.

Kravet på förbättrad ersättning för det offentliga utnyttjandet av författares verk har under de senaste åren vid många tillfällen rests i riksdagen, kanske framför allt genom kommunistiska motioner. De framställningar som gjorts har som regel sammanfallit med vad författarfondens egen styrelse har föreslagit.

Den ökning som man nu föreslår är mycket ringa. En så ringa ersättning åt en kategori konstskapare för det offentliga utnyttjandet av deras verk finns särskild anledning att beklaga, sett mot bakgrunden av att den litterära konsten i vårt land brottas med stora svårigheter. Ingen blundar väl för att dessa svårigheter, ibland i varje fall tvingar författare till en anpassning till publiksmak som kan förefalla mer destruktiv än konstruktiv.

Jag skall inte göra någon bedömning av strömningarna inom svensk litteratur — det är jag inte kapabel till — men alla är väl medvetna om att det just nu förekommer strömningar som ur litterär synpunkt inte alltid kan räkna med stor uppskattning, även om uppslagorna i många fall blir ganska betydande.

Vi har i vår motion föreslagit att bibliotekersättningens grundbelopp skall höjas från 5 öre till 8 öre för lån av

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m.: Avlöningar

rättsskyddat svenskt originalverk, från 20 till 32 öre för bruk av svenskt referensexemplar och från 4 till 16 öre för bruk av referensexemplar i över-sättning.

Vi tycker till och med att dessa förslag är ganska blygsamma, och jag beklagar därför att utskottet inte ansett sig kunna tillstyrka dem.

Herr talman! Jag har emellertid inget yrkande utan har bara önskat göra denna kommentar.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 6—33

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m.: Avlöningar

Sedan punkten föredragits anförde

Herr **HAMRIN** i Kalmar (fp):

Herr talman! Under punkt 34 behandlas avlöningsstaten för riksantikvarieämbetet och statens historiska museum m. m. På denna punkt har jag och några andra ledamöter väckt en motion, vari vi yrkar på en uppräknning av anslaget med 120 000 kronor i vad det avser extra ordinarie och extra biträdespersonal. Jag vill med några ord bara motivera en blank reservation i ärendet.

Jag skall inte närmare uppehålla mig vid riksantikvarieämbetets uppgifter, vilka är och i framtiden kommer att vara mycket väsentliga. Det råder väl inget tvivel om att vi har råd att åt kommande generationer bevara de fornminnen, som det åligger riksantikvarieämbetet att sköta. Bevarandet av fornminnen kräver åtskilliga arbetsinsatser. Ämbetets uppgift är bl. a. att i hyggligt skick bevara både byggnader och

fornminnen ute i våra marker. Tidigare kunde fornminnen bevaras av lantbrukarna; man hade betesgång på dessa marker, medan nu skogen allt mer tränger in på inägorna. Jag skall inte vidare uppehålla mig vid riksantikvarieämbetets alla övriga uppgifter. De är mycket väsentliga och måste skötas på ett vettigt sätt.

Nu framhåller emellertid utskottet, att frågan om riksantikvarieämbetets uppgifter behandlas av en utredning som tillsatts av departementet. Av den anledningen skall jag inte ställa något demonstrationsyrkande om bifall till motionen. Jag konstaterar bara att detta ämbetsverk råkat ut för samma öde som många andra: en verkställd eller pågående utredning förhindrar att man får till stånd den upprustning som erfordras. På grund av verkställda och pågående utredningar under en tolvårsperiod har riksantikvarieämbetet blivit satt på svältkost. Jag vill nu bara uttala förhoppningen att man, sedan utredningen inom departementet snabbt sett över frågan om hur verksamheten bäst skall organiseras och hur uppgifterna skall avgränsas, ger riksantikvarieämbetet den ekonomiska och personella upprustning det så väl behöver.

Jag skall sluta med att citera ett i motionen återgivet avsnitt ur statsutskottets utlåtande nr 8 vid 1965 års riksdag för att om möjligt även detta uttalande skall kunna påverka den utredning som ser över frågan.

Statsutskottet sade då »att det är ytterst önskvärt att statliga medel ställs till förfogande för fornminnes- och byggnadsminnesvård i en omfattning som medger ökad aktivitet. Även om andra medel står till buds för sådan verksamhet är de ändamål som skall stödjas genom detta anslag många och angelägna. Detta kommer bl. a. till synes i ett flertal motioner med förslag om en ytterligare höjning av anslaget. Bedömningen av vilka uppgifter inom

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämningar och byggnadsminnesmärken

fornminnes- och byggnadsminnesvården som bör prioriteras bör enligt utskottets mening ankomma på vederbörande myndighet. Utskottet vill emellertid uttrycka en förhoppning att önskemålen om ökning av de samlade resurserna på detta område uppmärksammas i kommande budgetprövningar».

Jag vill, herr talman, sluta mitt anförande med detta citat och uttala förhoppningen att det uttalande som antogs av en enig riksdag kommer att beaktas i den, som jag hoppas, snart slutförda utredningen.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 35—38

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39

Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien: Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämningar och byggnadsminnesmärken

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! I anslutning till punkt 39 som behandlar Riksantikvarieämbetet: Vård och underhåll av fornlämningar och byggnadsminnesmärken, behandlas en motion som jag och några medmotionärer avgivit, II: 157 och I: 117. I denna motion har vi hemställt om en mindre uppräknings anslaget. Herr Hamrin i Kalmar har redan varit inne på vad riksantikvarieämbetet sysslar med i samband med behandlingen av punkt 34. Jag vill dock därutöver kort redogöra för hur riksantikvarien i budgetframställningen har motiverat anslagshöjningarna.

Antalet fornlämningar ökar år för år. Arbetet med att hålla dem i stånd blir därvid också mer omfattande, och kostnaderna blir större. Som tidigare på-

pekats har den omläggning av jordbruket som ägt rum bidragit till detta. Förr hölls många av fornminnesplatserna i ordning genom att djuren betade av gräset. Nu finns det stor risk för skador just på grund av växtligheten, genom att betningen håller på att försvinna.

Det är också så att det föreligger ett stort ackumulerat behov av underhållsarbeten på byggnader och fornminnesmärken. Bland dessa finns de allra värdefullaste historiska minnesmärken vi har. Även om vi har det samhällsekonomiskt besvärligt torde vi inte ha det sämre än att vi kan bevara dem till efterföljande släkten. Jag tror att det har en stor betydelse.

Ett annat område som jag något vill beröra är byggnadsminneslagen. Den tillkom 1959 och då sades det tydligt ifrån att medel måste ställas till förfogande för att denna lags anda och bokstav skulle kunna efterföljas. Så har inte skett. Enligt denna lag kan riksantikvarien om han finner det nödvändigt förklara vissa byggnader för byggnadsminnen, och han är i så fall skyldig att betala ut ersättning till ägaren, för den förlust denne kan utsättas för. Hittills har, som jag sade, inga anslag beviljats för detta ändamål, utan medlen har fått anskaffas från annat håll, bl. a. från Lawski-fonden, men såsom riksantikvarien framhåller räcker inte dessa medel till för den omfattning som verksamheten har. Därför är det nödvändigt att riksdagen träder emellan och ger riksantikvarien möjlighet att fullfölja lagens intentioner.

Herr talman! Förra året hade vi en motion med motsvarande önskemål om att få anslagen uppräknade just till underhåll av byggnadsminnesmärken. I anslutning till denna motion uttryckte då statsutskottet vad herr Hamrin i Kalmar tidigare här citerade. Jag hade tänkt återge samma citat, vilket nu är onödigt. Jag kan dock inte underlåta

Bidrag till folkbibliotek

att trycka på vad utskottet den gången sade i sin sista mening: »Utskottet vill emellertid uttrycka en förhoppning att önskemålen om ökning av de samlade resurserna på detta område uppmärksammas i kommande budgetprövningar.» Detta yttrande förledde mig att tro att statsutskottet i år skulle vara lika positivt och helst ännu positivare i sin inställning. Men i år heter det: »... har utskottet ansett *tillräckliga skäl* inte föreligga för att förorda en medelsanvisning för nästa budgetår utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.»

Uttrycket att det inte skulle finnas *tillräckliga skäl* finner jag mycket egendomligt mot bakgrunden av vad jag här tidigare har sagt om omfattningen och värdet av riksantikvariens arbete. Jag skall inte yrka bifall till motionen, även om jag har god lust därtill, men jag kan inte underlåta att säga att jag inte kan dela utskottets uppfattning på detta område. Jag anser att det finns både många och angelägna skäl att riksantikvarien i fortsättningen får medel för att kunna fullfölja sina arbetsuppgifter.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag skulle inte ha tagit till orda på denna punkt, om inte herr Oskarson på ett felaktigt sätt hade läst utskottets utlåtande. Statsutskottet hänvisar här till punkt 34. Om herr Oskarson läser punkt 34, skall han finna att det i fråga om vad som där berörs pågår en utredning. Inom statsutskottet är det tradition, en tradition som riksdagen regelmässigt accepterar, att vi först skall se utredningens förslag och därefter ta ställning till de förändringar som bör göras.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Jag har läst punkt 34, herr Lindholm, och är fullt medveten om den utredning som pågår. Men det hindrar inte att jag även när det gäller

denna punkt inte kan finna annat än att de motiveringar som riksantikvarien och även vi i vår motion framfört för anslagshöjningarna utgör »tillräckliga skäl». Det är mot denna bakgrund som jag gjorde mitt uttalande.

Jag har väldigt svårt att förstå att man skulle behöva uttrycka det förhållandet, att det är utredningen som är orsaken till att man inte kan bevilja en höjning av anslaget, genom att säga att tillräckliga skäl icke föreligger. Den uppfattningen kan jag icke dela.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Detta kan bli en diskussion om påvens skägg, men ur utskottets synpunkt kan det inte anses föreligga tillräckliga skäl att tillstyrka en anslagshöjning, när det på detta område pågår en utredning som har att beakta alla de aspekter som påverkar bedömningen av hela detta frågekomplex. Det är därför vi använder uttrycket »ej tillräckliga skäl».

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! Vi skall väl inte ytterligare diskutera uttrycket »tillräckliga skäl». Jag vill bara konstatera att herr Lindholm tyder det på sitt sätt och jag på mitt sätt, och därmed får vi kanske avsluta denna diskussion.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 40—61

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 62

Bidrag till folkbibliotek

Kungl. Maj:t hade (punkt B 62, s. 131—134) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 5 395 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom

Bidrag till folkbibliotek

första kammaren av herrar *Eric Gustaf Peterson* och *Karl-Erik Eriksson* (I: 82) och den andra inom andra kammaren av herr *Keijer m. fl.* (II: 121), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta att fr. o. m. den 1 januari 1967 inrätta en lånecentral förlagd till Stockholms stadsbibliotek och i anledning därav uppräkna ifrågasvarande anslag med 40 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 82 och II: 121, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 5 395 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Harry Carlsson*, *Thorsten Larsson*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 82 och II: 121, till Bidrag till folkbibliotek för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 5 435 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KEIJER** (fp):

Herr talman! Till grund för behandlingen av punkten 62, bidrag till folkbibliotek, har förelegat de likalydande motionerna I: 82 och II: 121 som väckts av ledamöter tillhörande tre partier. Det gäller inrättandet av en lånecentral för Mellansverige förlagd till Stockholms stadsbibliotek. Statsutskottets majoritet har avstyrkt förslaget. Ur sakliga synpunkter är detta att beklaga då det i hög grad försvårar den service som biblioteken bör ge också när det gäller att till intresserade förmedla svåråtkomlig litteratur.

Motionsyrkandet är inte nytt. Det framlades redan av folkbibliotekssakkunniga i deras betänkande avgivet år 1949. Man föreslog att stadsbiblioteken

i Stockholm och Malmö skulle få uppgiften att tjänstgöra som lånecentraler för folkbiblioteken, det förra för mellersta och norra Sverige och det senare för de sydsvenska länen. Dessa lånecentraler skulle kunna tillhandahålla sådan litteratur som icke de lokala biblioteken eller länsbiblioteken har.

Den enskilde låntagaren vänder sig till sitt vanliga, kommunala bibliotek. Om detta inte har den bok han önskar låna går rekvisitionen till länsbiblioteket som normalt är mer välförsett än det kommunala. Finns boken inte där går önskemålet vidare till lånecentralen. Denna har alltså en nyckelposition när det gäller att tillgodose behovet av svåråtkomlig litteratur.

När det gäller antalet lånecentraler har skolöverstyrelsen alltsedan 1955 varit på det klara med behovet av tre, därav en i Umeå. Centralen i Malmö har varit i funktion några år. I Umeå upprättades en central den 1 januari i år. Men för Mellansverige saknas alljämt central. Ändå är det område som den avses betjäna det största av de tre. Det omfattar Stockholms stad och län samt Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län med en folkmängd av över 3 233 000 personer.

Malmöcentralens område har omkring 3 190 000 personer och umeåcentralens något mer än 1 200 000.

För det stora och viktiga Mellansverige med dess många läroanstalter finns alltså inte något organ som förmedlar lån såsom en lånecentral skall göra. I den situationen har den av skolöverstyrelsen tillsatta arbetsgruppen för folkbiblioteksfrågor vänt sig till Stockholms stadsbibliotek med förfrågan om det vore villigt att på samma villkor som Malmö stadsbibliotek vara lånecentral för mellersta Sverige. Till denna begäran har både biblioteks nämnden i Stockholm och sedermera också stadsfullmäktige ställt sig positiva. De är

Bidrag till folkbibliotek

villiga att åta sig besväret att fr. o. m. den 1 januari 1967 vara lånecentral. Det är högst beklagligt att ecklesiastikministern inte velat acceptera detta erbjudande. Det betyder ännu ett år av svårigheter för biblioteken i mellersta Sverige att klara behovet av ovanliga böcker, både fackböcker och skönlitterära böcker.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen E innebärande en uppräknig av anslaget »Bidrag till folkbibliotek» med 40 000 kronor. Det är ett blygsamt belopp, då hela posten uppgår till 5 395 000 kronor.

I detta anförande instämde fröken *Ljungberg* (h).

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Jag hade kunnat nöja mig med att instämma i vad herr Keijer yttrade om motionen. Jag vill emellertid ytterligare understryka att det är mycket angeläget att frågan om en lånecentral även för Mellansverige snabbt löses.

Som herr Keijer nämnde och som även framhållits i vår motion har Stockholms stadsfullmäktige förklarat sig villiga att ställa Stockholms stadsbibliotek till förfogande som lånecentral för Mellansverige. Enligt min mening finns det inte något att invända häremot. Därmed skulle man kunna nå fram till vad man siktade till när man antog planen för utbyggnad av lånecentralverksamheten. För närvarande svarar kungl. biblioteket i första hand för utlåningen till Mellansverige. Det är en lösning som får betraktas som en nödlösning. Dels har kungl. biblioteket fullt upp att göra med att klara efterfrågan på litteratur från studenterna vid Stockholms universitet, dels har biblioteket restriktiva bestämmelser om att man inte får låna ut exempelvis modern kurslitteratur eller modern skönlitteratur. Från kungl. biblioteket kan främst erhållas utländsk litteratur.

Som det nu är får biblioteken i lands-

orten inom den landsända som det här är fråga om försöka att sinsemellan låna det material som efterfrågas. Det är naturligtvis mycket bra att det kan förekomma en sådan verksamhet biblioteken emellan, men det tråkiga är att det inte alla gånger går att få fram den kurslitteratur som efterfrågas. För närvarande är det inte möjligt för biblioteken i landsorten att vända sig till Stockholms stadsbibliotek och få litteratur därifrån. Med det förslag som vi har lagt fram om att inrätta en lånecentral där, skulle det bli en ändring på den punkten, vilket skulle betyda mycket för de bibliotek som är i behov av främst studielitteratur.

Som vi har framhållit i motionen och som herr Keijer har understrukt, är det fråga om ett tätbefolkat och stort område som skulle betjänas av denna lånecentral. Jag vill också framhålla att det givetvis finns ett stort behov av lånelitteratur inom området. Det är fråga om sådan litteratur som man inte kan erhålla på länsbiblioteken eller på de mindre biblioteken ute i städerna och i kommunerna.

De som främst är beroende av sådan litteratur är de som bedriver studier av olika slag. Vi har ju kommit dithän, att allt flera människor bedriver avancerade studier i rätt stor omfattning även utanför universitetsorterna. Då är det ju en stor brist att man inte kan erhålla kurslitteratur. Den litteratur som jag tidigare nämnde att kungl. biblioteket har lånas inte ut i den utsträckning man kanske skulle kunna tycka vara önskvärd, i varje fall ur de studerandes synpunkt.

Jag är mycket väl medveten om att detta kan betraktas som en ekonomisk fråga, men med hänsyn till den betydelse som denna fråga har för många studerande ute i vår mellansvenska landsort tycker jag att man får betrakta det som en mycket ringa kostnad det här rör sig om.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-

Bidrag till folkbibliotek

fall till reservationen E av herr Harry Carlsson m. fl.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det yrkande som framställs i motionerna har ju också varit föremål för prövning i anslutning till budgetbehandlingen. Då vi på statsutskottets femte avdelning behandlade detta spörsmål, kom vi fram till samma uppfattning som departementschefen i vår bedömning. Den uppgift, som man här vill ge Stockholms stadsbibliotek, är väl i allt väsentligt identisk med den som kungl. biblioteket redan har på detta område. Under sådana förhållanden har statsutskottet inte ansett sig nu kunna tillstyrka det i motionen framförda yrkandet, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KEIJER (fp):

Herr talman! Påpekandet att kungl. biblioteket bör vara lånecentral är ju inte oväntat. Enligt den räjongindelning som gäller för universitetsbibliotekens interurbana utlåning skall kungl. biblioteket svara för utlåning av vetenskaplig litteratur inom ungefär samma område som den föreslagna lånecentralens. Men med hänsyn till att det är ett forskarbibliotek tvingas man vara mycket restriktiv redan i fråga om denna utlåning, och när det gäller den svenska litteraturen har KB ett av de fem nationalexemplaren. Detta är emellertid arkivexemplar, som man inte gärna kan låna ut interurbant, därför att detta är förenat med vissa risker. Man är därför synnerligen restriktiv på denna punkt. Biblioteken i Mellansverige har därför kommit i en speciellt ogynnsam situation.

Att en lånecentral fyller ett stort behov är alldeles klart, om man ser på förmedlingssiffrorna från Malmö lånecentral, som varit i verksamhet några år. Under förra året förmedlades 11 000 lån därifrån — en uppgift som den där-

varande personalen, en bibliotekarie och två kontorister, har ganska svårt att klara. Det gäller ju inte utlåning över disk utan individuell försändning.

Dessa uppgifter från Malmö säger något om det behov som man har all anledning anta förefinns av en liknande central i Mellansverige. Nu tvingas faktiskt de mellansvenska biblioteken att i detta avseende besvara Malmö lånecentral ganska ofta. Enligt uppgift gäller ungefär 25 procent av Malmös försändelser utlåningar till bibliotek inom ett område, som skulle täckas av en central i Stockholm.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande och hoppas att den dagen inte skall vara alltför avlägsen, när en lånecentral i Stockholm verkligen upprättas.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen E); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Keijer begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 62:o) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen E) av herr Harry Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Keijer begärde

emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 128 ja och 76 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JONASSON (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstat nej men att detta ej registrerats. Tavlan visar att jag ej är närvarande.

Punkten 63

Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Under punkt 63, som rör bidrag till föreläsningsverksamheten m. m., finns redovisade motioner, i vilka yrkas, att Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning uppräknas med 200 000 kronor för den direkta föreläsningsverksamheten ute på fältet. Detta yrkande är i enlighet med skolöverstyrelsens äskande.

Kungl. Maj:t har inte velat höja anslaget med ett enda öre, trots att statsbidraget stått oförändrat sedan 1963 och föreläsningsverksamheten, som får betecknas som en god form av folkbildningsverksamhet, nu upplever en verklig renässans och samlar fler och fler människor kring talarna. Vad utskottet, som följer Kungl. Maj:t i härlarna, skriver, är utomordentligt torftigt och ur innehållssynpunkt genant innehållslöst. Utskottet finner sig, heter det, inte böra förorda avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag. Punkt och slut.

Var finns motiveringen och vilken är den? Jag måste ställa denna fråga direkt till den som här i kammaren skall föra utskottets talan. Man kan inte få

Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.

behandla motionärer på det här sättet, i synnerhet som motionerna verkligen ger motiveringar för en höjning. Jag ber att få lämna hjälp på traven med en del ledfrågor. Är det den statsfinansiella situationen, som motiverar utskottets ställningstagande? Eller är det så, att motionärernas argumentering underkänt? Eller betraktar utskottet inte föreläsningsverksamheten som så värdefull som motionärerna gör och inte värd stöd i takt med dess utveckling? Några överväganden måste — det förmodar jag åtminstone — utskottet ha gjort. Sekreteraren kan väl inte ha missat alla motiveringar.

Vad jag nu vill diskutera är alltså inte i första hand skälen för eller mot ökat anslag till föreläsningsverksamheten. Jag medger, att ecklesiastikministern givit en hel del medel till det egentliga folkbildningsarbetet. Vad jag vill påtala är att utskottet skrivit som det gjort. Detta rimmar illa, synes det mig, med det av herr Lindholm betygade stora intresse, som finns inom femte avdelningen för kulturfrågornas handläggning.

Hur såg utskottet på saken, när man inte kunde tillstyrka en anslagshöjning till föreläsningsverksamheten? I hela det utlåtande, som statsutskottets femte avdelning här står för, kan jag inte finna något så innehållslöst uttalande som just på denna punkt. Det har tidigare sagts, att utskottets skrivning på andra punkter är torftig, men det är i ännu högre grad fallet med den föreliggande skrivningen. Den innehåller absolut ingenting av motivering.

Jag skulle alltså vilja veta, vad det är för motivering som utskottet har för sitt avstyrkande.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Statsutskottet fick en bister kritik för att utskottet inte mycket ingående har motiverat hur det på olika avsnitt har tagit ståndpunkt till framförda motioner m. m., och speciellt i fråga om den föreliggande punkten an-

Bidrag till föreläsningsverksamhet m. m.

vändes uttrycket »torftigt» om utskottets skrivning.

Jag vill framhålla att utskottet vid bedömningen av motionerna haft Kungl. Maj:ts förslag med i blickfånget. Det framgår väl av den enligt föregående talarens mening torftiga skrivningen, att vi vid handläggningen av ifrågavarande spörsmål inte funnit skäl att göra någon avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag, och Kungl. Maj:ts förslag var ju motiverat i statsverkspropositionen. Där kan man alltså återfinna de skäl som för utskottets del varit vägledande vid ställningstagandet till detta spörsmål.

Vidare är det tyvärr så att det har blivit en viss begränsning av verksamheten på detta område. Det omvittnas från olika håll i landet att föreläsningföreningar, som tidigare fört en mycket livlig tillvaro med ett stort aktivt deltagande från befolkningen, på grund av de moderna massmedia m. m. har fått allt svårare att hävda sig. Det har icke tillhört de ovanliga företeelserna att föreläsningföreningar temporärt upphört med sin verksamhet. I vilken utsträckning detta har skett kan jag inte yttra mig om. Men det är alldeles uppenbart att om den tendensen är stark, betyder det oförändrade anslaget i realiteten ett nöjt anslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag noterar, att det tydligen har funnits några motiveringar för utskottets avstyrkande. Men om nu ett utskott vill använda samma motiveringar, som departementschefen har använt, bör man i rimlighetens namn tala om att man ansluter sig till honom, så att den som läser utlåtandet, framför allt motionärerna, vet vilka motiveringarna är. Det finns inte här klart utsagt.

Sedan måste jag ta upp lite polemik mot herr Lindholm beträffande föreläsningens verksamhetens utveckling för när-

varande — jag är tacksam för att den saken berördes. Det är riktigt, att under senare tid — inte i så påfallande hög grad numera som för några år sedan — har åtskilliga föreläsningföreningar nedlagts. Men det behöver naturligtvis inte i och för sig innebära, att antalet föreläsningstillfällen i landet minskar, även om så tidigare har skett i samband med dessa nedläggningar. År 1963 omlades det statliga stödet till denna verksamhet, och det skall villigt erkännas, att den omläggningen var generös och innebar, att arrangörerna, i första hand de 13 folkbildningsförbunden, kunde satsa bättre än tidigare på goda föreläsare. Följden har blivit, att antalet föreläsningstillfällen och mängden människor kring talarna vid dessa tillfällen oavbrutet har stigit och fortsätter att stiga — så kraftigt att det tillgängliga anslaget för innevarande budgetår praktiskt taget var förbrukat i början av år 1966. När det återstod cirka fyra månader av verksamheten — alltså borträknat de två sommarmånaderna — har man fått inskränka på föreläsningens verksamhet, ta tillbaka anmodanden till talare om medverkan o. s. v.

Sådant är alltså läget på föreläsningfronten för närvarande. Det är det substantiella härvidlag, och jag är glad för att ha fått redovisa, hur det verkligen förhåller sig på området.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Nordstrandhs uttalande, att utskottet icke har sagt att man ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag förstär inte hur vissa motionärer har läst utskottets utlåtande. Vi har ju där skrivit: »Utskottet finner sig inte böra förorda avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag.» Och när utskottet förklarar sig inte vilja förorda avvikelse från Kungl. Maj:ts förslag och därefter i klämman hemställer »att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts

Utbildning av ungdomsledare

förslag» anvisa ifrågavarande anslag, så måste väl detta enligt vanligt språkbruk betyda att vi ansluter oss till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon ytterligare debatt på denna punkt. Jag fann det emellertid, mot bakgrund av den skrivning och den hemställan som föreligger, högst märkligt att herr Nordstrandh ansåg sig kunna utläsa att utskottet icke anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Det betyder alltså, att det uteslutande är det statsfinansiella läget, som är motiveringen, eftersom Kungl. Maj:t, såvitt jag kan finna, inte tagit hänsyn till någonting annat på denna punkt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 64—67

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 68

Utbildning av ungdomsledare

Kungl. Maj:t hade (punkt B 68, s. 141 o. 142) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Elvy Olsson* och herr *Svanström* (I: 293) och den andra inom andra kammaren av herr *Boo m. fl.* (II: 364), i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte till utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 3 500 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörenson* (I: 269) och den andra inom andra kammaren av herr *Westberg m. fl.* (II: 345), i vilka motioner

hemställdes att riksdagen måtte besluta att anslaget till utbildning av ungdomsledare upptoges med 3 000 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 198) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* och fru *Kristensson* (II: 243), i vilka motioner hemställdes att riksdagen vid behandlingen av förevarande anslag måtte a) anhålla hos Kungl. Maj:t att statsbidrag icke skulle utgå till utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer samt b) till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Werner* och *Adolfsson* (I: 40) och den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 70), i vilka motioner hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att frågan om högskolemässig ungdomsledarutbildning bleve föremål för en ny, allsidig, förutsättningslös och snabb utredning;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Werner* och *Adolfsson* (I: 489) och den andra inom andra kammaren av herr *Lorentzon m. fl.* (II: 579), i vilka motioner hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte föreslå att 50 000 kr. ställdes till Föreningen Nordens ungdomsrepresentantskaps förfogande för stimulerande av ungdomsledarutbyte mellan Sverige å ena sidan och Island samt Färöarna å den andra.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 293 och II: 364, I: 269 och II: 345 samt I: 198 och II: 243, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.;

Utbildning av ungdomsledare

2. att motionerna I: 40 och II: 70 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. att motionerna I: 489 och II: 579 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Harry Carlsson, Thors-ten Larsson, Nyman, Karl-Erik Eriksson, Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson, Nelander* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 293 och II: 364 samt I: 269 och II: 345 samt med avslag å motionerna I: 198 och II: 243, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 900 000 kr;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund, Bohman* och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 198 och II: 243 ävensom med avslag på motionerna I: 293 och II: 364 samt I: 269 och II: 345, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1966/67 anvisa ett reservationsanslag av 2 200 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Som vi alla känner till har ungdomsorganisationerna nu möjlighet att få bidrag till anordnande av regionala och centrala kurser för ungdomsledare. Med hänsyn till den avgörande betydelse ungdomsledarutbildningen har för organisationernas möjligheter att bedriva en aktiv och positiv förenings- och fritidsverksamhet är de medel, som här satsas, mycket välplacerade — det utgår jag från att alla är ense om.

Vi som reserverat oss på denna punkt anser det emellertid — med hänsyn till det stora värde ungdomsledarutbildningen har och till de anslagsbehov som föreligger — beklagligt att departementschefen inte heller i år gått med på någon anslagshöjning. Om riksdagen bifaller utskottsmajoritetens förslag, som är detsamma som departementschefens, betyder det att anslaget blir oförändrat för tredje året i följd. Detta kan knappast anses riktigt, eftersom ungdomsorganisationerna naturligtvis får vidkännas en höjning av kostnaderna för ungdomsledarutbildningen.

När det gäller anslagsbehoven vill jag nämna att inte mindre än 54 organisationer för kommande budgetår har anmält ett medelsbehov av tillsammans drygt 9,7 miljoner kronor. Jag nämner detta belopp för att visa att det av organisationerna äskade anslaget är fyra gånger så stort som den av departementschefen och utskottsmajoriteten förordade summan.

Utskottsmajoriteten hänvisar till 1962 års ungdomsutredning och förklarar sig i avvaktan på dess förslag inte vilja gå med på en ändring av beloppet. Till detta vill jag göra ett par kommentarer.

För det första har både departementschefen och utskottet på en annan punkt, som också skulle kunna beröras av ungdomsutredningen, inte ansett sig böra avvakta utredningens förslag utan gått in för en anslagshöjning — det gäller bidraget till ungdomens fritidsverksamhet.

För det andra har 1962 års ungdomsutredning själv ansett att en anslagshöjning på denna punkt, d. v. s. till utbildning av ungdomsledare, borde ske i år. Detta framgår av skolöverstyrelsens framställning. Skolöverstyrelsen har samrätt med 1962 års ungdomsutredning när styrelsen framlagt sitt förslag om en anslagsökning med 1 miljon till 3,5 miljoner kronor.

Det har nu i motioner föreslagits an-

Utbildning av ungdomsledare

slagshöjningar med varierande belopp. Vi reservanter har stannat för att förorda en höjning med 400 000 kronor till sammanlagt 2,9 miljoner kronor för att nagorlunda tillmötesgå motionärernas väl motiverade önskemål. Ungdomsorganisationerna har ju utomordentliga förutsättningar att ge ungdomarna en positiv och meningsfull sysselsättning och att hjälpa dem att växa in i samhällsgemenskapen. Ungdomskullarnas tillväxt och de ökade anpassningssvårigheter, som ungdomen möter i våra dagars samhälle där förändringens vind växer i styrka, utgör också starka skäl för att kammaren på denna punkt bifaller reservation nr G a.

Vidare vill jag, herr talman, erinra om att det på denna punkt föreligger en reservation från högerhåll, där man hävdar att bidrag till ungdomsledarutbildning inte bör utgå till politiska organisationer. Detta ter sig för mig som en ganska märklig diskriminering av de politiska ungdomsrörelserna. Att syssla med samhällsfrågor, att väcka ungdomens intresse för samhällets problem och att skola ungdomar till aktivt engagemang i samhällsarbetet är något utomordentligt viktigt — för att inte använda ännu starkare ord — när det gäller vårt folkstyres framtida utveckling.

Jag tror att vi alla oavsett partitillhörighet är på det klara med att det finns tendenser till maktkoncentration och expertdominans, vilket gör det utomordentligt angeläget med en sådan skolning av medborgarna, att det finns lekmän som är beredda att träda in i arbetet och ta ansvaret för beslut som det ändå är lekmännens uppgift att fatta. Detta gör att de politiska ungdomsrörelsernas verksamhet i dag framstår som kanske ännu mer angelägen än förr.

Utan att direkt vilja dra upp någon diskussion på denna punkt och utan att vilja uttala mig alltför skarpt vill jag framhålla, att det för mig ter sig en

smula underligt att man från högerhåll vidhåller uppfattningen, att politiska ungdomsorganisationer inte skall ha rätt till det bidrag det här gäller, detta även i ett läge när partiet självt med sådan brådska begärt att få sin del av det s. k. partistödet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation nr G a.

Herr BJÖRKMÄN (h):

Herr talman! Det är riktigt, såsom herr Eliasson i Sundborn påpekat, att högerledamöterna i utskottet till denna punkt i utlåtandet har fogat en reservation. Den grundar sig på en motion väckt av fru Kristensson och mig själv. Vi vidhåller, såsom herr Eliasson i Sundborn redan omtalat, den uppfattning som vi hävdat under många år, att statsbidrag inte skall utgå till utbildning av ungdomsledare i politiska ungdomsorganisationer. Det rör sig alltså inte om andra ungdomsorganisationer, utan enbart om de politiska.

Vi kan nämligen inte finna att de demokratiska partiernas fria ställning går att förena med ekonomiska bidrag från staten. För politiska ungdomsorganisationer måste ändå den politiska uppfattning, vilken de omfattar och för vilken de söker nå största möjliga anslutning, vara det primära i deras verksamhet. All deras verksamhet — politisk och annan — har detta syfte. Det går sålunda inte att avgränsa det rent politiska arbetet från andra verksamhetsfält. Vi har samma principella uppfattning härvidlag som vi har hävdat under många år. Därför har vi motsatt oss att statsbidrag skall utgå till utbildning av ungdomsledare i de politiska ungdomsorganisationerna.

Min vän herr Eliasson i Sundborn har upprepat det nästan stående argumentet att detta innebär en diskriminering av de politiska ungdomsorganisationerna i förhållande till andra ungdomsorganisationer. Det kan tyckas så, men det är endast skenbart. Har man

Utbildning av ungdomsledare

den principiella uppfattningen att de politiska partierna och ungdomsorganisationerna intar en särställning, kan man ändå hävda den mening som vi gjort. Jag anser inte att den verksamhet som bedrivs i de politiska ungdomsförbunden på något sätt är mindre värd än den som bedrivs inom andra ungdomsorganisationer. Eftersom jag själv har varit aktiv i många år inom vårt ungdomsförbund vore det naturligare om jag snarare skulle hävda att politiska sammanslutningar ligger litet över de andra, just därför att de sysslar med samhällsverksamheten.

På den tid då min vän herr Eliasson i Sundborn var en mycket aktiv och effektiv förbundssekreterare i centerpartiets ungdomsorganisation utgick emellertid inte några statsbidrag. Jag var under ungefär motsvarande tid förbundssekreterare i högerpartiets ungdomsförbund, och vi har väl från den tiden ganska många angenäma och trevliga minnen av hur entusiasm och en bestämd politisk övertygelse inom ungdomsorganisationerna verkligen kunde åstadkomma resultat utan några som helst statsbidrag. Vi såg utomordentliga exempel på vad denna politiska övertygelse och aktivitet kunde utträta.

Jag vet inte om verksamheten är så mycket starkare och mer utvecklad inom de politiska ungdomsorganisationerna i dag, när de har statsbidrag, än den var på den tid då vi var aktiva, herr Eliasson. Det är visserligen så länge sedan att jag kanske inte skall uttala mig alltför bestämt på den punkten.

Jag vidhåller alltså fortfarande den principiella uppfattning som jag har haft i flera årtionden och inte har gått ifrån. På den grunden yrkar jag bifall till reservationen G b) av fröken Andersson m. fl.

I detta anförande instämde fru *Kristensson* (h).

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill gärna bekräfta vad herr Björkman sade; jag har också utomordentligt angenäma minnen från min tid som förbundssekreterare i vårt ungdomsförbund. Men herr Björkman och jag skall kanske ändå inte sprida alltför mycket skimmer över vår tid som sekreterare i respektive ungdomsförbund, fastän de förbunden i vissa fall t. o. m. var större då än de är i dag.

Vi är nog på det klara med att de som har att arbeta på detta område i dag verkar under andra förhållanden. Trots krigsårens alla möjliga svårigheter med kommunikationer o. s. v. var det väsentligt lättare att samla ungdomen då än i dag. Man kan också peka på en rent psykologisk faktor: det är mycket större skillnad mellan olika åldersgrupper nu än tidigare. Någon psykolog har sagt att dagens medelålders människor är den första generation som i praktiken bara umgås med sig själv. Det är tillspetsat uttryckt, men skillnaden mellan 14—15—16-åringar och 20-åringar är dock betydligt större än förr med svårigheter att bl. a. skaffa fram ett ledarskikt. — Jag tänker också på allt som verkar splittrande på intressena. Man skall kanske ha det i minnet. Om vi emellertid måste konstatera att arbetet är svårare, herr Björkman, ökar det i och för sig behovet av anslag. Det var nog inte bristen på statsbidrag som gjorde att verksamheten var mer framgångsrik på 1940-talet.

Går det, herr Björkman, att hävda den uppfattningen att statsbidrag till politiska organisationer är oförenliga med dessas frihet? Herr Björkman nickar instämmande. Hur kan högern då ta emot pratistödet, om det innebär att högern inte längre har frihet att bestämma över sin politik eller sin organisation eller vad det kan vara fråga om? Detta blir ju ändå konsekvensen av herr Björkmans resonemang. Jag kan inte förstå att han kan ha en sådan uppfattning.

Jag måste också påminna kammaren

Utbildning av ungdomsledare

om att ledamoten i första kammaren herr Isacson, som på sin tid tillhörde ledningen för högerens ungdomsförbund var med om att föreslå att statsbidrag skulle utgå även till de politiska ungdomsorganisationerna. Jag vet inte om herr Krönmark, som i dag står i spetsen för ungdomsförbundet, har någon annan uppfattning härom. Vad som hände när detta anslag kom till bör väl emellertid också tas med i bilden vid bedömning-
en av denna sak.

Men som sagt, herr Björkman, den centrala principiella frågan är: Kan politiska organisationer ta emot anslag från staten och samtidigt behålla sin frihet? När högern hävdar uppfattningen att detta icke är möjligt och ändå tar emot pengar till sitt parti, är det tydligen inte mycket kvar av högerens frihet.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eliassons i Sundborn länskamrat herr Isacson får väl svara för sig själv, men herr Eliasson erinrar sig nog att den ståndpunkt som herr Isacson intog var ett personligt ställningstagande, för att använda ett uttryck som förekommer även i andra sammanhang. Han hade inte ungdomsförbundet med sig, utan det var hans egen personliga uppfattning.

För min del har jag, herr Eliasson, intagit samma ståndpunkt i denna fråga alltsedan jag skrev det första remissyttrandet till en av de statliga ungdomsutredningarna. Det strider mot min politiska uppfattning att statsbidrag skall utgå till politiska partier.

Herr Eliasson undrar hur detta nu kan förenas med vårt handlingssätt i praktiken. Han säger att det måste vara brist på logik och konsekvens när högerpartiet har kvitterat ut sin del av det statliga partistödet. Herr Eliasson vet mycket väl att vi gick emot förslaget om detta stöd. Högerpartiet hade precis samma uppfattning som jag har i fråga om stöd åt de politiska ung-

domsorganisationerna. Vi har också i eu motion till årets riksdag yrkat avslag på framställningen för nästa år om bidrag till partierna; för nästa budgetår rör det sig om 23 miljoner kronor.

Jag tycker inte det är så inkonsekvent, herr Eliasson, att hålla fast vid denna uppfattning. Vi kan ändå inte vara så altruistiska att vi medvetet försätter oss i underläge i konkurrensen på det politiska fältet. Att vi skulle avstå från ett bidrag på många miljoner när de andra partierna tar emot sådant bidrag, vore att ge dem en favör som icke kan anses rimlig. Så länge bidraget utgår, ser vi oss ingen annan möjlighet än att kvittera ut vår andel. Vi skulle dock helst se att bidragen till de politiska partierna och deras ungdomsförbund upphörde.

Herr Eliasson och jag kan säkert inte övertyga varandra på denna punkt, ty jag har en helt annan grundinställning till frågan än vad herr Eliasson har.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björkman förbigick den centrala frågan, men jag vill återknyta diskussionen till den.

Jag respekterar helt herr Björkmans uppfattning att partistöd inte bör utgå. Hans uppfattning att ett parti, som säger nej till partistöd ändå bör ta emot sin andel när riksdagsmajoriteten har beslutat ett sådant stöd, eftersom man eljest skulle komma i en sämre konkurrenssituation, kan jag också respektera. Vi kan alla få böja oss för riksdagens beslut.

Men, herr Björkman, det är inte den centrala frågan här. Om herr Björkman och högerpartiet hävdar den uppfattningen att politiska organisationers frihet inte kan förenas med mottagandet av statliga bidrag, så betyder det — om man drar ut konsekvensen av herr Björkmans resonemang — att högern nu har sålt sin frihet för ca 3,5 miljoner kronor. Jag vill inte göra något uttalan-

Utbildning av ungdomsledare

de om huruvida det är ett högt eller lågt pris; det ankommer inte på mig att bedöma det. Att man av konkurrenshänsyn m. m. anser sig böra ta emot stödet klandrar jag inte högern för, utan ett sådant ställningstagande kan jag respektera. Men det är en helt annan sak om man hävdar att statsbidrag över huvud taget är oförenligt med politiska organisationers frihet och självständighet. Det betyder att högern har avstått från att hävda partiets frihet.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i vad herr Eliasson i Sundborn sade om bidraget till de politiska ungdomsorganisationerna, och jag anser mig inte ha anledning att tillägga något i det avseendet.

Jag ville emellertid säga några ord om den fråga som egentligen behandlas under denna punkt, nämligen frågan om stödet till ungdomsledarutbildningen.

Vi har under senare år kunnat iaktta ett väsentligt ökat intresse för ungdomsorganisationernas verksamhet. Det intresset har här i riksdagen tagit sig uttryck bl. a. i en relativt kraftig förstärkning av anslagen till denna verksamhet. Denna anslagsförstärkning har kunnat genomföras under betydande enighet. Jag är för egen del övertygad om att satsningen på ett jämförelsevis generöst stöd till det frivilliga ungdomsarbetet är en riktig och angelägen åtgärd. Men skall den få avsedd effekt, måste vi även se till att utbildningen av ungdomsledare inte eftersättes. Jag har sagt det förr men vill gärna upprepa det: ungdomsarbetet står och faller med tillgången på goda ledare. Det är ingen överdrift att påstå att tillgången på ledare är en avgörande förutsättning för att organisationerna skall lyckas i sin strävan att intressera och engagera vår ungdom.

Bristen på ledare är för närvarande ett av de verkligt stora problem som

våra ungdomsorganisationer har att brottas med. I det läget måste det vara en mycket angelägen uppgift för oss att underlätta ledarrekryteringen. Jag förstår därför inte den njugghet som utskottsmajoriteten visat i det här fallet.

Anslaget till utbildning av ungdomsledare föreslås av utskottet, som härvid följer ecklesiastikministern, utgå med 2,5 miljoner kronor, d. v. s. med samma belopp som under de två närmast föregående budgetåren. Några som helst hänsyn till de automatiska utgiftsökningarna, t. ex. på lönesidan, vill man inte ta. Utskottsmajoriteten blundar för det faktum att ett fasthållande vid samma anslagsbelopp i realiteten innebär en sänkning.

Utskottet åberopar att det statliga stödet till ungdomsverksamheten för närvarande är föremål för översyn av 1962 års ungdomsutredning; herr Eliasson i Sundborn var även inne på den frågan. Men man glömmer att lämna upplysningen, att just ungdomsutredningen tillstyrkt skolöverstyrelsens framställning om en höjning av anslaget med 1 miljon kronor. Vi vet — det har alldeles nyss framhållits från denna talarstol — att behovet är väsentligt mycket större, men skolöverstyrelsen har med stöd av ungdomsutredningen nöjt sig med att föreslå en höjning med 1 miljon kronor. Skolöverstyrelsen vill genom en sådan höjning skapa förutsättningar för en viss utbyggnad av den grundläggande ledarutbildningen inom ramen för regionala och centrala kurser.

I ett motionspar I: 269 och II: 345, har jag jämte några medmotionärer föreslagit en med hänsyn till budgetläget begränsad höjning av anslaget från 2,5 till 3 miljoner kronor. En sådan höjning skulle dock innebära att man slapp göra de inskränkningar som eljest blir nödvändiga, och man skulle även i någon mån kunna utöka denna angelägna verksamhet.

Utbildning av ungdomsledare

Nu föreligger en till utskottsutlåtandet fogad reservation med beteckningen G a där det föreslås en höjning av anslaget med 400 000 kronor. Även om det budet ligger något lägre än vad som har yrkats i motionerna, ber jag i den uppkomna situationen att få yrka bifall till ifrågavarande reservation.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Sedan vi lyssnat till debatten mellan reservanterna i utskottet och en motionär, kanske jag för utskottets räkning får framför några synpunkter på utskottets ställningstagande.

Det är alldeles uppenbart att ungdomsledarutbildningen är en av de betydelsefullare detaljerna i den ungdomsvårdande verksamhet som bedrivs i vårt land. Man har ju ofta diskuterat tidens ungdom, ungdomsproblemen och vilka möjligheter och skyldigheter som samhället kan ha i sammanhanget. Vi har kanske ibland mött ett ensidigt betraktelsesätt; man har gjort ensartade företeelser till underlag för en generell bedömning av vår tids ungdom. Jag har i olika sammanhang haft kontakt med den del av ungdomen som inte förekommer på löpsedlarna, och jag har haft nöjet att konstatera att vi i stort sett har en stilig ungdom. Det finns en mindre grupp som i sitt beteendemönster avviker från denna huvuddel, och det är ju tyvärr så att man i den moderna journalistiken finner det intressantare om en ung flicka eller pojke uppträtt berusad vid ett motorrally än om en ungdomsorganisation gjort något betydelsefullt. Den senare händelsen anses inte vara tillräckligt värdefull ur nyhetssynpunkt. Det är beklagligt, därför att de som haussas upp ofta blir mönsterbildande för andra grupper.

Jag kan för min personliga del alltså inte instämma i det ständigt pågående

lalet om att ungdomen blir sämre och sämre. Det är kanske uttryck för en generationssjuka hos oss som har blivit något äldre. Vi glömmer regelmässigt vår egen generations olika beteendemönster som unga och idealiserar den tidens ungdom. Skulle det ständigt fortgående klankandet på ungdomen vara berättigat, skulle det i sak innebära att generation efter generation har försämrats, och i så fall har man ju anledning att undra vad det var för slags änglar som fanns i begynnelsen.

Det är naturligtvis av utomordentligt stor betydelse att det från samhällets sida vidtas olika åtgärder för att stödja den ungdomsverksamhet som finns. Jag kan för min personliga del inte förstå högerns allmänna inställning på denna punkt. Politisk verksamhet kan ju inte anses vara av någon lägre dignitet, utan kanske tvärtom av högre dignitet i detta sammanhang; i politiken behandlas ju alla de spörsmål som berör människornas livsföring på olika områden.

Då bör det också vara en samhällsangelägenhet att ge dem som deltar i denna verksamhet en chans att få utbildade ledare. På så vis kan vi få en positiv ungdom. En gång skall dock vi som sitter i denna kammare ersättas av nya, och det kan då vara ett intresse för oss att dessa efterträdare är hyggligt fostrade. Därför saknar jag totalt förståelse för högerns något underliga argumentering på denna punkt.

Det har i denna debatt ofta anförts att beräkningar gjorts om att man egentligen skulle behöva ett belopp på 9 miljoner kronor för att tillgodose de olika önsknings som föreligger. Jag skall inte polemisera mot denna siffra på annat sätt än att inte heller de 400 000 kronor, som reservanterna vill ha utöver vad utskottet förordar, tycks vara tillräckliga. Men vad som ligger i botten när det gäller utskottets ställningstagande är här som i många andra fall, att en utredning pågår som inom kort beräknas ha avslutat sin verksamhet. Vi

Utbildning av ungdomsledare

har velat avvakta resultatet av denna utrednings förslag. Jag förutsätter att detta kommer att innehålla många och för ungdomsverksamheten betydelsefulla uppslag, som vi senare får ta ställning till. I det läget får vi diskutera den medelsanvisning som kan anses vara erforderlig för att tillgodose de olika åtgärder som vi i den situationen är beredda att vidtaga.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har egentligen inte så mycket att tillägga till vad herr Lindholm sade. Den replik som herr Lindholm skulle fått har jag redan givit till herr Eliasson i Sundborn. Ni är ju också helt samstämmiga på denna punkt. Herr Eliasson talade tidigare i ungefär samma vändningar om högerens underliga inställning. Jag får kanske ändå inkasera att herr Eliasson i Sundborn sade att han kunde respektera min uppfattning, vilket får betecknas som ett framsteg. Men sedan talade herr Eliasson i ganska nedlåtande ordalag om högeren som sålt sin frihet för 3,5 miljoner kronor.

Nej, herr Eliasson, så är det inte! Vi har accepterat, eller jag vill snarare uttrycka det så att vi har fått finna oss i riksdagens beslut. Men vi har fortfarande vår frihet att arbeta för en annan ordning som vi anser vara bättre.

Egentligen är det egendomligt att människor av samma politiska uppfattning kan ha så diametralt motsatta åsikter på denna punkt. Mig veterligt finns det bara ett land, där statsbidrag till partierna utgår, nämligen Västtyskland, och det tillkom där under socialdemokraternas protester med den motivering som vi har anført. Där ser man alltså hur olika det kan vara. Nu befann sig socialdemokraterna i oppositionsställning. Detta kan möjligen ha påverkat dem.

Jag är kanske litet besynnerlig, herr Lindholm, men jag står för min uppfattning och framstår möjligen som mycket konservativ, vilket jag också är i min politiska uppfattning. Men jag tycker att herr Lindholm är konservativ i en annan mening. Man kan nämligen inte komma ifrån att systemet med statliga bidrag till partier och deras ungdomsorganisationer måste ha en tendens att konservera det politiskt bestående systemet. De partier som får bidrag försättes i ett helt annat och bättre läge än eventuella nya politiska rörelser som kan bildas och som inte får detta stöd. Konsekvensen kan inte bli annat än en stabilisering av det politiska partisystem som vi redan har. Det överensstämmer inte med en god demokratisk utveckling.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera att när herr Björkman säger att stöd till de politiska partierna konserverar deras maktställning, innebär det i sak att herr Björkman inte tror på slagkraften i de idéer han representerar och deras möjlighet att förändra maktställningen.

Herr WESTBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindholm motiverar utskottsmajoritetens ställningstagande med att säga att utredning pågår och att man av den anledningen inte kan vara med om den höjning som reservanterna föreslår. Jag kan inte underlåta att säga att det här gäller en verksamhet som redan har pågått under en lång tid. Vi har god erfarenhet av den och vi vet att den är utomordentligt värdefull och att den behöver utbyggas. Det kan inte finnas någon anledning att på den punkten invänta något utredningsresultat. Vi vet att verksamheten behövs, och då tycker jag det är mycket egendomligt att man vill medverka till att den inskränkes. Det är ju vad som i

Utbildning av ungdomsledare

verkligheten sker, om riksdagen stannar för oförändrat anslag år efter år.

Motiveringen för avslag är mycket svag, och jag kan inte förstå annat än att vi borde hjälpas åt att ge den förbättring som det här är fråga om. Sedan är det självklart att vi alla med mycket stort intresse emotser det förslag, som ungdomsutredningen kan komma att framlägga, och att vi då får diskutera dessa frågor i ett vidare sammanhang. Just på den nu förevarande punkten kan det emellertid enligt min mening inte finnas anledning att vänta. Här gäller det att handla.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till min ärade gamle vän, herr Björkman, vill jag säga att jag respekterar hans uppfattning. Jag tycker att man skall respektera vars och ens ärliga uppfattning även om man inte gillar den. Det kanske därför inte är mera att hämta på det området.

Herr Björkman sade att anledningen till att högern tog emot partistödet — högern hängde faktiskt på läset så att säga hos den nämnd som skulle dela ut det — var att man ville verka för en annan ordning. Jag kan respektera även det som en uppfattning. Men det var herr Björkmans eget uttalande, att ett stöd till de politiska organisationerna är oförenligt med organisationernas frihet, som gav mig anledning säga att högerns resonemang på denna punkt inte är konsekvent, såvida man inte menar att man nu sålt sin frihet.

Kan vi inte, herr Björkman, avliva historien om Västtyskland? Är det någonting att framföra som ett argument? Jag tycker det kan illustrera att politiska partier ibland kan ha ganska dunkla motiv för sina ståndpunkter, kanske här i landet och kanske i utlandet. I Västtyskland var situationen den, att socialdemokratiska partiet, såvitt jag vet, var det enda parti som efter nazis-

mens fall fick ersättningar av staten för att man hade likviderat deras tidningar och organisationer och beslagtagit deras fastigheter. De borgerliga partierna befann sig inte i samma situation, därför att de hade ingen motsvarighet före kriget. CDU och de andra partierna fick pengar från de stora företagen, och när detta underkändes av en västtysk domstol införde CDU och de övriga borgerliga partierna detta anslag, som socialdemokraterna gick emot.

Detta är kanske inte någon särskilt vacker bild av partierna. Man tycker nog ibland att man kan spåra litet krassa partiintressen bakom mera principiellt motiverade ståndpunkter.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt så mycket mera. Jag hoppas att herr Eliasson i Sundborn inte drog några paralleller när han talade om att det ofta finns dunkla motiv bakom partiernas ställningstagande. Jag väntar mig att herr Eliasson tror mig på mitt ord när jag säger, att bakom vårt ställningstagande finns i varje fall inga dunkla motiv.

Jag kanske får begagna tillfället att rätta till ett missförstånd som herr Lindholm gjorde sig skyldig till. Han sade att jag vänt mig mot statsbidragen, därför att de skulle bidra till att konservera den nuvarande maktställningen. Detta skulle innebära att jag inte trodde på högerpartiets möjlighet att kasta om den nuvarande maktställningen. Jag uttryckte mig inte på det sättet. Jag sade att bidragen konserverar de nuvarande partierna, och det är något helt annat. För övrigt tror jag, herr Lindholm, att det så småningom skall gå att få socialdemokraterna ur sadeln även här i landet.

Herr LORENTZON (k):

Herr talman! I motionsparet I: 40 och II: 70 har vi föreslagit en skyndsam, all-

Utbildning av ungdomsledare

sidig och förutsättningslös utredning av högskolemässig ungdomsledarutbildning.

Frågan är enligt vår mening av stor betydelse. I befattningar som heltidsanställda ungdomsledare återfinnes numera många människor. Allt talar därtill för att den fortsatta utvecklingen kommer att ställa betydligt större krav på den fritidspedagogiska verksamheten och att behovet av verkligt utbildad personal kommer att öka. För närvarande saknas högskolemässig ungdomsledarutbildning i vårt land. Få ungdomar har någon form av ungdomsledarutbildning på högskolenivå. I de fall där det förekommer gäller det i huvudsak personer som är utexaminerade från socialhögskolorna, de tidigare socialinstituten.

Enligt vår uppfattning bör det finnas tre led i ungdomsledarutbildningen:

1) Utbildning för att täcka behovet av ledarkrafter i den egna föreningen. Dessa ungdomsledare är verksamma på fritid.

2) Utbildning av heltidsanställda instruktörer, ungdomsgårdsföreståndare och motsvarande. Den utbildning som här bör komma i fråga kan ges vid folkhögskolor, ungdomsledarinstitut och motsvarande.

3) Utbildning av personal för ledande befattningar inom kommuner och riksorganisationer. Det är just här det främsta behovet av den högskolemässiga ungdomsledarutbildningen föreligger.

Det gäller även att bereda ökade möjligheter för anställda ungdomsledare att efter 10—15 år i yrket ha den teoretiska och praktiska bakgrunden för att kunna övergå till liknande kvalificerade befattningar inom annat område.

I vår motion yrkar vi därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att frågan om högskolemässig ungdomsledarutbildning blir föremål för en ny allsidig, förutsättningslös och snabb utredning.

Utskottet hänvisar för sin del till 1962

års ungdomsutredning och anser att i avvaktan på dess resultat behöver frågan om en utbyggnad inte prövas. Jag är emellertid inte övertygad om att utredningen enligt de givna direktiven befattar sig med just det problem som vi har aktualiserat, nämligen frågan om högskolemässig ungdomsledarutbildning. För att övertyga sig därom borde man inom utskottet ha studerat utredningens direktiv litet närmare. I stället för att föreslå att motionerna »icke må föranleda någon riksdagens åtgärd» hade det varit på sin plats att åtminstone till utredningen överlämna motionerna i fråga. Sådant förekommer som bekant i fall, då det icke kan anses klart att en aktualiserad fråga med säkerhet faller inom ramen för utredningsarbetet enligt de givna direktiven. Utskottets tillvägagångssätt att avfärda frågan är ju ingenting nytt i och för sig. Men det finns möjlighet och i sanning även anledning att återkomma till just denna fråga. Det hade dock varit en fördel, om frågan redan vid årets riksdag lett till den prövning som motionärerna velat få till stånd.

Herr talman! I detta sammanhang vill jag också säga några ord om ett annat motionspar, nämligen I: 489 och II: 579. Det gäller frågan om ett anslag på den blygsamma summan av 50 000 kronor till förmån för ungdomsledarutbyte mellan Sverige och Island samt Färöarna. Med anledning av denna motion anför utskottet, att utskottet med hänsyn till det läge i vilket frågan om ungdomsledarutbildningen befinner sig inte är berett att biträda motionernas yrkande. Men har inte utskottet i detta fall råkat ut för ett missförstånd? Motionerna befattar sig inte med ungdomsledarutbildningens problem. I motionerna vill man medverka till ett ungdomsledarutbyte, och det är väl inte riktigt samma sak, även om det skulle kunna sägas, att ett sådant resutbyte också har betydelse för den vidare utbildningen av ungdomsledare. Det gäller i detta samman-

Utbildning av ungdomsledare

hang ett kontaktproblem över gränserna.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda ber jag få yrka bifall till motionsparen I: 40 och II: 70, avseende högskolemässig ungdomsledarutbildning. Vidare ber jag att få yrka bifall till motionsparet I: 489 och II: 579 rörande stöd till ungdomsledarutbyte mellan Sverige å ena sidan samt Island och Färöarna å den andra.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Först vill jag instämma i de uppskattande ord om ungdomen och ungdomsarbetet som herr Lindholm uttalade från denna talarstol för en stund sedan.

Med anledning av debatten vill jag kort och gott deklarerar som min uppfattning, att den politiska skolningen av vår ungdom är av så stor betydelse för ungdomen själv och för det framtida politiska arbetet i kommuner, landsting och riksdag, att det finns mycket goda skäl att lämna de politiska ungdomsförbunden samma ekonomiska bistånd till ledarutbildning som man är beredd att ge andra ungdomsorganisationer.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen G a) av herr Harry Carlsson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen G b) av fröken Andersson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen begärde dock herr Björkman votering, i anledning varav efter given varsel följande

5* — *Andra kammarens protokoll 1966. Nr 17*

voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten 68:o) mom. 1) i statsutskottets utlåtande nr 47 antager reservationen G a) av herr Harry Carlsson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen G b) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 79 ja och 35 nej, varjämte 96 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 68:o) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen G a) av herr Harry Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 73 nej, varjämte 29 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 40 och II: 70; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 489 och II: 579; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 69

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70**Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet**

Kungl. Maj:t hade (punkt B 70, s. 143—146) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 4 266 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eskilsson* och *Schött* (I: 463) och den andra inom andra kammaren av herrar *Magnusson* i Borås och *Björk-*

man (II: 581), i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte besluta att bidrag skulle utgå till Svenska blå stjärnans ungdomskår samt att ifrågavarande anslag måtte uppräknas i enlighet härmed;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* (I: 83) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping (II: 120), i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte besluta att bidrag skulle utgå även till Estniska kommitténs ungdomsverksamhet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Schött* och *Eskilsson* (I: 482) och den andra inom andra kammaren av herrar *Björkman* och *Magnusson* i Borås (II: 556), i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte besluta att från ifrågavarande anslag skulle utgå bidrag för en särskild tjänst som estnisk ungdomsinstruktör med tre fjärdedelar av lön jämte erforderliga rese- och traktementskostnader, varvid Esternas representation i Sverige skulle utgöra huvudman;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell m. fl.* (I: 393) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 366), i vilka motioner hemställdes att riksdagen vid behandling av ifrågavarande anslag måtte bevilja Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasiströrelsen ett bidrag med sammanlagt 45 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 488) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* (II: 555), i vilka motioner hemställdes att riksdagen måtte besluta 1. att statsbidrag ej måtte utgå till politiska organisationer, 2. att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 3 616 000 kr.;

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sundin* (I: 486) och den andra inom andra kammaren av herrar *Boo* och *Antonsson* (II: 558), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t tillsatte en utredning om stöd för ungdomsorganisationernas internordiska verksamhet.

Utskottet hemställde,

1. att motionerna I: 463 och II: 581, i vad de avsåge statsbidrag till Svenska blå stjärnans ungdomskår, icke måtte av riksdagen bifallas;

2. att motionerna I: 393 och II: 366, i vad de avsåge statsbidrag till Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnastiströrelsen, icke måtte av riksdagen bifallas;

3. att motionerna I: 83 och II: 120 icke måtte av riksdagen bifallas;

4. att motionerna I: 482 och II: 556 icke måtte av riksdagen bifallas;

5. att motionerna I: 488 och II: 555, i vad de avsåge statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer, icke måtte av riksdagen bifallas;

6. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 393 och II: 366, I: 463 och II: 581 samt I: 488 och II: 555, samtliga motioner såvitt de avsåge medelsanvisningen, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 4 266 000 kr.;

7. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att den i motionerna I: 486 och II: 558 väckta frågan överlämnades till prövning av 1962 års ungdomsutredning.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande statsbidrag till Svenska blå stjärnans ungdomskår, Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnastiströrelsen av fröken *Andersson* samt herrar *Harry Carlsson*, *Thorsten Larsson*, *Åkerlund*, *Nyman*,

Karl-Erik Eriksson, *Johan Olsson*, *Bohman*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Björkman*, *Nelander* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under 1. och 2. hort hemställa,

1. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 463 och II: 581, såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag skulle utgå till Svenska blå stjärnans ungdomskår;

2. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 393 och II: 366, såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag skulle utgå till Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnastiströrelsen;

2) beträffande statsbidrag till Estniska kommitténs ungdomsverksamhet och till särskild tjänst som estnisk ungdomsinstruktör

a) av herrar *Harry Carlsson*, *Thorsten Larsson*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Tobé*, vilka ansett

dels att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 83 och II: 120, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört;

dels ock att utskottet under 4. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 482 och II: 556, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i reservationen anförts;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund*, *Bohman* och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under 4. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 482 och II: 556, besluta att statsbidrag skulle utgå till en särskild tjänst som estnisk ungdomsinstruktör;

3) beträffande statsbidrag till politiska ungdomsorganisationer av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund*, *Boh-*

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

man och *Björkman*, vilka ansett att utskottet under 5. bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 488 och II: 555 såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag icke skulle utgå till politiska ungdomsorganisationer;

4) beträffande medelsanvisningen

a) av herrar *Harry Carlsson*, *Thors-ten Larsson*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriksson*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Tobé*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen H. 1) — ansett att utskottet under 6. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 393 och II: 366 samt I: 463 och II: 581 ävensom med avslag å motionerna I: 488 och II: 555, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 4 356 000 kr.;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Åkerlund*, *Bohman* och *Björkman*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationerna H. 1), H. 2 b) och H. 3) — ansett att utskottet under 6. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 393 och II: 366, I: 463 och II: 581 samt I: 488 och II: 555, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 3 726 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Ett fyrtiotal ungdomsorganisationer får för närvarande bidrag till sin centrala verksamhet enligt de av 1964 års riksdag beslutade grunderna. Bidraget utgår dels som grundbidrag på 20 000 kronor, dels som in-

struktörsbidrag, vars storlek beror på antalet medlemmar i ungdomsorganisationen, och dels som rörligt bidrag efter antalet lokalavdelningar i organisationen. Det sistnämnda bidraget varierar mellan 5 000 och 50 000 kronor.

Skolöverstyrelsen föreslår förbättrade bidragsgrunder. Det har inte ecklesiastikministern ansett sig kunna gå med på. Överstyrelsen föreslår också bidrag till ytterligare tio ungdomsorganisationer. Departementschefen har godtagit sex av dem men inte godkänt fyra. Bland dem som inte får bidrag är Sveriges fria kristliga studentförening och Fria kristliga gymnasieströrelsen. Dessa båda samverkar helt och har 3 125 medlemmar i åldern 12—25 år inom 30 lokalavdelningar. De villkor som riksdagen fastställt för att bidrag skall erhållas är sålunda uppfyllda.

I en fyrpartimotion från riksdagens Kristna grupp (II: 366) framhålles att influensområdet för rörelsen är betydligt större än vad medlemssiffran anger. En omfattande öppen ungdomsverksamhet och en till den studerande ungdomens intresse avpassad mötes- och studieverksamhet bedrivs.

FKG, som förkortningen är, är frikyrkornas gymnasieströrelse med öppet medlemskap. Det innebär att var och en hälsas välkommen som medlem, oavsett livsåskådning och bekännelse. I sammankomsterna — samlingar brukar de kallas — är även de gymnastiker välkomna som varken har eller tänker skaffa sig medlemskap i FKG. FKG är vidare en rörelse med ett program som försöker gå de gymnasiala äldrarnas behov av kamratskap och debatt till mötes. Inte minst i denna tid då antalet studerande är i ständigt stigande och då man i andra sammanhang är så angelägen att understödja elevorganisationer, tycker jag att det är både riktigt och rimligt att också de fria kristliga gymnasiesterna får ett stöd.

Skolöverstyrelsen har också föreslagit att Svenska blå stjärnans ungdomskår

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

med 3 200 medlemmar i den föreskrivna åldern skall få anslag. Skolöverstyrelsen menar att ungdomskåren är jämförlig med Sveriges lottakår som redan erhåller bidrag till sin ungdomsverksamhet från detta anslag. Även här finns motioner på vilka vår reservation bygger.

I några motioner yrkas anslag dels till det av skolöverstyrelsen föreslagna Centralförbundet för finska föreningar i Sverige och dels till en instruktör vid den i skolöverstyrelsens förteckning icke upptagna Estniska kommitténs ungdomsverksamhet.

Vi anser det angeläget att också minoritetsgrupper får stöd för sin ungdomsverksamhet, om de uppfyller bidragsvillkoren. Här är det emellertid fråga om framställningar från olika håll, beträffande vilka det kan behövas ytterligare överväganden och prövning. Kungl. Maj:t bör därför i skrivelse underrättas om att riksdagen, därest den ansluter sig till vår uppfattning, anser att prövningen bör ske i välvillig anda.

Herr talman! Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationerna H 1 och H 2 a) samt H 4 a).

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors, Gustafsson* i Borås, *Westberg, Källstad* och *Sterne* (samtliga fp).

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! Även under denna punkt har högerledamöterna reserverat sig mot bidrag till politiska ungdomsorganisationer, denna gång avseende den centrala verksamheten. Efter den debatt vi redan haft under punkten 68 tror jag inte att jag behöver upprepa motiveringarna och argumenten, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationen H 3 av fröken Andersson m. fl.

Herr Magnusson i Borås och jag har i en motion föreslagit att bidrag skall utgå till Svenska blå stjärnans ungdomskår, vilket också skolöverstyrelsen har

föreslagit. Detta har redan berörts av den föregående talaren, och jag skall bara kort utveckla några synpunkter.

Vi tycker att det finns mycket goda skäl för att bidrag skall utgå till Blå stjärnans ungdomsverksamhet. Kravet på minst 3 000 medlemmar uppfyller organisationen. Medlemsantalet 1963 var nämligen 3 200. 1964 var det 3 595, och 1965 var det 3 531. Den senaste medlemsciffran är inte alldeles komplett, varför det kan bli ännu några till. Siffrorna visar att Blå stjärnans ungdomsverksamhet fyller kravet på stabilitet, eftersom man under tre år haft ett medlemsantal som överskrider 3 000.

Blå stjärnan anordnar kurser i allmän djursjukvård, vilka är mycket eftersökta och fyller en angelägen uppgift. Under förra verksamhetsåret deltog 289 nyrekryterade ungdomar under 16 år i kurserna. För nästa år planeras 25 kurser för cirka 350 deltagare. Här bedrivs sålunda en mycket god ungdomsvårdande verksamhet, och ungdomarna står i kö för dessa kurser. I Stockholm har man för närvarande en kö med ett års väntetid. Instruktörer och kursledare räcker inte till. Vi tycker alltså att det finns goda skäl för att bidrag bör utgå också till denna ungdomsvårdande verksamhet.

Vi har även anslutit oss till förslaget om bidrag till Sveriges fria kristliga studentförening och till Fria kristliga gymnasiströrelsen. Jag yrkar alltså bifall till trepartireservationen H 1.

Därutöver har vi åter aktualiserat ett förslag, som vi framförde för några år sedan om bidrag till en estnisk ungdomsinstruktör, varvid Esternas representation i Sverige skulle vara huvudman. Det innebär ett bidrag med $\frac{3}{4}$ av lönen och ett visst belopp för resekostnader och traktamenten. Esternas representation förutsättes i så fall åta sig att stå för återstående kostnader. På den punkten, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen H 2 b) av fröken Andersson m. fl.

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! En av grunderna för att en organisation över huvud taget skall bli berättigad till bidrag är att den har minst 3 000 medlemmar och att det har visat sig vara en betydande stabilitet i detta medlemsantal.

Då vi inom statsutskottets femte avdelning prövade Kungl. Maj:ts förslag, förekom givetvis en diskussion om huruvida den eller den organisationen ytterligare borde läggas till det förslag som förelåg. Men i diskussionen kom vi till det resultatet, att det inte fanns tillräckligt klart underlag för att ytterligare vidga kretsen.

Herr Björkman nämnde Svenska blå stjärnans ungdomskår, och dess medlemsutveckling. Jag vill dock erinra om att Blå stjärnan har ett särskilt anslag under fjärde huvudtiteln, om jag inte minns fel, och det är inte fullt klart hur det anslaget eventuellt skulle kunna påverkas av det nu föreslagna bidraget till ungdomskåren. Den djurskyddsverksamhet som Blå stjärnan bedriver påverkar väl också ungdomskårens verksamhet — organisationerna är, om jag fattat situationen rätt, infiltrerade med varandra.

I fråga om det anslag till en särskild tjänst som estnisk ungdomsinstruktör, som herr Björkman förordat, är läget det att ifrågavarande organisation inte har 3 000 medlemmar. Och vägledande har, som jag sade, varit att organisationen skall ha 3 000 medlemmar samt att medlemsantalet har visat stabilitet. Att organisationen på senaste tid uppnått stabilitet har inte ansetts tillräckligt, utan den skall under en längre tid ha visat stabilitet, så att det finns ett säkert underlag för bedömningen.

Herr talman! Detta är skälet till att utskottet icke velat ändra på Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber att med stöd av det anförda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen H 1) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 70:o) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen H 1) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 102 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen H 1) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Bidrag till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 70:o mom. 2) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen H 1) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 102 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen H 2 a) av herr Harry Carlsson m. fl. i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 4

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen H 2 a) av herr Harry Carlsson m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till reservationen H 2 b) av fröken Andersson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de

båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Björkman votering, i anledning varav given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 70:o) mom. 4) i statsutskottets utlåtande nr 47 antager reservationen H 2 a) av herr Harry Carlsson m. fl. i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen H 2 b) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 76 ja och 32 nej, varjämte 100 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 70:o) mom. 4) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen H 2 a) av herr Harry Carls-son m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter änyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nelander begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 92 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen H 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 70:o mom. 5) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen H 3) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att

han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 173 ja och 32 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 6 och 7

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 71--73

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 74

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

Kungl. Maj:t hade (punkt B 74, s. 149—165) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 1 143 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörenson m. fl.* (I: 300) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors m. fl.* (II: 587), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte 1. anslå 150 000 kr. som tidskriftsstöd till handikapporganisationerna, att fördelas av skolöverstyrelsen efter ansökan från berörda organisationer, 2. anslå 700 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag för bidrag till kurser i handikapporganisationernas regi, studieinstruktörer vid organisationerna, fritidsgrupper, utbildning av ungdomsledare, en central ungdomsverksamhet, försöksverksamhet m. m., att fördelas av skolöverstyrelsen i enlighet med styrelsens i anslagsäskandena föreslagna riktlinjer samt med ledning av vad som anförts i motionerna, 3. i anledning av yrkandena under punk-

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

terna 1. och 2. till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 850 000 kr. förhöjt anslag av 1 993 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kaijser m. fl.* (I: 469) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 582), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 1 723 000 kr. enligt i motionerna angivna riktlinjer;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Stenberg* (I: 484) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* (II: 595), i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte besluta om höjning av bidraget till De blindas förenings biblioteksverksamhet med 177 000 kr. i förhållande till innevarande budgetår samt under förevarande anslag för budgetåret 1966/67 anvisa ett belopp av 1 230 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sörenson* och fru *Segerstedt Wiberg* (I: 115) och den andra inom andra kammaren av herrar *Rimmerfors* och *Anderson* i Sundsvall (II: 158), i vilka motioner hemställts att riksdagen som stöd till De blindas förenings biblioteksverksamhet för budgetåret 1966/67 anvisade ett med 87 000 kr. förhöjt belopp i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Lundström* (I: 134) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 183), i vilka motioner såvitt nu var i fråga hemställts att riksdagen måtte besluta vidga kretsen av handikappade med rätt till särskilt bidrag till korrespondensundervisning så att även vissa andra handikappgrupper än döva finge rätt härtill och i anledning därav för bud-

getåret 1966/67 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 50 000 kr. förhöjt anslag av 1 193 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Hultell m. fl.* (I: 467) och den andra inom andra kammaren av fru *Sundberg* och herr *Fridolfsson* i Stockholm (II: 590).

Därjämte hade utskottet i förevarande sammanhang upptagit de i utskottets utlåtande nr 5, punkt 119, omnämnda motionerna I: 178 av herr *Schött m. fl.* och II: 229 av herr *Rimmerfors m. fl.* samt I: 434 av herr *Sörenson* och fru *Elvy Olsson* och II: 523 av herr *Rimmerfors m. fl.*, samtliga motioner såvitt de avsåge en anslagsanvisning av 750 000 kr. till framställning av studielitteratur för blinda.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 300 och II: 587, I: 469 och II: 582, I: 484 och II: 595, I: 115 och II: 158, I: 134 och II: 183, I: 178 och II: 229 samt I: 434 och II: 523, sistnämnda sex motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 1 143 000 kr.;

2. att motionerna I: 467 och II: 590 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Harry Carlsson*, *Thors-ten Larsson*, *Nyman*, *Karl-Erik Eriks-son*, *Johan Olsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*, *Antonsson*, *Nelander* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 300 och II: 587, I: 469 och II: 582, I: 484 och II: 595, I: 115 och II: 158, I: 134 och II: 183 ävensom med bifall till motionerna I: 178 och II: 229 samt I: 434 och II: 523, sistnämnda sex mo-

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

tioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet för budgetåret 1966/67 anvisa ett anslag av 2 910 000 kr.;

b) av fröken *Olsson*, utan angivet yrkande;

c) av herr *Björkman*, likaledes utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp):

Herr talman! Det anslag som vi nu skall ta ställning till är — även om man följer reservationen — inte särskilt stort, det skall jag gärna medge. Men jag tror att vi ändå kan vara överens om att det är en fråga av utomordentligt stor betydelse för de handikappade.

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsäskanden för de handikappades kulturella verksamhet begärt ett belopp på nära 7,4 miljoner kronor, medan departementschefen har stannat vid endast 1,1 miljon kronor.

Utskottet har haft att behandla åtskilliga motionsyrkanden om ökade anslag, som utskottsmajoriteten emellertid har avstyrkt, medan vi reserverar förslår en höjning utöver Kungl. Maj:ts förslag med sammanlagt cirka 1,8 miljon kronor.

Under senare tid har ju de handikappades situation glädjande nog ägnats betydligt större uppmärksamhet än förr. Bl. a. har TV i sina program i viss mån belyst de handikappades problem på ett sådant sätt att jag tror att ingen lämnats oberörd. Även i åtskilliga utredningar och enkäter har de handikappades svårigheter uppmärksamats. Det är utredningar som gjorts av organisationer, kommuner eller andra organ och myndigheter, och jag tror att dessa utredningar har gett oss betydligt bättre belysning än vad vi tidigare fått av de många problem som de handikappade möter i fråga om anpassning till ett normalt liv.

Det måste vara en självklar sak för

samhällets olika organ att försöka kompensera dessa människor för deras handikapp; att ge de handikappade samma reella möjligheter som andra medborgare har till utbildning, arbete, social trygghet och kulturell aktivitet. En hel del har redan gjorts, men det mesta återstår ännu att göra. Detta gäller icke minst de handikappades möjligheter till kulturkonsumtion. På detta område måste vi konstatera att utvecklingen i fråga om de handikappades faktiska möjligheter inte hållit jämna steg med ökningen av samhällets kulturfrämjande åtgärder i övrigt.

Vi måste ge de handikappade en chans att delta i det normala kulturlivet. De hinder som handikappet medför måste samhället söka undanröja eller i varje fall så långt möjligt minska. Det gäller här att bryta isolering, att så långt möjligt ge de handikappade en chans att leva ett normalt liv och att låta dem känna sig tillhörare gemenskapen.

Skolöverstyrelsen har lagt fram en rad förslag i syfte att understödja och stimulera de handikappades kulturella aktivitet inom olika sektorer. Styrelsens strävan har varit att i möjligaste mån avgränsa åtgärderna från ren social omvårdnad och från den reguljära undervisningen. En viss avvikelse från den principen har gjorts när styrelsen utformat förslagen beträffande de blinda behov av studielitteratur på olika skolstadier, studiecirkelar och folkhögskolor, kurslitteratur för blinda studenter på universitetsnivå m. m. Det är förslag som bygger på en utredning av särskilda sakkunniga som skolöverstyrelsen har tillkallat för uppgiften. Det bör också understrykas att styrelsens olika förslag har utarbetats efter konferenser och samråd med representanter för handikapporganisationerna, bildningsförbunden, ungdomsorganisationerna och olika myndigheter. Det är enligt min mening mycket beklagligt att de olika förslagen inte i större utsträck-

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

ning kunnat tas upp av Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten. Den omständigheten att en utredning tillsatts, närmast för att utreda frågan om de handikappades sociala omvårdnad, bör väl inte utgöra skäl för att avvisa förslag om en ytterligare anslagshöjning på dessa punkter.

Jag skall inte närmare gå in på reservanternas alla detaljyrkanden. Låt mig dock få nämna att vi begär ett anslag på 150 000 kronor till stöd åt handikapporganisationernas olika tidskrifter, vilka utgör viktiga kontaktorgan. Vi föreslår vidare en ökning med 20 000 kronor till 150 000 kronor av anslaget till den konsulentverksamhet som studieinspektörerna bedriver. I likhet med skolöverstyrelsen föreslår vi reservanter att 460 000 kronor ställs till förfogande för den centrala ungdomsverksamhet, som vissa handikapporganisationer bedriver. Det gäller De blindas förening, Hörselfrämjandets riksförbund, Sveriges dövas riksförbund, De handikappades riksförbund, Svenska diabetesförbundet, Riksförbundet för cp-barn och Riksförbundet för utvecklingsstörda barn. Därutöver bör enligt vår mening 240 000 kronor anslås till ungdomsledarutbildning, fritidsgrupper och annan ungdomsverksamhet bland de handikappade. Jag vill i detta sammanhang understryka att anledningen till att vi velat lägga en så stor del av det sammanlagda anslaget på ungdomsverksamheten är att frågan om de handikappade ungdomarnas möjligheter till utbildning, fritidsverksamhet och arbete måste uppmärksammas på ett helt annat sätt än tidigare.

Även andra grupper av handikappade än döva bör enligt vår uppfattning få rätt till särskilt bidrag till korrespondensundervisning. Vi begär i det avseendet en anslagsökning med 50 000 kronor.

Jag har tidigare berört frågan om de blindas studielitteratur, och jag skall nu bara göra ytterligare ett par kommentarer i den frågan. Det finns ett

stort antal synskadade studenter, vilka självfallet inte har möjligheter att använda vanliga böcker. Dessa studenter bör ha tillgång till talböcker, men några sådana finns det inte på detta område. Skolöverstyrelsen har i sina petita lagt fram förslag om ett anslag på 750 000 kronor till talböcker. Departementschefen hänvisar till att universitetskanslern i sitt yttrande framhållit att man borde överväga att lösa denna fråga genom ett lektörsystem. En lektor skulle besöka varje synskadad och läsa högt för denne. Enligt en utbredd uppfattning är detta alternativ betydligt sämre än det som skolöverstyrelsen föreslagit. Dessa lektörer skulle rekryteras bland de synskadade studerandenas kurskamrater. Det är inte säkert att det alltid blir så lätt att skaffa lektörer. Under alla omständigheter måste dessa studenter bli mycket beroende av lektören och de tider som passar honom eller henne. Möjligheterna till repetition skulle ju också bli mycket mer begränsade. Med talböcker till sin hjälp får ju den synskadade väsentligt större frihet och möjlighet att höra texten så många gånger vederbörande önskar.

Om man skall föra en någorlunda realistisk diskussion om lektörsystemet så måste man väl också räkna med att lektören skall ha betalt för sitt arbete. Därvid får man väl utgå ifrån att han eller hon skall ha i varje fall lika stor ersättning som den som fungerar som uppläsare vid framställningen av en talbok. Om man då beaktar att talboken kan mångfaldigas, att fler studerande på det sättet kan ta del av den och att dupliceringen kan göras till ganska lågt pris, så måste man väl dra slutsatsen att skolöverstyrelsens förslag inte bara är fördelaktigare för den synskadade studenten, utan det måste också ställa sig billigare att genomföra ur samhällets synpunkt.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till reservationen I a).

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Under senare år har man mer och mer tagit upp minoritetsgruppernas problem, och därvid har också de handikappade kommit i blickfältet. De har fått åtskillig hjälp, och ingen betvivlar väl att vi alla ömmar för deras behov. Statsutskottets majoritet stöder sig emellertid på det förhållandet att den tillsatta handikapputredningen arbetar med dessa frågor och vill därför inte tillstyrka någon höjning av Kungl. Maj:ts förslag.

För att ge en uppfattning om storleken av de olika bidrag till de handikappades kulturella verksamhet som föreslagits och som behandlas under punkt 74 i utlåtandet kan jag nämna att skolöverstyrelsen föreslagit en medelsanvisning på 7,4 miljoner kronor. Departementschefen har gått med på 1,1 miljon medan vi i reservation Ia) ansett oss böra tillstyrka en anslagshöjning på nära 1,8 miljon utöver det belopp som Kungl. Maj:t föreslagit. Skolöverstyrelsens äskande ligger alltså 4,5 miljoner högre.

När det gäller stödet till de handikappades tidskrifter har skolöverstyrelsen föreslagit 450 000 kronor. Vi har ansett att 150 000 kronor — som föreslagits i motioner — bör beviljas för detta ändamål. Till studieinstruktörernas konsulentverksamhet har departementschefen föreslagit 120 000 kronor. Reservationen föreslår en uppräknig med 30 000 kronor. För de olika handikapporganisationernas centrala ungdomsverksamhet och till ungdomsledarutbildning och fritidsgrupper har departementschefen föreslagit 230 000 kronor. Vi har här räknat med 700 000 kronor, d. v. s. en uppräknig med 470 000 kronor. Dessa medel bör fördelas av skolöverstyrelsen efter särskild prövning. För särskilt bidrag till handikappades — bl. a. dövas — korrespondensundervisning yrkas i folkparti- och centerpartimotionen att ytterligare bidrag på 50 000 kronor skall utgå. Det

har upptagits också i vår reservation nr Ia).

Slutligen behandlas under denna punkt också anslag för framställning av studielitteratur för blinda, talböcker o. d. Såsom närmare beskrivs i motion II: 229 är blindskriften oåtkomlig för många blinda med komplicerade handikapp. Talboken är snabbare och billigare i framställning. Universitetskanslerns förslag att skaffa s. k. lektörer — vilket vi nyss hört om — alltså studiekamrater som skulle läsa för de blinda, tror vi är orealistiskt. Vi har reserverat oss för av skolöverstyrelsen föreslaget belopp på 750 000 kronor för framställning av talböcker.

Sammanlagt yrkas sålunda i reservation nr Ia), till vilken jag yrkar bifall, ett anslag på 2 910 000 kronor till de handikappades kulturella verksamhet.

I detta anförande instämde herrar *Gustafsson* i Borås och *Keijer* (båda fp).

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! På denna punkt liksom på åtskilliga andra under åttonde huvudtitelns kulturanslag föreligger en rad motioner, i vilka man yrkat på höjda anslag.

Rent principiellt har jag den uppfattningen att begreppet handikappad är ett felaktigt uttryck, ty det förutsätter att en viss del av befolkningen kan utföra vissa ting men inte andra, under det att den övriga delen som inte är handikappad kan utföra allting. Om man i stället drar konsekvenserna av ordets reella innebörd, är vi alla handikappade, ty jag tror inte att det finns någon i eller utanför denna kammare som vill stiga upp och säga att hon eller han kan utföra allting. Vi har arbetshinder på åtskilliga områden. Det finns många ting i livsföringen som man saknar förutsättning att utföra. Med utgångspunkt därifrån är vi alla handikappade, och det är därför som

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

jag för min personliga del i mycket hög grad ogillar detta uttryck som vunnit burskap. Då jag emellertid själv inte kan hitta något annat som på ett adekvat sätt återger vad man avser med det arbetshinder som människor i olika situationer har fått, nödgas jag tyvärr själv använda samma beteckning. Jag har velat peka på denna sida av spörs-målet.

Som civilminister hade jag tillfälle att något litet syssla med denna problematik när det gällde folk som av en eller annan anledning inte längre kunde utföra sitt gamla arbete. Jag gjorde då den erfarenheten att när man kunde bereda dem annan sysselsättning, där de likvärdigt med andra yrkesutövare kunde fullgöra sin verksamhet, fick de större tillfredsställelse i tillva-ron än när man använde det gamla systemet att pensionera dem så fort de inte längre kunde utföra sitt förutva-rande ordinarie arbete. Därför tror jag att det är av utomordentligt stor betydelse att man på olika områden ger ett starkare underlag åt det nya betraktelsesätt som håller på att tränga sig fram.

Jag fick en stark känsla därav, då jag vid ett tillfälle besökte blindskolan i Filipstad. Förr var det vanligt att de blinda skulle binda borstar och dylikt, och därutöver fanns ingen verksamhet för dem. Vid blindskolan hade man en mekanisk verkstad, och de synskadade stod vid maskinerna och arbetade. Själv är jag gammal verkstadsarbetare, och till min glädje kunde jag konstatera att jag inte kunde upptäcka någon skillnad mellan deras sätt att arbeta vid maskinerna och den verksamhet som vi bedrev på den verkstad där jag tidigare arbetade. Man har gjort enorma framsteg i arbetslivet när det gäller de handikappades anpassning till andra människors livsbetingelser.

Detta betraktelsesätt bör också an-läggas när det gäller det rent kultu-rella området. Man bör anpassa de handikappade till de rättigheter som finns

för medborgare i stort. Jag tror att det är riktigare att lägga detta betraktelse-sätt i botten när man bedömer vad som skall ske i stället för att, som motionä-rerna vill göra med sina välvilliga mo-tioner, skapa ett speciellt slags klientel i samhället, som ställs i en grupp för sig och på så vis hamnar vid sidan av det liv som pulserar för övriga medborgare. Jag tror att det är ganska betydelsefullt att man har denna syn när hela denna problematik bedömes. Det är därför jag för min personliga del inte kunnat biträda en hel del av de motionsyrkanden som föreligger, ty man skall med normala medel kunna tillgodose de behov som föreligger i olika avseenden.

Det finns vissa specialyrkanden. Så-väl herr Eliasson i Sundborn som herr Nelander har talat speciellt om talbo-ken för de studerande, och det kan självfallet ligga en hel del i deras synpunkter. Men å andra sidan stöter man här på mycket stora praktiska svårigheter. Antalet blinda studerande bör kanske inte vara bestämmande när man bedömer deras möjlighet till utbildning, men man måste för ett mycket ringa antal göra talböcker på alla de olika studielinjer de väljer. Alla har inte valt samma studieväg. Vi vet att även för de seende föreligger i dag en viss brist på läroböcker i skilda ämnen. Därför har vi i likhet med departementsche-fen efter särskild föredragning från en representant för universitetskanslers-ämbetet funnit att det ligger rätt myc-ket i det betraktelsesätt som anlagts, att man genom lektörer kan hjälpa de blinda till kunskap om innehållet i oli-ka läroämnen. Herr Eliasson gav uttryck åt den meningen att det skulle vara svårt att få lektörer. Jag tror inte att han har rätt på den punkten. Det finns åtskilliga studenter som har eko-nomiska problem att brottas med, och för dem bör det bli en välkommen hjälp med utbildningskostnaderna att på detta sätt göra sig en extra inkomst.

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

Herr talman! Det är betraktelsesätt av denna art samt den omständigheten att det för närvarande pågår en stor utredning, vilken har att beakta alla de aspekter som kan läggas på dessa problem, som ligger till grund för vårt ställningstagande. Vi förutsätter att utredningen skall kunna komma med nya, friska, positiva åtgärder, som i än högre grad kan underlätta tillvaron för de människor, som av en eller annan anledning inte kan utföra ting som folk i allmänhet har förmåga till, och ge dem en bättre chans i deras verksamhet inom olika avsnitt.

Med stöd av vad jag anfört hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! I likhet med departementschefen finner jag det värdefullt att skolöverstyrelsen gjort en sammanfattning beträffande områden där insatser kan göras för de handikappades kulturella verksamhet. Inte minst uppskattar jag att skolöverstyrelsens förslag, som också är godtaget i statsverkspropositionen, syftar till åtgärder som skall föra de handikappade in i det normala kulturlivet. Den s. k. normaliseringsprincipen tror jag för min del är ett gott riktmärke. Under de många år jag har haft tillfälle att vara verksam inom handikapporganisationen och under åtskilliga år själv en av dem som varit svårt rörelsehindrade har jag gjort åtskilliga erfarenheter.

Jag är övertygad om att det finns mycket att göra för att bryta de handikappades isolering genom att medverka till att de får del av de förmåner som står andra till buds. Jag hälsar med den allra största tillfredsställelse att samtidigt som det arbetas på att bereda de handikappade utbildning, arbete och social trygghet, det genom praktiska åtgärder även planlägges en förbättring av möjligheterna till kulturell verksamhet. Jag kan förstå att det är svårt att redan från början presentera slutgiltiga

lösningar av hur man på det bästa sättet från det allmännas sida skall kunna medverka på detta stora och viktiga område. Skolöverstyrelsens program är ambitiöst, och man har säkerligen där haft mycket arbete innan man kunnat lägga fram detsamma.

En del frågor intar emellertid en så central plats i de överläggningar som förekommer inom handikapporganisationerna och man har där känt sig så övertygad om att det går att redan nu framlägga konkreta förslag, att jag för min del i denna kammare har framburit en motion, undertecknad av representanter för fyra partier. Bland de förslag som där har framförts är förslaget om stöd till tidskrifter inom handikapporganisationerna. Jag vet så väl att inom de organisationer där det inte finns någon tidskrift är behovet av en sådan starkt. En tidskrift informerar såväl de handikappade som deras vårdare, i de fall då sådana behövs, och medverkar till att bringa kännedom om de förhållanden varunder de handikappade lever. Reservanterna tar upp motionärernas förslag om tidskriftsstöd. Jag vill understryka att det är angeläget att anslag lämnas för det ändamålet.

Även till studieinstruktörer behöver handikapporganisationerna ekonomiskt stöd. Om sådana verkar i organisationerna kan studiearbetet främjas i samarbete med befintliga studieförbund. Det blir också bättre tillfälle att tillgodose det behov av kurs- och informationsverksamhet som finns. Därigenom skuldet också erhållas kontaktmän mellan handikapporganisationerna, bildningsorganisationerna och skolöverstyrelsen. Vi behöver människor som stimulerar till åtgärder för att tillgodose det kulturella behov som de handikappade har. Härom vet jag att en del säger att det skulle medverka till att trots allt åstadkomma en isolering. Jag delar inte den uppfattningen. Jag hävdar att man tvärtom genom detta förfarings sätt får möjlighet att minska klyftan mellan dem

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

som är handikappade och dem som inte är det.

En mycket stor grupp bland de handikappade är de utvecklingshämjade. Dessa handikappade är i behov av instruktörer av en speciell lämplighet att leda dem i deras aktiviteter. Det är fråga om en vuxenundervisning som syftar till att träna för anpassning till det dagliga livet men också till att hjälpa vederbörande att vidmakthålla vad de har fått lära i särskolan och i många fall genom träning och tålmodigt arbete ge dem ytterligare kunskaper och färdigheter.

De som har deltagit i dessa människors fritidsverksamhet och fått erfara, vilken glädje man kan bereda dem med den verksamheten, vet vad detta betyder. Här är det fråga om, skulle jag vilja säga, våra minsta när det gäller deras förmåga att själva ta initiativ för att få i gång en meningsfull fritidsverksamhet, men det är dock så, att de kan känna den verkliga glädjen när något görs för dem. De är mycket ofta starkt isolerade. De är ensamma utan kamrater, och många av dem inte bara känner denna ensamhet utan lider av den. Erfarenheten har emellertid visat att de genom kamratskap, genom kamratligt umgänge, kan utvecklas, när de får ledning och träning. Jag väntar mig mycket av det anslag som är avsett just för instruktörsverksamheten.

Den centrala ungdomsverksamheten, som också har tagits upp i motioner och som är föremål för reservation, är av mycket stor betydelse. Det behövs ledare för verksamheten, och de måste ha utbildning. Där behövs en ungdomsverksamhet bland handikappade ungdomar lika väl som bland annan ungdom. Att de handikappade i något avseende avviker från det vanliga betyder givetvis inte att de inte har önskemål att få vara tillsammans, knyta kontakter och delta i kulturell verksamhet. På detta område kan mycket mer göras än vad som har skett. När jag säger att mycket

mer kan göras, har jag ju därmed sagt, att åtskilligt görs, och så är det.

Jag har erfarit att bland dagens ungdom finns det åtskilliga som är verksamma för att sprida glädje åt handikappad ungdom. Det har jag erfarit inte minst förra året och under innevarande vår. Jag vill gärna betyga min uppskattning av detta arbete. Många ungdomar säger att genom att de bereds arbete och tillfälle till umgänge med handikappade lär de något som de tror att de får nytta av hela livet, något som har bestående värde. I den mån de har kommit i kontakt med utvecklingshämjade ungdomar har detta varit något som de ofta återkommer till.

Herr talman! Innan jag slutar detta anförande vill jag gärna ha sagt att jag vet att det fortfarande är så att inför det avvikande, inför handikapp, förekommer alltför många tanklösa reaktioner som för den handikappade innebär, att man lägger sten på en ofta mycket tung börda. Genom den nya given, då det allmänna frivilligt satsar för en ökad kulturell verksamhet bland de handikappade och man arbetar efter normaliseringsprincipen som riktmärke, tror jag att det kommer att bli väsentligt ökade möjligheter att effektivt dämpa den benägenhet till ett översitteri gentemot handikappade som tyvärr ofta finns i det praktiska livet.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservationen I a).

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Sedan herr Eliasson i Sundborn och herr Nelander framfört reservationskravet i dess helhet skall jag i egenskap av motionär inskränka mig till att ytterligare något beröra en detalj i detta yrkande, nämligen de blinda studenternas studielitteratur. Detta yrkande stöds av en fyrtio motion.

Från statsutskottets sida har det sagts, att man inte bör vidta några särskilda åtgärder, därför att det sitter en handi-

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

kapputredning. Jag har all respekt för denna utredning, både för dess ordförande och dess medlemmar, och har själv som ledamot av den socialpolitiska kommittén varit med om att till handikapputredningen överlämna många detaljprojekt, vilka kommittén inte kunnat gå närmare in på.

Beträffande denna fråga har man kanske ändå förbisett, att det föreligger en alldeles ny utredning. Inte minst De blindas förening har påpekat, att man inte behöver utreda frågan om studielitteraturen mera, därför att man här redan har granskat de primära behoven, så att det nu egentligen bara är en kostnadsfråga. Det skall också sägas, att när ecklesiastikministern behandlar detta i statsverkspropositionen gömmer han sig inte i väsentlig grad bakom universitetskanslerns yttrande om lektörer, även om detta nämns, utan anför mera statsfinansiella skäl.

Herr talman, jag vill sålunda understryka att det i detta ärende redan i juni i fjol förelåg en utredning, verkställd av rektorn vid Tomtebodas blindinstitut Tore Gissler och kamrer Per Hägermalm i De blindas förening. Utredningen som verkar vara grundligt utförd kom fram till att man borde ställa till de blinda studenternas förfogande för olika akademiska examina och andra kursuppgifter litteratur till ett sammanlagt belopp av 754 000 kronor. Skolöverstyrelsen utjämnade till 750 000 kronor men tillstyrkte med stöd av utredningen denna mycket behjärtansvärda kulturinsats. Man hade tänkt sig att av det sammanlagda sidantalet skulle 15 300 sidor produceras i blindskrift. Den allra största delen skulle emellertid inte göras i blindskrift, eftersom det ändå är så många av de unga synskadade som inte läser sådan skrift — detta gäller givetvis också många äldre — utan inte mindre än 96 500 sidor kurslitteratur skulle tryckas i talböcker.

Nu låter detta väldigt mycket, men jag vill fästa kammarens uppmärksam-

het på att det i viss mån är en engångsutgift. Som herr Lindholm antydde kan man inte ha så förfärligt stort underlag i fråga om antalet studerande. Det rör sig om 35, 65, vidare 30 deltagare i kurserna i samhällskunskap. Räkna man med hela folkbildningsarbetet bland de blinda rör det sig om 1 500. Man kan givetvis göra en relativt stor upplaga av blindlitteratur och sedan eventuellt låta komplettera den. Mot detta har man nu framfört tanken på dessa lektörer. Det står uttryckligen i universitetskanslerns yttrande, att man skulle »rekrytera lektörerna bland vederbörande students kurskamrater».

Det låter medmänskligt välmenande, men i realiteten lär det vara svårt att genomföra, och man har i flera andra länder misslyckats med detta system och övergivit det. Man är nog på det klara med att vi, om lektörssystemet införs, vrider utvecklingen femtio år tillbaka i tiden. Jag tror inte att riksdagen vill vara med om det.

Dessutom har det sagts mig att även universitetskanslern numera är inställd på en omprövning av sin ståndpunkt. Man är nog nu för tiden inte så säker på att det blir lönsamt att låta folk sitta och läsa högt för blinda i varje ny studentgeneration, när det finns läroböcker som åtminstone i det grundväsentliga är giltiga en längre tid. Kostnadsskäl bör inte få vara avgörande, ty det blir nog också dyrt att kosta på lektörer.

Antalet blinda studenter som är inskrivna vid olika akademiska läroanstalter vårterminen 1966 är 27. Deras antal är oavbrutet i stigande, därför att det är så många synskadade som nu går i gymnasier och på folkhögskolekurser. Man räknar därför med att om något år vara uppe i 65 eller 70 studenter. Vad skall man då göra med alla dessa, som ju har samma rätt till delaktighet i vår kultur som andra?

Till sist, herr talman! Den motion som jag kallade fyrpartimotion och som är väckt enbart här i kammaren skulle

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

givetvis ha kunnat samla en myckenhet av understödjare. Men det är bara några få från vart parti som har fört fram detta krav i hopp om att vi ändå skulle kunna ena våra kamrater i riksdagen. Motionen är undertecknad av fruarna Nancy Eriksson och Elisabet Sjövall samt herr Lundberg i Uppsala från socialdemokratiska partiet, från högerpartiet av herrar Edlund och Tore Nilsson, från centerpartiet av herrar Gomér och Persson i Heden, från folkpartiet av herr Gustafsson i Borås och mig själv.

Vi skulle verkligen anse det vara ett framsteg om vi redan i år kunde vinna gehör för vårt förslag. Så sent som i dag hörde jag från ledningen för De blindas förening att man måste försöka sätta studielitteratur i händerna på dem som nu studerar. Vårterminen 1966 fattas det studielitteratur — och för den grupp som börjar studierna i höst finns det ingenting att anvisa. Jag vill, herr talman, varmt och vädjande hemställa till kammaren att behjärta de blinda studenternas situation. Skall det utredas ytterligare måste nya studentgenerationer sitta och läsa högt för varandra. Det blir inte billigare, och på ett sätt är det en ovärdig lösning, när vi kan ordna saken bättre. Bifall, herr talman, till reservationen!

I detta anförande instämde herrar *Börjesson* i Falköping och *Gomér* (båda cp) samt herr *Berglund* (fp).

Fröken **OLSSON** (s):

Herr talman! Herr Lindholm sade när vi diskuterade författar- och konstnärstöden att på det området har väl var och en sin lilla hobby som man är särskilt intresserad av. Det gäller nog också på det här området.

Vi är alla intresserade för de handikappades problem. Jag vill för övrigt säga att jag helt delar herr Lindholms inställning till »begreppet handikappade» — men inte heller jag kan hitta på något bättre.

Bland de handikappade har vi väl alla någon grupp som vi särskilt kommit i kontakt med och därför är särskilt intresserade av. För min del är det de döva, en av de minsta handikappgrupperna. Det gäller de totaldöva, inte de hörselskadade som är många gånger fler — vi har här två helt skilda grupper. Bland de döva finns det också två grupper. Den ena gruppen består av dem som har hört i barndomen, kanske rätt länge, och sedan har blivit helt döva. Den andra och mindre gruppen utgörs av dem som är födda döva eller har blivit döva vid mycket späd ålder. Den gruppen är kanske i många avseenden den svårast handikappade av alla dessa grupper som var och en har sina bekymmer att dras med.

Om man frågar människor i allmänhet vilket som är värst — att bli blind eller att bli döv — skulle jag tro att de flesta anser att det är en större katastrof att bli blind, och det tror jag också. För en vuxen människa är det nog ett större hinder att bli blind än att bli döv. Men jag tvekar inte ett ögonblick att säga att det är mycket värre att vara född döv än att vara född blind. Det är inte på grund av dövheten i och för sig. Den döve har stora svårigheter att lära sig tala, om han alls lär sig det. Vi har inte talet bara för att meddela oss med varandra. Vi pratar en hel del, inte minst i detta hus, men det vi använder orden mest till är tänkandet. Det lilla hörande barnet lär sig förstå en hel del ord långt innan det lär sig tala. En ettåring talar i allmänhet ingenting men förstår mycket av vad man säger till honom. Han lär sig sedan spontant att tala efter hand, och så småningom lär han sig också att tänka. Vi tänker i ord. Att få kontakt med och förklara någonting för det döva barnet är mycket svårt. Det får inte omedelbart ett ordförråd, det har ännu mycket svårare för att lära sig tala, och framför allt: hur skall det lära sig tänka?

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

Vi vet mycket litet om hur småbarn tänker. Antagligen tänker de rätt mycket i bilder. Men så fort de lärt sig tala börjar de övergå till den vuxnes sätt att tänka helt i ord. Detta lär sig alltså det döva barnet inte. Det döva barnet får inte något talat språk och över huvud taget inte något språk. Därför tror jag att man får gå till de svårast psykiskt utvecklingshämjade för att finna några som har så stora hinder för den intellektuella utvecklingen som det döva barnet har.

Att ge det döva barnet ett språk är ett arbete som man över huvud taget inte kan fatta, om man inte har prövat på det själv eller i varje fall sett det på nära håll. Numera försöker man få föräldrarna att hjälpa de döva barnen i detta avseende redan i förskoleåldern, och sedan får barnen hjälp i våra dövskolor. Det är ett oerhört arbete, och resultatet står inte i någon som helst proportion till det arbete som läggs ned. Det är ytterligt få av de döva barnen som vid slutet av sin tioåriga skolgång har ett språk att tänka med som på något sätt är jämförligt med vad deras hörande jämnåriga har.

Det är många som tycker att det inte är någon svårighet för de döva att t. ex. studera. De lär sig läsa, och sedan har de hela litteraturen; de är inte alls i samma situation som de blinda, vilka måste ha talböcker. Vad hjälper det att de kan läsa, när de icke har en sådan språkutveckling att de kan tillgodogöra sig vad de läser? Det finns många femåringar som kan läsa, men om man sätter ett riksdagsbetänkande i händerna på dem, tror jag inte de kommer så värst långt. Ungefär i den situationen är de flesta döva vid slutad skolgång inför större delen av litteraturen.

Det har här gång på gång talats om dessa fattiga 500 kronor till framställning av korrespondenskurser för de döva. Man har frågat: Varför skall inte alla handikappade utan bara de döva

ha denna förmån? Men de andra handikappade — naturligtvis med undantag för de blinda, som behöver sitt särskilda studiematerial — kan ju använda de vanliga korrespondensbrev. De flesta helt döva har däremot ingen nytta av de vanliga korrespondenskurserna, ty de förstår dem inte — de har en för primitiv språkutveckling. Därför är det så nödvändigt att de, när deras egentliga skolgång slutar, kan ges möjligheter att fortsätta. Inlärandet avbryts eljest på ett alldeles för tidigt stadium. De måste få hjälp att fortsätta, om inte det lilla de har lärt sig i skolan rent av skall gå förlorat. Eljest blir det som att avbryta skolgången för normala barn efter småskolan i tron att hela litteraturen står öppen för dem, eftersom de lärt sig läsa.

Det anslag vi nu diskuterar är bara en liten del av de sammanlagda anslagen till handikappade. Dessa har sina stora anslag under femte huvudtiteln, men där är de döva inte nämnda — de har bara dessa anslag under åttonde huvudtiteln. Det är i och för sig riktigt — de är inte handikappade på det sättet att de behöver dyrbara tekniska arrangemang, särskilt iordningställda lokaler o. s. v. Deras handikapp ligger just på det kulturella området, men där är det så mycket större.

Det finns alltså nästan inga tekniska anordningar som hjälper de döva. Det är emellertid mycket lättare att få anslag till tekniska hjälpmedel än till andra åtgärder, så om vi hade några tekniska hjälpmedel, som hjälpte de totaldöva, skulle de säkerligen ha fått dessa för länge sedan.

En del hjälpmedel börjar dock komma. Det finns t. ex. — ehuru endast på experimentstadiet — telefoner som överför ljudet i skrift. När dessa blir mer utvecklade skall vi nog komma igen och begära anslag till de döva för att de skall kunna få sådana telefoner. Vidare finns redan vissa signalanordningar som översätter ljudsignaler. De

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

är inte så dyrbara, utan många döva skaffar dem själva. Men allt detta är småsaker i jämförelse med de tekniska hjälpmedel vi har för andra grupper.

De hörselskadade — alltså de inte helt döva — får under socialhuvudtiteln 7 miljoner kronor till hörapparater. Detta anslag behövs det ingen motsvarighet till för de totaldöva, ty de kan inte utnyttja hörapparater. Men de hörselskadade får även 1,6 miljon kronor, tror jag det är, till kurser för att lära sig använda hörapparater. Erfarenheten visar nämligen att en del av dessa dyrbara apparater hamnar i en låda och inte används, om ägaren inte får lära sig att sköta apparaten. Detta borde ha någon motsvarighet för de döva. De behöver inte hjälp att lära sig använda apparater, men de behöver hjälp att lära sig använda språket — alltså direkta kurser för att fortsätta den språkutveckling som de med stor möda tillägnat sig under sin skoltid.

De döva behöver få dels hjälp med att fortsätta att tillägna sig det talade språket, dels hjälp med sitt eget språk. De döva är ju tvåspråkiga. Vi kallar dem numera inte dövstumma, ty alla lär sig tala, fastän det i allmänhet inte blir något vidare tydligt tal. Men inbördes talar de döva åtbördsspråk, och det har på sistone blivit mycken diskussion om detta språk. Tidigare har man försökt hindra i synnerhet de döva barnen från att använda åtbörder, då man trott att användandet av åtbördsspråk skulle försvåra och försena talutvecklingen. Åtbördsspråket skulle alltså ersättas med tal. Nu går detta aldrig att genomföra när de döva skall tala med varandra, utan de talar då som sagt åtbördsspråk. Vad man nu vill är att hjälpa de döva att utveckla åtbördsspråket så att det blir mera nyanserat och även mera njutbart för den som ser det. På den vägen vill man alltså vidga möjligheterna för de döva att umgås med varandra.

Diskussionen om i vilken mån åt-

bördsspråk på skolstadiet hindrar talutvecklingen får väl fortsätta. Opinionen bland de döva själva och bland de döva barnens målsmän har svängt, så att man nu vill ha åtbördsspråk även i skolan. Detta är ett pedagogiskt problem som man får fortsätta att brottas med.

Men något som är alldeles givet är att de vuxna döva bör få hjälp med åtbördsspråket. Som motsvarighet till att de hörselskadade får kurser för att lära sig använda hörapparaterna borde de döva få kurser för att utveckla åtbördsspråket.

Dessutom har detta språk fördelen att det är internationellt. Det är antagligen det språk som våra förfäder använde innan de började utveckla sina talorgan. Det finns primitiva folk, som fortfarande i stor utsträckning använder det. Vissa sydamerikanska indianstammar har visserligen ett primitivt tal-språk men umgås huvudsakligen på åtbördsspråk. Dessa indianstammars åtbördsspråk förstås även av våra döva. Detta är alltså ett slags esperanto, som vi kanske alla kan lära oss.

Jag tror att herr talmannen mycket skulle uppskatta om de grupper, som nu står och pratar ute i plenisalen och därmed irriterar talmannen och chockerar läktarpubliken, i stället satt och tecknade till varandra. Det skulle inte störa någon och skulle vara ett stort framsteg.

Jag hörde häromdagen att en döv person, som hade varit med på en sällskapsresa till Grekland och Turkiet, därvid hade uppträtt som tolk, eftersom åtbördsspråket för dessa livliga syd-länningar ligger mycket närmare till hands än för oss. De har inte »civiliserat bort» det i så hög grad som vi gjort. När de hörande svenskarna inte kunde göra sig förstådda ingrep den döve och talade åtbördsspråk, och detta begreps av syd-länningarna.

Det är kanske på detta område som på många andra att det som man gör

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

för att hjälpa de handikappade sedan befinnes ha en mycket vidare tillämpning och kan komma till stor nytta. Om vi innan vi ger oss ut på våra allt längre utlandsresor genomgick en liten TV-kurs i åtbördsspråk, kanske vi klarade oss utan swahili, urdu och andra språk, som vi annars måste studera.

Detta var kanske mera fria fantasier, men för de döva är det verkligen av väsentlig betydelse att få hjälp på detta område. Jag tycker att det är riktigt att göra som ecklesiastikministern och statsutskottets majoritet gjort på denna punkt, nämligen att avvakta handikapputredningens arbete innan man vidtar några större och mer genomgripande reformer. Jag hoppas dock att handikapputredningen kommer att arbeta snabbt och att den icke glömmet bort den lilla men svårt eftersatta grupp som de helt döva utgör. Jag hoppas även att det skall visa sig möjligt för skolöverstyrelsen att inom ramen för det ökade anslag den nu fått för denna kulturella verksamhet hjälpa de döva ett stycke på vägen med deras problem.

Jag motionerade förra året om tillsättandet av en studieinstruktör åt de döva. Detta krav avvisades då med hänvisning till det stora förslag som skolöverstyrelsen var i färd med att utarbeta. De döva har själva hos skolöverstyrelsen begärt en studieinstruktör. Skolöverstyrelsen har uttalat att det i stället behövs 25—30 studieinstruktörer för de handikappade och har föreslagit att tio sådana tjänster skulle inrättas i år, en begäran som sedan strukits inom departementet.

Det är emellertid icke samma förhållande med de döva som med de övriga handikappade i detta avseende. Vi strävar efter att de handikappade i så stor utsträckning som möjligt skall integreras med de friska. De vanliga studieinstruktörerna bör även kunna ta sig an alla de handikappade inom deras område. Det är viktigt att vi får särskilt utarbetade råd och anvisningar och att

de handikappades problem tas upp på kurser för studieinstruktörer, men jag tror inte att de handikappade i allmänhet skall ha särskilda studieinstruktörer.

De döva måste däremot ha särskilda instruktörer. De måste ha sådana som kan undervisa i och på åtbördsspråk, och detta måste vara specialutbildat folk. Jag hoppas alltså att skolöverstyrelsen skall se till att de får sådana instruktörer.

I övrigt, herr talman, har jag i år inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag har på denna punkt en blank reservation, som jag gärna vill säga några ord om. Alla de motioner som har väckts rör ändamål som vi alla anser synnerligen behjärtansvärda. Det finns bland dem en av fru Sundberg, som avser de handikappade elevernas korrespondensstudier. Härom säger utskottet:

»Enligt vad utskottet inhämtat föreligger i princip inte något hinder för att det i motionerna angivna syftet skall kunna tillgodoses inom ramen för anslaget.»

Jag skulle kanske ha kunnat önska en något mera uppmuntrande skrivning, även om herr Lindholm i så fall kunde invända att jag borde ha anmält det i utskottet. Vi hoppas i alla fall att innebörden är mera positiv än skrivningen kan ge anledning att tro, och det är därför vi inte har reserverat oss.

Vi har inte heller anslutit oss till reservationerna om bifall till de övriga motioner som väckts om de handikappades kulturella verksamhet, främst av det skäl som herr Lindholm nämnde i slutet av sitt anförande, nämligen att en särskild utredning — handikapputredningen — tillkallades förra sommaren.

Direktiven till handikapputredningen

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

är ganska omfattande. Det står i inledningen:

»Riktpunkten för våra strävanden måste vara att de handikappade erhåller en sådan omvårdnad att de så långt det är möjligt får samma levnadsbetingelser som andra medborgare.»

Det är en principdeklaration som vi väl alla kan ansluta oss till. Litet längre fram i direktiven såges följande: »Utredningen bör inriktas på social omvårdnad av handikappade.»

Det kan sålunda vara en aning ovisst om utredningens vida direktiv inrymmer även den kulturella verksamheten. Vi har ju nöjet att se utredningens ordförande, herr Bengtsson i Varberg, som ledamot av denna kammare, och han kanske vill ge oss en upplysning om hur han tolkar direktiven. Gör han det på samma sätt som vi har gjort — att det alltså innefattar också den kulturella verksamheten bland de handikappade — eller inte? Om så inte skulle vara fallet, får vi kanske anledning att återkomma till dessa frågor ett annat år. Det kanske även ges fog för detta, om denna utredning skulle komma att ta alltför lång tid, vilket man kan ha skäl att tro när man läser de utförliga direktiven.

Detta är anledningen, herr talman, till att vi på denna punkt icke har anslutit oss till reservationen.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det är mycket svårt att hävda att ens någon enda av de motioner som har väckts beträffande de kulturella frågorna på handikappområdet inte skulle vara väl motiverad. Var och en av dem har i allmänhet väckts av människor som är ganska väl insatta i förhållandena. De som har talat i kammaren i dag liksom vid andra tillfällen har själva haft erfarenheter av de möjligheter som finns att hjälpa dem som vi kallar handikappade, men som vi kanske — därom är jag helt överens

med herr Lindholm — borde plåna ut som en särskild grupp. När vi ordnar skolgången och pensionsförhållandena för andra skall det vara självklart att även de, som vi brukar markera som handikappade, får sina problem lösta utan att behöva fösas ihop i en grupp.

Handikapp är emellertid ett arbetsnamn ännu så länge. Vi har väl den glädjen att se att handikappbegreppet alltmer har uppfattats på ett hyfsat sätt och att de flesta människor i dag har börjat intressera sig för att t. ex. de som har svårt att tillgodogöra sig undervisning skall få den extra hjälp som finns att tillgå.

Om man ändå, när man ser alla dessa motioner, ställer sig tveksam inför huruvida man skall bifalla dem i dag eller om man skall gå på det avslagsyrkande som gjorts av utskottsmajoriteten, beror det på att man frågar sig: Är det de allra angelägnaste frågorna som tagits upp så här på måfå av motionärerna?

Skulle den extra miljön som ett bifall till reservationen innebär, täcka de handikappades viktigaste behov? Jag tror att vi alla i hög grad känner nödvändigheten av att få en översyn av alla handikappfrågorna, att vi väntar oss ganska mycket av den utredning som sitter, för att få en prioritering som är riktig och framför allt kanske för att få den riktiga lösningen på vart och ett av avsnitten. Jag tänker på den motion som väckts om bidrag till de handikappades tidning SDR-kontakt. Jag är inte helt överens med motionärerna om att detta är det riktiga sättet att stödja organisationen, och jag är inte säker på att det skulle bli till hjälp för de handikappade över lag att oreserverat bevilja anslag till detta ändamål.

Jag har svårt att bestrida att korrespondenskurser för vissa grupper är nödvändiga och inte kan ersättas av något annat. Jag är helt övertygad om att de blinda studenterna behöver ett kursmaterial som de nu inte har, att de behöver få kurslitteraturen tillgänglig

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

på det sätt som motionärerna har begärt att de skall kunna få redan i år.

Det är svårt att avvisa motionskraven, eftersom de i och för sig är berättigade, men det är också svårt att biträda alla motionerna, ty man frågar sig: Varför motionerade jag inte själv om den eller den saken, är inte den viktigare än de nu väckta frågorna?

Jag hoppas att den utredning som nu sitter skall skapa klarhet om en hel del av de frågor som vi uttröttligt kommer att ta upp riksdag efter riksdag och som det blir allt svårare att fälla när de aktualiseras år efter år. Jag hoppas att handikapputredningen skall ha möjlighet att åtminstone framlägga förslag till lösning av någon del av de frågor den har sig förelagda, så att vi inte behöver ha känslan av att man tror att vi ställer oss likgiltiga till dessa spörsmål.

Jag vet inte om jag har tolkat utskottets talesman riktigt när jag har fått den uppfattningen, att de blinda studenterna skulle få kurslitteratur i den form som det här är fråga om, så att de kan fullfölja sina universitetsstudier, även om riksdagen i dag inte bifaller den motion som jag varit med om att väcka.

Har jag rätt i min uppfattning att problemet är i så hög grad aktualiserat att det blir löst ändå, kommer jag inte att stödja den reservation som yrkar bifall till motionen, ty reservationen innehåller många andra yrkanden som jag inte är beredd att biträda.

Jag har emellertid synnerligen svårt att förneka att det är angeläget att denna fråga löses. Jag skulle önska att herr Lindholm eller ännu hellre ecklesiastikministern gav besked om hur man tänker ordna det för de blinda studenterna. Står de utan möjlighet att ordna sina studieförhållanden, om vi i dag inte biträder reservationen på denna punkt? Det är egentligen den frågan som för mig är avgörande för mitt ställningstagande på denna punkt. På övriga punkter kommer jag inte att stödja reservationen, ty jag anser att de frågor som

den berör tagits upp till behandling alltför mycket på en slump. Dessutom vill jag lägga glödande kol på handikapputredningens huvud genom att säga: Ingenting får vara angelägnare än att försöka lägga fram förslag på något avsnitt, så att vi nästa riksdag kan räkna med utredningens ledamöter såsom personer vilka ser klarare på frågorna än vi här i riksdagen från våra ofta ganska begränsade utsiktspunkter kan göra.

Jag är alltså beredd att tillstyrka utskottets hemställan, om jag får klargjort att jag därmed inte överger de blinda, som jag ville bistå.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Eriksson i Stockholm ställde en direkt fråga till mig om hur det kommer att bli för de blinda om riksdagen biträder utskottsmajoritetens förslag.

Avsikten är att försöka ordna en verksamhet med lektörer som hjälper de blinda. I dagsläget gäller det ett mycket ringa antal blinda studerande. De läser icke samma ämne, och i åtskilliga ämnen skulle det inte föreligga behov av mer än en talbok. Detta problem får naturligtvis inte skjutas åt sidan därför att det gäller ett ringa antal. Men i nuläget, då det tillsatts en stor utredning för att handlägga alla frågor som berör de s. k. handikappade, har vi inom utskottet ansett det riktigt att avvakta utredningens resultat, innan vi tar ställning till skolöverstyrelsens förslag om ett anslag till talböcker till dessa studerande. Däremot är vi mycket positivt inställda till universitetskanslersämbetets tanke att bereda studenter tillfälle att bli lektörer åt de blinda, så att dessa inte blir handikappade i sina studier i de olika ämnen de läser.

Fru RYDING (k):

Herr talman! Jag har varit med om att underteckna motion II: 582, vilken herr Mattsson tidigare berört. För att tillgodose de mycket angelägna behov,

Bidrag till de handikappades kulturella verksamhet

som vi i dag behandlar och för vilka herr Mattsson i någon mån redogjort, erfordras en höjning av anslaget med 580 000 kronor till 1 723 000 kronor.

Trots att det tillsatts en utredning är det enligt min mening skäligt att i dag företa en sådan anslagshöjning. Nu har emellertid motionen avstyrkts av utskottet. Reservanterna däremot har flätat ihop denna motion med andra motioner och kommit fram till ett anslag på inte mindre än 2 910 000 kronor, alltså nära 3 miljoner kronor. Inte för att ett sådant anslag i och för sig skulle vara för stort för denna verksamhet; när verksamheten kommit i gång och byggts ut behöver säkert denna summa både två- och tredubblas. Men i dag då det är fråga om ett nytt anslag och om att pröva ett nytt slags verksamhet är ett anslag på nära 3 miljoner kronor inte lämpligt avvägt. Jag kan därför inte stödja reservationen. Men jag anser mig i alla fall böra hålla fast vid vad jag motionsvis yrkat, och de 580 000 kronor, som vi begär i vår motion hade det — som jag tidigare sade — varit skäligt att lägga till, så att anslaget kommit att höjas till 1,7 miljon kronor.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till motionen II: 582.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Herr Björkman ställde en direkt fråga till mig i min egenskap av ordförande i handikapputredningen, och jag anser att det är rimligt att jag ger honom ett svar på den. Han var litet fundersam över huruvida utredningen hade i uppdrag att även undersöka den kulturella omvårdnaden för de handikappade, och svaret på den frågan kunde kort och gott bli ja. Det är riktigt att direktiven går ut på att man skall försöka åstadkomma samma levnadsbetingelser för de handikappade som för andra medborgare, och med levnadsbetingelser avses självfallet även de kulturella. Längre fram i direktiven står att kommittén skall föreslå åtgärder som är

ägnade att bryta de handikappades isolering, och däri ligger ju också ett kulturellt inslag.

Jag kan svara på fru Erikssons i Stockholm fråga med att säga att det är kommitténs avsikt att så fort som möjligt lägga fram delbetänkanden på de avsnitt som vi hinner bli färdiga med. Kommittén har just i dagarna färdigställt ett stort frågeformulär som går ut till alla landets kommuner och lands-ting och även till handikapporganisationerna, vari man försöker kartlägga situationen för de handikappade i vårt land. Avsikten är att denna kartläggning skall bli vägledande för de förslag till åtgärder som kommittén ämnar framlägga.

Det är alltså, herr talman, kommitténs åstundan att snarast möjligt åstadkomma förslag som främjar de handikappade och avser att bryta deras isolering även i kulturellt hänseende.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr Bengtsson i Varberg för svaret på min enkla fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till reservationen I a) av herr Harry Carlsson m. fl.; samt 3:o bifall till motionerna I: 469 och II: 582; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 74:o) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Meddelande ang. besök vid marinen — Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I a) av herr Harry Carlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 121 ja och 69 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 75—80

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81

Lades till handlingarna.

§ 3

Meddelande ang. besök vid marinen

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela, att riksdagens ledamöter inbjudits att måndagen den 9 maj besöka marinen. Exemplar av denna inbjudan har utdelats, och anmälningslista för anteckning om deltagande i besöket finns utlagd i kammarens kapprum. Listan indrages fredagen den 29 april kl. 18.00.

§ 4

Anslag till internationell biståndsverksamhet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1966/67 till internationell biståndsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

Utskottet hade till behandling förehåft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (I: 258) och den andra inom andra kammaren av herr *Bohman m. fl.* (II: 328), i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att en allsidig utredning med representanter för stat, näringsliv och mission tillsattes, vilken skyndsamt borde utarbeta riktlinjer för den fortsatta svenska biståndsverksamheten beträffande såväl insatsernas utformning som verksamhetens organisation i enlighet med de principer som angäves i motionerna,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Lundström* (I: 368) och den andra inom andra kammaren av herrar *Ohlin* och *Hedlund* (II: 450), i vilka hemställts bl. a. att riksdagen begärde att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag skulle utarbeta en plan för u-landshjälpens expansion upp till i första hand en ekonomisk omfattning motsvarande en procent av bruttonationalprodukten samt att man därvid redogjorde för hur biståndet inom givna kostnader skulle kunna ge största möjliga utvecklingseffekt,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Werner* och *Adolfsson* (I: 158) och

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

den andra inom andra kammaren av herr *Hermansson m. fl.* (II: 207), i vilka hemställts a) att riksdagen måtte uttala sig för att målsättningen 1 procent av bruttonationalprodukten till internationell biståndsverksamhet borde uppnås allra senast vid slutet av 1960-talet, b) att riksdagen måtte höja de å riksstaten för budgetåret 1966/67 under tredje och sjunde huvudtitlarna uppförda anslagen till internationell biståndsverksamhet med 50 miljoner kronor för vardera huvudtiteln samt att vederbörande utskott måtte fördela de nämnda beloppen på de särskilda anslagen under respektive huvudtitel på det sätt utskottet ansåge ge största möjliga effekt,

dels ock en inom andra kammaren av herr *Rubin* väckt motion (II: 456), vari hemställts att riksdagen måtte a) anvisa under anslaget för internationell biståndsverksamhet under tredje huvudtiteln, utöver föreslagna 164 871 000 kronor, ytterligare 100 miljoner kronor fördelade med 50 miljoner till bistånd genom internationella organ och 50 miljoner till bilateralt tekniskt bistånd, b) uttala sig för att 1962 års målsättning vad beträffade u-landshjälp — att en procent av nationalinkomsten skulle brukas till u-hjälp — skulle förverkligas senast år 1970.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 258 och II: 328 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 158 och II: 207 samt II: 456, nämnda motioner i vad de avsåge målsättningen för u-hjälpen, ävensom motionerna I: 368 och II: 450, i vad de avsåge en expansionsplan för u-hjälpen, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Per Jacobsson, Virgin, Harry Carlsson, Dahlén, Thorsten Larsson, Åkerlund, Johan Olsson, Bohman, Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors*,
6 — *Andra kammarens protokoll 1966. Nr 17*

Antonsson, Nelander och *Petersson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 258 och II: 328, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning med parlamentariker, representanter för näringsliv och mission samt vetenskaplig expertis för att undersöka vägarna för en ökad svensk biståndsinsats;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 368, II: 450, I: 158 och II: 207 samt II: 456, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t till nästa års riksdag utarbetade en plan för förverkligande av 1962 års riksdagsbeslut om biståndsverksamhetens målsättning;

b) av herrar *Per Jacobsson, Harry Carlsson, Dahlén, Thorsten Larsson, Johan Olsson, Ståhl, Eliasson* i Sundborn, *Nihlfors, Antonsson* och *Nelander*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen under a) — ansett att utskottets yttrande i viss del bort ha annan, i reservationen angiven lydelse;

c) av herrar *Virgin, Åkerlund, Bohman* och *Petersson*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen under a) — ansett att utskottets yttrande i ovan angiven del bort ha annan, i denna reservation föreslagna lydelse;

d) av herrar *Virgin, Åkerlund, Bohman* och *Petersson*, vilka — under förutsättning av bifall till reservationen under c) — ansett att till utskottets hemställan bort fogas ett moment c) av följande lydelse:

»c) att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att åt förenämnda utredning jämväl uppdrages att med beaktande av vad som anförts i motionerna I: 258 och II: 328 utreda frågan om den svenska biståndsverksamhetens administration.»

Herr TALMANNEN yttrade:

Överläggningen rörande denna punkt må omfatta jämväl övriga punkter i

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

statsutskottets utlåtande nr 45 samt statsutskottets utlåtande nr 46. Under överläggningen framställes emellertid yrkanden endast beträffande den nu föredragna punkten nr 1 i utlåtande nr 45.

Därefter anförde:

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! När man har diskuterat den internationella fredsproblematiken sådan denna har gestaltat sig efter det andra världskriget, är det en fråga som framför andra betecknats som en ödesfråga, nämligen risken för en framtida kärnvapenkonflikt. Det är en tragisk och seriös realitet, och det tjänar inte någonting till att försöka tänka bort att denna risk hänger över oss.

Jag skulle, herr talman, vilja peka på två företeelser inom u-landsproblematiken, som jag utan att använda några övertoner bedömer som framtida ödesfrågor. Den första är den starka befolkningstillväxten, den som ibland kallas befolkningsexplosionen, fram till nästa sekelskifte, och den andra är bristen på livsmedel och att världssvälten för varje dag rycker oss allt närmare.

Vi är medvetna om att vi i dag har en världsbefolkning på i runda tal tre miljarder. Av dessa tre miljarder finns ungefär två i vad man brukar kalla u-länder, den andra tredjedelen i industriländerna. Vad som gör det framtida perspektivet kusligt och bekymmersamt är att de fattiga ländernas folkmassor ökar lika mycket fram till sekelskiftet som hela världsbefolkningens storlek i dag utgör. Man räknar alltså med en ökning av 3 000 miljoner människor i u-länderna och ungefär 400—500 miljoner i industriländerna.

Det är svårt att bilda sig en mening om vad dessa astronomiska tal i realiteten innebär, men om man tar en enkel bild kan man säga att det skulle innebära, att bakom varje svensk som om 30 år har möjlighet att äta sig mätt

kommer att stå ungefär 600 hungriga färgade människor.

Vi har att bedöma denna problematik mot den bakgrunden att livsmedelstillgången ökar endast obetydligt. Föränta Nationernas organ på området, FAO, har konstaterat att livsmedelsproduktionen måste fördubblas fram till 1980 om man skall kunna bibehålla nuvarande försörjningsgrad, som innebär att ungefär en tredjedel av jordens befolkning har chans att äta sig mätt och få sitt kaloribehov täckt, att den andra tredjedelen lever i ett mellanskikt mellan svält och mättnad och att den sista tredjedelen lever direkt i svält.

Det kan redan vid en så här grov uppspaltning av problemet konstateras att det mest ödesmättade är att ungefär tre fjärdedelar av u-ländernas befolkning i dag lider av undernäring. Enbart fram till 1980 fordras, för att nuvarande dåliga försörjningsgrad och dåliga kaloritillförsel skall kunna upprätthållas, en fördubbling av livsmedelsresurserna.

När man ser befolkningsutvecklingen och livsmedelskrisen frågar man sig, var botemedlet skall sökas. Det är många som har varnat. Professor Myrdal och professor Borgström har varnat Föränta Nationernas organ på området, men tyvärr tycker jag inte att deras mycket berättigade varningar har haft den genomslagskraft i den allmänna opinionen som hade varit och än mera kommer att bli befogad. Det är i dag inte fråga om, huruvida en livsmedelskris kommer, utan *när* den kommer.

Botemedlet? Ja, såvitt jag kan förstå måste industriländerna vara beredda att i större utsträckning än tidigare satsa kapital, teknik och personal för att frigöra de produktionsresurser som ligger latent och outnyttjade i u-ländernas naturtillgångar. Det gäller både livsmedelsproduktionen, agrarfältet och den industriella expansionen, där man måste se till att utvecklingen om möjligt löper parallellt, så att u-länderna

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

samtidigt försöker industrialisera och bygga upp en livsmedelsproduktion. Det finns i vissa u-länder en ambition att hoppa över agrarstadiet. Jag tror inte att det är möjligt. Man kommer alldeles säkert att få lata de olika produktionsgrenarna så att säga vandra sida vid sida.

Som jag nämnde råder det brist både på kapital och personella resurser. Om svenska folket menar allvar med den opinion som skapats, måste vi därför göra klart för oss på vilka områden vi vill avstå från experter. Vill vi i större utsträckning släppa till läkare, tekniker etc., för att ge u-länderna möjlighet att snabbare komma fram i sin utveckling? Det är inget tvivel om att utan hjälp utifrån kommer man inte i dessa länder att klara den moderna produktionstekniska utveckling som är nödvändig, både inom livsmedelsproduktionen och annan industri.

Men även om alla industristater gör insatser som väsentligt överstiger vad de i dag kan eller vill prestera, så är den utveckling jag här sökt skissera en process på mycket lång sikt. Vi kommer inte, såvitt jag förstår, att lyckas öka livsmedelsproduktionen i samma takt som befolkningstillväxten ökar. Jag grundar den åsikten på den offentliga statistik som FN:s organ har presenterat. Där konstateras att redan före 1980 kommer befolkningen i de fattiga länderna att ha ökat till minst 3 miljarder, alltså med 50 procent i förhållande till siffran år 1960. Trots att i många av dessa stater 60—85 procent av människorna sysslar med jordbruk inom agrarområdet håller inte livsmedelsproduktionen jämn takt med befolkningsutvecklingen. Man har en avsaknande eller rent av stagnerad livsmedelsproduktion. När vi tog del av katastrofläget i Indien kunde vi konstatera att i Asien har livsmedelsproduktionen per capita sjunkit 5 procent på fem år från 1960. I Latinamerika är situationen ännu värre, i Afrika är den något bättre.

Uppgiften att dämpa befolkningstillväxten och parallellt därmed öka livsmedelsproduktionen är vår tids största fredsuppgift vid sidan av de försök som vi alla gör på den militära nedrustningens område. Jag är väl medveten om svårigheterna politiskt, i vissa fall religiöst och ideologiskt-politiskt att få till stand en effektiv födelsekontroll. Det är också en fråga om upplysning i de stater det gäller, eftersom hittills endast ett fatal av u-länderna accepterat att man måste vandra denna väg. Samtidigt måste det sägas att de familjeplaneringsinsatser som hittills bedrivits i FN:s regi måste få en helt annan storleksordning.

Jag säger inte detta endast av den anledningen att jag betraktar det som en humanitär tragedi att u-ländernas mödrar skall se 40, 45 och upp till 50 procent av sina barn redan vid några års ålder dö av svältsjukdomar och epidemiska sjukdomar. Jag finner det också självklart att vi aldrig kan uppnå internationell politisk stabilitet, om det finns svältande miljoner eller miljarder i vår värld.

För min del tror jag att det finns större möjligheter att öka livsmedelstillgångarna än att snabbt lyckas med födelsekontrollen. Som en liten parentes i det sammanhanget vill jag säga — eftersom man i den svenska jordbrukspolitiska debatten dragit in detta spörsmål — att jag inte anser att vi bör målinriktat vår jordbrukspolitik på en över-skottsproduktion till förmån för de svältande folken. Jag skulle vilja mynna en annan, rent personlig uppfattning, nämligen att inom några få år kommer det att anses som en given internationell solidaritetsförpliktelse att alla industristater, som har förutsättningar därför, själva skall producera sitt behov av livsmedel. Vi skall lägga märke till att om de fattiga folken i dag hade råd att äta sig mätta, skulle det redan råda en bristsituation på världsmarknaden. Vad man nu diskuterar inom

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

den svenska jordbrukspolitiken är därför redan ett av utvecklingen passerat stadium och kommer att vara det i ännu högre grad den dag besluten skall fattas.

För att ta ett exempel, så har man i fråga om den svenska hjälpen till Indien sagt, att Indien i dag snarare behöver svenska konstgödselmedel än svenskt vete. Jag tror för min del att det icke är fråga om antingen — eller. Självklart måste de interna produktionsmöjligheterna och resurserna frigöras, men jag är övertygad om att det med hänsyn till klimatiska och många andra förutsättningar, som jag inte här skall uppehålla mig vid, är nödvändigt att också skapa någon form av livsmedelsbank, varigenom man får möjlighet att möta de svältvägor som helt säkert under överskådlig tid kommer att skölja över de fattiga länderna. Jag vill betona att, om inte USA hade haft ett stort överskott av vegetabilier, främst vete, hade situationen i dag varit mycket värre. Det räcker med att nämna, att USA har till Indien exporterat en halv årsproduktion vete i samband med den katastrof som för närvarande drabbar just Indien.

Biståndsverksamheten ur internationell aspekt har ju fungerat i så pass många år att man börjar få ett visst perspektiv på dess effekt. Det måste då slås fast, att FN:s generalförsamling i fjol höst nödgades konstatera, att världshushållet inte förmått minska den ekonomiska klyftan mellan u-länderna och industriländerna. Den ekonomiska tillväxttakten i u-länderna hade inte nått mer än knappt hälften av den målsättning man hade. Kapitalförsörjningen hade försämrats, kapitaltillflödet från industriländerna i form av gåvor och krediter hade minskats etc.

Det är mot den bakgrunden vi diskuterar den svenska hjälpinsatsen för närvarande, och jag skall, herr talman, efter dessa inledande reflexioner knyta några synpunkter till de reservatio-

ner som har avgivits i anslutning till statsutskottets utlåtande.

År 1961 antogs den målsättningen för den svenska biståndsverksamheten, att vi skulle i fråga om anslagen försöka uppnå den av Förenta Nationerna rekommenderade riktpunkten, 1 procent av nationalinkomsten, så fort som möjligt. Det fanns den gången anledning förutsätta, att detta skulle bli möjligt inom rimlig tid. Den meningsriktning jag företräder ville emellertid ha garantier för att målet skulle uppnås inom tio år. Därför krävde vi att vårt land skulle öka hjälpen med en tiondels procent varje år, så att man i början av 1970-talet med säkerhet skulle vara framme vid det uppsatta målet. Alla vet att det inte har gått. Hjälpen har ökats i långsammare takt.

Man talade då om att det gällde att först skapa en bred folklig svensk opinion och ett brett medborgarengagemang för denna sak, som var ny för vårt lilla land, som ligger vid sidan av allfarvägen. Ätminstone jag har tyckt mig märka att den folkopinionen har ute i landet skapats snabbare än vad många vågat hoppas.

Jag är inte främmande för att man måste sätta in u-hjälpen i dess samhälls-ekonomiska sammanhang och även ta hänsyn till situationen i fråga om den svenska bytesbalansen och vårt konjunkturläge i övrigt. Jag kan emellertid inte frigöra mig från den uppfattningen — den kommer till uttryck även i den reservation som också bär mitt eget namn och där det sägs att man måste ta hänsyn till dessa faktorer — att det är litet för mycket av inhemsk välståndsegoism, mot bakgrunden av de gigantiska behov som finns, att skjuta i förgrunden resonemanget, att det är klart att vi vill hjälpa, men vårt eget välstånd, vår egen valuta-reserv, vår egen bytesbalans måste vi i första hand hävda.

Jag vill emellertid inte negligera våra möjligheter på detta område. Därför

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

menar jag att beträffande de ökningar som måste göras på u-hjälpens område är det ett allas intresse att de får maximal effekt. De ökningarna som i år föreslagits av mittenpartierna har inte på något sätt en storslagen omfattning. De löser inte biståndsfrågan på lång sikt. Jag tror att det med hänsyn till den långsiktiga utvecklingen behöves en noggrannare planläggning än vi hittills har haft. Sedan det nya organet, SIDA, börjat växa in i uppgifterna, har, såvitt jag förstår, uppkommit en administrativ stabilitet av det slag som fordras i en så vansklighetsverksamhet som den ifrågavarande. Misslyckanden kommer väl alltid att ske på ett område som detta. Det är ingalunda lätt för ett ämbetsverk i vårt land att administrera en verksamhet ute på fältet med förutsättningar så helt olika våra egna både med tanke på folkopinion och annat. Det kommer helt visst — det får vi räkna med — att göras missgrepp och uppstå svårigheter.

För dagen är jag alltså tillfreds med den så att säga administrativa stabiliseringstakten sedan SIDA blev ett självständigt ämbetsverk. Men om vi skall kunna planera våra framtida insatser för att uppnå den maximala effekt som jag efterlyser behövs det också planläggning. Vi måste dels räkna med att använda de tillgängliga resurserna inom svenskt näringsliv, svensk mission och på andra områden och dels måste de framtida insatserna planeras så väl som det över huvud taget är möjligt. Jag har ingenting emot den länderkoncentration som man beslutat sig för när det gäller de svenska biståndsinsatserna, men jag tror att man också på det rent administrativa området skulle kunna åstadkomma en bättre samordning. Den nuvarande hjälpverksamheten är ju splittrad på en rad departement, och SIDA kan inte bevaka hela området.

Slutligen skulle jag vilja säga några ord med anledning av den reservation

där man uttalar sig för investeringsgarantier. Om svensk företagsamhet och svenskt kapital tar de risker som en etablering i u-länderna innebär, anser jag att de inte i första hand skall göra detta i privat vinstintresse. Givetvis måste ett sådant vinstintresse finnas med här liksom vid all annan företagsamhet, men jag tycker att riskerna är så stora i dessa fall, att om företagen vill göra etableringar och därigenom bidra till att öka produktionskrafterna i u-länderna, är det samhällets uppgift att skapa en garanti, ett skydd för denna verksamhet. Som bekant håller man på det internationella planet på att planera för en sådan garanti. Det går emellertid mycket trögt, och i avvaktn på en mer allsidig internationell överenskommelse har flera länder skapat nationella garantier. Jag tror att även Sverige måste på allvar överväga detta.

Vid utskottets utlåtande är även fogad en reservation som gäller Förenta Nationernas barnfond. Det finns möjlighet att använda denna fonds medel även för åtgärder på familjeplaneringsområde. Det är visserligen inte några större ökningarna som vi reserverar för i det avseendet, men jag tror att de är välbefogade.

Jag vill också säga några ord beträffande den allmänna inriktningen av hjälpverksamheten. Som en personlig erfarenhet av den mycket givande resa som statsutskottets första avdelning gjorde till vissa länder i Östafrika vill jag framhålla att vi bör satsa ännu mer på den förebyggande hälsovården. Det är gott och väl att man bygger sjukhus och tar hand om människorna i en akut situation, men det hjälper föga om man sedan släpper ut dem i deras gamla miljö, där de lever under dåliga hygieniska förhållanden och löper samma risk för infektioner som tidigare.

Jag är övertygad om att bara en så enkel sak som en bättre ordnad vattenförsörjning skulle utgöra en före-

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

byggande hälsovård som på ganska kort sikt skulle avsätta stora spår av positivt slag. I de länder, som vi besökte, gjorde jag ofta den iakttagelsen att människorna hämtade sitt vatten ur floder som var infekterade av alla möjliga bakterier. Det borde anläggas brunnar, där de kunde få friskt vatten.

Jag gjorde en annan iakttagelse som jag inte heller vill undanhålla kammaren. Man berättade för oss att det fanns distrikt i Etiopien, som hade en barnadödlighet på 40, 45 eller 50 procent. Jag frågade de svenska läkarna om detta berodde på brist på äggvita eller undernäring? De svarade ja på den frågan. Samtidigt kunde vi konstatera att Etiopien enligt FN:s och egna uppgifter är världens kreatursrikaste land med 20 miljoner kor. Men i det landet är barnadödligheten hög, bl. a. av brist på äggvita. Det borde finnas möjligheter att genom avelsarbete och framsteg på nötkreatursavels område producera mjölkäggvita som på ett revolutionerande sätt skulle höja hälsostandarden.

Detta var som sagt några personliga iakttagelser.

Jag vill också gärna ge en eloge till missionen. Jag har inget behov av att göra det utifrån andra utgångspunkter än rent objektiva. Glädjande nog har man tonat ned de motsättningar eller kanske den misstänksamhet som tidigare kanske fanns på visst håll. Missionen sysslar ju utöver sin religiösa verksamhet även med humanitär och kulturell verksamhet, och vi fick allmänt det intrycket att missionen, på grund av sin långa erfarenhet och stora kännedom om folket och dess kulturmönster, har möjligheter att med små medel göra mycket effektiva insatser.

Jag är alltså för min del mycket glad över den positiva skrivning som utskottet har gjort i dessa frågor. Jag tror att det är förmätet att använda våra värderingar som en mall på u-ländernas sociala mönster. Vi kan inte begära att

u-ländernas folk under en kort tids-epok skall acceptera det som har varit och är framstegsvänligt i västerlandet. Jag tror att det hos varje folk finns ett djupt rotat kulturmönster som man inte alltför mycket skall försöka rucka på. Men man skall försöka att på det materiella området ge dem de förutsättningar som är nödvändiga.

Med detta, herr talman, ber jag få yrka bifall till reservationerna 1 a) och 1 b).

I detta anförande instämde herr *Persson* i Heden (cp).

Herr PETERSSON (h):

Herr talman! Jag håller med herr Antonsson om att det här rör sig om en mycket stor fråga, en ödesfråga för världens folk. Men ofta när det i riksdagen och på andra håll talas om svenska internationella biståndsinsatser får jag som åhörare en känsla av att talarerna inte alltid har tänkt sig in i vilket oerhört stort hav av behov vår u-landsverksamhet arbetar i. Behoven kommer att vara både omätliga och omätliga under många årtionden, troligen århundraden, framöver.

Varje år beräknas befolkningen i u-länderna öka med cirka åtta gånger så många människor som bor i Sverige. Den ekonomiska tillväxttakten i de flesta u-länder är tyvärr inte mer än ett par procent, och i många fall har befolkningsökningen lett till en minskning per person räknat av den redan tidigare låga nationalprodukten.

Klyftan snarare ökar än minskar mellan u-länder och industriländer i fråga om ekonomisk standard, trots att industriländernas samlade u-landshjälp beräknas uppgå till cirka 50 000 miljoner svenska kronor årligen. I dessa pengar ingår också vårt lands bidrag med cirka 300 miljoner. Dessa siffror säger oss att hjälpbehovet är enormt och våra egna resurser begränsade.

Även om vi med åren kommer upp

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

till 1 procent av nationalinkomsten i biståndsinsats, som riksdagen år 1961 uttalade förhoppningen om, kommer vår biståndsinsats i förhållande till både de stora hjälpbehoven och industriländernas samlade biståndsinsats att vara blygsam.

Jag tror att dessa nyktra konstateranden ger oss än större anledning att verkligen se till att vår biståndsinsats erhåller bästa möjliga effekt i mottagarländerna. Vi har inte vare sig personella eller ekonomiska resurser av sådan storleksordning att kravet på väl planerade insatser kan eftersättas.

Jag hälsar därför med tillfredsställelse att regeringen och SIDA anser att det svenska biståndet bör koncentreras till ett fåtal länder. För att effektivt kunna hjälpa och främja kulturell, ekonomisk och social utveckling måste de insatta åtgärderna vara väl planerade, mångskiftande och långsiktiga, och då kan inte vårt lands relativt lilla verksamhet spridas ut på för vida fält. Det är givet att man vid nödsituationer och för katastrofhjälp många gånger måste avvika från den huvudregeln.

Jag tror också att det i u-länderna i allt högre grad har vuxit fram en insikt om att inte enbart traditionell biståndsverksamhet på lång sikt kan lösa problemen. Man har blivit alltmer medveten om att betydligt större aktivitet inom u-länderna själva är nödvändig, inriktad i första hand på att bygga upp de egna produktionsresurserna i syfte att skapa sysselsättningsmöjligheter och tillgodose en stigande efterfrågan inom länderna.

Viktigt är att stimulera utbyggnaden av basnäringarna — oftast jordbruk och boskapsskötsel — vilkas avkastningsförmåga bör kunna högst väsentligt förbättras. Samtidigt har ett tidigare motstånd mot engagemang från utlandets sida i kommersiellt hänseende minskat, och numera torde i de flesta u-länder finnas önskemål om att det humanitära och tekniska biståndet kompletteras

med enskilda investeringar i landets näringsliv.

Intresset från myndigheterna i u-länderna för ett snabbt utbyggt näringsliv har även märkts i u-ländernas framträdande i FN och andra internationella organ. Som exempel härpå kan anföras den rekommendation som på förslag av bl. a. Tanzania och Turkiet antogs av FN:s generalförsamling förra året, med uppmaning till regeringarna i de kapitalexporterande länderna att undvika åtgärder som hindrade eller begränsade utflödet av kapital från sådana länder till u-länderna och att vidtaga alla nödiga åtgärder för att främja strömmen av enskilda investeringar i u-länderna, exempelvis genom befrielse från eller lättnader i beskattningen, genom investeringsgarantier för dem som investerar i u-länderna och genom stöd till utbildning av företagsledare och teknisk personal. Det väckte ett visst uppseende att Sverige ensamt bland industriländerna lade ned sin röst vid omröstningen i frågan.

Jag tror som sagt att en genomgripande uppbyggnad av basnäringarna och en industrialisering erfordras för att levnadsstandarden i u-länderna skall kunna höjas. Utvidgad industriell och kommersiell verksamhet i u-länderna ger näringslivet där större allsidighet och anpassningsförmåga.

De utländska investeringarnas värde för u-länderna är större än enbart det investerade kapitalbeloppet. Överförandet av teknisk, ekonomisk och administrativ kunskap har också stort värde. Dotterföretag i u-länderna kommer genom moderbolaget i ett industriland att kunna dra nytta av det kontaktnät världen över som moderbolaget i regel har. Tillgång till moderbolagets samlade erfarenhet och till dess praktiska utbildningsmöjligheter är väsentliga faktorer med hänsyn till u-ländernas stora brist på utbildad personal. Det svåra problemet med marknadsföring av nya produkter övervinnes också lättast genom

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

samarbete med redan bestående företag i industriländerna.

Med hänsyn till u-ländernas behov av investeringar anser jag att vi bör vidtaga åtgärder för att underlätta för svenska företag att bidra till en ökning av takten i u-ländernas ekonomiska utveckling. Åtgärder i detta syfte bör genomföras på beskattningens område. Ett nationellt investeringsgarantisystem bör kunna skapas, om inte förhoppningarna om ett internationellt sådant system blir infriade. Andra handelsstimulerande åtgärder bör också vidtagas.

Jag finner det angeläget understryka att det inte finns någon motsättning mellan utvecklingen av näringslivet i u-länderna och åtgärder för att genom undervisning liksom genom sjuk- och hälsovård förbättra levnadsvillkoren för befolkningen i u-länderna. Bland industriländerna är Sverige i stort sett ensamt om att inte binda det finansiella biståndet till egna leveranser. Ett för hårt fasthållande vid denna princip kan få till följd att svensk företagsverksamhet i u-länderna försenas eller förhindras. Så länge andra länder tillämpar principen om bundet bistånd bör vi för att underlätta svensk kommersiell aktivitet på u-landsmarknaderna på något sätt knyta det svenska biståndet till svensk export.

Herr talman! Under statsutskottets första avdelnings resa i Tanzania och i Etiopien fick vi se många goda exempel på utmärkta svenska biståndsinsatser, och vi fick också ta del av hur svensk mission arbetar i u-länderna. Jag är övertygad om att det är dessa positiva erfarenheter som kommit till uttryck i utskottets handläggning av frågan i år.

Under punkten 8, Fältverksamhet, förelåg ett stort antal motioner från flera partier med önskemål om höjda anslag till missionens verksamhet. Utskottet har glädjande nog blivit enigt om en skrivning, som innebär att SIDA ges möjlighet att inom ramen av reservationsanslaget om cirka 10 miljoner kronor tillmötesgå önskemål om anslag till

den fältverksamhet, som bedrivs av frivilliga svenska organisationer, däribland främst missionen. Utskottet har även understrukit betydelsen av dessa organisationers verksamhet.

För egen del vill jag tillägga att jag anser det vara en mycket angelägen u-landsinsats att fortlöpande genom SIDA hjälpa missionen till tidsenliga byggnader och tidsenlig utrustning för den undervisning och den sjuk- och hälsovård som missionen bedriver. Detta gäller i högsta grad i de länder där den svenska biståndsverksamheten är koncentrerad. Jag hoppas verkligen att statsrådet Lindström och SIDA vill ha förståelse för denna angelägenhet.

Herr talman! Vad jag anfört om u-landsinsatsernas natur och inriktning ställer särskilda krav på en ändamålsenlig och effektiv samordning av de svenska insatserna på detta område.

Jag har redan nämnt att en riktpunkt för vår biståndsverksamhet måste vara att den koncentreras på ett omsorgsfullt utvalt begränsat antal länder, så att därigenom förutsättningar skapas för en aktiv och fruktbringande samverkan och växelverkan mellan företagsamhet, mission och tekniska och humanitära offentliga åtgärder. De erfarenheter och det kunskapsunderlag som vinnes genom dylika koncentrerade åtgärder i de berörda länderna ger betingelser för bästa möjliga resultat. Genom de kontakter sådan samverkan skapar blir det också lättare att förmå svenska företagare, tekniker, lärare och annan personal att engagera sig i u-landsverksamhet.

Det råder inget tvivel om att utbytet för berörda u-länder — och detta är det väsentligaste — blir större om det statliga biståndet samordnas med övrig utvecklingsfrämjande verksamhet genom svenskt näringsliv och svensk mission, som under ett framgångsrikt och långvarigt arbete samlat värdefullt kunskapsstoff, väl ägnat att tjäna som bas för ytterligare åtgärder.

Riktlinjer för och planläggning av den internationella biståndsverksamheten

Tyvärr kan inte organisationen av den svenska biståndsverksamheten i dag anses helt tillfredsställande. Samarbetet och utnyttjandet av latent resurser bar försvarats genom splittringen på olika organ. Den svenska statliga biståndsadministrationen saknar alltså enhetlig ledning. Fortfarande är verksamheten uppdelad på flera departement och verk. SIDA, som sorterar under utrikesdepartementet, handlägger den tekniska biståndsverksamheten, de kommersiella insatserna sker genom handelsdepartementet och de finansiella insatserna görs genom finansdepartementet. Ansvarsfördelningen mellan utrikesförvaltningens kontaktuppgifter och SIDA:s uppföljande verksamhet är inte heller helt klarlagd.

På sikt är det angeläget att tillskapa ett enda organ, som skall ha till uppgift att tillse att verklig planmässighet kännetecknar arbetet. Även för mottagarländerna är det angeläget att vår verksamhet har en enhetlig ledning.

Hela detta samordningskomplex bör enligt min mening upptas till förnyad prövning av en arbetsgrupp, som förut-sättningslöst utreder problemet.

Det väsentligaste syftet bör vara dels att finna de vägar som vårt land bör beträda för att vinna största möjliga effektivitet inom de u-länder där svenska staten, svensk företagsamhet och svensk mission är villiga att göra insatser, dels att klarlägga hur verksamheten här hemma skall organiseras.

Herr talman! Med det här sagda vill jag yrka bifall till reservationerna 1 a), 1 c) och 1 d), i vilka begäres att riksdagen beslutar att hemställa till Kungl. Maj:t om tillsättande av en utredning, omfattande parlamentariker, representanter för näringsliv och mission samt vetenskaplig expertis, för en ökad biståndsinsats, och att denna utredning även skall pröva frågan om den svenska biståndsverksamhetens administration.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta

behandlingen av förevarande ärende samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kammarens sammanträde onsdagen den 20 innevarande april.

§ 5

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att jordbruksutskottets utlåtande nr 1 skulle uppföras närmast efter statsutskottets utlåtande nr 48 bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för nästkommande sammanträde tisdagen den 19 april.

§ 6

Till bordläggning anmäldes allmänna beredningsutskottets memorial nr 27, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till allmänna beredningsutskottet remitterade motioner.

§ 7

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 121, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1966/67 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner; samt

från första lagutskottet:

nr 130, i anledning av väckta motioner om eds ersättande med försäkran på heder och samvete.

§ 8

Anmäldes en till herr talmannen under sammanträdet avlämnad motion nr 885, av herrar *Andersson* i Örebro och *Berglund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 79, med förslag till förordning om ändring i tulltaxeförordningen den 13 maj 1960 (nr 391) m. m.

Denna motion bordlades.

§ 9

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Nilsson* i Lönsboda, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående ledamotskapet i domkapitel,

herr *Gustavsson* i Alvesta, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående bestridandet av kostnaderna för viss praktiktjänst inom försvarsmakten, och

herr *Gustafsson* i Borås, till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder för att påskynda ärendehanläggningen inom medicinalstyrelsen.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.58.

In fidem

Sune K. Johansson